

Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott

*En rapport från
Åklagarmyndigheten 2007*

Utgivare: Åklagarmyndigheten
Grafisk formgivning och tryck: Edita AB
Upplaga: 2500

Åklagarmyndigheten
Box 5553
114 85 Stockholm

Förord

Regeringen beslutade den 8 december 2005 och den 14 december 2006 att ge Åklagarmyndigheten i uppdrag att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån.

I uppdraget angavs att med hänsyn till att det inte finns någon samlad bild av hur straffmätning och påföljdsval ser ut vid våldsbrottslighet finns det skäl att nu skapa ett gediget kunskapsunderlag om domstolarnas praxis i sådana mål.

Uppdraget har handlagts av Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum Göteborg.

Åklagarmyndigheten har under arbetet samrått med främst en särskild referensgrupp och med Brottsförebyggande rådet. För innehållet i rapporten och de slutsatser som dras är dock Åklagarmyndigheten ensam ansvarig.

Åklagarmyndighetens arbete redovisas i rapporten "Domstolarnas påföljdspraxis för vissa våldsbrott"

Genom överlämnandet av denna rapport är uppdraget avslutat.

Stockholm och Göteborg i maj 2007

Fredrik Wersäll
Riksåklagare

Lisbeth Johansson
Överåklagare

Karin Jungerfelt
Projektledare

Innehåll

Förord	3
Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	13
1 Uppdraget och arbetets bedrivande.....	43
1.1 Uppdraget.....	43
1.2 Arbetets bedrivande	44
1.2.1 Vilket underlag fanns?	44
1.2.2 Begränsningen av uppdraget	45
1.2.3 Vad skall kartläggningen omfatta?.....	46
1.2.4 Kontakter med andra myndigheter och organisationer	47
1.2.5 Tillvägagångssätt	47
1.2.6 Projektorganisation	48
1.2.7 Särskilt om uttagen ur rättsstatistiken	49
1.3 Särskilt om domsgranskningen	49
1.3.1 Inledning.....	49
1.3.2 Tillvägagångssättet vid granskningsarbetet	49
1.3.3 Åberopade omständigheter som i vissa fall inte har markerats i granskningsmallen.....	51
1.4 Utformningen av rapporten	55
2 Allmänt om påföljdssystemet m.m.	57
2.1 Inledning	57
2.2 Straffteorier	57
2.3 Brottsbalken	58
2.4 Påföljderna i brottsbalken.....	60
2.4.1 Böter	60
2.4.2 Fängelse	61
2.4.3 Villkorlig dom	61
2.4.4 Skyddstillsyn	62

2.4.5	Överlämnande till särskild vård.....	62
2.4.6	Andra följder av brott	63
2.5	Bedömningen av straffvärdet	64
2.5.1	Allmänt	64
2.5.2	Försvårande omständigheter.....	65
2.5.3	Förmildrande omständigheter.....	66
2.6	Straffmätningen	67
2.7	Påföljdsval	68
2.8	Särskilt om straffskalor.....	71
2.8.1	Allmänt	71
2.8.2	Särskilt om gradindelade brott	72
2.9	Tidigare undersökningar.....	74
2.9.1	Inledning.....	74
2.9.2	Straffmätning Slutrapport (Ds Ju 1980:9)	74
2.9.3	Fängelsestraffkommitténs betänkande Påföljd för brott (SOU 1986:14)	75
2.9.4	Straffsystemkommitténs betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91)	76
2.9.5	Brottsutvecklingen 1994, BRÅ-rapport 1996:4.....	76
2.9.6	Sannolikheten att dömas till fängelse. En statistisk analys. BRÅ-rapport 2000:13	76
2.9.7	Vissa övriga undersökningar	78
2.10	Dom i brottmål	78
2.10.1	Allmänt om dom i brottmål	78
2.10.2	Särskilt om 30 kap. 5 § rättegångsbalken	80
3	Brotten som omfattas av uppdraget	83
3.1	Inledning	83
3.2	Misshandel.....	83
3.3	Grov misshandel.....	85
3.4	Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning	89
3.5	Olaga hot och grovt olaga hot.....	94
3.6	Rån	97
3.7	Grovt rån	100
3.8	Försök och förberedelse till brott.....	102
3.8.1	Inledning.....	102
3.8.2	Försök	103
3.8.3	Förberedelse.....	104
3.8.4	Tillbakaträdande från försök och förberedelse.....	106

4	Misshandel	107
4.1	Uppgifter ur rättsstatistiken	107
4.1.1	Inledning.....	107
4.1.2	De undersökta åren	107
4.1.3	Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken ...	109
4.2	Resultat av domsgranskningen.....	110
4.2.1	Inledning.....	110
4.2.2	Utdömda påföljder.....	111
4.2.3	Fängelsestraff.....	112
4.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan.....	115
4.2.5	Skyddstillsyn	116
4.2.6	Villkorlig dom	118
4.2.7	Betydelsen av gärningsmannens ålder	119
4.2.8	Försvårande och förmildrande omständigheter	121
4.2.9	Återfall och tidigare brottslighet	123
4.2.10	Tid mellan brott och dom	124
4.2.11	Kön och relation.....	125
4.2.12	Typ av våld och konsekvenser för målsäganden.....	126
4.2.13	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	127
4.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen	131
4.3.1	Inledning.....	131
4.3.2	Typ av våld.....	131
4.3.3	Korta fallbeskrivningar.....	131
5	Grov misshandel	137
5.1	Uppgifter ur rättsstatistiken	137
5.1.1	Inledning.....	137
5.1.2	De undersökta åren	137
5.1.3	Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken....	140
5.2	Resultat av domsgranskningen.....	140
5.2.1	Inledning.....	140
5.2.2	Utdömda påföljder.....	141
5.2.3	Fängelsestraff.....	145
5.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan.....	150
5.2.5	Skyddstillsyn	151
5.2.6	Villkorlig dom	153
5.2.7	Enstaka fall av grov misshandel	154
5.2.8	Betydelsen av gärningsmannens ålder	156

5.2.9	Försvårande och förmildrande omständigheter vid fullbordad grov misshandel	160
5.2.10	Betydelsen av gärningsmannens kön	165
5.2.11	Återfall och tidigare brottslighet	166
5.2.12	Tid mellan brott och dom	167
5.2.13	Relation mellan gärningsman och målsägande	168
5.2.14	Typ av våld och konsekvenser för målsäganden	169
5.2.15	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	170
5.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen	174
5.3.1	Inledning	174
5.3.2	Rubricering	174
5.3.3	Konsekvenser för målsägande	175
5.3.4	Försvårande omständigheter	176
5.3.5	Förmildrande omständigheter	178
5.3.6	Enstaka fall av grov misshandel	179
5.3.7	Särskilt om beaktande av utvisningsmen	181
6	Grov fridskränkning	183
6.1	Uppgifter ur rättsstatistiken	183
6.1.1	Inledning	183
6.1.2	De undersökta åren	183
6.1.3	Sammanfattning av uppgifterna ur rättsstatistiken	184
6.2	Resultat av domsgranskningen	185
6.2.1	Inledning	185
6.2.2	Utdömda påföljder	186
6.2.3	Fängelsestraff	187
6.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan	190
6.2.5	Skyddstillsyn	192
6.2.6	Villkorlig dom	194
6.2.7	Enstaka fall av grov fridskränkning	194
6.2.8	Betydelsen av gärningsmannens ålder	196
6.2.9	Försvårande och förmildrande omständigheter	198
6.2.10	Återfall och tidigare brottslighet	201
6.2.11	Tid mellan brott och dom	201
6.2.12	Betydelsen av gärningsmannens kön	202
6.2.13	Vilka gärningar ingår i de grova fridskränkningssbrotten	203
6.2.14	Relation	207
6.2.15	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	209

6.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen	215
6.3.1	Inledning.....	215
6.3.2	Försvårande omständigheter	215
7	Grov kvinnofridskränkning	217
7.1	Uppgifter ur rättsstatistiken.....	217
7.1.1	Inledning.....	217
7.1.2	De undersökta åren	217
7.1.3	Sammanfattning av uppgifterna ur rättsstatistiken	219
7.2	Resultat av domsgranskningen.....	219
7.2.1	Inledning.....	219
7.2.2	Utdömda påföljder	220
7.2.3	Fängelsestraff.....	221
7.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan.....	224
7.2.5	Skyddstillsyn	225
7.2.6	Villkorlig dom	227
7.2.7	Enstaka fall av grov kvinnofridskränkning	228
7.2.8	Betydelsen av gärningsmannens ålder	230
7.2.9	Försvårande och förmildrande omständigheter	231
7.2.10	Återfall och tidigare brottslighet	235
7.2.11	Tid mellan brott och dom	235
7.2.12	Vilka brott ingår i grov kvinnofridskränkning.....	236
7.2.13	Relation	241
7.2.14	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	243
7.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen	248
7.3.1	Inledning.....	248
7.3.2	Antal gärningar som ingår i brottet	249
7.3.3	Vilken typ av gärningar ingår i brottet.....	249
7.3.4	Relation.....	250
7.3.5	Olika sätt att utforma gärningsbeskrivningar	250
8	Olaga hot och grov olaga hot.....	253
8.1	Uppgifter ur rättsstatistiken.....	253
8.1.1	Inledning.....	253
8.1.2	De undersökta åren	253
8.1.3	Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken....	256
8.2	Resultat av domsgranskningen.....	256
8.2.1	Inledning.....	256
8.2.2	Utdömda påföljder.....	257

8.2.3	Fängelsestraff.....	258
8.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan.....	259
8.2.5	Skyddstillsyn	259
8.2.6	Villkorlig dom	260
8.2.7	Dagsbotsdomar	262
8.2.8	Försvårande och förmildrande omständigheter	264
8.2.9	Andra omständigheter som kan ha betydelse för påföljdsvalet och/eller straffmätningen.....	265
8.2.10	Återfall och tidigare brottslighet	268
8.2.11	Tid mellan brott och dom	270
8.2.12	Omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse... ..	270
8.3	Resultat av domsgranskningen avseende olaga hot, grovt brott	274
8.3.1	Inledning.....	274
8.3.2	Utdömda påföljder	274
8.3.3	Omständigheter som motiverar påföljdsvalet.....	275
8.3.4	Försvårande och förmildrande omständigheter	276
8.3.5	Återfall och tidigare brottslighet.....	276
8.3.6	Vad skiljer olaga hot och grovt olaga hot åt?.....	276
8.4	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen.....	277
8.4.1	Olaga hot av normalgraden	277
8.4.2	Olaga hot, grovt brott.....	280
8.5	Övriga erfarenheter från domsgranskningen	281
8.5.1	Allmänt	281
8.5.2	Omständigheter av förmildrande typ	281
8.5.3	Hot där påföljden har bestämts till dagsböter.....	282
8.5.4	Användande av vapen	283
8.5.5	Fallbeskrivningar av olaga hot, grovt brott	283
9	Rån.....	287
9.1	Uppgifter ur rättsstatistiken.....	287
9.1.1	Inledning.....	287
9.1.2	De undersökta åren	287
9.1.3	Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken....	289
9.2	Resultat av domsgranskningen.....	290
9.2.1	Inledning.....	290
9.2.2	Utdömda påföljder	290
9.2.3	Fängelsestraff.....	293
9.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan.....	303
9.2.5	Skyddstillsyn	305

9.2.6	Villkorlig dom	308
9.2.7	Försvårande och förmildrande omständigheter	309
9.2.8	Betydelsen av gärningsmannens ålder	313
9.2.9	Andra omständigheter av eventuell betydelse för påföljdsbestämningen	315
9.2.10	Återfall och tidigare brottslighet	316
9.2.11	Tid mellan brott och dom	318
9.2.12	Vilken typ av rån är det som begås?	319
9.2.13	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	319
9.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende rån	323
9.3.1	Inledning	323
9.3.2	Stöld- jämfört med utpressningsfallet	323
9.3.3	Försvårande omständigheter	323
9.3.4	Förmildrande omständigheter	324
9.3.5	Beaktande av utvisningsmen	325
10	Grovt rån	327
10.1	Uppgifter ur rättsstatistiken	327
10.1.1	Inledning	327
10.1.2	De undersökta åren	327
10.1.3	Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken	329
10.2	Resultat av domsgranskningen	329
10.2.1	Inledning	329
10.2.2	Utdömda påföljder	330
10.2.3	Fängelsestraffen längd	332
10.2.4	Fängelsestraffens fördelning på straffskalan	343
10.2.5	Enstaka fall av grovt rån	344
10.2.6	Försvårande och förmildrande omständigheter	345
10.2.7	Betydelsen av gärningsmannens ålder	351
10.2.8	Andra omständigheter av eventuell betydelse för påföljdsbestämningen	353
10.2.9	Återfall och tidigare brottslighet	354
10.2.10	Vilken typ av rån är det som begås?	356
10.2.11	Tid mellan brott och dom	357
10.2.12	Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen	358
10.3	Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende grovt rån	361
10.3.1	Inledning	361
10.3.2	Typ av grovt rån	361

10.3.3 Försvårande omständigheter	362
10.3.4 Förmildrande omständigheter	363
10.3.5 Beaktande av utvisningsmen	363
11 Avslutande kommentarer	367
Bilagor	381
Bilaga 1 Regeringens beslut 2005-12-08 (det ursprungliga uppdraget)	381
Bilaga 2 Regeringens beslut 2006-12-14 (tilläggsuppdraget).....	384
Bilaga 3 Beställning till BRÅ 2006-06-20	386
Bilaga 4 Beställning till BRÅ 2006 -12-21	390
Bilaga 5 Metodbeskrivning från BRÅ (av Louise Ekström)	394
Bilaga 6 - 13 Statistiktabeller från BRÅ	405
Bilaga 14 Granskningsmanualen	460
Bilaga 15 Tillägg till granskningsmanualen	474
Bilaga 16 Statistisk signifikansprövning (av Karl Ask)	479
Bilaga 17 Tabeller till avsnitt 4.2	483
Bilaga 18 Tabeller till 5.2	485
Bilaga 19 Tabell till avsnitt 6.2	487
Bilaga 20 Tabeller till avsnitt 7.2	488
Bilaga 21 Rättsfall från Högsta domstolen	490
Referenser	493

Sammanfattning

Uppdraget och dess genomförande

Enligt regeringsbeslut den 8 december 2005 och den 14 december 2006 fick Åklagarmyndigheten i uppdrag att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån.

I uppdraget angavs att med hänsyn till att det inte finns någon samlad bild av hur straffmätning och påföljdsval ser ut vid våldsbrottslighet finns det skäl att nu skapa ett gediget kunskapsunderlag om domstolarnas praxis i sådana mål.

En beskrivning av hur uppdraget har genomförts lämnas i kapitel 1.

Sammanfattningsvis kan sägas att genom Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har dels viss rättsstatistik tagits fram, dels listor över fällande tingsrättsdomar för aktuella brottstyper från år 2000 och 2005. Generellt har domar avseende ungdomar under 18 år uteslutits på grund av att det för den åldersgruppen gäller särskilda påföljdsregler. Beträffande vissa brottstyper, främst misshandel av normalgraden och olaga hot, har gjorts ytterligare begränsningar och slumpvisa uttag av domar.

När det gäller de grövre brottstyperna (grov misshandel, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, rån och grovt rån) har i princip samtliga domar för de båda undersökningsåren hämtats in och granskats.

Domarna har beställts in från respektive domstol. De har granskats efter en granskningsmanual och data har matats in i en särskilt upprättad granskningsmall. Materialet i den mallen har utgjort en databas som har använts för vidare analyser i ett särskilt statistik- och analysprogram. Sammantaget har 2 285 tingsrättsdomar granskats. Därutöver tillkommer 333 hovrättsdomar som innebär att hovrätten i något för uppdraget relevant avseende har ändrat tingsrättens dom.

Upplägget av rapporten

Efter sammanfattande redogörelser för påföljdssystemet och huvudprinciperna för straffmätning och påföljdsval (kapitel 2) och en beskrivning av de brott som ingår i kartläggningen (kapitel 3) redovisas resultaten brott för brott (kapitel 4 – 10) med tyngdpunkten på de resultat som domsgranskningen har lett fram till. Resultaten finns också sammanfattade för varje typ av brott. För varje brottstyp finns också uppgifter från rättsstatistiken redovisade.

Avslutningsvis återfinns kapitel 11 med en mer generell sammanfattning och kommentarer kring olika resultat från kartläggningen.

Misshandel av normalgraden (kapitel 4)

Allmänt

Sammantaget har 211 domar avseende misshandel av normalgraden granskats. Samtliga fall utom ett, där det dömdes för försök till misshandel, var fullbordade brott.

Andelen kvinnor som dömts för misshandel uppgår i undersökningsmaterialet till 7,6 procent (16 av 211). Medellåldern på gärningsmännen vid brottstillfället är 31,6 år (median 28 år). Den yngste var 18 år och den äldste 63 år. Andelen tingsrättsdomar som har överklagats uppgår till 14,7 procent. Skadestånd har dömts ut i 75,8 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Den vanligast förekommande påföljden vid misshandel av normalgraden är villkorlig dom i förening med samhällstjänst eller dagsböter (59,7 procent). Därefter följer skyddstillsyn (19,9 procent) vars andel dock minskat år 2005. Fängelseandelen uppgår till 17,5 procent de båda åren sammantagna. Andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000.

Fängelsestraff

Antalet fängelsedomar uppgår till 37. Medellängden på fängelsestraffen ligger på 3,86 månader (median 3 månader) de båda undersökningsåren sammantagna. Det föreligger ingen signifikant skillnad i fängelsestraffens längd mellan år 2000 och år 2005.

Straffskalan vid misshandel av normalgraden är fängelse i högst två år. Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan kan konstateras att 76,9

respektive 79,2 procent av domarna ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. under 6 månader.

Icke-frihetsberövande påföljder

I 42 fall har påföljden bestämts till skyddstillsyn vid misshandel av normalgraden och i 132 fall har påföljden bestämts till villkorlig dom.

Den villkorliga domen har i 62 fall förenats med dagsböter. Då påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst, vilket skedde i 64 fall, var medelvärdet för alternativstraffet 1,75 månader (median 1 månad). Medelantalet samhällstjänsttimmar uppgår till drygt 60 (median 50).

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet. Det är dock så få domar att enstaka fall kan ge ett stort genomslag.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Det är ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Det är också ovanligt att *försvårande omständigheter* enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna. Flertalet av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet.

När det gäller *förmildrande omständigheter* enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges.

När det gäller de *s.k. billighetsskäl* i 29 kap. 5 § brottsbalken anges endast två sådana omständigheter i undersökningsmaterialet.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller gärningsmannens tidigare brottslighet framgick det att denne var tidigare dömd i 65 fall. I 90 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde tidigare var dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 56 fall. I åtminstone 30,8 procent av samtliga domar avseende misshandel av normalgraden var det således fråga om återfall i brott.

Medeltiden som förflutit sedan senaste dom var 39,1 månader och de vanligast förekommande påföljderna i den tidigare domen var villkorlig dom och skyddstillsyn följt av fängelse och dagsböter.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 2 fall och i ett av dessa hade hela tiden förverkats. Medelvärde av den tid som förverkades av 1,75 månader.

När det gäller frågan om hur återfallet har beaktats kan konstateras att det i 15 fall har angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet och i 2 fall genom förverkande. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte åberopats.

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att fängelse och skyddstillsyn skiljer sig signifikant åt och att fängelse och villkorlig dom skiljer sig marginellt. Medelvärde för förfluten tid är kortare i de fall som påföljden har bestämts till fängelse än då den bestämts till en icke-frihetsberövande påföljd.

Betydelsen av kön och relation

Det kan konstateras att inte någon kvinna i undersökningsmaterialet ådömdes ett fängelsestraff. Skillnaden i andelen kvinnor och män som dömdes till fängelse är marginellt signifikant. Andelen kvinnor som döms till skyddstillsyn respektive villkorlig dom är högre än motsvarande andel för män, men skillnaden är inte signifikant.

Andelen gärningsmän och målsäganden som har en parrelation har minskat. När det gäller platsen för brottet kan konstateras en minskning av både målsägandens bostad och den gemensamma bostaden. Med tanke på att även andelen avseende nära relation mellan gärningsman och målsäganden har minskat kan det vara ett rimligt antagande att vissa misshandelsbrott som begåtts mot en nära anhörig numera bedöms som fridskränkingsbrott.

Typ av våld och konsekvenser för målsäganden

Det vanligaste våldet som utövas vid misshandel av normalgraden är slag utan tillhygge, följt av "annat" och sparkar. Slag med tillhygge liksom knivstick är relativt ovanliga. De olika typerna av våld kan förekomma i kombination.

De till antalet helt övervägande konsekvenserna för målsäganden är smärta och kroppsskada.

Grov misshandel (kapitel 5)

Allmänt

Sammantaget har 1 051 domar avseende grov misshandel granskats. Antalet domar har ökat med cirka 28 procent från 2000 till 2005. I undersökningsmaterialet uppgår andelen kvinnor till 6,6 procent. Gärningsmännens medelålder vid brottet uppgår till 30,65 år. Den yngste gärningsmannen i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 81 år. Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgick till 45,1 procent. Skadestånd har dömts ut i 92,3 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Fördelningen mellan påföljderna är däremot relativt konstant mellan åren när det gäller samtliga stadier av grov misshandel. Fängelseandelen uppgår till drygt 75 procent och andelen domar till skyddstillsyn till knappt 15 procent. Den därefter vanligaste påföljden är rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

Andelen som döms till fängelse för försök eller förberedelse till grov misshandel är lägre än fängelseandelen avseende fullbordade brott. Andelen som döms till skyddstillsyn för försöks- och förberedelsebrott är också högre jämfört med fullbordat brott.

Fängelsestraff

Antalet domar med fängelsestraff avseende grov misshandel, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna, var 794 och dess medellängd uppgår till 18,9 månader. Vid en jämförelse mellan åren föreligger inte någon signifikant skillnad i strafflängd; medelvärdet på strafftiden uppgår år 2000 till 19,2 månader och år 2005 till 18,7 månader.

När det gäller försök till grov misshandel skiljer sig fördelningen mellan påföljderna signifikant åt mellan år 2000 och år 2005. Skillnaden består i att andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000.

Domar för försök till grov misshandel leder till signifikant kortare fängelsestraff än domar för fullbordad grov misshandel.

Straffskalan för grov misshandel är fängelse i lägst ett och högst tio år. När det gäller utnyttjad andel av straffskalan visar det sig att 94,5 (år 2000) respektive 95,7 (år 2005) procent av domarna ligger på den nedersta fjärdedelen av straffskalan. Den nedersta fjärdedelen går upp till fängelse 3 år 3 månader.

Icke-frihetsberövande påföljder

I 121 fall har påföljden bestämts till *skyddstillsyn* vid fullbordad grov misshandel.

I de 44 fall som skyddstillsynen har förenats med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård uppgår medellängden på det alternativa fängelsestraffet till cirka 15 månader.

I de 26 fall som skyddstillsynen har kombinerats med fängelse uppgår medellängden på fängelsestraffet till cirka 2,5 månader

När skyddstillsynen har förenats med samhällstjänst, vilket skett i 24 fall, uppgår timmarnas medelantal till cirka 180 och det genomsnittliga alternativstraffet till fängelse 8,5 månader.

I de 22 fall som skyddstillsyn har förenats med annan föreskrift utgörs föreskriften i samtliga fall "vård eller behandling".

I 22 av de 25 fall som påföljden för fullbordad grov misshandel bestämts till *villkorlig dom* har denna förenats med samhällstjänst. Alternativstraffet uppgår i genomsnitt till 8 månader och medelantalet samhällstjänsttimmar till drygt 180.

Enstaka fall av grov misshandel

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (729 domar motsvarande 69,4 procent) flera brott i domen. Resterande 322 domar (30,6 procent) avser enstaka fall av grov misshandel.

Fängelseandelen är något lägre vid de enstaka fallen medan andelen som döms till villkorlig dom är högre. Skillnaden i skyddstillsynsandelen är marginell.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov misshandel är 15,95 månader. I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, drygt 21 månader. Det innebär att fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Straffskalan vid grov misshandel är fängelse i lägst ett, högst tio år. När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordad grov misshandel kan konstateras att 98,6 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen. Korrelationen är dock tämligen svag. Statistisk jämförelse visar också att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

När det gäller fördelningen av påföljderna kan noteras att fängelseandelen är lägre för gärningsmän under 21 år. Andelen domar till

skyddstillsyn liksom till villkorlig dom är vidare högre än för äldre gärningsmän.

Fängelsestraffet är signifikant kortare i de fall där 29 kap. 7 § brottsbalken (den s.k. ungdomsrabatten) tillämpats.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Det är relativt ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det främst den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Det är också ovanligt att *försvårande omständigheter* enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna. Sammantaget har så skett i 46 fall. Flera av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet. Den omständighet som åberopats i flest fall (29) är att gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Därefter har en hänvisning till att det rör sig om s.k. hatbrott, anförts i 13 fall. Fängelsestraffen är signifikant längre när försvårande omständigheter har angetts i domen.

Olika försvårande omständigheter åberopas nästan uteslutande vid rubriceringen av brottet. De används för att rubricera misshandeln som grov.

När det gäller *förmildrande omständigheter* enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges. Sammantaget har så skett i 56 fall. Fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats.

Vad gäller *de s.k. billighetsskälerna* i 29 kap. 5 § brottsbalken är punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande. Det föreligger en marginellt signifikant skillnad som visar att kortare straff utdömts då en eller flera omständigheter i 29 kap. 5 § första stycket åberopats.

Återfall och tidigare brottslighet

Vad gäller tidigare brottslighet framgick det att gärningsmannen var tidigare dömd i 709 fall. I 194 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde var tidigare dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 147 fall. I åtminstone 67,5 procent av samtliga domar avseende grov misshandel var det således fråga om återfall i brott.

Tid mellan brott och dom

Tiden som har förflutit mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig signifikant från fängelse, skyddstillsyn och rättspsykiatrisk vård, vilket innebär att längre tid har förflutit från brottet i de fall som påföljden bestämts till villkorlig dom. Fängelse skiljer sig marginellt från skyddstillsyn på så sätt att det är något kortare tid som förflutit från brottet i de fall som påföljden blir fängelse.

Det var signifikant längre tid som förflöt mellan brott och dom hos fallen från år 2005 än hos de från år 2000.

Vidare föreligger det en signifikant negativ korrelation mellan tiden mellan brott och dom längden på fängelsestraffet. Kortare förfluten tid är alltså förknippad med längre fängelsestraff.

Kön och relation

Andelen kvinnor som fick fängelsestraff var signifikant mindre än motsvarande andel män. Andelen skyddstillsynsdomar är också högre för kvinnorna. Medellängden på fängelsestraffen skilde sig dock inte åt mellan kvinnor och män.

Relationerna mellan gärningsman och målsäganden har i stort inte har förändrats mellan de båda åren. En viss ökning för relationerna "obekant" och "ytlig bekant" kan dock iakttas. Platsen för brotten i princip är oförändrad mellan de båda åren. En mindre ökning av grov misshandel på allmän plats kan dock noteras.

Typ av våld och konsekvenser för målsäganden

Det vanligaste våldet som utövas vid grov misshandel är slag utan tillhygge följt av sparkar, knivstick, slag med tillhygge och annat. De olika typerna av våld förekommer inte sällan i kombination.

De till antalet helt överväganden konsekvenserna för målsäganden är kroppsskada och smärta. De olika konsekvenserna för målsäganden förekommer ofta i kombination.

Grov fridskränkning (kapitel 6)

Allmänt

Totalt har 104 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmännens medelålder vid brottet uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år. Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgår till 44,2 procent. Skadestånd har utgått i 85,6 procent av do-

marna. Av de 104 domarna är gärningsmannen en kvinna i 11 fall vilket motsvarar 10,6 procent.

Antalet domslut för år 2000 (6) är mycket få i förhållande till antalet år 2005 (98). Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov fridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari 2000 som kan sägas utvidga det straffbara området något. Med hänsyn till det lilla antalet domslut år 2000 har de fall jämförelser görs mellan de båda åren ett begränsat värde.

Fördelning av påföljder

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till knappt 77 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 20 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättspsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Fängelsestraff

Fängelsestraff har dömts ut i 80 fall. Medelvärde för strafftiden uppgår till drygt 12 månader (median 10 månader) sett till de båda undersökningsåren sammantagna.

Straffskalan för grov fridskränkning är fängelse i minst 6 månader och högst 6 år.

När det gäller domar från år 2005 kan konstateras att 92 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Återstående 8 procent ligger i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader. De längsta utdömda fängelsestraffen under år 2005 uppgick till 3 år.

Icke-frihetsberövande påföljder

Sammantaget 21 personer dömdes till skyddstillsyn för grov fridskränkning. I de 6 fall påföljden bestämdes till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Uppgick genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten till drygt 155 och medelvärdet på alternativstraffen var knappt 7 månader. I 7 fall blev påföljden skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffens medelvärde uppgick till drygt 11 månader.

Villkorlig dom har utdömts i sammantaget 2 fall för grov fridskränkning. Båda domarna är från år 2005 och den villkorliga domen har i båda fallen förenats med föreskrift om samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 160 och de alternativa straffen bestämdes i båda fallen till fängelse 6 månader.

Enstaka fall av grov fridskränkning

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (72 domar motsvarande 69,2 procent) flera brott i domen. Resterande 32 domar (30,8 procent) avser enstaka fall av grov fridskränkning.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 10,2 månader (median 9 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 13 månader (median 12 månader).

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av grov fridskränkning beträffande domar från år 2005 framgår att 96 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Fängelseandelen är lägre och andelen som döms till skyddstillsyn är högre i de fall som gärningsmannen är 20 år eller yngre vid brottet. Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap 1 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 5 fall, alla i domar från år 2005.

Totalt har *försvårande omständigheter* hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken åberopats i 18 fall, samtliga i domar från 2005. Den vanligast åberopade omständigheten är punkten 8, dvs. att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har åberopats och även signifikant längre i de domar där enbart punkten 8 har åberopats.

Endast en *förmildrande omständighet* enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats i en dom som lett till fängelsestraff.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 5 fall, samtliga från år 2005. Signifikant kortare straff utdömdes i de fall där en eller flera omständigheter enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats.

Återfall och tidigare brottslighet

I de 104 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 40 fall och ostraffad i 38 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 26 fall.

I genomsnitt har drygt 33 månader förflutit sedan den senaste domen. Den vanligast påföljden i den tidigare domen har varit fängelse följt av skyddstillsyn.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 12 fall. I 8 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats. Medeltiden som förverkats uppgår till 3,82 månader.

Av de 40 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom förverkande i 11 fall och genom påföljdsvalet i 8 fall. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte åberopats i något fall.

Tid mellan brott och dom m.m.

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i det grova fridskränkingsbrottet. Medelvärde för den tid som brottet pågått är 24,65 månader (median 21 månader). Den tid som förflutit mellan brott och dom skiljer sig inte mellan olika påföljdstyper. Inte heller finns det någon signifikant skillnad mellan tiden som förflutit från brott till dom mellan åren 2000 och 2005. Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Betydelsen av gärningsmannens kön

Andelen kvinnor som fick fängelse är signifikant lägre än motsvarande andel män.

Det finns dock ingen signifikant skillnad mellan kvinnors och mäns fängelsestraff. Då det är fråga om ett litet antal kvinnor som fått fängelsestraff är en rättvisande jämförelse dock svår att göra.

Gärningar som ingår i grov fridskränkning

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt fridskränkingsbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna.

Enligt det första sättet har åtalet angett endast gärningar som är preciserade till antalet (och oftast även med individuella detaljer avseende datum och plats för gärningarna).

Det andra sättet att utforma åtalet på har inneburit att det har angetts dels vissa till antalet preciserade gärningar, dels en opreciserad mängd gärningar under en viss tidsperiod.

Slutligen enligt det tredje sättet har gärningarna angetts som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Antalet domar där *samtliga ingående gärningar är preciserade* till antal och typ av brott uppgick till 24 stycken och utgjorde den näst största gruppen. Misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följer olaga hot och ofredande. Det genomsnittliga antalet enskilda brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår var 6,54.

I den största gruppen, 59 domar, förekom *både preciserade och opreciserade gärningar*. Misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp. Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår var 4,83.

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". De tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa var också det i angiven ordning.

Slutligen i den minsta gruppen domar, 21 stycken, förekom *enbart opreciserade gärningar* under viss tidsperiod. De tre brottstyperna misshandel, olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande i angiven ordning.

Relation

Den klart vanligaste relationen är att målsäganden är eget barn till gärningsmannen.

När det gäller den mest förekommande relationen, dvs. att målsäganden är eget barn till gärningsmannen uppgår fängelseandelen till 81,1 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 14,3 procent. I ett fall har påföljden bestämts till villkorlig dom.

De längsta genomsnittliga fängelsestraffen (13,33 månader) har dömts ut när målsäganden har varit gärningsmannens förälder. Det bör dock noteras att det är fråga om ett litet antal domar. Därefter följer de fall där målsäganden varit gärningsmannens eget barn (12,84 månader) och där det varit fråga om nuvarande partner (11,61 månader).

Grov kvinnofridskränkning (kapitel 7)

Allmänt

Totalt har 360 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmännens medelålder vid brottet uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år. Andelen tingsrättsdomar som överklagats upp-

går till 45,3 procent. Skadestånd har utgått i 86,7 procent av domarna. Samtliga gärningsmän var män.

Antalet domslut för år 2000 är få (71) i förhållande till antalet år 2005 (289). Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov kvinnofridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari 2000 som kan sägas utvidga det straffbara området något. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet.

Fördelning av påföljder

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till drygt 85 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 12 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättspsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Fängelsestraff

Fängelsestraff har dömts ut i 308 fall. Medelvärde för strafftiden de båda undersökningsåren sammantagna uppgår till 10,85 månader.

Fängelsestraffen var signifikant kortare år 2005 än år 2000. Det bör dock noteras att antalet domar var betydligt lägre år 2000 och 2005. Vidare var medianlängden den samma för de båda åren.

Straffskalan för grov kvinnofridskränkning är fängelse i minst 6 månader och högst 6 år. När det gäller utnyttjande av straffskalan kan konstateras att år 2000 låg 95,9 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 4,1 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2000 är 92,5 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 7,5 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. Antalet grova kvinnofridskränkningarsbrott är dock betydligt färre år 2000 än år 2005.

Icke-frihetsberövande påföljder

Påföljden bestämdes till skyddstillsyn i sammanlagt 44 domar. 41 av dessa är från år 2005.

I flertalet av dessa (31 fall) förenades skyddstillsynen med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffens medelvärde uppgick till drygt 9 månader

I de fall som påföljden bestämdes till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst uppgick det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten till 170. Medelvärdet på alternativstraffen var 8 månader.

Villkorlig dom har utdömts i sammantaget 4 fall för grov kvinnofridskränkning. Samtliga domar är från år 2005 och förenade med föreskrift om samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 150 och de alternativa straffen bestämdes i samtliga fall till 6 månader.

Enstaka fall av grov kvinnofridskränkning

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (212 domar motsvarande 58,9 procent) flera brott i domen. Resterande 148 domar (41,1 procent) avser enstaka fall av grov kvinnofridskränkning.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov kvinnofridskränkning är 9,93 månader (median 8 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 11,45 månader (median 10 månader). Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

När det gäller utnyttjande av straffskalan vid enstaka fall av grov kvinnofridskränkning kan konstateras att år 2000 låg 93,3 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 6,7 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2005 är 98,1 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 1,9 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 9 fall. I samtliga fall har det varit fråga om den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit.

Totalt har *försvårande omständigheter* hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § åberopats i 9 fall. Den vanligast åberopade omständigheten är punkten 8, dvs. att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet har åberopats.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 8 domar som lett till fängelsestraff. Den punkt som åberopats i flest fall är punkten 2, dvs. att den tilltalade till följd

av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande.

Fängelsestraffen i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap 3 § brottsbalken har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats i sammanlagt 17 fall. Punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande. Fängelsestraffen i de domar där minst en omständighet enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats.

Återfall och tidigare brottslighet

Av de 360 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 180 fall och ostraffad i 97 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 83 fall.

När tidigare dom förekommer har i genomsnitt knappt 28 månader förflutit sedan den senaste domen. Den vanligaste påföljden i den tidigare domen har varit fängelse följt av skyddstillsyn.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 39 fall. I 35 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats. Medeltiden som förverkats uppgår till 3 månader.

Av de 180 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet i 55 fall och genom förverkande i 43 fall.

29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 14 fall. De skäl i bestämmelsen som åberopats, vilket skett i 10 av dessa fall, är främst återfall i likartad brottslighet.

Tid mellan brott och dom m.m.

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i den grova kvinnofridskränkningen. Medelvärde för den tid som brottet pågått är 15,62 månader (median 10 månader).

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig från fängelse och skyddstillsyn på så sätt att den förflutna tiden är betydligt längre vid villkorlig dom.

Den tid som förflutit mellan brott och dom var signifikant längre år 2005 än år 2000.

Det föreligger dock ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Gärningar som ingår i grov kvinnofridskränkning

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt kvinnofridskränkningssbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna (se vidare ovan under grov fridskränkning).

Antalet domar där *samtliga ingående gärningar är preciserade* till antal och typ av brott av denna typ uppgick till 159 stycken och utgjorde den näst största gruppen. Misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följde olaga hot och ofredande. Det genomsnittliga antalet enskilda brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår var 6,42.

I den största gruppen, 182 domar, förekom *både preciserade och opreciserade gärningar*. Misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp. Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår var 6,24.

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". De tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa var också det i angiven ordning.

Slutligen i den minsta gruppen domar, 18 stycken, förekom *enbart opreciserade gärningar* under viss tidsperiod. De tre brottstyperna misshandel, olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande i angiven ordning.

Relation

Den klart vanligaste relationen mellan målsäganden och gärningsmannen har varit att de haft ett pågående förhållande vid brottet.

Den högsta fängelseandelen (94,1 procent) gäller gärningsmän som dömts för grov kvinnofridskränkning som riktat sig mot en målsägande som vid brottet varit en före detta partner. När det gäller relationen att målsäganden och gärningsmannen haft ett pågående förhållande vid brottet uppgår fängelseandelen till 84,4 procent och i de fall som målsägandens och gärningsmannens förhållande har varit oklart eller växlande vid brottet uppgår fängelseandelen till 86,3 procent.

Det längsta genomsnittliga fängelsestraffet (11,31 månader) har dömts ut när målsäganden och gärningsmannen vid brottet hade en pågående relation, dvs. nuvarande partner, vilket också är det vanligast förekommande fallet.

Fängelsestraffets längd skiljer sig åt beroende på typ av relation. Parvisa jämförelser visar att straffen blir signifikant längre då målsägarens relation till gärningsmannen var "nuvarande partner" än då den är "ex-partner".

Olaga hot av normalgraden och grovt olaga hot (kapitel 8)

Olaga hot av normalgraden

Allmänt

192 tingsrättsdomar har granskats avseende olaga hot av normalgraden. 27 av dessa (14,1 procent) har överklagats till hovrätten. Gärningsmannen är kvinna i 18 fall, vilket motsvarar en andel om 9,4 procent. Medelåldern vid brottet uppgår till drygt 39 år. Den yngste gärningsmannen är 18 år och den äldste 80 år vid brottstillfället. Skadestånd har dömts ut i 41,7 procent av domarna)

Fördelning av påföljder

Den vanligast utdömda påföljden för olaga hot av normalgraden är dagsböter följt av villkorlig dom. Andelen villkorliga domar ökade signifikant och andelen böter minskade signifikant mellan år 2000 och 2005. Andelen domar avseende skyddstillsyn har minskat något och fängelseandelen är i stort sett konstant mellan åren.

Fängelsedomar

Fängelse har valts som påföljd i 17 fall, vilket innebär en fängelseandel om 8,9 procent. Straffens längd ligger mellan 14 dagar och 4 månader. Medellängden på fängelsestraffet för olaga hot uppgår till 1,7 månader

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan vid fängelsestraff för olaga hot kan konstateras att knappt 90 procent av domarna återfinns inom den nedersta fjärdedelen, dvs. upp till fängelse 3 månader.

Skyddstillsyn och villkorlig dom

Totalt innehåller undersökningsmaterial 25 domar till skyddstillsyn, vilket motsvarar en andel om 13 procent.

Villkorlig dom har dömts ut i 45 fall. I flertalet fall (37) har den villkorliga domen förenats med 50 eller 60 dagsböter.

I 7 fall har den villkorliga domen förenats med föreskrift om samhällstjänst. Alternativstraffet har i huvudsak bestämts till fängelse en månad och antalet samhällstjänsttimmar till 40 eller 50.

Dagsbotsdomar

Den dominerande påföljden för olaga hot av normalgraden är dagsböter. Andelen domar till dagsböter är signifikant mindre år 2005 (49 procent) jämfört med år 2000 (60,6 procent). Medelantalet för de 105 domarna för båda undersökningsåren är 60 dagsböter. Fördelat på de båda åren uppgår medelantalet år 2000 till 50 medan det år 2005 uppgår till 70 dagsböter. En statistisk jämförelse visar på en signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005.

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan vid dagsböter kan konstateras en viss förändring mellan åren. År 2000 låg 72 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan. Motsvarande siffra hade år 2005 minskat till 43,8 procent.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Beträffande olaga hot har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken åberopats i domen i tre fall. När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken förekommer sådana i fyra fall. S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken förekommer i ett fall. Antalet omständigheter som åberopats är så få att några vidare analyser inte är meningsfulla att göra.

Andra omständigheter av betydelse

Betydelsen av målsägandens kön och ålder samt omständigheten att det har varit flera gärningsmän har analyserats. Andelen domar med strängare straff än böter visade sig var signifikant större då minst en av målsäganden var kvinna (52,5 procent) än då målsägande var man (37,6 procent).

När det gäller betydelsen av gärningsmannens ålder kan konstateras att antalet unga gärningsmän är relativt få, att ingen under 21 år dömts till fängelse och att endast två gärningsmän under 21 år fått annan påföljd än dagsböter. Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och storleken på bötesstraffet.

Återfall och tidigare brottslighet

Eftersom uppgift om tidigare domar saknas i så många som 100 domar av de 192 granskade domarna avseende olaga hot av normalgraden är det inte meningsfullt att ange andelar av ostraffade respektive tidigare dömda.

När gärningsmannen är tidigare dömd kan sägas att andelarna för fängelse och skyddstillsyn är betydligt högre medan andelen som döms till dagsböter är betydligt lägre jämfört med den totala fördelningen. När det gäller bötesstraffens storlek syns ingen signifikant skillnad mellan ostraffade och tidigare dömda gärningsmän.

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig signifikant mellan olika påföljdstyper, Fängelsedomar är förknippade med signifikant kortare tidsförlopp än både domar med villkorlig dom och böter. Tiden som har förflutit mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005.

Omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse

En analys har gjorts för att försöka ta fram omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse.

Följande omständigheter har statistisk signifikans:

- Återfall i brott har beaktats genom påföljdsval
- 34 kap. 1 § andra punkten har tillämpats (dvs. domstolen har vid sammanträffande av brott dömt särskilt för det aktuella hotbrottet)
- Samhällstjänstutredning eller annan personutredning har genomförts signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet har blivit fängelse
- Flera brott förekommer i domen signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse (Anm. Det är fråga om flera fall av just olaga hot)
- Vapen har förekommit i samband med hotet signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse.

Två omständigheter ligger nära statistisk signifikans:

- Gärningsman och målsägande har oftare en nuvarande eller tidigare parrelation i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte riktigt statistisk signifikans
- Gärningsmannen har oftare dömts för brott tidigare i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte statistisk signifikans

Följande faktorer uppvisar ett visst samband med val av fängelse som påföljd. De är dock inte statistiskt signifikanta:

- Minst en av målsäganden är av kvinnligt kön
- I domen anges omständigheter som talar för lindrigare påföljd än fängelse (jfr 30 kap. 4 § brottsbalken)
- Gärningsmannens kön, nämligen att gärningsmannen är man.

Olaga hot, grovt brott

Det förekommer endast fem domar sammantaget avseende olaga hot, grovt brott. I samtliga fall är gärningsmannen en man. Gärningsmännens medellålder är 38,2 år.

Antalet fängelsedomar uppgår till tre och är samtliga från år 2000.

Fängelsestraffens medellängd uppgår till 8,7 månader.

I det två övriga domarna, som var från år 2005, blev påföljden skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst

När det gäller fängelsedomar har i samtliga fall brottets art angetts som motivering till att fängelse har valts som påföljd.

Varken några försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken eller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har angetts i domarna.

Inte heller har i något fall har s.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken angetts i domen.

Det saknas uppgift om gärningsmannen tidigare är dömd i två av de fem fallen. I ett fall anges att den dömd är ostraffad. I övriga två fall förekommer tidigare domar.

En analys har gjorts för att söka efter om det finns vissa omständigheter som kan sägas utmärka fallen av grovt olaga hot jämfört med olaga hot av normalgraden. De omständigheter som befanns ha särskild betydelse var:

- Vapen förekom signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot.
- Försvårande omständigheter angavs vid rubricering signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot
- Att minst en av målsäganden var man förekom oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot (dock ej fullt signifikant).

Rån (kapitel 9)

Allmänt

247 domslut har ingått i undersökningsmaterialet. Medellådern för gärningsmännen vid brottet är 24,4 år (medianvärde 22 år). 9 gärningsmän (3,6 procent) är kvinnor. Överklagandeandelen, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 44,7 procent. Skadestånd har dömts ut i 88,7 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Påföljdsandelarna för samtliga stadier av rån, dvs. fullbordade brott samt brott på försöks- och förberedelsestadier, är i huvudsak desamma för de båda undersökningsåren. En liten ökning av fängelseandelen liksom en viss minskning av andelen domar till skyddstillsyn kan iakttas.

Beträffande *fullbordade rånbrott* är fängelseandelen något högre år 2005 jämfört med år 2000 medan andelen domar till skyddstillsyn minskat något. Även beträffande andelen villkorliga domar kan en viss minskning noteras

Jämförs år 2000 med år 2005 kan beträffande *försök till rån* iakttas en minskning av andelen domar till fängelse och en ökning av andelen skyddstillsynsdomar.

Antalet domar avseende *förberedelse till rån* (samtantaget 8 fall) är så få att några jämförelser inte är meningsfulla att göra

Fängelsestraff

Medellängden på fängelsestraffen vid samtliga stadier av rån uppgår för de båda åren sammantagna till 18,9 månader. Det kan iakttas en viss ökning av strafflängden, men en statistisk jämförelse för strafftiden visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005.

När det gäller *fullbordade rånbrott* för de båda åren sammantagna uppgår fängelsestraffens medellängd till 19,9 månader. En viss ökning kan iakttas men denna är inte signifikant. Det kan noteras att antalet domar år 2005 är fler än år 2000 (83 jämfört med 63, vilket innebär en ökning med 31,7 procent).

Fängelsestraffets medellängd för *försök till rån* uppgår till 11,7 månader. Vid jämförelse mellan de båda åren kan ses en viss minskning av fängelsestraffens längd vid försöksbrott. Skillnaden är dock inte signifikant.

Fängelsestraffets medellängd för *förberedelse till rån* uppgår till 14,7 månader.

Straffskalan för rån är fängelse, lägst 1 och högst 6 år. Cirka 78 – 83 procent av domarna ligger på den nedersta fjärdedelen av straffskalan. Andelen domar som ligger däröver har ökat något år 2005 jämfört med år 2000.

Icke-frihetsberövande påföljder

Det totala antalet *skyddstillsynsdomar* uppgår till 67. Dessa är i flertalet fall kombinerade med fängelse, samhällstjänst eller s.k. kontraktsvård.

I över 70 procent av fallen där skyddstillsynen förenats med fängelse har fängelsestraffet bestämts till maximala 3 månader.

Av de domar där påföljden har bestämts till skyddstillsyn i förening med samhällstjänst är det 3 domar där antalet timmar understiger 140. Alternativstraffen vid domar till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst har i flertalet fall bestämts till 6 eller 8 månader.

När påföljden bestämts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård har alternativstraffet i samtliga fall utom ett bestämts till ett år eller mer.

Det totala antalet *villkorliga domar* uppgår till 8. Dessa är kombinerade med samhällstjänst eller böter. Antalet timmar samhällstjänst som den dömd skall utföra uppgår till 140 eller fler i samtliga fall utom ett. Alternativstraffen som satts ut varierar mellan 3 månader och 1 år. Antalet dagsböter som den villkorliga domen har kombinerats med ligger mellan 60 och 120.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har angetts i totalt 14 fall. 10 fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. De resterande 4 fallen hänför sig till punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet.

Att försvårande omständigheter har angetts i domen påverkar fängelsestraffens längd i höjande riktning.

I fyra fall har *förmildrande omständigheter* enligt 29 kap. 3 § brottsbalken angetts.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 15 fall. Det kan inte visas att angivandet av sådana skäl skulle leda till signifikant kortare fängelsestraff.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Beträffande betydelsen av gärningsmannens ålder för påföljdsvalet är andelen fängelsestraff lägre för 18 – 20-åringar. För denna åldersgrupp är också andelarna avseende skyddstillsyn och villkorlig dom högre än för de äldre gärningsmännen. En statistisk jämförelse visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller rån av normalgraden framgår det av de 247 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 171 fall, i 48 fall är han eller hon ostraffad och i 28 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte.

Det föreligger inte någon signifikant skillnad vid fullbordade rån när

det gäller fängelsestraffens längd om gärningsmannen är dömd sedan tidigare eller om han eller hon är ostraffad,

Medelvärdet för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21,5 månader (median 13 månader). Huvudpåföljden för den senaste domen var fängelse följt av skyddstillsyn, villkorlig dom och dagsböter. Det föreligger en signifikant positiv korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen. Längre förfluten tid är förknippad med längre fängelsestraff.

Återfall i brott har enligt domen beaktats genom påföljdsvalet i 45 fall. Beträffande valet av påföljd framgår att andelen fängelsedomar är högre beträffande gärningsmän som är tidigare dömda. I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse.

I de 33 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 30 fall. Medelvärdet för den förverkade tiden var 3,7 månader (median 3 månader).

Tid mellan brott och dom

När det gäller den tid som förflutit mellan brott och dom finns ingen signifikant korrelation mellan hur lång tid som gått från det aktuella brottet till domen och längden på det utdömda fängelsestraffet.

Typ av rån

Stöldfallet är den klart dominerande typen av rån.

Grovt rån (kapitel 10)

Allmänt

Sammantaget har 115 domar granskats. I två fall har den dömd varit kvinna, vilket motsvarar en andel om 1,7 procent. Gärningsmannens medelålder vid brottstillfället är 26,4 år (median 25 år), den yngste i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 49 år. Överklagandandelen, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 68,4 procent. Skadestånd har dömts ut i 87,8 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Det föreligger inga egentliga skillnader mellan åren när det gäller utdömda påföljder. Fängelseandelen uppgår till närmare 100 procent. Brottets straffvärde är den vanligaste motiveringen till varför fängelse väljs som påföljd.

Fängelsestraff

Fängelsestraffens medellängd avseende grovt rån, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna, uppgår till 47,8 månader. Vid en jämförelse mellan åren är det en signifikant skillnad i strafflängd på så sätt att medelvärdet på strafftiden minskat från 54,6 månader år 2000 till 40,9 månader år 2005. Denna skillnad kan förklaras med att antalet rån på förberedelsestadiet är signifikant större år 2005. Sorteras förberedelsebrotten bort föreligger inte längre någon signifikant skillnad. Strafftidens medelvärde har dock minskat även för fullbordade brott, men skillnaden är inte signifikant.

Antalet *fullbordade grova rån* är 33,3 procent färre år 2005 jämfört med år 2000. Medelvärde för fängelsestraffen ligger på 55,2 månader.

Antalet domar *försök till grovt rån* är för få för att jämföra de båda åren. Fängelsestraffens medellängd uppgår till 59,9 månader, vilket är längre än vid fullbordat brott.

Antalet domar avseende *förberedelse till grovt rån* har ökat från 7 till 21, dvs. med 200 procent mellan åren. Medelvärde för fängelsestraffen ligger på 24,8 månader. Det föreligger inte någon signifikant skillnad mellan åren beträffande strafftiden, men en viss minskning kan noteras.

Straffskalan för grovt rån är fängelse i lägst 4 och högst 10 år. Den spänner således över 6 år och varje fjärdedel uppgår till 18 månader eller 1 år 6 månader. Eftersom straffminimum är fängelse 4 år startar straffskalan också där.

Andelen av straffskalan som utnyttjas är lägre år 2005 jämfört med år 2000. Ser man till fullbordade brott var andelen domar i den nedre fjärdedelen av straffskalan år 2000 73,3 procent. År 2005 uppgick samma andel till 83,4 procent. Annorlunda uttryckt – utnyttjandet av andelen av straffskalan ovanför den nedersta fjärdedelen var mindre år 2005 jämfört med år 2000.

Enstaka fall av grovt rån

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (75 domar motsvarande 65,2 procent) flera brott i domen. Resterande 40 domar (34,8 procent) avser enstaka fall av grovt rån. Vissa analyser har gjorts för att se främst strafftidens längd vid enstaka fall av grovt rån.

Antalet domar avseende enstaka fall av grovt rån uppgår år 2000 till 17 och år 2005 till 40. Påföljden har i samtliga fall blivit fängelse.

Om det görs en uppdelning på de olika brottsstadierna uppgår antalet domar avseende fullbordade brott till 27. Domar avseende förberedelse till grovt rån uppgår till 12 stycken. En dom avser försök till grovt rån.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordat grovt rån kan konstateras att 96,3 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enskilda fall av fullbordat grovt rån är 44,2 månader (median 48 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 61,4 månader. Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen

Försvårande och förmildrande omständigheter

Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har angetts i totalt 13 fall. Det stora flertalet (10 fall) avser punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet. De resterande fallen hänför sig till punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. Analyserna visar att signifikant längre fängelsestraff döms ut i de fall som försvårande omständigheter åberopas.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har angetts i ett fall.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 7 fall. I 6 av dessa är det fråga om punkten 4, dvs. att den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket. Ett fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalade frivilligt har angett sig.

I cirka 90 procent av fallen så anges försvårande omständigheter vid rubriceringen av brottet. I cirka 10 procent av domarna förekommer det att försvårande omständigheter anges vid straffmätningen och i lika många fall anges försvårande omständigheter av domstolen både vid rubricering och straffmätning. I vilket sammanhang som domstolen angett de försvårande omständigheterna synes dock inte ha påverkat fängelsestraffets längd.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen. Detta indikerar en stark tendens att döma yngre gärningsmän till kortare straff. Statistisk jämförelse visar också att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller grovt rån framgår det av de 115 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 84 fall, i 12 fall är han eller hon ostraffad och i 19 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte. Detta innebär att i vart fall 73 procent av gärningsmännen har återfallit i brott och för 62,3 procent av dessa innebär den tidigare domen att de dömdes till fängelsestraff.

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de gärningsmän som har återfallit i brott och de som inte har dömts tidigare. En viss skillnad kan dock noteras som innebär att tidigare ostrafade gärningsmän får något kortare fängelsestraff.

Medelvärdet för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21 månader (median 19 månader). Det föreligger ingen korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen.

I de 21 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 18 fall. Medelvärdet för den förverkade tiden var 7,1 månader (median 6 månader).

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de fall där 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats och de fall där så inte skett. Lagrummet har åberopats i sammantaget 10 fall. De omständigheter som i samband med det har åberopats är återfall i likartad brottslighet och särskilt allvarlig brottslighet.

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005. Det finns en signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet, som innebär att fängelsestraffen tenderar att bli längre ju längre tid som förflutit sedan domen. En förklaring till detta kan vara att vid ett relativt snabbt återfall kan återfallet beaktas genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Typ av rån

Den typ av grova rån som begåtts avser i huvudsak stöldfallet.

Avslutande kommentarer (kapitel 11)

Kartläggningen har omfattat olika brottstyper som i flera fall skiljer sig avsevärt åt. Att mer generellt sammanfatta resultaten är därför svårt men vissa mer allmängiltiga slutsatser kan ändå dras. I vissa fall kan det dock vara så att någon brottstyp skiljer sig från de övriga.

Resultatet av kartläggningen kan generellt och mycket kort sammanfattas utifrån i huvudsak frågor som ställs i uppdraget på följande sätt. Varje punkt kommenteras mer utförligt i kapitel 11.

- *Antalet domar avseende de kartlagda brotten har ökat*

Antalet domar avseende brotten som omfattas av uppdraget har ökat. Den enda brottstyp där antalet domar är något färre år 2005 jämfört med år 2000 är grovt rån.

- *Andelen som döms till fängelse har ökat*

Fängelseandelen, dvs. de personer som döms till fängelse, har ökat för flertalet av de brottstyper som uppdraget omfattar. De enda brottstyper där andelen personer som döms till fängelse har minskat är fridskränk-
ningsbrotten.

- *Medelvärde på fängelsestraffen har minskat*

Samtidigt som andelen personer som döms till fängelse generellt har ökat har de utdömda strafftiderna i allmänhet minskat något. Den enda brottstyp vars genomsnittliga fängelsestraff har ökat något är rån.

- *Skillnaden i andelen som döms till skyddstillsyn varierar efter brottstyp*

Andelen personer som döms till skyddstillsyn för de brott som omfattas av uppdraget varierar efter brottstyp. Det kan också konstateras vissa förändringar i andelen skyddstillsynsdomar mellan undersökningsåren.

- *Skillnaden i andelen som döms till villkorlig dom varierar efter brottstyp*

I vilken utsträckning som villkorlig dom döms ut som påföljd skiljer sig stort mellan brottstyperna. Det finns även vissa förändringar i andelen personer som ådöms villkorlig dom vid respektive brottstyp.

- *Brottens straffskalor utnyttjas i begränsad omfattning*

När det gäller fördelningen på straffskalan kan konstateras att – utom för dagsbotsdomar avseende olaga hot år 2005 – den helt övervägande andelen av straffen ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan. En annan slutsats som kan dras vad gäller fängelsestraffen är att i samtliga fall, med undantag för rån, är andelen brott i den lägsta fjärdedelen större år 2005 än år 2000.

- *Försök och förberedelse till brott ger lindrigare påföljd*

Vid de brottstyper där försök respektive förberedelse till brott är straffbart och förekom i sådan omfattning att en analys var genomförbar kan sammanfattningsvis sägas att försöks- och förberedelse brott leder till lindrigare påföljd än fullbordade brott. Försök till grovt rån hade dock en genomsnittligt längre fängelsetid.

- *Försvårande omständigheter används för rubricering av grova brott*

Beträffande de grova brotten åberopas olika försvårande omständigheter i huvudsak vid rubriceringen av brottet som ett grovt brott.

- *Få uttryckligen angivna försvårande och förmildrande omständigheter*

Generellt gäller att det i domskälen sällan uttryckligen anges varken

försvårande eller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken. Detta gäller särskilt förmildrande omständigheter som i flera fall varit så få att en analys av deras påverkan inte varit meningsfull.

- *Angivna försvårande omständigheter ger utslag i strafftidens längd*

I de fall som försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domskälen ger detta normalt utslag i fängelsestraffens längd. I de domar där sådana försvårande omständigheter anges blir fängelsestraffen således generellt längre.

- *"Kvinnorabatt"*

Det finns resultat som talar för att kvinnor särbehandlas i påföljdshänsesende när det gäller misshandelsbrotten, grov fridskränkning och olaga hot.

- *"Ungdomsrabatt"*

De riktigt unga gärningsmännen, dvs. de som är under 18 år, ingår inte i undersökningsmaterialet. De som är över 18, men inte fyllda 21 år vid brottet ingår dock. Resultaten visar att det generellt väljs lindrigare påföljder och döms ut kortare fängelsestraff för denna grupp.

- *Gärningsmännens medelålder vid brottet skiljer sig mellan brottstyperna*

De äldsta gärningsmännen med en medelålder på drygt 39 år återfinns beträffande brottstyperna olaga hot medan de yngsta gärningsmännen med en medelålder om 24,4 år förekommer vid rånbroten. Det bör här noteras att gärningsmän under 18 år har undantagits från domsgranskningen.

- *Enstaka brott i förhållande till flera brott*

Vid grov misshandel, de båda typerna av grova fridskränkingsbrott och grovt rån har det funnits skäl att kontrollera påföljden vid enstaka fall av brott, dvs. ett enda fall av det aktuella brottet. Sammanfattningsvis visar denna analys att fängelsestraffens medellängd är längre i de fall det förekommer ytterligare brott i domen.

- *Återfallets betydelse*

Sammanfattningsvis kan sägas att resultaten tyder på att återfall i brott har betydelse vid påföljdsvalet och för förverkande av villkorligt medgiven frihet. Däremot synes det ha begränsad betydelse vid straffmätningen.

- *Gärningsmän vid grövre brott har återfallit i brott i stor utsträckning*
Resultaten visar sammanfattningsvis att gärningsmän som döms för de grövre brotten i högre utsträckning har återfallit i brott. Att gärningsmännen oftare har återfallit vid de allvarigare brotten som omfattas av uppdraget framgår även av uppgifterna ur rättsstatistiken.

- *Tiden mellan brott och dom har ökat*
Den tid som förflutit mellan brott och dom är längre år 2005 än år 2000 för samtliga brottstyper som omfattas av uppdraget.

- *Betydelsen av tiden mellan brott och dom*
Tiden som förflutit mellan brott och dom har i flera fall betydelse för valet av påföljd på så sätt att fängelse väljs oftare vid kortare förfluten tid. Däremot synes det inte föreligga något samband mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

- *Andelen parrelation vid granskade domar avseende misshandel av normalgraden har minskat*
Andelen målsäganden som vid brottet var partner eller ex-partner till gärningsmannen har minskat år 2005 jämfört med år 2000 när det gäller misshandel av normalgraden. Även platsen för gärningen, när det gäller gemensamma bostaden eller målsägandens bostad, har genomgått en viss förändring på så sätt att andelen misshandelsbrott på dessa platser minskat. Detta kan tyda på att det numera i vissa av dessa fall åtalas och döms för grova fridskränkingsbrott i stället för misshandel av normalgraden.

- *Andelen misshandelsbrott på allmän plats har ökat*
Andelen domar som avser misshandel av normalgraden som äger rum på allmän plats har ökat år 2005 i förhållande till år 2000. Samtidigt har andelen målsäganden som är obekanta eller ytligt bekanta med gärningsmannen ökat. Samma mönster, dock inte lika tydligt, kan urskiljas beträffande grov misshandel.

- *Andelen grova rån som avser förberedelse har ökat*
År 2000 uppgick antalet domar som avsåg förberedelse till grovt rån till 7. År 2005 var den siffran 21, dvs. antalet förberedelsebrott har tredubblats. Samtidigt som det kan noteras en avsevärd ökning av antalet domar för förberedelse till grovt rån har fängelsestraffens längd minskat.

- *Nuvarande partner jämfört med ex-partner*
Fängelsestraffen är längre vid grov kvinnofridskränkning när brottet har riktat sig mot en målsägande som var nuvarande partner vid brottet

jämfört när det riktat sig mot en ex-partner eller när förhållandet mellan parterna har varit oklart eller växlande.

Däremot är fängelseandelen högre när brottet riktat sig mot en ex-partner.

- *Är misshandel av normalgraden ett artbrott?*

Fängelseandelen är vid misshandel av normalgraden är enligt rättsstatistiken cirka 20 procent. I undersökningsmaterialet uppgår fängelseandelen till 17,5 procent. Vid en så låg andel domar som leder till fängelse kan sättas i fråga om misshandel av normalgraden verkligen är ett s.k. artbrott eftersom det vid ett sådant brott föreligger en presumtion för fängelse.

- *Strängare syn på olaga hot*

Andelen bötesdomar är mindre år 2005 i förhållande till år 2000. Det antal dagsböter som dömdes ut år 2005 är däremot signifikant högre än år 2000. Andelen som dömdes till villkorlig dom var signifikant högre år 2005 jämfört med år 2000 och även fängelseandelen har ökat något.

1 Uppdraget och arbetets bedrivande

1.1 Uppdraget

Enligt ett regeringsbeslut den 8 december 2005, *bilaga 1*, skall Åklagarmyndigheten kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Kartläggningen skall också omfatta brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld.

Kartläggningen bör enligt uppdraget för varje brottskategori visa domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek och närmare fördelning på straffskalan för såväl fullbordade brott som brott på förberedelse- och försöksstadiet. Kartläggningen bör också visa likheter och skillnader i dessa avseenden när brottet har begåtts mot personer i skyddslös ställning eller på annat sätt präglats av hänsynslöshet. Samtidigt bör beskrivas om dessa förhållanden beaktats vid brottsrubriceringen eller som försvårande omständigheter vid straffmätningen. Kartläggningen bör också visa hur andra av domstolarna åberopade försvårande eller förmildrande eller andra omständigheter har påverkat straffmätningen samt på vilket sätt domstolarna har beaktat återfall i brott.

I uppdraget anges att med hänsyn till att det inte finns någon samlad bild av hur straffmätning och påföljdsval ser ut vid våldsbrottslighet finns det skäl att nu skapa ett gediget kunskapsunderlag om domstolarnas praxis i sådana mål.

Kartläggningen bör enligt uppdraget omfatta avgöranden från år 2000 och framåt som är meddelade av tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen.

Vid behov bör Åklagarmyndigheten samråda med andra berörda, t.ex. Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

Uppdraget har genomförts inom Åklagarmyndighetens befintliga anslag och handlagts av Utvecklingscentrum Göteborg.

Åklagarmyndighetens uppdrag har därefter genom regeringens beslut den 14 december 2006, *bilaga 2*, utökats till att omfatta även brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Tilläggsuppdraget skall genomföras under samma förutsättningar och inriktas på samma förhållande som de brott som ingår i det ursprungliga uppdraget. När det gäller brottet grov fridskränkning bör kartläggningen också visa vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har eller har haft. Domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd bör enligt tilläggsuppdraget särredovisas utifrån dessa kategorier.

Efter en begäran av Åklagarmyndigheten förlängdes tiden inom vilken uppdraget skulle redovisas från den 30 mars 2007 till den 27 april 2007.

1.2 Arbetets bedrivande

1.2.1 Vilket underlag fanns?

Arbetet inleddes under våren 2006 med att analysera vilket underlag som fanns för kartläggningen och vad denna skulle omfatta samt upprättande av projektplan.

Sveriges officiella statistik, kriminal- eller rättsstatistiken, tas fram av Brottsförebyggande rådet, BRÅ. Den statistik som var aktuell för genomförandet av uppdraget är lagföringsstatistiken som utvisar antalet personer som dömts för ett visst brott (personer lagförda för brott efter huvudbrott och huvudpåföljd). Det är enbart fällande tingsrättsdomar som registreras. Eftersom det registreras en dom för varje person som döms, så finns det färre antal domar än registreringar, allt beroende på antalet dömda personer i varje dom. Det är endast huvudbrottet som registreras men statistiken omfattar såväl fullbordade brott som försök och förberedelse.

Enligt BRÅ:s statistik fanns det knappt 56 000 domar från landets tingsrätter som gäller de aktuella brottstyperna i ursprungsuppdraget åren 2000-2005. Tilläggsuppdraget innebar att det tillkom ytterligare cirka 1 500 tingsrättsdomar.

Det bedömdes inte utgöra något egentligt problem att tingsrättsdomar avseende ogillade åtal inte kom med, eftersom det var påföljderna som skulle granskas. Om ett åtal ogillas i tingsrätten och åklagaren överklagar domen varefter hovrätten dömer för t.ex. grov misshandel så hade givetvis påföljden varit intressant att granska. Dessa domar, som

torde utgöra ett begränsat antal, går inte att få fram via rättsstatistiken och kommer således inte att ingå i underlaget.

Rättsstatistiken omfattar som ovan angetts endast tingsrätternas domar. Det går dock att (med vissa begränsningar, se metodbeskrivningen) att ta fram hovrättsdomar eftersom det går att se om en dom har överklagats från tingsrätt. Detta gäller dock bara fällande domar som överklagats. Under arbetets gång kunde konstateras att överklagandefrekvensen beträffande vissa brottstyper var så hög att det beslutades att även hovrättsdomar som inneburit en ändring av tingsrättens dom skulle ingå i kartläggningen. Dessa domar kunde hämtas in genom att BRÅ:s listor över tingsrättsdomar innehöll uppgifter om domen hade överklagats.

En utförligare beskrivning av arbetet med att hämta in domar m.m. återfinns under avsnittet Särskilt om domsgranskningen.

Domarna från Högsta domstolen var under den aktuella tidsperioden så få till antalet, att samtliga bedömdes att på något sätt omfattas av kartläggningen, antingen i redogörelsen för gällande rätt eller i referatform.

1.2.2 Begränsningen av uppdraget

En central fråga under inledningen av projektet var hur uppdraget skulle avgränsas. Med hänsyn till det mycket stora antalet domar det handlar om, var det viktigt att göra en klar avgränsning för kartläggningen. Tidsperspektivet, dvs. att uppdraget skulle redovisas den 30 mars 2007, måste också vägas in vid avgränsningen.

Avgränsningen fick dock inte gå så långt att resultaten av undersökningen inte kan anses tillräckligt väl underbyggda. När det gäller vissa brottstyper, t.ex. grovt rån, är de få till antalet. När det däremot gäller domar avseende misshandel av normalgraden (sammantaget finns 39 735 domar under åren 2000 – 2005 där misshandel utgör huvudbrott) måste uttaget begränsas. I den mån slumpvisa uttag av domar skulle göras borde detta utföras av BRÅ.

När det gäller domar avseende misshandel av normalgraden och olaga hot talade erfarenheten för att sådana domar normalt är relativt kortfattade och vanligen inte innehåller varken försvårande eller förmildrande omständigheter i någon större omfattning. Detta medförde att beställningen av antalet sådana domar begränsades till 200 för respektive brottstyp.

En annan fråga var om domar från vart och ett av de sex aktuella åren måste granskas eller om ett urval kan göras. Efter samråd med BRÅ bestämdes det att underlaget till granskningen skulle hämtas från domar från två av åren 2000-2005, nämligen år 2000 och år 2005. Skälen till

detta var främst, förutom att begränsa omfattningen av uppdraget, att det skulle vara möjligt att se eventuella skillnader eller likheter i straffmätningen över tiden. Ett sådant tillvägagångssätt skulle göra det lättare att dels utläsa det som man är intresserad av att mäta och dels underlätta en ny granskning i en framtid.

Ytterligare en generell begränsning var att domar avseende ungdomar under 18 år uteslöts efter som det för denna grupp gäller en särskild påföljdsregleringen. Även för ungdomar mellan 18 och 21 år gäller delvis särskilda regler, men domar avseende dessa ungdomar bedömdes ändå kunna ingå i undersökningsunderlaget.

Det bestämdes också att kartläggningen skulle omfatta hela landet och inte inriktas på regioner. Detta beror främst på att kartläggning av några eventuella regionala skillnader inte anges i uppdraget. Från BRÅ har vidare inhämtats att ju mindre områden som granskningen ska omfatta desto större referensmaterial kan behövas. Om granskningen skulle omfatta t.ex. län för län krävs "viktning" och ett annat urvalssätt för att materialet ska vara statistiskt säkerställt/utgöra ett representativt urval. Tingsrätternas storlek är vidare varierande.

En särskild fråga var hur en granskning skulle gå till avseende brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld. Att med rättsstatistikens hjälp försöka hitta denna typ av domar innebär stora svårigheter och skulle ge många "felträffar". När det gällde vållande till annans död i kombination med misshandelsbrott ansågs det vidare att dessa brott företrädesvis borde studeras i samband med att brott som innefattar ett uppsåtligt dödande. På grund av dessa omständigheter omfattar kartläggningen inte dessa brott.

1.2.3 Vad skall kartläggningen omfatta?

Sammanfattningsvis konstaterades att kartläggningen för vart och ett av de angivna brotten - såväl fullbordade brott som brott på förberedelse- och försöksstadiet - skulle omfatta följande kriterier:

- a) val av påföljd
- b) påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek
- c) påföljdernas fördelning på straffskalan
- d) om offret var i skyddslös ställning eller om brottet präglats av hänsynslöshet t.ex. riktat mot barn eller utförts av flera
- e) om omständigheterna under d) beaktats vid rubriceringen eller betraktats som försvårande omständigheter vid straffmätningen.
- f) andra försvårande eller förmildrande omständigheter eller andra omständigheter som påverkat straffmätningen

- g) på vilket sätt återfall i brott beaktats
- h) den dömdes ålder
- i) den dömdes kön
- j) om gärningen utförts av flera personer (se även under d) ovan)

Vissa av kriterierna utgörs av sk. registerdata, dvs. uppgifterna finns redan registrerade och kan därför hämtas ur rättsstatistiken. Dessa är följande

- a) val av påföljd
- b) påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek
- c) påföljdernas fördelning på straffskalan
- h) den dömdes ålder
- i) den dömdes kön
- j) om gärningen utförts av flera personer

Uppgift om den dömden är tidigare dömd liksom om domen är överklagad bedömdes också kunna hämtas ur rättsstatistiken.

Övriga kriterier bedömdes endast kunna kartläggas genom att domarna begärdes in och lästes manuellt. Relevanta kriterier skulle i samband med detta matas in efter en granskningsmall i ett specialkonstruerat dataprogram för att sedan kunna bearbetas och analyseras.

1.2.4 Kontakter med andra myndigheter och organisationer

Projektet har under hela uppdraget haft ett nära samarbete med BRÅ, framför allt vad gäller att ta fram rättsstatistik och metodfrågor.

Det har också varit kontakter med Domstolsverket (DV), dels för att få tillfälle att lämna information om projektet och också informera om på vilket sätt domar kommer att inhämtas och vilket bistånd som behövs från tingsrätterna/hovrätterna med insamling av materialet. DV har på sitt intranät och i Chefsnytt informerat om projektet. Genom DV fick projektet också hjälp med att få samtliga hovrättspresidenters tillstånd att i VERA-systemet söka efter hovrättsdomar som inneburit ändring av tingsrättens fällande dom.

Projektledaren har sammanträffat med ledamöter i Högsta domstolen för att främst få synpunkter på arbetets upplägg.

Det har även varit sammanträffanden och kontakter med andra personer med intresse för och kunskaper på området.

1.2.5 Tillvägagångssätt

Uttagen ur rättsstatistiken och en närmare redovisning av domsgranskningen återfinns nedan. När det gäller domsgranskningen kan dock kort nämnas att så snart uppgifterna om domar kom in från BRÅ skickades

begäran om kopior av domarna ut till domstolarna. Domstolarna har i huvudsak varit mycket tillmötesgående och snabbt skickat in begärda domar, vilket har varit en förutsättning för att genomföra uppdraget inom föreskriven tid.

I samband med granskningen av domarna har uppgifter matats in i en särskilt framtagen granskningsmall. Till stöd för inmatningen har granskarna haft en manual. Efter avslutad granskning har uppgifterna överförts till ett statistisk- och analysprogram (SPSS) för bearbetning.

Till följd av de sekretessregler som gäller för uppgifter i rättsstatistiken lämnades det in en begäran till regeringen om undantag från sekretessen samt en förordningsändring för att få tillgång till de sammanställningar ur rättsstatistiken som BRÅ bedömer omfattas av sekretess. Regeringen fattade beslut den 14 juni 2006 i enlighet med begäran. Sekretessundantaget liksom förordningsändringen trädde båda i kraft den 15 juli 2006. När det gäller tilläggsuppdraget beslutade regeringen vid samma tillfälle om både undantag från sekretess och förordningsändring, vilka trädde i kraft den 15 januari 2007. Förteckning enligt 39 § PUL har upprättats och lämnats till myndighetens PUL-ombud.

1.2.6 Projektorganisation

Överåklagaren Lisbeth Johansson har varit ansvarig för projektet. Sedan den 1 maj 2006 har rådmannen Karin Jungerfelt varit anställd som projektledare.

För den omfattande läsning och bearbetning av domar som krävts har tre personer, kammaråklagarna Ann-Christin Andersson och Katarina Wingård samt hovrättsassessorn Per Renell, varit anställda fr.o.m. den 15 september 2006 t.o.m. den 28 februari. Per Renells anställning förlängdes dock t.o.m. den 31 mars för att skriva de delar av rapporten som beskriver de erfarenheter från domsgranskningen som inte framkommer genom dataanalyser.

Under perioden fr.o.m. den 1 augusti t.o.m. den 23 november har jur. kand. Andreas Anderberg varit anställd som beredningsjurist.

Forskaren Karl Ask (doktor i psykologi), vid Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet har varit anställd på deltid i projektet fr.o.m. den 1 december 2006 till den 31 mars 2007. Dessförinnan medverkade han på konsultbasis vid utarbetande av granskningsmall och manual.

Eko-revisorn Christer Kronkvist, EBM Göteborg, har bistått projektet med upprättande av en särskild granskningsmall i Excel. Även de tillägg i mallen som utökningen av uppdraget krävde har Christer Kronkvist bistått med. I mallen matas data från domarna in och utgör således en databas. Från denna databas har sedan data förts över till ett analys/statistikprogram (SPSS) för bearbetning.

För att få synpunkter och diskutera olika frågor sattes en referensgrupp samman. Gruppen har bestått av

Hovrättslagmannen Staffan Levén, Hovrätten för Västra Sverige
 Professorn Petter Asp, Juridiska Institutionen, Uppsala Universitet,
 Advokaten Thomas Åhlén, Gävle
 Samordningschefen Erik Grevholm, Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
 Chefsåklagaren Lars Persson, RÅ, Brottmålsavdelningen
 Överåklagaren Lisbeth Johansson, ordförande
 Projektlederen Karin Jungerfelt, sekreterare

Referensgruppen har sammanträtt vid fyra tillfällen, varav ett sammanträde har varit i internatform över två dagar.

1.2.7 Särskilt om uttagen ur rättsstatistiken

Projektet har vid två tillfällen gjort beställningar av rättsstatistik av BRÅ. Beställningarna återfinns som *bilaga 3 och 4*. Statistikern Louise Ekström vid BRÅ har lämnat en metodbeskrivning, *bilaga 5*, av hur statistiken har tagits fram.

När det gäller resultaten av uttagen ur rättsstatistiken redovisas dessa sammanfattningsvis i rapporten. För den som har intresse av mer detaljerade uppgifter har ett antal tabeller och figurer bilagts rapporten (se *bilagorna 6 – 13*).

1.3 Särskilt om domsgranskningen

1.3.1 Inledning

Resultaten från domsgranskningen är inte bara de som analyseras fram genom bearbetning i SPSS. Det är även de erfarenheter som granskarna har gjort i samband med läsningen av domarna och som dokumenterats bl.a. genom marginalanteckningar i mallen. Även dessa resultat är givetvis av stort intresse och kommer att redovisas i rapporten.

1.3.2 Tillvägagångssättet vid granskningsarbetet

Totalt har 2 285 tingsrättsdomar granskats. Antalet granskade hovrättsdomar uppgår till 333. Tack vare tillstånd från samtliga hovrättspresidenter kunde sökningar göras i domstolarnas VERA-system för att på så sätt få in hovrättsdomar som inneburit någon ändring av tingsrätts dom, vilka sedan kunde begäras in från respektive hovrätt. Detta fungerade för domar från år 2005. Beträffande domar från år 2000 fick samtliga hovrättsdomar enligt listorna hämtas in. Detta innebar att ett

betydligt större antal hovrättsdomar fick inhämtas än som faktiskt sedan komma att granskas. Den vanligaste anledningen var att tingsrättens dom faststälts.

Även ett något större antal tingsrättsdomar har inhämtas och lästs, men vissa domar har fått utgå efter som de av olika skäl inte uppfyllde granskningskraven.

För granskningsarbetet har använts en mall i Excel-format, i vilken mall uppgifter från domarna har förts in. Mallen kan kortfattat beskrivas som en lång rad frågor som skall besvaras för varje granskad dom. Merparten av frågorna är sådana att de möjliga svaren är av ja/nej-karaktär, medan andra frågor skall besvaras med något av de alternativ som särskilt har angetts i mallen. Vissa frågor avseende enkla faktauppgifter – t.ex. gärningsmannens ålder eller datum för en tidigare dom – skall besvaras med att den efterfrågade uppgiften anges med siffror. Inte i något avseende ger mallen utrymme för svar som innefattar graderingar, såsom ”mycket allvarlig brottslighet” eller liknande subjektiva bedömningar. Att svaren inte kan innefatta sådana graderingar måste dock skiljas från det faktum att svaren ofta bygger på granskarnas bedömningar och tolkningar av domskälen. Det totala antalet frågor som ställs i mallen uppgår till 209, men många av frågorna är tillämpliga endast beträffande en viss brottstyp eller en viss påföljd och skall inte besvaras i andra fall.

Även om mallen har konstruerats för att så långt som möjligt undvika tolkningsproblem vid läsningen av domarna, har tolkningar i vissa avseenden inte gått att undvika. Detta är naturligt, eftersom författandet av domar inte är mallbundet. Domens avfattning är i stället, åtminstone delvis, ett utflöde av den enskilde domarens personliga stil och uttryckssätt. I syfte att uppnå enhetlighet i tolkningarna – i de fall sådana blivit nödvändiga – och för att även i övrigt besvara frågorna i mallen på enhetligt sätt, har flera åtgärder vidtagits.

Det grundläggande stödet för granskarnas arbete har varit granskningsmanualen, se *bilaga 14*, som förtydligar de frågeställningar som anges i mallen och kortfattat beskriver hur frågorna skall besvaras. Innan den egentliga granskningen påbörjades, genomförde dessutom de tre granskarna en provgranskning av ett antal domar. I ett första skede valdes sju domar ut. Urvalet var i viss mån slumpartat men styrt såtillvida att domarna skulle avse flera olika brottstyper och svårhetsgrader samt flera olika påföljder. Alla granskare läste samma domar och förde på egen hand in uppgifterna i mallen. Därefter diskuterades resultatet. I ett andra skede provgranskades på samma sätt ytterligare sex domar. I jämförelsen av de tre granskarnas resultat framkom några få bagatellartade skillnader, vilka diskuterades. Diskussionerna ledde till vissa förtydliganden i granskningsmanualen. Därefter har, främst under det

inledande granskningsarbetet, uppkomna tolkningsfrågor diskuterats under sammanträden med följd att granskningsmanualen har förtydligats ytterligare. Granskarna har därutöver löpande stämt av sina respektive bedömningar i uppkomna frågor, för att säkerställa enhetligheten i granskningen. En huvudprincip vid läsningen av domarna har varit att undvika godtyckliga bedömningar av domskälen. Granskarna har därför tillämpat en relativt restriktiv hållning i tolkningsfrågor.

När projektets uppdrag utökades till att omfatta även domar avseende grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, kompletterades mallen med de kolumner som behövdes för dessa brottstyper. I samband därmed diskuterades de frågor som kunde tänkas förekomma beträffande de tillkommande domarna, varefter även granskningsmanualen kompletterades, se *bilaga 15*.

1.3.3 Åberopade omständigheter som i vissa fall inte har markerats i granskningsmallen

Som nämnts ovan har en grundprincip för granskningsarbetet varit att undvika godtyckliga bedömningar och att granskningen i stället skall ske med viss restriktivitet vid tolkningen av domskälen. Dessutom har användandet av en granskningsmall, som är uppbyggd med användandet av ett visserligen stort men inte obegränsat antal frågor, lett till att vissa omständigheter och bedömningar som angetts i domskälen inte har kunnat anges i granskningsmallen. Vidare har det inte alltid framgått av domskälen på vilket sätt som domstolen har beaktat angivna omständigheter (se vidare nedan). Detta har medfört att den ifyllda mallen inte kan ge en i alla delar heltäckande bild av de omständigheter som enligt domskälen har beaktats vid påföljdsbestämningen i de aktuella fallen.

Försvårande omständigheter

En betydande del av granskningsmallen är uppbyggd med utgångspunkt i den för påföljdsbestämningen relevanta författningstexten – t.ex. 29 kap. 2 § brottsbalken med angivande av *försvårande omständigheter* som, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt skall beaktas vid bedömningen av straffvärdet. Under granskningsarbetet har det framkommit att domstolarna inte sällan anger omständigheter som, utan att det görs en uttrycklig hänvisning till de i lagtexten särskilt angivna omständigheterna, i varierande utsträckning liknar sådana omständigheter. Granskarna har därvid i varje enskilt fall fått bedöma om det i domskälen kan eller inte kan intolkas ett åberopande av en sådan omständighet som anges särskilt i en bestämmelse. Om en relativt restriktiv tolkning gett vid handen att den anförda omständigheten inte kan kopplas till ett särskilt lagrum har den aktuella omständigheten inte

föranlett någon markering i granskningsmallen. Sådana omständigheter eller resonemang – som inte är hänförliga till en viss bestämmelse – förekommer dock relativt ofta i domskälen och kan således sägas vara av betydelse för påföljdsbestämningen.

Det har vidare förekommit att omständigheter, som enligt 29 kap 2 § brottsbalken skall beaktas som försvårande vid straffvärdesbedömningen, inte åberopas vid en sådan bedömning utan i stället vid påföljdsvalet. Detsamma gäller för andra omständigheter som enligt domstolens bedömning är försvårande utan att omständigheten kan kopplas till någon särskild straffvärdesbestämmelse. I andra fall synes domstolen ha beaktat försvårande omständigheter i en kombinerad straffvärdes- och påföljdsvälsbedömning. Det har i granskningen av det enskilda fallet fått avgöras om den åberopade omständigheten dels kan anses vara sådan som anges i 2 §, dels kan anses hänförlig till domstolens straffvärdesbedömning. Vidare kan försvårande omständigheter – både sådana som anges särskilt i 29 kap. 2 § brottsbalken och andra, mer fritt åberopade omständigheter – ha anförts redan i rubriceringsfrågan, men inte i övrigt. Även om omständigheter som åberopats i sådant sammanhang kan sägas ha en indirekt koppling till straffvärdet har de inte föranlett markeringar avseende straffvärdesbedömningar, om inte omständigheten därutöver har berörts i just en sådan bedömning.

Förmildrande omständigheter

Enligt 29 kap. 3 § brottsbalken skall som *förmildrande omständighet* särskilt beaktas bl.a. om brottet föranletts av annans grovt kränkande beteende eller om den tilltalade haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Särskilt i fråga om domar avseende misshandel eller olaga hot har det förekommit att domstolarna anför omständigheter som i varierande grad påminner om de nyss nämnda fallen. För att markering i granskningsmallen skall ske har dock krävts att domskälen med viss tydlighet har hänfört sig till en särskild punkt i 3 §. På liknande sätt som nämnts ovan i fråga om försvårande omständigheter har det förekommit att förmildrande omständigheter anförts vid domstolens påföljdsväl (jfr 30 kap. 4 § 1 stycket brottsbalken) snarare än vid straffvärdesbedömningen. Den åberopade omständigheten har i sådana fall inte föranlett någon markering i granskningsmallen på annat sätt än att domstolen åberopat en omständighet som talar för en lindrigare påföljd än fängelse.

Återfall

Av 29 kap. 4 § brottsbalken följer att återfall under vissa omständigheter kan leda till att ett strängare straff bestäms än vad som följer av

brottslighetens straffvärde. Återfall kan emellertid påverka påföljdsbestämningen även på andra sätt, inte sällan genom att påföljden med tillämpning av 30 kap. 4 § 2 stycket brottsbalken bestäms till fängelse. Vid granskningen har ett återkommande tolkningsproblem avsett huruvida domstolen beaktat återfall i påföljdsvalet eller vid straffmätningen eller i båda dessa avseenden. Endast om det framgått relativt klart av domskälen att återfallet påverkat straffmätningen har markering gjorts i de kolumner som avser bestämmelsen i 29 kap. 4 § brottsbalken. Mallen har gett möjlighet att ange vilka närmare omständigheter kring återfallet som domstolen har beaktat – t.ex. vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft eller vilken tid som förflutit mellan brotten. I de domar som återfall över huvud taget har påverkat straffmätningen har dock sådana detaljerade omständigheter berörts i relativt ringa utsträckning.

S.k. billighetsskäl

I 29 kap. 5 § brottsbalken anges s.k. billighetsskäl, vilka kan påverka straffmätningen på sätt att straffet bestäms mildare än vad som följer av brottslighetens straffvärde. Enligt bestämmelsens andra stycke kan domstolen t.o.m. underskrida straffminimum. Billighetsskälen avser omständigheter som inträffat efter gärningen eller som är förknippade med gärningsmannens personliga förhållanden. Vissa punkter i bestämmelsen har i princip inte orsakat några tolkningssvårigheter alls vid granskningen – främst 4 p. som avser utvisningsmen eller 5 p. som avser hinder i yrkes- eller näringsutövning. I de fall sådana omständigheter har berörts i domskälen har det generellt framgått klart om omständigheterna har haft betydelse i straffmätningen. Något mer svårbedömda har varit fall som möjligen varit hänförliga till 7 p., som avser att en ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks. Det har i sådana fall inte alltid framgått med tydlighet om domstolen verkligen tillämpat 7 p. Detta eftersom det förekommit i domskäl att den förflutna tiden synes ha beaktats åtminstone i någon utsträckning, utan att det framgått om tiden ansetts "ovanligt lång" i bestämmelsens mening. Dessutom har i vissa fall – och långtifrån ovanligt – den förflutna tiden beaktats i skäl som närmast avsett påföljdsvalet och inte straffmätningen. Att så kan ske framgår direkt av 30 kap. 4 § brottsbalken, enligt vilken bestämmelse rätten skall beakta bl.a. omständigheter enligt 29 kap. 5 § brottsbalken som skäl för en lindrigare påföljd än fängelse. Granskarna har således fått bedöma om en s.k. 29:5-omständighet berörts i domskälen och om denna omständighet åberopats vid straffmätningen, vid påföljdsvalet eller vid båda bedömningarna.

S.k. ungdomsrabatt

Den s.k. ungdomsrabatten vid straffmätning kommer till uttryck i 29 kap. 7 § brottsbalken. Bestämmelsen skall inte förväxlas med 30 kap. 5 § brottsbalken, som avser påföljdsvalet för unga gärningsmän. Det har dock förekommit i ett flertal domskäl att gärningsmannens ungdom uttryckligen beaktats i fråga om påföljdsvalet men inte berörts i fråga om straffmätningen, medan det i domslutet återopats endast 29 kap. 7 § brottsbalken (som alltså avser straffmätningen). Detta kan bero på misstag vid upprättandet av domens förstasida, men också på att 29 kap. 7 § brottsbalken faktiskt tillämpats utan att det ansetts nödvändigt att utveckla detta i domskälen. I dessa fall har vid granskningen gjort markering för tillämpning av både 29 kap. 7 § och 30 kap. 5 § brottsbalken.

Påföljdsval

I granskningsmallen skall för vissa påföljder anges vilka skäl – brottslighetens art eller straffvärde eller gärningsmannens återfall i brott – som domstolen återopat vid valet av den aktuella påföljden. Även i detta sammanhang har förekommit att domstolarna uttryckt sina skäl på ett sätt som, med de tolkningsprinciper som lagts fast för granskningsarbetet, inte föranlett någon markering i granskningsmallen. Ett relativt vanligt uttryckssätt har varit "annan påföljd än fängelse kan inte komma ifråga" eller liknande. Vanligast har detta varit vid grövre brottslighet som resulterat i fleråriga fängelsestraff. Detta kortfattade uttryckssätt torde kunna förklaras med att det i dessa fall varit underförstått att straffvärdet utesluter annan påföljd än fängelse och att domstolen inte sett det nödvändigt att särskilt påpeka den omständigheten. Även vid brottslighet med lägre straffvärden – främst fridskränkningssbrotten – förekommer liknande, kortfattade motiv gällande påföljdsvalet. I dessa fall torde det främst vara brottets art som, underförstått, utgör skälet till att fängelse valts som påföljd. I de fall som påföljden inte bestämts till fängelse, men till en påföljd som normalt bör förekomma endast om det av något skäl finns en fängelsepresumtion – t.ex. villkorlig dom med samhällstjänst har skälet till fängelsepresumtionen oftast, men inte alltid, angetts i domskälen.

I vissa fall har domstolarna angett att det förelegat en fängelsepresumtion p.g.a. brottslighetens "art och straffvärde" även om straffvärdet har bedömts vara avsevärt lägre än fängelse ett år. Ett sådant uttryckssätt kan ge intrycket av att domstolen ansett att ett straffvärde på t.ex. sex månader i sig innebär att det finns en fängelsepresumtion, även om detta inte har varit domstolens avsikt. Vad domskälen i ett sådant fall avsett att uttrycka, är troligtvis att brottet är av allvarlig art och att den fängelsepresumtion som därför föreligger inte kan frångås med hänsyn till det betydande straffvärdet. Detta har förekommit främst i fråga om

fridskränkningssbrotten, som relativt ofta bedömts ha straffvärden om fängelse 6-10 månader och som regelmässigt ansetts vara av allvarlig art. Om domskälen har angett både art och straffvärde som skäl för fängelse har markering därför gjorts vid granskningen, även om det ofta kan antas att det primära och självständiga skälet egentligen är endast brottslighetens art.

I 30 kap. 7 § 1 stycket och 9 § 1 stycket brottsbalken anges grundförutsättningarna för att välja påföljderna villkorlig dom respektive skyddstillsyn. Enligt granskningsmallen skall granskarna ange bl.a. om dessa förutsättningar återopats i de fall en sådan påföljd bestämts. Här kan nämnas två typfall i vilka markeringar *inte* gjorts i granskningsmallen. I fråga om villkorlig dom har det förekommit att domstolarna kortfattat angett att "AA är tidigare ostraffad" eller att "AA lever under ordnade förhållanden". Dessa omständigheter kan ofta anses vara förutsättningar för att man skall sakna särskild anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Har domskälen inte särskilt berört den förutsättning som anges i 7 § 1 stycket har dock sådan markering inte gjorts. I fråga om skyddstillsyn har på motsvarande sätt förekommit att domskälen anger att "AA är i behov av stöd och kontroll" eller liknande bedömningar. Om det inte tydligare angetts att skyddstillsyn kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet har markering inte gjorts.

I anslutning till redogörelserna för de särskilda brottstyperna finns exempel på hur domstolarna har beaktat omständigheter som har inverkat på domstolarnas påföljdsbestämning. I de flesta av dessa exempel har de särskilt omnämnda omständigheterna inte resulterat i markering i granskningsmallen.

1.4 Utformningen av rapporten

Efter detta inledande kapitel om uppdraget och arbetets bedrivande följer ett kapitel som mycket kort sammanfattar påföljdssystemet och huvudprinciperna för straffmätning och påföljdsval. Även vissa resonemang kring straffskalornas uppbyggnad samt vad en dom skall innehålla återfinns i kapitel 2.

I kapitel 3 redogörs för de olika brott som kartläggningen omfattar samt för bestämmelserna om försök och förberedelse till brott.

I de följande kapitlen därefter redovisas resultaten brottstyp för brottstyp allt efter brottsbalkens indelning. När det gäller olaga hot har både brott av normalgraden och grovt brott placerats i samma kapitel eftersom de grova brotten är så få. Eventuella kommentarer och slutsatser redovisas också brottstyp för brottstyp. Varje kapitel innehåller

en utförlig sammanfattning av resultaten från domsgranskningen och avslutas med ett avsnitt om övriga erfarenheter från denna.

I ett avslutande kapitel redovisas vissa generella sammanfattande slutsatser samt kommenteras olika resultat.

Rapporten innehåller även en omfattande bilagedel. I huvudsak hänvisas det till bilagorna i den löpande texten. Därutöver återfinns en bilaga av Karl Ask om statistisk signifikansprövning (bilaga 16) och en sammanställning av rättsfall från Högsta domstolen avseende frågor som är hänförliga till uppdraget från år 2000 och framåt (bilaga 21).

2 Allmänt om påföljdssystemet m.m.

2.1 Inledning

Enligt 1 kap. 3 § brottsbalken förstås med påföljd för brott straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård. Fängelse är att anse som ett svårare straff än böter enligt 1 kap. 5 § brottsbalken. I anslutning till själva bestämmelserna om brotten anges vilka straff som kan komma i fråga för varje brott samt brottets straffskala. Av 30 kap. 1 § brottsbalken framgår vidare att vid val av påföljd är fängelse att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn. Överlämnande till särskild vård är inte graderad i förhållande till de andra påföljderna. Av 1 kap. 4 § brottsbalken och bestämmelserna i 27 – 31 kap. brottsbalken följer att fängelsestraffet under vissa förutsättningar kan ersättas av någon av de andra påföljderna.

2.2. Straffteorier

Det finns många teorier om varför man skall bestraffa människor som överträtt meddelade normer. Dessa teorier kan delas in i två huvudgrupper; vedergällning och samhällsskydd.

Vedergällningsteorierna brukar också kallas absoluta straffteorier enligt vilka straffet är ett mål i sig. Dessa teorier anses i dag inte särskilt gångbara.

Straffteorier om samhällsskydd utmärks av att straffet anses vara ett medel för att uppnå ett visst mål. Dessa teorier, som även benämns relativa straffteorier, försöker förklara straffet utifrån mer rationella grunder, nämligen att upprätthålla ordningen i samhället och att skydda den enskilde mot övergrepp. De relativa straffteorierna kan i sin tur delas upp i två skilda grupper, dels allmänpreventiva och dels individualpreventiva

Allmänpreventiva teorier ger uttryck för tanken att människor i allmänhet eller grupper av människor påverkas genom straffhotet.

Allmänpreventionen verkar genom medelbar eller omedelbar avskräckning, varigenom en potentiell lagöverträdare avhåller sig från brott, och genom moralbildning eller moralförstärkning.

Individualpreventiva teorier bygger på den påverkan som straffet har på den som har begått brott. Straffet anses ha en individuellt avskräckande effekt på det sättet att den som har dömts till straff upplever detta så negativt att han avstår från att begå nya brott. Något som särskilt utmärker de individualpreventiva tankegångarna är att man anser att den dömda kan rehabiliteras genom straffet. Denna behandlingstanke grundas ytterst på uppfattningen att den som begår brott är avvikande och att han genom sociala eller medicinska insatser skall kunna återföras till ett normalt liv i samhället (se Kriminalvårdskommitténs betänkande Framtidens kriminalvård SOU 2005:54 s. 141).

2.3 Brottsbalken

Brottsbalken trädde i kraft den 1 januari 1965 och dess bestämmelser om påföljderna grundade sig på Strafflagberedningens förslag. Strafflagberedningen, som tillsattes år 1938, avgav bl.a. betänkandena Enhetligt frihetsstraff (SOU 1953:17) och Skyddslag (SOU 1956:55). Dessa två betänkanden kom att bilda underlag för sanktionssystemet i brottsbalken.

Brottsbalkens påföljdssystem byggde i hög grad på den s.k. behandlingstanken. Brottslingen betraktades som en produkt av den sociala miljön och den påverkan han utsatts för utifrån. Det var därför väsentligt att rehabilitera honom och därmed förebygga fortsatt brottslighet. Ett straff skulle således legitimeras av brottslingens behov av behandling. Straffet skulle verka preventivt genom att dels undanröja brottslighetens allmänt sociala och specifikt individuella orsaker, dels ge brottslingen behandling. Detta synsätt har kommit att kallas behandlingstanken. Enligt denna utgör brottslingens individuella behov av behandling grunden för samhällets val av straffrättslig reaktion på brott. Brottslingen skulle behandlas - eller fostras - i stället för att låsas in för bestraffning.

Även den allmänpreventiva aspekten beaktades emellertid. I den grundläggande bestämmelsen för påföljdsvalet, 1 kap. 7 § brottsbalken, angavs således att "vid val av påföljd skall rätten, med iakttagande av vad som krävs för att upprätthålla allmän laglydnad, fästa särskilt avseende vid att påföljden är ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället". Detta stadgande kan ses som en kompromiss mellan å ena sidan Strafflagberedningens betonande av straffets individualpreventiva och särskilt behandlingsinriktade syfte och, å andra sidan, den skola som

ansåg att hänsynen till allmän laglydnad utgjorde ett viktigt inslag. Vidare ansågs det för vissa brottstyper vara "från allmän synpunkt påkallat" att döma till fängelsestraff.

Behandlingstanken kom efterhand att utsättas för växande kritik. Dess betydelse för påföljdsvalet kritiserades bl.a. för att proportionaliteten mellan brott och straff kom i skymundan. När påföljden inte relateras till brottet utan i stället till det individuella behandlingsbehovet kan dessutom två personer som har begått likvärdiga brott dömas till olika påföljder. Kravet på likhet inför lagen uppfylls således inte. Det blir vidare svårt för både den dömda och allmänheten att förstå och därmed respektera rättsskipningen.

Behandlingstankens roll vid påföljdsvalet kritiserades även utifrån den dömdes perspektiv. Om påföljden inte relateras till brottet kan det framstå som om reaktionen avser hans person snarare än hans gärning, vilket kan uppfattas som nedvärderande och moraliskt fördömande. Dessutom döljs att anledningen till reaktionen är den dömdes handling och inte hans person.

Kritiken mot behandlingstanken har också gällt att resultaten inte har blivit de förväntade. Det har visat sig svårt att utarbeta några generella behandlingsmetoder som är effektiva. Den sociala rehabiliteringen har varit mindre framgångsrik och återfallsfrekvensen har varit hög jämfört med de förhoppningar som ställdes. Det är också svårt att i det enskilda fallet göra en prognos och i förväg bedöma effekterna av olika påföljder på det sätt som behandlingstanken förutsätter. Slutligen har det gjorts gällande att effekterna av olika påföljder skiljer sig åt i endast mindre utsträckning.

Kritiken ledde fram till att tämligen stora förändringar i brottsbalkens påföljdssystem genomfördes från den 1 januari 1989. Denna revidering byggde i allt väsentligt på de förslag som fördes fram av Fängelsestraffkommitténs i betänkandet Påföljd för brott (SOU 1986:13–15).

De nya reglerna innebär att den principiella utgångspunkten för påföljdssystemet delvis blev en annan än tidigare. En grundtanke är att förutsebarheten och enhetligheten i straffrättsskipningen skall öka. Domstolarna skall vid påföljdsbestämningen inte tillmäta vare sig allmänpreventiva eller individualpreventiva hänsyn någon självständig betydelse. Istället skall brottets konkreta straffvärde sättas i centrum. En brottslig handling skall bestraffas för att den är klandervärd och ju mer klandervärd den är desto allvarigare blir samhällets ingripande. På så sätt markeras tydligare att brott ogillas av samhället samt att straffets uppgift är att tydliggöra och gradera detta ogillande med det övergripande syftet att motverka brott. Avsikten med reglerna är bl.a. att skapa förutsättningar för en enhetlig och förutsebar rättstillämpning där fakto-

rer som likhet inför lagen samt proportionalitet mellan brott och straff betonas. Det framhölls dock i förarbetena till lagändringen att reformen inte avses vara någon avgörande förändring av den faktiska hanteringen av påföljdsfrågorna utan att den till stor del är en kodifiering av de principer som redan tillämpades i praxis.

I april 1992 tillsattes Straffsystemkommittén med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor rörande påföljdssystemet. Kommittén har avgett betänkandet Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91). Kommitténs förslag utgick från vissa allmänna principer, vilka kommittén menade borde gälla för ett straffsystem. Dessa principer är proportionalitet, rättvisa, klarhet, förutsebarhet och konsekvens.

Straffsystemkommitténs förslag om ett nytt straffsystem har inte lett till lagstiftning. I regeringens proposition Vissa reformer av påföljdssystemet (prop. 1997/98:96), som innebar vissa lagändringar, tas dock flera av de ovan nämnda principerna upp.

Sammanfattningsvis kan sägas att det svenska straffsystemet till stora delar präglas av kraven på förutsebarhet, konsekvens och proportionalitet. Detta hindrar emellertid inte att behandlingsperspektivet kan ges stort utrymme på verkställighetsstadiet.

2.4 Påföljderna i brottsbalken

Nedan följer en kort beskrivning av de olika påföljderna i brottsbalken. Viss övergripande rättsstatistik för år 2005 hämtad från BRÅ:s Kriminalstatistik 2005 redovisas också.

2.4.1 Böter

Böter är den lindrigaste påföljden och kan dömas ut i form av dagsböter, penningböter eller normerade böter. Om det inte finns en viss bötesform föreskriven för brottet skall bötesstraffet som huvudregel dömas ut som dagsböter. Straffmätningen sker genom antalet dagsböter; ju allvarliga brott desto högre antal dagsböter. Antalet skall bestämmas till lägst 30 och högst 150, om det inte är fråga om ett gemensamt straff för flera brott då antalet får uppgå till 200. Dagsbotens storlek bestäms med hänsyn till den tilltalades ekonomiska förhållanden. Om det finns särskilda skäl får dagsbotens belopp jämkas.

Böter genom dom eller godkänt strafföreläggande är den vanligaste huvudpåföljden bland lagförda personer. Böter var huvudpåföljd för cirka 62 800 personer år 2005.

Det kan anmärkas att av de brott som omfattas av uppdraget ingår böter i straffskalan endast vid olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket brottsbalken.

2.4.2 Fängelse

Fängelse är den strängaste påföljden och döms ut på bestämd tid efter vad som är föreskrivet för brottet eller på livstid. Fängelse på bestämd tid får inte understiga 14 dagar eller i normalfallet överstiga tio år. Om den tilltalade har begått flera brott eller återfallit i grov brottslighet kan dock det tidsbestämda straffet bli längre. Det längsta tidsbestämda straffet som med tillämpning även av dessa bestämmelser kan dömas ut är 18 år. Normalt anses dock de tillämpliga straffskalorna vara tillräckliga för att omfatta även fall där straff bestäms för flera brott.

Fängelsestraffet skall verkställas i en kriminalvårdsanstalt eller, när det gäller kortare fängelsestraff, genom elektronisk övervakning. Normalt frigges den dömda efter att han har avtjänat två tredjedelar av strafftiden. Efter den villkorliga frigivningen följer en prøvotid på minst ett år.

År 2005 dömdes cirka 15 340 personer till fängelse som huvudpåföljd. 46 procent av de personer som dömdes till fängelse fick korta fängelsestraff (högst två månader), 26 procent dömdes till straff på över två månader men högst sex månader), 21 procent till fängelsestraff på över sex månader men högst två år och 7 procent fick fängelsestraff på över två år. Under de senaste 10 åren har andelen korta fängelsestraff på högst två månader minskat med 5 procent, medan andelen längre strafftider på över sex månader har ökat med 7 procent. Utvecklingen kan bl.a. förklaras av att de kortare fängelsestraffen har kommit att ersättas av nya påföljder/påföljdskombinationer.

2.4.3 Villkorlig dom

En tilltalad kan dömas till villkorlig dom för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter. Villkorlig dom är en lindrigare påföljd än fängelse. Den villkorliga domen kan förenas med högst 200 dagsböter, oavsett om det för brottet är föreskrivet böter eller inte. En villkorlig dom kan också förenas med en föreskrift om samhällstjänst på lägst 40 och högst 240 timmar, om den tilltalade samtycker till det. I sådana fall skall rätten ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut om fängelse i stället hade valts som påföljd. Den som döms till villkorlig dom är underkastad en prøvotid om två år.

Närmare 9 600 personer dömdes under år 2005 till villkorlig dom. Cirka 35 procent av dessa dömdes till villkorlig dom i kombination med föreskrift om samhällstjänst. Den påföljdskombinationen användas i huvudsak (i 65 procent av fallen) för personer som dömts för misshandel eller grovt rattfylleri som huvudbrott.

2.4.4 Skyddstillsyn

Skyddstillsyn får ådömas för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter. Också skyddstillsyn är en lindrigare påföljd än fängelse och även skyddstillsynen kan förenas med högst 200 dagsböter. Den kan också förenas med en föreskrift om samhällstjänst i lägst 40 och högst 240 timmar, om den tilltalade samtycker till det. I sådana fall skall rätten i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut om fängelse i stället hade valts som påföljd. En dom på skyddstillsyn kan även förenas med s.k. kontraktsvård. Också i detta fall krävs att den tilltalade samtycker och domstolen anger i normalfallet ett alternativt fängelsestraff. Domstolen kan även förena skyddstillsyn med andra föreskrifter om bland annat missbruksvård och psykiatrisk vård. Skyddstillsyn får vidare förenas med fängelse i lägst 14 dagar och högst tre månader. I dessa fall får rätten inte samtidigt döma till böter eller meddela föreskrift om samhällstjänst. Skyddstillsyn är förenad med övervakning under normalt ett år och en provotid om tre år.

År 2005 dömdes cirka 6 220 personer till skyddstillsyn. Antalet som dömdes till kombinationen skyddstillsyn och samhällstjänst respektive fängelse var i princip oförändrad. Det kan noteras att under de senaste 10 åren har antalet dömda till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst ökat med 70 procent. Antalet som dömdes till skyddstillsyn kombinerat kontraktsvård ökade dock med 11 procent.

2.4.5 Överlämnande till särskild vård

Överlämnande till särskild vård förekommer i olika former. För ungdomar under 21 år gäller sedan den 1 januari 2007 delvis nya bestämmelser (se 32 kap. brottsbalken om överlämnande till särskild vård för unga).

Den som är under 21 år och som begått brott får enligt 32 kap. 1 § brottsbalken dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Den som är under 21 år och som begått brott får enligt 32 kap. 2 § brottsbalken under vissa förutsättningar dömas till ungdomstjänst i lägst 20 och högst 150 timmar.

Under år 2005 överlämnades drygt 2 900 ungdomar till vård inom socialtjänsten enligt de tidigare reglerna för unga lagöverträdare, vilket var en ökning med 9 procent jämfört med år 2004.

I 32 kap. 5 § brottsbalken regleras förutsättningarna för att döma till sluten ungdomsvård. Om någon har begått brott innan han har fyllt 18 år och rätten finner att påföljden bör bestämmas till fängelse, skall den i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård. Detta gäller dock inte om det med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet finns särskilda skäl däremot. Domstolen får bestämma tiden för sluten ungdomsvård till lägst 14 dagar och högst fyra år.

År 2005 dömdes 130 ungdomar till sluten ungdomsvård. Knappt en tredjedel (32 procent) var dömda för rån eller grovt rån och en lika stor andel för misshandel eller grov misshandel som huvudbrott.

Om den som har begått brott kan bli föremål för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) får domstolen överlämna åt socialtjänsten att föranstalta om behövlig vård. Vården bedrivs vid särskilda s.k. LVM-hem. Är den tilltalade redan intagen vid ett sådant hem överlämnar rätten i stället till styrelsen vid hemmet att föranstalta om sådan vård. Om det i straffskalan för brottet ingår strängare straff än fängelse i ett år får överlämnande ske endast om det föreligger särskilda skäl. År 2005 skedde överlämnande i 14 fall.

Om den som har begått ett brott, för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter, lider av en allvarlig psykisk störning, får rätten överlämna honom till rättspsykiatrisk vård, om det med hänsyn till hans psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård, som är förenad med frihetsberövande eller annat tvång. Om brottet har begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning får rätten besluta om särskild utskrivningsprövning, om det till följd av den psykiska störningen finns risk att han återfaller i brottslighet av allvarligt slag. Domstolen får i samband med överlämnande till rättspsykiatrisk vård döma även till annan påföljd, dock inte fängelse eller överlämnande till annan särskild vård, om det med hänsyn till den tilltalades tidigare brottslighet eller av andra särskilda skäl är påkallat. År 2005 dömdes 303 personer till rättspsykiatrisk vård som i 71 procent av fallen förenats med särskild utskrivningsprövning.

2.4.6 Andra följder av brott

Av 1 kap. 8 § brottsbalken framgår att förutom påföljd kan brott föranleda förverkande av egendom, företagsbot eller annan särskild rättsverkan och skyldighet att betala skadestånd.

I 20 kap. rättegångsbalken finns regler om åtalsunderlåtelse. Åklagaren får i vissa fall underlåta att väcka åtal under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts. Det finns vidare

särskilda bestämmelser om åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL. Åtalsunderlåtelse meddelades cirka 16 250 personer under år 2005.

Slutligen kan nämnas att enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond skall den som döms för ett eller flera brott, om fängelse ingår i straffskalan för något av brotten, i dom eller strafföreläggande åläggas att betala en avgift på 500 kr (brottsofferavgift).

2.5 Bedömningen av straffvärdet

2.5.1 Allmänt

Reglerna om bedömning av straffvärde finns i 29 kap. 1 – 3 §§ brottsbalken

Enligt 1 § första stycket skall straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.

I förarbetena sägs (prop. 1987/88:120 s. 77 f.) att föreskriften att straffvärdet skall vara avgörande för straffmätningen är ett uttryck för den vikt som bör läggas på principerna om ekvivalens och proportionalitet eller med andra ord att lika svåra brott skall ges lika stränga straff och att svårare brott skall straffas strängare än lindrigare brott. Det uttalas vidare att intresset av enhetlig behandling har markerats på två sätt, dels att straff skall bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan, dels att intresset av en enhetlig rättstillämpning skall beaktas. Målsättningen bör vara att straffnivån för olika brott i princip skall vara oberoende av vilken domare som dömer i det enskilda fallet. Domstolarnas skall vid sin bedömning av straffvärdet utgå från den allmänna värdering som lagstiftningen ger uttryck för och i övrigt anpassa sig till de principer som utvecklats genom praxis. Det uttalas vidare att målsättningen med en rättslig likabehandling inte får göra att man bortser från att det i praktiken kan föreligga betydande svårigheter med att jämföra olika brott. Det sägs också att en lång rad faktorer påverkar straffvärdet i det enskilda fallet och att det inte finns någon enkel formel enligt vilken straff kan mätas ut.

Domstolen måste vid gradindelade brott avgöra vilken svårhetsgrad som brottet har innan den kan avgöra vilken straffskala som är tillämplig. Det är i huvudsak omständigheter av objektivt slag som är av betydelse för graderingen. I propositionen (prop. 1987/88:120 s. 79) uttalas beträffande gradindelade brott att frågan om vilken grad ett brott i ett enskilt fall tillhör inte helt avgörs enligt samma kriterier som straffmät-

ningen. Avgörande för vilken svårhetsgrad ett brott är att hänföra är i allmänhet omständigheter vid brottet av objektiv betydelse. Vid straffmätningen inom en given straffskala är däremot ofta omständigheter av subjektiv betydelse av avgörande vikt.

Enligt 1 § andra stycket skall vid bedömningen av straffvärdet särskilt beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han haft.

Enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 80 f.) är andra stycket inte någon uttömmande definition av vad som avses med straffvärde utan anger endast de viktigaste inslagen vid straffvärdebedömningen. Det anges vidare att en utgångspunkt för bedömningen av straffvärdet är de objektiva omständigheterna vid brottet, men att de subjektiva omständigheterna också är av stor betydelse.

2.5.2 Försvårande omständigheter

I 2 § anges vilka omständigheter som skall särskilt skall beaktas såsom försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet skall, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få betydligt allvarigare följder än det faktiskt fått,
2. om den tilltalade visat särskild hänsynslöshet,
3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig,
4. om den tilltalade grovt utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,
5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom allvarligt tvång, svek eller missbruk av dennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,
6. om brottet utgjort ett led i en brottslig verksamhet som varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i stor omfattning och i vilken den tilltalade spelat en betydande roll,
7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet, eller
8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 81 f.) är dessa försvårande omständigheter genomgående hänförliga till det konkreta brottet. Det anges att utvärderingen är exemplifierande och att det alltså kan

förekomma även andra försvårande omständigheter än de uppräknade. Det framgår inledningsvis att de uppräknade omständigheterna gäller vid sidan av vad som skall beaktas för varje särskild brottstyp, dels vad som direkt framgår av straffbestämmelsen, dels vad som framgår av t.ex. förarbeten och praxis. Vid bedömningen av straffvärdet skall övervägas om den aktuella gärningen är svårare eller lindrigare än andra gärningar av samma brottstyp. Det kan i straffbestämmelserna förekomma att sådana omständigheter anges i lagtexten. Har en sådan omständighet beaktats redan vid graderingen av brottet saknas det ofta anledning att ytterligare beakta den i försvårande riktning vid straffmätningen inom den för graden föreskrivna straffskalan.

I förarbetena (a.a. s. 84) sägs också att avsikten med paragrafen är att någorlunda uttömmande ange de omständigheter som vid sidan av brottslighetens omfattning och effekter brukar betraktas som särskilt försvårande. Vidare betonas att punkterna i bestämmelsen bör tillämpas restriktivt. Det påpekas också att det är åklagarmyndigheten som har bevisbördan för om en försvårande omständighet föreligger.

2.5.3 Förmildrande omständigheter

3 § tar upp de förmildrande omständigheter som särskilt skall beaktas vid bedömningen av straffvärdet, vid sidan av vad som är föreskrivet för vissa fall. Dessa omständigheter är

1. om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende,
2. om den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande,
3. om den tilltalades handlande stått i samband med hans uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga,
4. om brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla eller
5. om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap.

I andra stycket anges att om det är påkallat med hänsyn till brottets straffvärde får rätten döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

Av förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 85) framgår att uppräknningen även av de förmildrande omständigheterna är exemplifierande. Även andra faktorer än de som uttryckligen nämns kan, och det i större utsträckning än vad som gäller för försvårande omständigheter, vara att beakta som förmildrande omständigheter.

2.6 Straffmätningen

Reglerna om straffmätning finns i 29 kap. 4 – 7 §§.

Enligt 4 § skall rätten vid straffmätningen, om förhållandet inte tillräckligt kan beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet, utöver brottets straffvärde, i skälig utsträckning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott. I det sammanhanget skall särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt huruvida den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

4 § är enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 88 f.) tillämplig vid utdömandet av både böter och fängelse. Tidigare brottslighet skall dock i första hand beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Om rätten med stöd av paragrafen dömer till ett strängare straff än som annars hade bort följa på brottet sägs att detta normalt bör anges i domskälen.

I 5 § regleras de s.k. billighetsskälen. Enligt bestämmelsen skall rätten vid straffmätningen utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,
2. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,
3. om den tilltalade frivilligt angett sig,
4. om den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket,
5. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,
6. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,
7. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks eller
8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Föreligger en omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

Omständigheterna i 5 § är hänförliga till gärningsmannens person och hans eller hennes handlande efter brottet. Uppräkningen är enligt

förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 89) i och för sig uttömmande. Den avslutande punkten (8) är dock så allmänt hållen att den ger möjlighet till att ta hänsyn till olika inte närmare angivna faktorer. Omständigheterna verkar endast i mildrande riktning vid straffmätningen. De har också betydelse för påföljdsvalet (jfr 30 kap. 4 § brottsbalken).

Det uttalas i propositionen (a.a. s. 90) att paragrafen är avsedd att tillämpas med försiktighet så att den inte medför risker för en oenhetlig praxis eller sociala orättvisor vid straffmätningen.

6 § reglerar möjligheterna till påföljdseftergift. I bestämmelsen stadgas att är det med hänsyn till någon sådan omständighet som avses i 5 § uppenbart oskäligt att döma till påföljd, skall rätten meddela påföljdseftergift. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor restriktivitet.

Att den tilltalades ungdom skall beaktas särskilt vid straffmätningen framgår av 7 §. Där anges att om någon har begått brott innan han eller hon fyllt 21 år, skall hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får i dessa fall döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet. Ingen får dömas till fängelse på livstid för brott som han eller hon har begått före 21 års ålder.

2.7 Påföljdsval

Brottsbalkens bestämmelser om påföljdsval återfinns i 30 kap. De kommer således efter reglerna om straffmätning. Enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 76 f.) påpekades det av några remissinstanser att ordningen med hänsyn till hur beslutsprocessen fungerar i domstol borde vara den omvända. Någon egentlig straffmätning kommer normalt inte i fråga innan domstolen har funnit att påföljden bör stanna vid böter eller fängelse. Med hänsyn till att påföljdsvalet inte kan ske utan att i vart fall ett allmänt omdöme om brottslighetens straffvärde får det dock enligt propositionen anses vara mest överskådligt att ha bestämmelserna om straffvärde, och därmed även om den med straffvärdet så intimt förknippade straffmätningen, före bestämmelserna om påföljdsvalet.

1 § anger att vid val av påföljd är fängelse att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn. Villkorlig dom och skyddstillsyn är jämställda i svårhetshänseende. Båda dessa påföljder är dock svårare än böter (jfr 27 kap. 1 § och 28 kap. 1 § brottsbalken).

Det anges också i 1 § att bestämmelser om användningen av överlämnande till särskild vård finns i 31 kap. brottsbalken. Dessa påföljder faller således utanför regleringen i 30 kap. brottsbalken.

Enligt 2 § får ingen dömas till flera påföljder för samma brott, om det inte är särskilt föreskrivet. När någon döms för flera brott skall som huvudregel enligt 3 § rätten döma till gemensam påföljd för brotten,

om inte något annat är föreskrivet. Om det finns särskilda skäl, får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

Av 4 § framgår att rätten vid val av påföljd skall fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid skall rätten beakta sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 §, de s.k. billighetsskälerna. Fängelse är således den svåraste påföljden som skall användas i sista hand (prop. 1987/88:120 s. 99). Domstolen skall alltid innan fängelse ådöms pröva om inte villkorlig dom eller skyddstillsyn är en tillräcklig påföljd. Utgångspunkten för den avvägningen är brottslighetens straffvärde. Det sägs uttryckligen i paragrafen att de s.k. billighetsskälerna skall beaktas vid påföljdsvalet. Sådana hänsyn skall således tas både vid straffmätningen och när det gäller att välja mellan fängelse samt villkorlig dom och skyddstillsyn. I ett enskilt fall kan straffvärdet i och för sig motivera ett fängelsestraff, men omständigheter enligt 29 kap. 5 § brottsbalken kan tala för att villkorlig dom eller skyddstillsyn väljs istället för ett kortare fängelsestraff. När domstolen gör sin bedömning måste också beaktas att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn kan framstå som tillräckligt ingripande om de kombineras med t.ex. böter eller en föreskrift om samhällstjänst.

Om böter är en tillräckligt ingripande påföljd eller inte avgör domstolen genom att tillämpa bestämmelserna i 29 kap. brottsbalken. Är böter en tillräckligt ingripande påföljd blir något ytterligare påföljdsval inte aktuellt.

Som skäl för fängelse får rätten, utöver brottslighetens straffvärde och art, enligt 4 § andra stycket beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

När det gäller brottslighetens straffvärde är det naturligen så att ett högt straffvärde ofta är ett avgörande skäl till att döma till fängelse. Enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 100 f.) medför ett straffvärde om ett års fängelse eller mer en presumtion för att fängelse skall ådömas. Brottslighetens art kan också medföra att fängelse bör ådömas trots att straffvärdet inte är särskilt högt. Den tredje omständigheten som anges som ett skäl för att döma till fängelse är gärningsmannens tidigare brottslighet. Av betydelse för bedömningen är bl.a. samma faktorer som påverkar frågan om förverkande av villkorligt medgiven frihet skall ske eller inte. Om brottsligheten är likartad eller allvarlig i båda fallen liksom tidsaspekten är således relevanta omständigheter för bedömningen.

I 5 § anges att för brott som någon begått innan han fyllt 18 år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Det påpekas också att rätten i första hand skall bestämma påföljden till slutet

ungdomsvård i stället för fängelse vilket framgår av 31 kap. 1 a §. För brott som någon begått efter det att han fyllt 18 men innan han fyllt 21 år får rätten enligt andra stycket döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

6 § innehåller det s.k. fängelseförbudet som innebär att den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte får dömas till fängelse. Om rätten i ett sådant fall finner att inte heller någon annan påföljd bör ådömas, skall den tilltalade vara fri från påföljd.

I 7 § anges att vid val av påföljd skall rätten som skäl för villkorlig dom beakta om det saknas särskild anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Andra stycket tar upp samhällstjänst som ett särskilt skäl för att döma till villkorlig dom i stället för fängelse. Enligt bestämmelsen kan rätten beakta, om den tilltalade samtycker till att domen förenas med en föreskrift om samhällstjänst och en sådan föreskrift är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter.

Enligt 8 § skall en villkorlig dom förenas med dagsböter, om inte ett bötesstraff med hänsyn till skyldighet att fullgöra samhällstjänst eller andra följder av brottet skulle drabba den tilltalade alltför hårt eller om det finns andra särskilda skäl mot att döma till böter.

9 § behandlar olika skäl för att döma till skyddstillsyn. Enligt stadgandet skall rätten vid val av påföljd som skäl för skyddstillsyn beakta om det finns anledning att anta att denna påföljd kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet.

Vidare kan rätten enligt andra stycket som särskilda skäl för skyddstillsyn i stället för fängelse beakta

1. om en påtaglig förbättring skett av den tilltalades personliga eller sociala situation i något hänseende som kan antas ha haft samband med hans brottslighet,
2. om den tilltalade undergår behandling för missbruk eller annat förhållande som kan antas ha samband med hans brottslighet,
3. om missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som kräver vård eller annan behandling i väsentlig grad har bidragit till att brottet har begåtts och den tilltalade förklarar sig villig att gå igenom lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten eller
4. om den tilltalade samtycker till att skyddstillsynen förenas med en föreskrift om samhällstjänst och en sådan föreskrift är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter.

Vid bedömningen av frågan om skyddstillsyn bör förenas med dagsböter skall rätten enligt 10 § beakta om detta är påkallat med hänsyn

till brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet. Till skillnad från vad som gäller vid villkorlig dom är det inte någon presumtion för att skyddstillsynen skall förenas med böter. Rätten skall i stället mer fritt bedöma om böter bör utdömas (Sterzel-Borgeke, Studier rörande påföljdspraxis med mera, 3:e uppl., Stockholm 2005 s. 111)

11 § behandlar s.k. 28:3-fängelse och anger att skyddstillsyn får förenas med fängelse endast om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller till den tilltalades tidigare brottslighet.

Det kan avslutningsvis nämnas att det i 34 kap. brottsbalken finns särskilda regler vad gäller påföljder vid sammanträffande av brott och förändring av påföljd.

2.8 Särskilt om straffskolor

2.8.1 Allmänt

De brott som omfattas av uppdraget har följande straffskolor

- Misshandel - fängelse i högst två år
- Grov misshandel - fängelse lägst ett och högst tio år
- Grov fridskränkning - fängelse lägst sex månader och högst sex år
- Grov kvinnofridskränkning - fängelse lägst sex månader och högst sex år
- Olaga hot - böter eller fängelse i högst ett år
- Grovt olaga hot - fängelse lägst sex månader och högst fyra år
- Rån - fängelse lägst ett och högst sex år
- Grovt rån - fängelse lägst fyra och högst tio år

I Fängelsestraffkommitténs huvudbetänkande Påföljd för brott (SOU 1986:14 s. 131 ff.) förs utförliga resonemang kring straffskolor för olika brott. Där anges bl.a. att det abstrakta straffvärdet är det som framgår av brottets straffskala om man jämför den med straffskalorna för andra brott. Med ett brotts konkreta straffvärde avses måttet på svårheten av en viss begången brottslig gärning. Det konkreta straffvärdet bestäms i det enskilda fallet av de rättstillämpande myndigheterna, normalt inom den ram som straffskalan för brottet ger.

Straffsystemkommittén anger i sitt betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91 s. 95 f.) att utgångspunkten för påföljdsbestämningen normalt är den straffskala som gäller för det aktuella brottet. I straffskalorna anges brottets abstrakta straffvärde enligt en skala bestående av böter och fängelse. För de lindrigaste brotten anges att

endast böter kan dömas ut och för de allvarligaste gäller att straffskalan innehåller endast fängelse. För ett mellanskikt av brotten föreskrivs både böter och fängelse i straffskalorna.

Straffskalorna är av praktiska skäl betydelsefulla för att proportionalitetsprincipen skall kunna upprätthållas. Straffskalorna är också en viktig garanti för att påföljdsbestämningen blir någorlunda enhetlig. I straffskalorna anger lagstiftaren hur straffvärdet för en viss brottstyp är uttryckt i böter eller fängelse. Straffskalan anger därför brottets abstrakta straffvärde. (Ulväng, Magnus, Påföljdskonkurrens – problem och principer, Uppsala 2005, s. 155)

I Sverige tillämpar man en princip om att man vid tilldelandet av straffskalan för en brottstyp söker inrymma huvuddelen av de fall som kan subsumeras under de olika brottsbeskrivningarna. Vid tilldelandet av en straffskala för en enskild brottstyp måste en avvägning göras mellan å ena sidan intresset av att alla tänkbara sätt på vilket brott kan begås skall kunna rangordnas utifrån något värde och å andra sidan intresset av att straffskalan är någorlunda realistisk och ger någon vägledning och utgångspunkt för domstolarna vid bedömningen av såväl en brottstyps relativa svårhet i förhållande till andra brott som konkreta gärningarna straffvärde. Frågan vilka fall som ryms inom brottsbeskrivningarna - och således hur vid straffskalan behöver göras - beror på hur preciserade brottsrekvisiten är, dvs. vad som krävs för att brottsbeskrivningen skall föreligga. Ju mer preciserade brottsbeskrivningar som används, desto färre klasser av gärningar kommer att rymmas inom respektive brottstyp. (Ulväng a.a., s. 157 f.)

Att straffskalorna i vissa fall är mycket vida ändrar inte på det faktum att vid de flesta brottstyper ligger straffvärdet någonstans vid straffskalans minimum. Normalt finns det därför ett stort spelrum kvar inom straffskalan, vilket får betydelse när man skall bestämma hur straffskalan för flerfaldigbrottslighet skall se ut. (Ulväng a.a., s. 159 f.)

2.8.2 Särskilt om gradindelade brott

Flertalet av de brott som omfattas av uppdraget är s.k. gradindelade brott. Det gäller misshandelsbrotten, hotbrotten och rånbrotten.

Domstolen måste vid gradindelade brott avgöra vilken svårhetsgrad som brottet har innan den kan avgöra vilken straffskala som är tillämplig. Det är i huvudsak omständigheter av objektivt slag som är av betydelse för graderingen. Vid gradindelade brott "överlappar" straffskalorna varandra, dvs. att maximistrafket för en lägre grad av brottet är högre än minimistrafket för den högre graden av brottet. Vanligen används inte den "överlappande" delen av straffskalan. (Sterzel-Borgeke, Studier rörande påföljdspraxis med mera, 3:e uppl., Stockholm 2005 s. 22)

I propositionen (prop. 1987/88:120 s. 79) uttalas beträffande gradindelade brott att frågan om vilken grad ett brott i ett enskilt fall tillhör inte helt avgörs enligt samma kriterier som straffmätningen. Avgörande för vilken svårhetsgrad ett brott har är i allmänhet hänförligt till omständigheter vid brottet av objektiv betydelse. Vid straffmätningen inom en given straffskala är däremot ofta omständigheter av subjektiv betydelse av avgörande vikt.

Utifrån ett straffvärdetänkande borde ett brott av normalgraden aldrig kunna bedömas som lika svårt som ett grovt brott och vice versa. Ett brott som når gränsen för där minimistraffet för brottet placerat i närmast högre svårhetsgrad börjar, borde – utifrån proportionalitetsprincipen – inte kunna åsättas ett högre straffvärde utan att brottet omrubriceras. En möjlig slutsats är att den överskjutande (och överlappande) delen av straffskalan är obehövlig. (Ulväng a.a., s. 161)

Det kan dock finnas skäl som motiverar en överlappning.

1. Möjligt att vid vissa brott tillåta allmänpreventiva överväganden eller jämförelser med straffnivåer i andra länder att påverka straffmätningen.
2. Möjligt att låta återfall påverka straffmätningen på så sätt att det är nödvändigt att överstiga gränsen för straffminimum för brottet placerat i närmast högre svårhetsgrad
3. Möjligt att det finns vissa straffvärdefaktorer som inte kan beaktas i samband med gradindelningen av brott, men som ändå bör komma till uttryck vid straffmätningen (Ulväng a.a., s. 162 f.)

I rättsfallet NJA 2000 s. 612 som gäller straffmätning för grov misshandel av barn anför Högsta domstolen följande beträffande gradindelade brott.

"Sammantaget får det anses föreligga försvårande omständigheter i en sådan omfattning att det klart går utöver vad som redan är beaktat inom ramen för gradindelningen. Frågan blir då på vilken nivå som straffet bör ligga.

Vid gradindelade brott är det vanligt att strafftidens längd i de flesta fall ligger relativt nära straffminimum medan den övre delen av straffskalan utnyttjas mer sällan. Vad gäller grov misshandel kan exempelvis nämnas att den genomsnittliga fängelse tiden för de som dömdes till fängelse för grov misshandel år 1997 var 17,6 månader och att endast 51 dömda av 382 fick ett fängelsestraff som var längre än två år (Kriminalstatistik 1997, BRÅ-rapport 1998:3). Denna praxis hänger samman med att den övre delen av straffskalan normalt inte är avsedd för mer ordinär brottslighet av det aktuella slaget utan för exceptionella fall som i praktiken inträffar mer sällan. Vad gäller den grövre graden av olika brott tillkommer att olika försvårande omständigheter då ofta redan beaktats vid gradindelningen

med den följd att det lägsta straffet ligger väsentligt högre än vad som är normalstraff för den lägre graden. Det saknas då ofta utrymme för att ytterligare beakta de försvårande omständigheterna inom ramen för den tillämpliga skalan.

HovR:n har bestämt straffet till fängelse i tre år. Detta är klart över minimistraftet för grov misshandel. Straffet ligger också klart över den straffnivå som grov misshandel i allmänhet brukar föranleda. Som målet här föreligger till bedömning framstår inte heller straffet som lågt i jämförelse med de straff som kommit till användning i andra liknande fall (jfr t ex NJA 1992 s 85). Av vad HD tidigare anfört följer att de försvårande omständigheterna i målet bör ges ett tydligt genomslag i straffmätningen även utöver vad som följer av gradindelningen. Så har emellertid skett redan genom HovR:ns dom. HovR:ns domslut skall alltså fastställas.”

Det kan också nämnas att straffskalorna i vårt påföljdssystem har betydelse inte bara för vilken påföljd som kan följa på brottet utan även i en rad andra hänseenden, t.ex. när det gäller möjligheterna att använda vissa processuella tvångsmedel som häktning, anhållande och husrannsakan, att meddela åtalsunderlåtelse, att utfärda straffföreläggande och att utvisas på grund av brott. Även preskriptionsreglerna för brott i 35 kap. brottsbalken kan sägas knutna till straffskalorna

2.9 Tidigare undersökningar

2.9.1 Inledning

Det har under årens lopp genomförts ett antal undersökningar angående hur domstolarnas påföljdspraxis i brottmål. I det följande redovisas en del av dessa mycket kortfattat. Den som är intresserad av ytterligare uppgifter hänvisas till respektive undersökning.

2.9.2 Straffmätning Slutrapport (Ds Ju 1980:9)

Inledningsvis nämns (s. 9) att någon övergripande översyn av svensk straffmätningsspraxis inte tidigare har utförts och avser i huvudsak tidsperioden 1961 – 1979.

Syftet med rapporten anges vara (s. 11) att utföra en övergripande undersökning av svensk straffmätningsspraxis vid bl.a. misshandel. Arbetet har även syftat till att söka få fram och belysa allmänna tendenser inom straffmätningen. Ytterligare en väsentlig uppgift har varit att söka förklara något om straffmätningssmekanismen. I detta avseende har undersökningen gått ut på att söka fastställa vilka objektiva (i rapporten

kallade relevanta) faktorer som påverkat straffmätningen och så långt möjligt bestämma graden av denna influens.

Bland det brott som omfattas av undersökningen är det misshandelsbrott och rån som är intresse i detta sammanhang.

När det gäller misshandel (s. 176 ff.) konstateras att år 1978 uppgick andelen frihetsstraff för det brottet till 27 procent. Det genomsnittliga frihetsstraffet för rena fall av misshandel av normalgraden låg på cirka 1,6 månader. För grov misshandel har i allmänhet dömts till fängelse 1 år.

Beträffande rån (s. 181 ff.) har frihetsstraff varit den dominerande påföljden för rånbrotten. Under perioden 1961 – 1978 har andelen sådana straff varierat mellan 66 – 80 procent. Minimistraff har dömts ut i mer än hälften av alla domar. När man bortsett från straff under minimum har medelvärdet av frihetsstraff för rån legat på cirka 15 månader.

2.9.3 Fängelsestraffkommitténs betänkande Påföljd för brott (SOU 1986:14)

Fängelsestraffkommittén, som hade ett omfattande uppdrag att bl.a. se över de allmänna reglerna för påföljdsval och straffmätning samt brottens straffskalor, redovisade vissa uppgifter som är av intresse.

Kommittén konstaterar (s. 166) att straffmätningen hos domstolarna bestäms i stor utsträckning av de minimistraff som gäller för brotten och tar exempel från undersökningen i den ovan nämnda departementspromemorian. Det redovisas att år 1984 var antalet utdömda fängelsestraff för brott utan särskilt minimistraff 16 420. Av dessa var 6 554 en månads fängelse och sammanlagt 9 618 på högst två månader. Detta innebär att cirka 60 procent av de utdömda fängelsestraffen uppgick till högst två månader.

När det gäller brott med förhöjt fängelseminimum anges att dragningen till minimistraffet är ännu kraftigare. För grov misshandel dömdes under åren 1965 - 1970 till minimistraffet ett år i 63 procent av fallen. Motsvarande siffra för åren 1971 – 1979 var 72 procent (jfr Ds Ju 1980:9). Förhållandena är likartade för många andra brott med förhöjda minimistraff. För grov stöld ligger motsvarande siffra på mellan 60 – 70 procent. Ett undantag utgörs dock av grovt narkotikabrott.

I bilagedelen (SOU 1986:15) till kommitténs betänkande återfinns en rapport av Knut Sveri, "Om användningen av straffrättsliga påföljder i Norden, Västtyskland och England", bilaga 3.

Av undersökningen när det gäller frihetsstraffets längd i Sverige (s. 67) framgår bl.a. att år 1981 var 82,6 procent på sex månader eller därunder. 93,4 procent uppgick till högst ett år. 0,7 procent av straffen översteg 4 år.

I rapporten redovisades även längden på frihetsstraffen för vissa brottstyper bl.a. för rån (s. 73) och för misshandel (s. 75).

I den avslutande sammanfattningen (s. 77) sägs att det presenterade materialet inte ger något belägg för antaganden om att vi i Sverige skulle använda oss av frihetsstraff mer sällan än de övriga länderna eller att de strafftider vi använder skulle vara speciellt korta.

2.9.4 Straffsystemkommitténs betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91)

Betänkandet innehåller bl.a. ett avsnitt om påföljdernas användning (del II, s. 36 f.) Där anges att antalet personer som dömdes till fängelse ökade från cirka 12 000 år 1975 till drygt 15 000 år 1994. Eftersom det totala antalet dömda var något färre år 1994 jämfört med år 1975 innebär det att även andelen fängelsedömda ökade under perioden. Även den utdömda genomsnittliga strafftiden ökade från mitten av 1970-talet. År 1984 var den genomsnittliga strafftiden 5,0 månader. År 1994 hade den ökat till 6,5 månader.

Vidare sägs (s. 37) att i 52 procent av fängelsedomarna år 1994 uppgick strafftiden till högst två månader. I 11 procent av 1994 års fängelsedomar förekom strafftider på mer än ett år. Av dessa domar avsåg 44 procent grova våldsbrott eller narkotikabrott.

2.9.5 Brottsutvecklingen 1994, BRÅ-rapport 1996:4

En artikel av Jan Andersson "Påföljdsväl för våldsbrott åren 1973 – 1993" i rapporten redovisar en undersökning av påföljderna för misshandelsbrott.

Utgångsmaterialet för genomgången (s. 69) består av samtliga lagföringar där misshandel (dock inte grov misshandel) var huvudbrott åren 1973 – 1993. Under den tidsperioden ökade antalet sådana lagföringar med 82 procent.

I de sammanfattande slutsatserna (s. 76 ff.) anges att påföljden vid misshandelsbrott har blivit strängare. Detta gäller särskilt för gärningsmän över 21 år. För denna grupp syns en tydlig ökning av andelen mer ingripande påföljder. Detta gäller såväl för dem med som utan tidigare lagföring för grövre brott. Andelen villkorliga domar har ökat kraftigt samtidigt som bötesstraffen minskat. Även andelen fängelsestraff har ökat. I viss mån har påföljden vid misshandelsbrott i åldersgruppen 18 – 20 år också blivit strängare.

2.9.6 Sannolikheten att dömas till fängelse. En statistisk analys. BRÅ-rapport 2000:13

Enligt BRÅ-rapportens sammanfattning var under åren 1995 – 1997 riksgenomsnittet för andelen fängelsedomar 23 procent. Den största

andelen fängelsedomar förekom i Värmlands län (33 procent) och den minsta i Västerbottens län (18 procent). Det kan finnas naturliga förklaringar till detta, t.ex. att brottsligheten skiljer sig åt mellan länen. Syftet med BRÅ:s undersökning har varit att studera i vilken mån de skillnader som framkommer i statistiken har naturliga förklaringar och att, om skillnader kvarstår efter att de naturliga skillnaderna rensats bort, redovisa hur stora de reella skillnaderna är.

Slutsatsen av undersökningen var att även om majoriteten av landets tingsrätter utdömer fängelsestraff i en omfattning, som inte i nämnvärd grad avvek från riksgenomsnittet, fanns det ett antal tingsrätter som tydligt avvek. Vissa tingsrätter tenderade att utdöma fängelsestraff oftare än vad som är normalt, medan andra gjorde det mer sällan än riksgenomsnittet.

För att belysa dessa tendenser ur ett juridiskt perspektiv gjorde juridiskt sakkunniga en mer noggrann granskning av specifika, statistiskt avvikande, domar. Det visade sig att man inte generellt kunde säga att dessa avvikande domar juridiskt kunde betecknas som uppenbart avvikande. Det fanns vanligtvis omständigheter som kunde förklara den valda påföljden. Granskningen visade således att det inte är vanligt, ens bland extremt "stränga" eller extremt "milda" tingsrätter, att de mer flagrant avviker från juridisk praxis när det gäller valet av påföljd.

Det finns uppenbarligen en relativt stor gråzon i vilken domstolarna kan röra sig vid påföljdsvalet. Det handlar sannolikt om att de domstolar som är "stränga", det vill säga tenderar att döma till fängelse oftare än andra sedan alla upptänkliga naturliga förklaringar rensats bort, tenderar att vara "strängare" inom ramen för denna gråzon. Man såg allvarigare än andra tingsrätter på vissa typer av återfallsbrottslighet och tog mindre hänsyn till behov av behandling för alkohol- eller narkotikamissbruk osv.

Valet av påföljd i ett brottmål är en bedömning utifrån det regelverk som finns i form av lagstiftning, prejudicerande domar, förarbeten osv. Detta regelverk är av naturliga skäl inte på långt när exakt, utan ger utrymme för individuella bedömningar. Det innebär att det finns skillnader mellan tingsrätterna i påföljdsvalet – de gör helt enkelt olika bedömningar utifrån regelverket.

BRÅ:s utredning har bekräftat att så är fallet. Även sedan man tagit hänsyn till tänkbara naturliga förklaringar, varierar andelen fängelsedomar i tingsrätterna mellan 16 och 32 procent. En påtaglig skillnad således, men skillnader är som sagt oundvikliga. Denna undersökning har redovisat spännvidden och därmed gett underlag för en diskussion om dess storlek kan anses vara skälig.

2.9.7 Vissa övriga undersökningar

När det gäller fridskränkingsbrotten finns en rapport från BRÅ; Grov kvinnofridskränkning En kartläggning (BRÅ-rapport 2000:11). Från Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, finns en RättsPM 2006:8, Grov Kvinnofridskränkning Tillsynsrapport. Därtill finns också en handbok, Handläggning av fridskränkingsbrotten från december 2006.

När det gäller grovt rån har Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm gett ut en RättsPM 2006:27, Grova rån Kartläggning och analys av rätts- och metodfrågor.

När det gäller rånbrotten kan det också nämnas att det i Förmögenhetsbrottsutredningens betänkande Översyn av lagstiftning om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott (SOU 1983:50 s. 336 ff.) redovisas vissa uppgifter om rån och grovt rån från åren 1981 och 1982.

2.10 Dom i brottmål

2.10.1 Allmänt om dom i brottmål

30 kap. rättegångsbalken innehåller regler om dom i brottmål. I det följande redovisas de regler som kan ha betydelse för uppdraget.

Enligt 1 § sker rättens avgörande av saken genom dom eller i vissa fall genom slutligt beslut.

Om huvudförhandling har hållits, skall domen enligt 2 § grundas på vad som förekommit vid förhandlingen. I domen får delta endast domare som varit med om hela huvudförhandlingen. När ett mål avgörs utan huvudförhandling, skall domen grundas på vad handlingarna innehåller och vad som i övrigt förekommit i målet.

I 3 § anges att en dom inte får avse annan gärning än den, för vilken talan om ansvar i behörig ordning förts eller fråga om ansvar annars enligt lag får upptas av rätten. Rätten är dock inte bunden av yrkande beträffande brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum.

5 § anger vad en dom en skall innehålla. Inledningsvis sägs att en dom skall avfattas skriftligen och i skilda avdelningar ange

1. domstolen samt tid och ställe för domens meddelande,
2. parterna samt deras ombud eller biträden och den tilltalades försvarare,
3. domslutet,
4. parternas yrkanden och de omständigheter som dessa grundats på och
5. domskälen med uppgift om vad som är bevisat i målet.

När det gäller högre rätts dom stadgas att den i den utsträckning det behövs skall innehålla en redogörelse för lägre rätts dom.

Om en part har rätt att överklaga, skall det i domen anges vad han i så fall skall iaktta.

En dom får under vissa förutsättningar utfärdas i förenklad form. I 6 § stadgas att om den tilltalade har erkänt gärningen och bestäms brottspåföljden till annat än fängelse eller sluten ungdomsvård eller till fängelse i högst sex månader, får domen utfärdas i förenklad form. Likaså får en dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, också utfärdas i förenklad form.

Förs i målet talan om enskilt anspråk i anledning av brott, gäller vad som sägs i första stycket första meningen endast om den tilltalade medger anspråket eller om rätten finner saken vara uppenbar.

Enligt 7 § skall överläggning hållas innan dom beslutas. Om det ingår nämndemän i rätten, skall ordföranden eller annan lagfaren domare redogöra för saken och vad lag stadgar därom. En dom får avkunnas genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning. Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen. När ett mål avgjorts, skall parterna snarast underrättas skriftligen om utgången i målet.

Enligt 8 § skall en dom sättas upp särskilt och skrivas under av de lagfarna domare, som deltagit i avgörandet.

Från doktrinen kan nämnas att Ekelöf har kommenterat bestämmelsernas i 30 kap. rättegångsbalken (Ekelöf m fl. Rättegång V, 7:e uppl., 1998, s. 235 ff.). Där sägs bl.a. att det förhållandet att domstolarna motiverar sina domar möjliggör att man kan kontrollera hur de har resonerat, något som stärker förtroendet för rättsskipningen. Särskilt den tappande parten kan komma att misstro domstolen om han eller hon inte begriper hur dess ledamöter har resonerat.

Vidare konstateras att en dom förses med utförliga domskäl även har andra fördelar. Vid dess författande kan domaren själv kontrollera riktigheten av sina tankegångar. Sitt största värde har dock domskälen för att bedöma om domen skall överklagas och för den högre instansens möjlighet att bedöma riktigheten av domen. Domskälen i rättsfrågan har också en särskild betydelse om domen i framtiden skall tjäna som prejudikat.

Enligt Ekelöf gäller som minimikrav att domskälen ger upplysning om de rättsfakta som ligger till grund för domslutet. Detta är dock ofta inte tillräckligt utan rätten kan behöva utveckla sin uppfattning i både sak- och rättsfrågan. Rätten bör redovisa i domskälen bearbetningen av bevismaterialet. Det är också viktigt att det framgår av domen i vilken utsträckning det är fråga om bevisvärdering eller om rättstillämpning.

Särskilt viktigt är det att domstolen redovisar sin bevisvärdering i brottmål då åtalet ogillas eller om den tilltalade fälls mot sitt nekande. Vid ogillande bör det framgå om rätten funnit det styrkt att den tilltalade är oskyldig eller om domslutet grundats på bevisningens otillräcklighet. Har det subjektiva rekvisitet eller något motfaktum varit under debatt bör rätten motivera sin uppfattning härom.

Även omständigheter som är av betydelse för påföljdsfrågan kan enligt Ekelöf behöva noteras. Som exempel kan nämnas att rätten dömt till skyddstillsyn fast åklagaren yrkat på fängelse. Eller om rätten har dömt till böter, något som vid det aktuella brottet är möjligt endast om det bedöms som ringa. Rätten bör då ange skälen till varför den bedömt gärningen på det sättet. Rätten kan dock inte alltid undvika att använda intetsägande uttryck som hänvisningar till "utredningen i målet" eller "vad i målet förekommit". Även då bör dock de bevis- eller hjälpfakta, vid vilka rätten fast särskild vikt, uttryckligen återopas i domskälen.

Vid författandet av domskäl bör domstolen enligt Ekelöf följa den principen att skriva lite om det som är enkelt och klart samt vara utförlig när det gäller det som är invecklat och där det finns utrymme för delade meningar.

2.10.2 Särskilt om 30 kap. 5 § rättegångsbalken

Av intresse för uppdraget är främst 30 kap. 5 § brottsbalken som anger vad en dom skall innehålla.

Enligt kommentaren till rättegångsbalken (Fitger, Peter, Rättegångsbalken) finns det inte något uttryckligt krav på att den tilltalades inställning till åtalet skall anges i domen. Huruvida den tilltalade erkänner eller förnekar gärningen är dock ett viktigt domskäl. Bland domskälen bör därför i allmänhet även anges hans inställning till åtalet. Viktigt är också att bland domskälen anges de omständigheter som återopas av den tilltalade. Även åklagarens brottsrubricering måste tas med.

Vidare sägs i kommentaren att när den tilltalade erkänner att han begått den åtalade gärningen kan motiveringen i flertalet fall göras utomordentligt enkel. I många fall räcker emellertid inte ett erkännande som bevisning. I prop. 1980/81:175 angående en reform av 6 § (se NJA II 1981 s. 519) har departementschefen uttalat att någon motivering inte behövs när åtalet avser att den tilltalade fört motorfordon trots att denne har haft en alkoholhalt i blodet som överstiger en viss promillegräns och den tilltalade medger de faktiska omständigheterna och godtar analysresultatet. Många gånger är valet av påföljd så självklart att någon egentlig motivering inte behövs i denna del. Särskilt när åklagaren och den tilltalade eller hans försvarare har olika grundsyn i fråga om påföljdsväl torde dock någon form av motivering alltid behövas. Skälen

bör redovisas när rätten med stöd av 30 kap 6 § andra meningen brottsbalken låter någon vara fri från påföljd (se JO 1983/84 s. 43).

Särskilt när den tilltalade fälls mot sitt nekande är det viktigt att rätten utförligt redovisar sin bevisvärdering (se JO 1999/2000 s. 55). Brister på den punkten kan föranleda att hovrätten behöver ge prövningstillstånd (jfr 49 kap 14 § rättegångsbalken).

I kommentaren uttalas vidare att rätten bör i domskälen undvika varje form av onödigt integritetskränkande uppgifter (se t.ex. JO 2002/03 s 50 om kritik mot journalanteckningar som domsbilaga). När det gäller brottsmisstankar bör Europakonventionens oskyldighetspresumption beaktas. I undantagsfall kan en domstol behöva göra uttalanden som kan ge intryck av att domstolen menar att den tilltalade har begått gärningar som i och för sig är straffbara utan att han dock har dömts till ansvar för dem. Riktlinjen måste här vara att domstolen aldrig gör längre gående uttalanden än som är oundgängligen nödvändigt för prövningen av det aktuella målet.

För tingsrätternas och hovrätternas del finns numera för domar olika formulär och detaljerade anvisningar för ifyllandet av formulären. Föreskrifterna finns intagna i Domstolsverkets författningssamling. Administrationen av formulären och anvisningarna handhas av Domstolsverket. I fråga om HD finns inga föreskrifter om användning av domsformulär.

Domstolsverket har som ovan nämnts utfärdat föreskrifter om utformningen av dom och beslut (DVFS 1998:4 och DVFS 2006:9, som finns tillgänglig på Domstolsverkets hemsida; www.dom.se) .

3 Brotten som omfattas av uppdraget

3.1 Inledning

I detta kapitel redogörs kort för de olika brott som omfattas av uppdraget.

Kommentarerna till de enskilda brotten är där annat inte anges hämtade ur Brottsbalkskommentaren (Berg m.fl, Brottsbalken - en kommentar, elektroniska versionen). Redovisningen av brotten sker efter den ordning de förekommer i brottsbalken. Kapitlet avslutas med en redogörelse för bestämmelserna om försök och förberedelse till brott, som även denna främst är hänförlig till Brottsbalkskommentaren.

3.2 Misshandel (3 kap. 5 § brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Misshandelsbrotten har delats upp i tre svårhetsgrader, normalgraden och de ringa fallen behandlas i 5 §, de grova fallen i 6 § (se vidare nedan). I uppdraget ingår inte ringa fall av misshandel.

Misshandel innebär att någon tillfogar annan kroppsskada, sjukdom eller smärta.

Med *kroppsskada* avses inte bara typiska skador (t.ex. sår, svullnader, benbrott eller ledsador) utan också funktionsrubbingar av skilda slag. Också annat, t.ex. att raka håret av en person, omfattas av begreppet skada.

Sjukdom inbegriper också psykisk sjukdom och psykisk invaliditet. Under sjukdom faller också sådant psykiskt lidande som medför en medicinskt påvisbar effekt, t.ex. en psykisk chock. Kroppsskada eller sjukdom kan ha orsakats och misshandel således föreligga utan att handlingen behöver ha inneburit tillfogande av smärta.

Med *smärta* avses ett fysiskt lidande som inte är alltför obetydligt. För att misshandel skall anses föreligga, trots att kroppsskada eller sjukdom inte har förorsakats, krävs alltså att den kroppsliga störningen inte har varit alltför lindrig eller hastigt övergående.

Som misshandel anses också att någon försätts i *vanmakt* eller annat sådant tillstånd. Med uttrycket "annat sådant tillstånd" avses t.ex. en fullständig eller partiell förlamning eller bedövning av annans kropp.

Det har inte i lagtexten ansetts lämpligt att försöka ange på vilka olika sätt misshandel kan förövas. Misshandel kan ju ske på ett flertal olika sätt.

Brottsbeskrivningen kan ge anledning till viss tvekan med hänsyn till gränsdragningen mellan fysiskt och psykiskt lidande. Det är avsett att vissa svårare former av psykisk påverkan skall falla under misshandelsbegreppet. Givetvis är det svårt att vid avfattningen av lagtexten här dra upp en bestämd gräns och närmare ställningstaganden ankommer på rättstillämpningen. I gränsfallen torde, om gärningen inte kan anses såsom misshandel, ofta föreligga någon form av frihets- eller fridsbrott.

Kroppsförnärmelser som inte innefattar kroppsskada, sjukdom eller smärta, t.ex. att knuffa någon i ett dike eller hälla en spann vatten över någon, är typiskt sett inte att betrakta som misshandel, men de kan föranleda straff enligt 4 kap. 7 § brottsbalken för ofredande. Detsamma gäller beträffande en genom psykiska medel framkallad psykisk effekt, t.ex. vissa fall av skrämsel.

I subjektivt hänseende förutsätts uppsåt att misshandla. Bestämmelserna i 5 och 6 §§ är avsedda att tillämpas även om misshandel haft dödlig utgång, förutsatt att det inte förelegat någon form av uppsåt att döda den misshandlade. Misshandelsbrottet har alltså, i likhet med alla andra uppsåtliga brott, utformats utan avseende på ouppsåtliga verkningar.

I 5 § behandlas både normalgraden och den ringa graden av misshandel. Som gemensam brottsbenämning anges misshandel. Straffet är enligt 5 § för normalfall fängelse i högst två år och för ringa fall böter eller fängelse i högst sex månader.

Straffrättskommittén hade i ett betänkande Förslag till brottsbalk (SOU 1953:14) föreslagit straffskalan för normalfall till fängelse i högst fyra år och för ringa fall till böter eller fängelse i högst sex månader. Med dessa straffskalor avsåg kommittén att söka åstadkomma en viss skärpning vid straffmätningen i förhållande till äldre rätt. Kommittén uttalade den uppfattningen att våldsbrotten – i den mån de inte medfört död eller svår kroppsskada – i dittillsvarande rättstillämpning inte sällan hade bedömts alltför lindrigt, särskilt i jämförelse med förmögenhetsbrotten. Departementschefen förklarade sig dela denna kommitténs

uppfattning och underströk att de ändringar i förhållande till kommitténs förslag som han förordat inte var avsedda att ge uttryck för en mildare värdering. Misshandel som inte är av bagatellartad natur borde normalt medföra fängelse.

I det lagstiftningsärendet vari 5 § fick sin nu gällande lydelse (prop. 1992/93:141 s. 28 f.) framhöll föredragande departementschefen, att Vårdskommissionen i sitt slutbetänkande (SOU 1990:92) Vård och brottsoffer gjort gällande att påföljdspraxis hade kommit att bli oklar beträffande valet av påföljd vid normalgraden av misshandel. Kommissionen hänvisade till att HD i rättsfallet NJA 1990 s. 84 gjort uttalanden, som enligt kommissionen kunde ge domstolarna uppfattningen att en icke-frihetsberövande påföljd var normalpåföljden vid ett sådant brott. Departementschefen förklarade sig emellertid dela flera remissinstansers uppfattning att det av praxis inte kunde utläsas att grundtanken, att misshandel av normalgraden är ett brott av sådan art att det bör leda till fängelse, hade övergetts. Att fängelse normalt skall följa på misshandel som inte är ringa talade även senare praxis i HD för (se bl.a. NJA 1990 s. 521 och 1991 s. 438). Också om det fanns anledning att betona det allvar med vilket man borde se på våldsbrott, saknades det enligt departementschefens mening därför skäl att såsom våldskommissionen hade föreslagit ändra i 30 kap. 4 § brottsbalken för att förtydliga att den tillämpade grundsatsen gäller.

Frågan om påföljd för misshandel har behandlats bl.a. i rättsfallen NJA 1969 B 16, 1972 s. 654, 1975 s. 438 och 768, 1977 s. 521, 1980 s. 417, 1982 s. 675, 1984 s. 137 och 441, 1988 s. 55 och 156, 1990 s. 84 I och II och s. 521 samt 1991 s. 438 och 507. I NJA 1999 s. 269 och 2000 s. 17 III dömdes till villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst för ett misshandelsbrott av normalgraden.

3.3 Grov misshandel (3 kap. 6 § brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grov misshandel dömas till fängelse, lägst ett och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller eljest visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Bestämmelsen behandlar den svåraste graden av uppsåtlig misshandel, grov misshandel. Paragrafen ändrades år 1988 (se prop. 1987/88:14). Ändringen skedde för att domstolarna skulle få större utrymme att bedöma allvarliga misshandelsfall som grova brott, och innebar att ordet "synnerlig" i det tidigare uttrycket "synnerlig hän-

synslöshet eller råhet” byttes ut mot den något mindre kvalificerande bestämningen ”särskild”.

Om misshandel bör anses vara grov bedöms med hänsyn till samtliga omständigheter vid brottet. Enligt stadgandet i paragrafens andra stycke skall emellertid särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

För tillämpningen av stadgandet om grov misshandel krävs att de omständigheter som objektivt sett föranleder att gärningen bör bedömas som grov omfattats av gärningsmannens uppsåt (se NJA 1978 s. 244, RH 1982:9 och 1984:149). Om döden följt utan hans uppsåt skall gärningsmannen i regel dömas för vållande till annans död i brottskonkurrens med grov misshandel.

Bland de i andra stycket upptagna exemplen på omständigheter som kan medföra att brottet skall anses som grovt nämns först, att gärningen var livsfarlig. Att gärningen faktiskt medfört döden behöver inte föranleda att den bedöms som grov, utan det avgörande är om den för gärningsmannen i handlingsögonblicket måste ha framstått som livsfarlig. Att misshandel har förövats med ett livsfarligt vapen kan, om det inte är fråga om försök till mord eller dråp, leda till att gärningsmannen straffas för grov misshandel.

I NJA 1981 s. 967 var fråga om misshandel med livsfarligt vapen, en yxa. Misshandeln hade bestått av flera slag med yxan och hade fortgått också efter det att den misshandlade fallit ner på knä och därefter på rygg. Skadorna hade blivit förhållandevis små, men det föreföll närmast ha berott på tillfälligheter. Gärningen bedömdes som grov misshandel. I RH 1981:131 hade en person, som uttalat hotelser om att han under vissa förutsättningar skulle döda en annan, kort därefter huggit denne med kniv. Åklagaren yrkade ansvar för försök till mord, men gärningen bedömdes på grund av uppsåtsbevisningen som grov misshandel.

Ett annat exempel på omständighet som kan medföra att brottet skall anses som grovt är att gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom. Grov misshandel kan bl.a. anses föreligga om ett barn tillfogats kroppsskada eller sjukdom genom att vårdnadshavaren uppsåtligen underlåtit att skaffa barnet läkarvård. Gärningsmannens motiv måste dock härvid inverka på bedömandet. Om misshandel förövats medelst gift, kan brottet från av olika skäl vara att bedöma som grovt.

Det har inte ansetts nödvändigt att i lagtexten närmare ange vad som skall förstås med uttrycket svår kroppsskada. Liksom enligt äldre lag (14:10 tredje stycket Strafflagen) faller uppenbarligen under uttrycket ”förlust av talförmåga, syn eller hörsel, svårt lyte eller annat svårt kroppsfel” men också annan, anatomiskt sett mindre svår skada kan vara

att föra hit om den för den skadade prövas ha särskilt stor betydelse.

Uttrycket allvarlig sjukdom innefattar inte endast sjukdom som i det särskilda fallet är av allvarlig beskaffenhet utan också sjukdom som typiskt sett är att anse som allvarlig, trots att den i ett visst fall tagit en mindre svårartad form.

Att misshandel förövas mot havande kvinna eller nära anhörig måste i regel anses som försvårande. När sådan misshandel förekommer vid upprepade tillfällen och under brutala former, t.ex. mot hustru eller barn, finns ofta skäl att anse att gärningsmannen i gärningen har visat särskild hänsynslöshet eller råhet. I NJA 1992 s. 85 bedömdes misshandel av ett litet, skyddslöst barn, som tilldelats ett stort antal slag mot huvudet och kroppen, som grov.

I ett annat fall, NJA 2000 s. 612, om grov misshandel som riktat sig mot barn berördes särskilt frågan om hur straffet i sådana fall skall fastställas. Straffet fastställdes till fängelse i tre år. I domskälen konstaterades bl.a. att detta "är klart över minimistraffet för grov misshandel". Straffet ligger också klart över den straffnivå som grov misshandel i allmänhet brukar föranleda. Straffet ansågs härvid väl svara mot straff som kommit till användning i andra liknande fall (jfr t.ex. NJA 1992 s. 85). HD konstaterade ytterligare att de försvårande omständigheterna i målet alltid bör ges ett tydligt genomslag i straffmätningen även utöver vad som följer av gradindelningen. Frågan om straffet för grov misshandel (och dödsvållande) som riktat sig mot barn har också behandlats i fallet NJA 2003 s. 174.

När hänsynslöshet eller råhet skall anses föreligga berördes vid stadgandets tillkomst. 1958 års departementschef förklarade att det inte bör råda någon tvekan om att misshandel vid gatuöverfall och liknande kan hänföras till grov misshandel, även om tillfogande av kroppsskada varken var åsyftad eller följt av gärningen.

I samband med 1988 års lagändring (prop. 1987/88:14) anfördes som motiv för det föreslagna utbytet av ordet "synnerlig" mot ordet "särskild" bl.a. följande. Det rekvisit som innebär att gärningsmannen skall ha visat synnerlig hänsynslöshet eller råhet, har i praxis tolkats restriktivt med följd att även mycket allvarliga fall av misshandel, då ingen annan kvalifikationsgrund varit tillämplig, har hänförs till den normala svårhetsgraden. Vid sidan av de fall då det har varit fråga om livshotande gärningar synes man kunna urskilja vissa typsituationer i vilka misshandel framstår som utslag av en råhet eller hänsynslöshet som går vida utöver vad som är kännetecknande för våldshandlingar i allmänhet. Så är t.ex. inte sällan fallet när flera tillsammans misshandlar en annan person. Det är främst offrets utsatta läge när han angrips av flera på en gång som utgör det försvårande momentet och som medför att brottet ofta ter sig särskilt allvarligt, oberoende av vilken skada som

har uppkommit av misshandeln. Situationer av detta slag förekommer inte sällan inom det s.k. gatuvåldet. Ibland tillkommer då det ytterligare försvårande momentet att misshandeln är oprovocerad.

En annan typ av misshandel som framstår som ett utslag av särskild råhet och som torde förekomma främst i samband med det s.k. ungdomsvåldet, är att "sparka på den som redan ligger", dvs. att fortsätta misshandeln trots att offret saknar förmåga att värja sig. Gärningar av detta slag torde ibland begås i rädsla eller efter provokation utan att gärningsmannen haft en klar uppfattning av situationen. Det är inte i första hand i sådana fall utan i de fall då gärningsmannen rimligtvis måste ha insett att den drabbade är försvarslös, men ändå fortsätter misshandeln som denna framstår som särskilt hänsynslös eller rå. Över huvud taget är det en oroande tendens, att misshandel numera i så förhållandevis stor utsträckning förefaller begås genom sparkar. I många fall är sådan misshandel väl jämförbar med gärningar vid vilka kniv eller annat sådant vapen begagnats. Vidare råder det inte någon tvekan om att våldshandlingar mot den som är fysiskt väsentligt svagare – t.ex. ett litet barn eller en äldre person – ofta framstår som verkligt kvalificerad misshandel, även om våldet inte varit livsfarligt eller skadorna så svåra att misshandeln på enbart dessa grunder kan anses som grov. Vid kvinnomisshandel – som i regel också avser en fysiskt svagare person – består våldet ofta av örflar, knytnävsslag och sparkar och är inte sällan förenat med hot. De synliga skadorna kan vara begränsade till blåmärken, svullnader, frakturer eller mindre tandskador. Pågår misshandeln under en längre tid eller utgör den ett led i upprepade och allvarliga övergrepp, framstår den ändå som utslag av särskild brutalitet. Det försvårande momentet vid denna typ av misshandel ligger främst i den påtagliga integritetskränkningen liksom i det förhållandet, att våldet ofta är psykiskt nedbrytande till sin karaktär.

Utbytet av ordet "synnerlig" mot "särskild" bör enligt vad som uttalades i lagstiftningsärendet uppfattas som en allmän anvisning till domstolarna att tillämpa ett något mindre restriktivt synsätt än tidigare när det gäller att kvalificera ett misshandelsbrott som grovt. Särskild vikt bör fästas vid sådana faktorer som att misshandeln har varit oprovocerad och långvarig, påtagligt integritetskränkande eller riktat sig mot skyddslösa personer. I sistnämnda avseende bör hänsyn tas till såväl offrets allmänna möjlighet att försvara sig som till om misshandeln utförts av flera gärningsmän. Med lagändringen åsyftades inte en genomgripande förändring i fråga om brottsrubriceringen utan endast en mindre förskjutning, som medför att vissa mycket allvarliga misshandelsfall får en mera adekvat rubricering.

Frågan om misshandel skall bedömas som grov har behandlats i bl.a. NJA 1966 s. 503, 1990 s. 776, 1992 s. 324 och 1994 s. 468. Särskilt

oprovocerad misshandel uppfattas vanligen vara ett s.k. artbrott. En oprovocerad misshandel bedöms också ofta som grov, se NJA 2003 s. 229, jfr dock RH 2001:55.

Frågan om uppsåtsbedömningen vid grov misshandel har prövats i fallet NJA 2002 s. 449.

Straffskalan är jämförelsevis vid och omfattar fängelse från och med ett till och med tio år. Frågor om påföljd för grov misshandel har behandlats i NJA 1973 s. 221; se även RH 1981:117 och NJA 2000 s. 278.

3.4 Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning (4 kap. 4 a § brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har gärningar som avses i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff.

Bestämmelserna om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning infördes den 1 juli 1998. Bakgrunden var att "familjevåldet", dvs. framför allt mäns våld mot kvinnor i nära relationer och mot barn, samt i viss mån mot andra närstående personer, ansågs som ett allt större problem. Kvinnovåldskommissionens slutbetänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60) låg delvis till grund för propositionen 1997/98:55, som behandlade olika åtgärder för att motverka våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier i arbetslivet.

Bestämmelsen ändrades redan år 1999 (se prop. 1998/99:145). Orsaken till ändringen var framför allt utgången i avgörandet NJA 1999 s. 102, som var det första rättsfall som avgjordes av HD med stöd av den nya bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Genom ändringen ersattes uttrycket "om gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning" med "om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning".

Enligt brottsbeskrivningen utgörs den brottsliga handlingen av flera brottsliga gärningar. Det krävs alltså att flera brottsliga gärningar är uppe till domstolens bedömning samtidigt. Mellan dessa gärningar måste det finnas ett visst samband och de måste rymmas under någon av brottsbeskrivningarna i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken. De behöver

emellertid inte vara av samma typ (det krävs t.ex. inte att de alla är brott av typen misshandel), utan det kan t.ex. vara fråga om gärningar som i sig utgör misshandel, olaga tvång, olaga hot, hemfridsbrott eller ofredande, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande eller sexuellt ofredande.

Gärningarna måste också rikta sig mot samma offer. Detta offer skall vara en person som är en närstående eller en tidigare närstående (första stycket). Om gärningsmannen är en man och offret är en kvinna som denne är eller varit gift med, eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall stycke två tillämpas, varvid brottet bedöms som grov kvinnofridskränkning och inte som grov fridskränkning.

Med närstående eller tidigare närstående person avses i första hand en person till vilken gärningsmannen har eller har haft ett förhållande, t.ex. någon som är eller har varit gift med gärningsmannen eller som sammanbor eller har sammanbott med denne under äktenskapsliknande förhållanden. Fråga är alltså i detta fall om en relation där gärningsmannen är en kvinna och offret en man, eller där gärningsman och offer är av samma kön. Begreppet närstående omfattar emellertid också personer som är närstående på annat sätt. Offret kan t.ex. vara gärningsmannens mor eller far, syster eller bror, barn eller styvbarn (alltså t.ex. barn till en person som gärningsmannen bor eller har bott tillsammans med). Vid bedömningen av om offret är en närstående eller en tidigare närstående person är det normala kravet enligt regeringens proposition 1997/98:55 "att gärningsmannen och den kränkta bor eller har bott tillsammans".

I NJA 2004 s. 97 tog HD ställning till om en flickvän som den anklagade hade haft ett fast förhållande till, utan att vara samboende i äktenskapsliknande förhållande med henne, var en sådan närstående person som avses i lagrummet. Domstolen fann att förarbetena inte gav ett entydigt svar på frågan, men att intentionen bakom bestämmelsen skulle tolkas så att detta var fallet.

Vidare krävs att det är fråga om en upprepad kränkning. Straffbestämmelsen är alltså konstruerad så att de enskilda handlingarna som gärningsmannen har begått alla är straffbelagda för sig (t.ex. som misshandel, ringa misshandel, olaga tvång och sexuellt ofredande, men enligt förevarande lagrum, alltså 4 kap. 4 a § ses och bedöms de i sitt sammanhang och med ett särskilt rekvisit som ger brottet dess fridsstörande karaktär. De enskilda gärningarna bedöms som en enda helhet och sammanhålls av att var och en av de åtalade gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av brottsoffrets integritet och att gärningarna har varit ägnade att allvarligt skada hans eller hennes självkänsla. Något formellt krav på ytterligare kränkning, utöver de åtalade gärning-

arna, skall alltså inte gälla för ansvar för grov frids- eller grov kvinnofridskränkning.

Enligt förarbetena till bestämmelsen om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning avses med en "upprepad kränkning" sådana gärningar som tar sikte på den personliga integriteten och som sker vid upprepade tillfällen. Syftet med de nya bestämmelserna om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning är att hänsyn skall kunna tas till den utsatta personens hela situation, och det valda uttrycket "upprepad kränkning" medger att hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet.

Att närmare precisera vad som för olika fall skall anses ligga i rekvisitet upprepad kränkning är en uppgift som i första hand bör överlämnas till rättstillämpningen. Det är alltså domstolarna som, med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet, har att tolka och tillämpa bestämmelsen. Lagrummets krav på att fråga skall vara om en upprepad kränkning innebär naturligtvis att det måste röra sig om flera gärningar. Gärningarnas antal måste alltså alltid vara flera än två. Hur många kränkande gärningar som krävs för att kränkningen skall anses vara upprepad bör enligt regeringens proposition (prop. 1997/98:55) bedömas med utgångspunkt i gärningarnas karaktär. Ju allvarligare de enskilda gärningarna är, desto färre gärningar krävs för att kränkningen skall anses som upprepad. Förutom att gärningarna utgör en upprepad kränkning, krävs enligt brottsbeskrivningen att gärningarna skall vara ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Detta krav innebär att gärningarna är sådana att de typiskt sett leder till att offrets självkänsla skadas allvarligt. I regeringens proposition betonas uttryckligen att det förutsätts att offrets självkänsla skadas allvarligt, alltså typiskt sett mer än vad som är fallet vid ett enda fristående integritetskränkande brott.

Frågan om de gärningar som angavs i åtalet var tillräckligt allvarliga för att den kränkning som kvinnofridskränkningensbrottet förutsätter kunde anses ha realiserats prövades i fallet NJA 2003 s. 144. Den anklagade hade ofredat sin hustru (båda medborgare i afrikansk stat) som han sammanbodde med genom att kasta ett glas juice på henne när hon satt med deras yngsta barn i knät, misshandlat henne vid skilda tillfällen bl.a. genom att ta tag i hennes nacke, sparka henne på ena skinkan och benen, samt tilldela henne ett knytnävsslag som träffat i högra nack- och axelpartiet, genom att trampa på hennes fot, tilldela henne ett knytnävsslag mot axel/halsregionen, knuffa omkull henne på golvet och ta strupgrepp på henne och klämma åt, genom att tilldela henne smärtande slag mot kroppen samt slutligen hotat henne i samband med misshandeln genom uttala att han skulle döda henne. Domstolen ansåg att bara ett av tillfällena (misshandeln med bl.a. strupgrepp och dödshotet) var av allvarligare slag, men att övergreppen varit så många

att antalet klart överstiger vad som bör krävas för att kränkningen av målsägandens integritet skall anses som upprepad. Domstolen fann också att gärningarna sammantaget hade varit sådana att de varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla. Detta berodde på målsägandens situation. Hon var nyinflyttad till Sverige utan kunskaper i svenska språket och ensam hemma med små barn. Hon hade inte något socialt nätverk. I målet hade framkommit att den anklagade (hennes make) inte hade gjort några särskilda ansträngningar för att underlätta för henne att komma in i det svenska samhället och att han på olika sätt försökte styra och begränsa hennes kontakter med omvärlden. Det står klart att hon var mer eller mindre utlämnad åt honom. Mot denna bakgrund får de kränkande gärningarna som målsäganden utsatts för anses ha varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla.

I fallet RH 2004:48 tog domstolen ställning till om den anklagade gjort sig skyldig till grov kvinnofridskränkning då han under en fyramånadersperiod hade gjort sig skyldig till dels olaga hot vid fyra skilda tillfällen mot sin f.d. hustru, dels ofredande genom att under samma period vid upprepade tillfällen ha ringt henne ett stort antal telefonsamtal. Detta ansågs inte ha varit fallet, varför den anklagade dömdes för vart och ett av de enskilda brotten. Vid bedömningen beaktades bl.a. att det mellan mannen och kvinnan under en utdragen och i flera avseenden uppsplitande skilsmässoprocess förekommit åtskilliga konfrontationer med häftiga ordväxlingar från båda sidor och att gärningarna sedda mot denna bakgrund typiskt sett inte syntes vara ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla. Hovrätten konstaterade att den anklagade inte vid något tillfälle utövat våld mot hustrun och att hans agerande torde ha tett sig skrämmande för henne främst mot bakgrund av hans psykiska ohälsa. Fråga var inte heller om alltför allvarliga gärningar.

Brottsbeskrivningens utformning anger att alla de gärningar som omfattas av de uttryck som används i lagrummet för att beskriva den grova fridskränkningen (respektive den grova kvinnofridskränkningen) skall vara uppe till domstolens bedömning samtidigt. Det är självklart att en gärning som redan tidigare har blivit lagförd inte kan lagföras på nytt som en del av fridskränkningen. Detta skulle innebära en kränkning av principen *ne bis in idem*, dvs. att ingen skall dömas för samma brott mer än en gång. En sådan tidigare gärning kan emellertid åberopas som belägg för att gärningsmannens handlande har utgjort led i en upprepad kränkning av brottsoffrets integritet.

Ytterligare ett krav är att alla brottsliga gärningar skall ha skett under en viss begränsad tid. Den yttersta gränsen för denna tid är preskriptionstiden för det aktuella brottet, alltså grov fridskränkning, dvs. enligt bestämmelserna i 35 kap. 1 § brottsbalken tio år. Det bör emellertid härtill beaktas att också de enskilda gärningarna som brottet består av

preskriberas skilt för sig och att vissa sådana gärningar inte kan beaktas vid bedömningen av om brottsbeskrivningen för grov fridskränkning är uppfylld. Det bör också noteras att en lång tidsrymd mellan de enskilda kränkningarna kan medföra att rekvisitet "gärningarna varit ett led i en upprepade kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla" inte uppfylls.

Den konstruktion som brottet grov kvinnofridskränkning har fått diskuteras och analyseras utförligt av Suzanne Wennberg i SvJT 2000 s. 792–805 ("Grov kvinnofridskränkning – en problematisk brottskonstruktion").

Brottsbeskrivningen i 4 kap. 4 a § första stycket, som alltså gäller grov fridskränkning, skiljer sig från brottsbeskrivningen i andra stycket gällande grov kvinnofridskränkning i ett enda avseende. Då gärningsmannen är en man som är eller varit gift med offret, eller som bor eller har bott samman med offret under äktenskapsliknande förhållanden, bedöms brottet enligt andra stycket och benämns grov kvinnofridskränkning.

Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning är brott som förutsätter uppsåt. Det är tillräckligt i detta avseende att gärningsmannen har uppsåt beträffande de faktiska omständigheterna som läggs till grund för bedömningen. Däremot krävs det inte att hans uppsåt också omfattar brottsbeskrivningens krav att gärningarna inneburit en kränkning av offret och att de varit ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla. För uppsåt krävs det inte heller att gärningsmannens syfte verkligen har varit att kränka offret och att genom detta skada offrets självkänsla. Bedömningen utförs i dessa avseenden av domstolen oavsett gärningsmannens egna värderingar och syften.

Vid en tillämpning av bestämmelsen i 4 kap. 4 a § brottsbalken gäller vanliga konkurrensregler. Brottsbeskrivningen innebär att domstolen i stället för att döma för de brott som de enskilda gärningarna i sig innebär, dömer för grov fridskränkning (respektive grov kvinnofridskränkning) om förutsättningarna för detta brott är uppfyllda. Men samtidigt innebär detta normalt att domstolen vid konkurrens mellan ifrågavarande brott och ett annat brott med strängare straffskala (t.ex. grov misshandel eller våldtäkt) skall döma för det senare brottet. Enligt regeringens proposition (prop. 1997/98:55) innebär detta exempelvis att domstolen skall döma för grov misshandel i konkurrens med grov fridskränkning (respektive grov kvinnofridskränkning) även om den gärning som konstituerar denna misshandel ingår i ett beteende av det slag som omfattas av bestämmelsen.

Det bör noteras att samma omständigheter som konstituerar grov fridskränkning (respektive grov kvinnofridskränkning) också kan påverka bedömningen av en enskild gärning som ingår i helheten. En

misshandel som riktas mot en närstående kan t.ex. bedömas som en grov misshandel just på grund av att offret varit närstående.

Straffet för grov fridskränkning (respektive grov kvinnofridskränkning) är fängelse lägst sex månader och högst sex år. I ett fall som avsåg upprepad misshandel där de anklagade var makar och offret en tonårig dotter fastställde HD i fallet NJA 2004 s. 437 straffvärdet för brotten till ett år sex månader fängelse. Domstolen konstaterade att ingen annan påföljd än fängelse var motiverad i ett fall med ett så högt straffvärde.

3.5 Olaga hot (4 kap. 5 § första stycket brottsbalken) och grovt olaga hot (4 kap. 5 § andra stycket brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

Om någon lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

I denna paragraf stadgas straff för vissa fall av hot oavsett om hotet används som medel för ett tvång eller utan sådant syfte. Paragrafen ändrades år 1993, då en särskild straffskala infördes för grova fall och straffet skärptes (prop. 1992/93:141).

Stadgandet är främst avsett att bereda straffrättsligt skydd för vissa angrepp mot en enskild persons känsla av trygghet till person och egendom. Brottet uppfattas således som ett fridsbrott.

Det är enligt bestämmelsen tillräckligt att hotet är ägnat att hos den hotade framkalla allvarliga farhågor att hotet skall verkställas. I bestämmelsen fäster man alltså framför allt avseende vid hur situationen har tett sig från den hotades synpunkt. Bestämmelsen ger också möjligheter att ta hänsyn till andra förutsebara yttringar av gärningsmannens farlighet än dem som direkt sammanhänger med den åtgärd som avses med det framställda hotet.

Frågan om uttalanden som till ordalagen innefattat dödshot med hänsyn till omständigheterna ansetts vara ägnade att framkalla allvarlig fruktan för "den hotades" egen säkerhet till person prövades i rättsfallet RH 2002:6. Den tilltalade hade bl.a. uttalat ord som "Jag skall döda dig". Den tilltalade erkände att han uttalat sig på detta sätt men invände att språkbruket varit det gängse vid munhuggning mellan honom och målsäganden, som ofta varit osams, och att målsäganden därför omöjligen kan ha uppfattat hoten som allvarligt menade. På grund av den anklagades invändning ogillades åtalet. Rätten fann att de vid tillfället uttalade hotelserna inte varit ägnade att hos målsäganden framkalla

något som kan anses som allvarlig fruktan för hennes egen säkerhet till person. I domskälen konstaterade rätten vidare att "vad gäller muntliga hot har i underrättspraxis sedan mycket lång tid funnits en tendens att bestraffa snart sagt varje yttrande som kan tolkas som ett hot om brottslig gärning. Minsta rädsla eller oro har ofta ansetts uppfylla det i lagtexten angivna rekvisitet "allvarlig fruktan", vilket för att beteckna rädsla är ett jämförelsevis starkt uttryck.". Detta överensstämmer inte med lagen som ju förutsätter "allvarlig fruktan" och inte bara fruktan.

För straffbarhet krävs inte att den hotade blir rädd, men med den valda avfattningen utesluts från det straffbara området sådana fall då det för den hotade var uppenbart att hotet inte kunde vara allvarligt menat. Också fall då hotet av annan orsak inte var ägnat att störa hans frid, t.ex. därför att det var honom likgiltigt om gärningen kom till utförande eller därför att han visste att han utan särskild olägenhet kunde avstyra gärningen utesluts. Om gärningsmannen verkligen hade för avsikt att fullfölja hotet är i och för sig inte av betydelse för frågan om gärningen är straffbar, men detta kan beaktas vid straffmätningen.

Genom uttrycket "allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom" anges att hotet skall avse antingen våld å person vilket inte framstår såsom helt lindrigt eller åstadkommande av annan skada å person eller egendom som skulle medföra lidande eller avsevärd förlust eller olägenhet för den som drabbas därav.

Hotet beskrivs i lagtexten så att någon lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning. Det anförda exemplet, lyftande av vapen, har sin historiska bakgrund i det tidigare stadgandet om resande av livsfarligt vapen i 14 kap. 15 § Strafflagen. Med "lyfta" avses att gärningsmannen vidtar en sådan förberedande åtgärd att han inlett en användning av vapnet mot annan. Ordet "livsfarligt" har fått utgå, eftersom inte bara livsfara utan också annan fara för person eller egendom faller under lagrummet. Inom det straffbara området inryms en mångfald situationer, där tillhyggen som inte är livsfarliga vapen men ändå kan medföra avsevärd skada, lyftes mot annan.

För att olaga hot skall föreligga förutsätts att hotet skall ha kommit till den hotades kännedom. Den som lyfter vapen mot annan utan att denne märker detta kan därför inte straffas för olaga hot. Däremot kan i ett sådant fall efter omständigheterna ansvar för försök till misshandel, dråp eller mord eller i vissa fall för framkallande av fara för annan komma i fråga.

Ansvar för olaga hot kan komma i fråga också då hotet bringats till den hotades kännedom genom förmedling av en tredje person, jfr RH 1983:166.

För straffbarhet är det inte nödvändigt att hotet går ut på en gärning riktad mot den hotade; hotet kan gälla också åtgärder mot en tredje person, t.ex. en nära anförvant till den hotade.

Om hot används i utpressningssyfte, skall inte denna paragraf utan straffbestämmelsen för försök till utpressning tillämpas.

Paragrafens tillämpning är vidare, enligt vad Straffrättskommittén uttalade, enligt allmänna regler utesluten, om hotet används som tvångsmedel eller såsom medel för att öva vedergällning och gärningen på grund därav är straffbar såsom olaga tvång, hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman eller övergrepp i rättsak eller eljest enligt speciell straffbestämmelse.

Vid tillkomsten av de nya straffskalorna 1993 uppmärksammades den situationen att någon gör sig skyldig till olaga hot och detta samtidigt innebär en överträdelse av ett meddelat besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud. Departementschefen uttalade att, oavsett vilken grad av olaga hot som föreligger, lagändringen inte bör innebära någon ändring av principen att i en sådan situation skall dömas för såväl olaga hot som för brott mot besöksförbudslagen. I NJA 1990 s. 776 dömdes den tilltalade för både misshandel och olaga hot när han, efter det att han misshandlat en person, uttalat hotelser mot den misshandlade.

Försök, förberedelse eller stämpling till olaga hot straffas inte.

Straffet för olaga hot är böter eller fängelse i högst ett år. För grova fall är straffet enligt andra stycket fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Den särskilda straffskalan för grovt brott infördes vid en lagändring år 1993. I motiveringen för straffskärpningen uttalade departementschefen, att mot angrepp på den personliga integriteten bör staten allmänt sett reagera strängare än hittills. Svåra fall av olaga hot kan ibland utvecklas till psykisk terror och medföra svårt lidande. I fråga om tillämpningen av andra stycket anfördes, att för att ett olaga hot skall vara att bedöma som grovt bör krävas att brottet i betydande grad skiljer sig från "normala" fall av olaga hot. Faktorer som kan vara av betydelse är, förutom hotets innebörd och hur akut det framstår, om hotet riktats mot någon med en särskilt skyddslös ställning eller om det är fråga om upprepade allvarliga hot. När en psykisk påverkan leder till medicinskt påvisbar sjukdom utgör gärningen i regel misshandel. Det kan dock tänkas fall där gärningsmannen genom hot orsakat svårt psykiskt lidande utan att sjukdomsfall har inträffat. I dessa fall samt då gärningsmannen på annat sätt visat särskild hänsynslöshet eller råhet bör straffskalan för den grova formen användas.

Beträffande bedömningen av om olaga hot skall bedömas som grovt, se RH 1996:28.

3.6 Rån (8 kap. 5 § brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

"Den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara eller, sedan han begått stöld och anträffats på bar gärning, sätter sig med sådant våld eller hot till motvärn mot den som vill återtaga det tillgripna, dömes för rån till fängelse, lägst ett och högst sex år. Detsamma skall gälla om någon med sådant våld eller hot tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är förfarande som avses i första stycket med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt av mindre allvarlig art, dömes dock ej för rån utan för annat brott som förfarandet innefattar."

Rånparagrafen är uppdelad på tre olika typer av rånfall, stöldfallet (någon stjälar medelst råntvång), motvärnsfallet (den som begått stöld och anträffas på bar gärning sätter sig till motvärn) samt utpressningsfallet (någon medelst råntvång tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär förmögensöverföring).

Stöldfallet

Rån föreligger, om någon stjälar medelst råntvång. Detta uttryck omfattar fall, där råntvång utövas före eller samtidigt med att saken tas i besittning. Vidare omfattas det fallet när en tjuv övar råntvång mot någon som söker hindra stölden.

Råntvånget beskrivs i första hand med uttrycket "medelst våld å person eller medelst hot som innebär – – – trängande fara". År 1975 lades emellertid till beträffande hot att det skall räknas inte endast hot som innebär trängande fara utan även hot som "för den hotade framstår som trängande fara". Lagändringen var avsedd endast såsom ett förtydligande men innebär faktiskt en utvidgning av ansvaret.

Med fara förstås konkret fara, men eftersom det räcker med hot som för den hotade framstår som trängande fara, räcker det med hot som för den hotade framstår som trängande konkret fara. Konkret fara behöver med andra ord inte ha förelegat.

I sista punkten av första stycket stadgas att lika med våld skall anses åtgärd varigenom någon försätts i vanmakt eller annat sådant tillstånd. Med "annat sådant tillstånd" avses enligt Straffrättskommittén i första hand att offret görs hjälplöst genom t.ex. tårgas eller andra bländande eller bedövande medel, däremot inte att offret blir inlåst eller på annat liknande sätt berövat friheten. Att ta en sak från en fängslad person är inte rån för det att offret, kanske genom råntvång, blivit hjälplöst. Rån-

tvånget skall utövas före eller samtidigt med att saken tas i besittning för att brottet skall bedömas som rån (stöldfallet).

Med stöld avses stöld i vidsträckt mening, dvs. en gärning som är straffbelagd i 8 kap. 1, 2 eller 4 §§ brottsbalken. Däremot kan andra tillgrepp än stöld aldrig vara att bedöma som rån, även om rån tvång kommit till användning. Att genom rån tvång ta sig själv rätt eller att tillgripa en sak endast för att bruka den och utan tillägnelseuppsåt är inte rån (jfr NJA 1992 s. 26 och 1975 s. 768). Att tilltvinga sig betalning för en inbillad fordran ansågs i RH 1982:10 vara olaga tvång enligt 4 kap 4 § brottsbalken. Angående gränsen mellan försök till rån och fullbordat rån, se SvJT 1967 rf s. 76. Om stöldfallet handlar NJA 1979 s. 759, 1981 s. 335 och 523 samt 1985 s. 521.

Motvärnsfallet

Motvärn kan i och för sig bestraffas som egenmäktigt förfarande enligt 8 kap. 8 § brottsbalken. Som rån bestraffas dock det fallet att den som begått stöld och anträffas på bar gärning sätter sig med rån tvång till motvärn mot den som vill återtaga det tillgripna. Det har ansetts lämpligt betrakta dessa gärningar såsom ett enda brott. När en tjuv överraskas på brottsplatsen och då använder rån tvång, är det nämligen av underordnat intresse, om han visserligen tagit men inte bortfört det tillgripna. Att han strax är beredd att använda rån tvång kännetecknar honom som en brottsling av den farliga typ för vilka rånstraffet är avsett. Inom ramen för uttrycket bar gärning anses emellertid falla inte enbart vad som sker på brottsplatsen utan även vad som äger rum under ett kontinuerligt förföljande därifrån.

Det är att märka att rån föreligger endast då rån tvång användes med uppsåt att genomföra eller fullfölja stöld, alltså för att ta eller behålla det tillgripna, men däremot inte då tjuv tillgriper sådant tvång endast för att skydda sig själv; jfr NJA 1942 s. 238 och 1945 s. 483. I SvJT 1975 rf s. 17 dömdes inte för rån utan för snatteri och misshandel, eftersom den tilltalades påståande att han använt våld utan tanke på att värja sitt innehav av det tillgripna och endast för att undvika följderna av tillgreppet inte kunde lämnas utan avseende.

Utpressningsfallet

Som rån bedöms även att någon med rån tvång tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är. Enligt 23 kap. 7 § brottsbalken omfattar ansvaret också fall där gärningsmannen avsiktligt bereder annan vinning. Föreligger inte rån tvång, utan olaga tvång, är det i stället fråga om utpressning enligt 9 kap. 4 § brottsbalken.

Som rån skall alltså bedömas att någon genom råntvång tvingar annan att utlämna en sak, förutsatt att utlämnandet, som fordras också för ansvar för utpressning, innebär förmögenhetsöverföring. Fallet bedöms på samma sätt som stöldfallet, när gärningsmannen genom råntvång tillgriper en sak. Till rån hänförs även fall, där någon sak inte utlämnas men råntvång användes för att tvinga till handling eller underlåtenhet som innebär förmögenhetsöverföring. "Utpressning" medelst råntvång är således att bedöma som rån, inte som utpressning.

För att en förmögenhetsöverföring som framtvingas genom våld å person eller hot som innebär/framstår som trängande fara, skall bedömas som rån fordras, att våldet eller hotet riktas mot den tvungne. Den hotade och den tvungne skall alltså vara samma person. Om någon tvingar annan till en förmögenhetsöverföring genom ett hot som innebär trängande fara för en tredje, är detta utpressning och inte rån. Detta utesluter inte att ett tillgrepp (eller motvärn efter tillgrepp) bör bedömas som rån vare sig våldet eller hotet riktas mot den som har saken i besittning eller mot någon annan som står i vägen för brottets utförande, t.ex. ett vittne.

Gärningar av mindre allvarlig art

År 1975 infördes undantaget i andra stycket. Departementschefen anförde till motivering att det förekommer fall där inslaget av våld varit relativt obetydligt och fall där hotet saknat all reell innebörd eller skett med relativt ofarliga hjälpmedel. Departementschefen anförde också att minimistrafket för rån ibland framstår som mindre väl avpassat till det ekonomiska värde som det är fråga om, i synnerhet om brottet har förövats med lindrigt våld eller genom hot som inte varit allvarligt menat. Lagändringen avsåg att åstadkomma en större flexibilitet vid straffmätningen i fall, där omständigheterna var sådana att en påföljd av fängelse i ett år eller mer framstod som alltför sträng.

Där ett förfarande som i och för sig faller under bestämmelserna om rån, med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt är av mindre allvarlig art, skall enligt andra stycket inte dömas för rån utan för det eller de andra brott som förfarandet innefattar, t.ex. visst förmögenhetsbrott plus brott enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken. Möjligen föreligger snatteri och den typ av motvärn som bestraffas som egenmäktigt förfarande. Detta sätt att åstadkomma en skälig differentiering mellan rån och fall som inte bör bestraffas som sådant har enligt departementschefen den praktiska fördelen att man i de från rån undantagna fallen genom att döma till ansvar för andra brott, som förfarandet kan innefatta, lättare borde kunna nå fram till en enhetlig straffmätning baserad på gällande praxis.

Andra stycket ansågs tillämpligt i NJA 1976 s. 689 men inte i NJA 1977 s. 329. Inte heller i NJA 1979 s. 759 och 1981 s. 273 ansågs andra stycket tillämpligt. I dessa mål togs hänsyn särskilt till hur gärningen tedde sig för den angripne. I 1979 års mål framhölls att hotet i allt fall för den hotade framstätt som trängande fara. I 1981 års mål sades den angripne ha haft befogad anledning för uppfattningen att han var utsatt för hot som innebar trängande fara.

I RH 1990:63 dömde HovR:n inte för rån, utan för olaga hot och stöld. En man drog fram en kniv, som han höll mot halsen på en kvinna, varefter han från hennes fickor tillgrep 14 st. lugnande tabletter. Gärningen bedömdes, trots knivhotet, vara av mindre allvarlig art. Härför talade bl.a. de tillgripna tabletternas högst ringa värde.

Uppsåt

Brottet kräver uppsåt omfattande brottsförutsättningarna. Att gärningsmannen tycker att hans förfarande är, såsom sägs i andra stycket, av mindre allvarlig art utesluter inte att första stycket är att tillämpa om förfarandet dock enligt domstolens bedömning är av allvarlig art.

Har rånaren haft medhjälpare krävs för deras ansvar för medhjälp att deras uppsåt omfattade rånets. En medhjälpare, som inte insett att det pågick något annat än en stöld, kan inte dömas för mer än medhjälp till stöld, jfr NJA 1949 s. 529 och 1963 s. 574 och NJA 1969 B 29. Likgiltighetsuppsåt (tidigare eventuellt uppsåt) räcker.

Straffet för rån är fängelse i lägst ett och högst sex år. Straffmaximum sänktes år 1962 från åtta år i samband med att grovt rån överfördes till en särskild paragraf, 8 kap.6 § brottsbalken, se vidare nedan.

Vid sidan av bestämmelserna i 29 kap. 2 § brottsbalken skall enligt 5 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet att någon begår ett brott enligt 8 kap. 5 § brottsbalken med uppsåt att främja terroristbrott.

Angående straffmätning, se RH 1988:15 och 1992:57, och beträffande val av påföljd, se NJA 1991 s. 444, 1993 s. 456 och 1994 s. 153.

3.7 Grovt rån (8 kap. 6 § brottsbalken)

Lagtexten har följande lydelse:

"Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grovt rån dömas till fängelse, lägst fyra och högst tio år.

Vid bedömning huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning."

Vid placeringen av ett rån i svårhetsgraden grovt rån har man framför allt att beakta den skada, kränkning eller fara som brottet innebär, dvs. gärningen, inte gärningsmannens avsikter, motiv eller andra omständigheter rörande gärningsmannens person. Vid sidan av bestämmelserna i 29 kap 2 § brottsbalken skall enligt 5 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet att någon begår ett brott enligt 8 kap 6 § brottsbalken med uppsåt att främja terroristbrott.

Avgränsningen mellan rån och grovt rån skall göras genom en allsidig bedömning av gärningsomständigheterna i det enskilda fallet. Som en omständighet nämns att våldet varit livsfarligt eller rånoffret tillfogats svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, se dock NJA 1988 s. 321.

Som en annan försvårande omständighet nämns att rånaren visat synnerlig råhet, se t.ex. RH 1989:28 I, jfr dock NJA 1989 s. 829 och RH 1989:28 II.

När det gäller bedömningen av den rånades skyddslösa eller utsatta ställning åsyftas bl.a. ensamboende som på grund av sjukdom eller ålder har särskilt svårt att värja sig. Rån under sådana omständigheter innefattar för övrigt ofta synnerlig råhet. Att gärningen kan, men inte måste, bedömas som grov enligt den allsidiga prövning som skall göras framgår bl.a. av rättsfallet NJA 1977 s. 329.

Med hänvisningen till den rånades utsatta ställning åsyftas enligt straffrättskommittén även sådana fall där rån förövas mot någon som på grund av åliggande eller yrke ej har samma möjlighet som människor i allmänhet att skydda eller försvara sig. De inte ovanliga rånöverfallen mot droskförare under yrkesutövning kan därför – men måste inte – bedömas som grovt rån.

Ytterligare exempel på rättsfall där frågor kring grovt rån behandlas är NJA 1972 s. 323, 1979 s. 139, 1985 s. 521, 1992 s. 357, 1994 s. 732, 1999 s. 25 och 2002 s. 270 samt RH 1987:146 och 1994:139.

Straffrättskommittén uttalade sig angående konkurrens mellan rånbrott och brott enligt 3 kap. brottsbalken. Kommittén erinrade om att det fallet att någon uppsåtligen berövar sitt offer livet inte upptagits bland exemplen på omständigheter som bör föranleda att rån anses som grovt. I dylika fall framstår det enligt kommittén som naturligt att vid brottsrubriceringen i första hand beakta det uppsåtliga dödandet. Dödande i rån syfte bör enligt kommittén regelmässigt bedömas såsom mord. Mellan bestämmelserna angående mord och grovt rån råder enligt kommittén i dessa fall lagkonkurrens. Uttalandet är att förstå så att i domen skall dömas för mord men bestämmelsen angående grovt rån citeras i domen. Även mellan grov misshandel och grovt rån råder enligt kommittén lagkonkurrens så att den tilltalade i de typiska fallen bör dömas för grovt rån med citering av 3 kap. 6 § brottsbalken. Är den

uppsåtliga misshandeln inte grov, tänkte sig kommittén tydligen att 3 kap. inte bör citeras.

Har rånaren av oaktsamhet orsakat den rånades död eller åsamkat honom kroppsskada som inte är ringa, skall enligt kommittén straffet i regel bestämmas jämlikt bestämmelserna om grovt rån samt vållande till annans död eller vållande till kroppsskada eller sjukdom i brottskonkurrens.

3.8 Försök och förberedelse till brott

3.8.1 Inledning

Enligt uppdraget skall kartläggningen inte bara avse fullbordade brott, utan även brott på försöks- och förberedelsestadiet. I det följande redovisas därför kort något om dessa s.k. osjälvtändiga brottsformerna. Förutom försök och förberedelse finns ytterligare osjälvtändiga brottsformer, nämligen stämpling och medverkan till brott samt underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott. Uppgifterna är, där annat inte anges, hämtade ur Brottsbalkskommentaren (Berg m.fl, Brottsbalken - en kommentar, elektroniska versionen).

De osjälvtändiga brottsformerna regleras i 23 kap. brottsbalken, Stadgandena i kapitlet har det gemensamt att de utvidgar det straffbara området utöver de gränser som följer av brottsbeskrivningarna i de särskilda straffbuden. Brottsbeskrivningarna är i princip inriktade på fullbordade brott i gärningsmannaskap, dvs. att den beskrivna gärningen till fullo utförts av någon gärningsman. Enligt 23 kap. utvidgas kriminaliseringen för vissa brott till att även omfatta de fall, då brottet inte blivit fullbordat men dess utförande påbörjats (försök till brott), de fall då brottets utförande inte ens påbörjats men gärningsmannen tagit befattning med hjälpmedel, pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott (förberedelse till brott). Försök och förberedelse liksom stämpling är straffbara endast vid de brott vid vilka detta särskilt angivits. Detta gäller även underlåtenhet att avslöja eller hindra brott.

Vidare utvidgas kriminaliseringen enligt 23 kap. brottsbalken genom att den som främjat en gärning med råd eller dåd kan straffas härför (medverkan till brott). Medverkansregeln gäller vid alla brottsbalksbrott samt de brott i specialstraffrätten för vilka fängelse är föreskrivet eller särskild föreskrift finns att medverkan skall bestraffas. Varje medverkande straffas efter sitt uppsåt eller sin oaktsamhet. Huvudregeln om medverkans bestraffning är att varje medverkande (gärningsman, anstiftare eller medhjälpare) skall straffas efter samma skala som gäller

för den som ensam utfört brottet. 23 kap. 5 § brottsbalken medger dock straffnedsättning eller strafffrihet vid vissa fall av medverkan.

3.8.2 Försök

Enligt 23 kap. 1 § brottsbalken döms för försök till brott om någon har påbörjat utförandet av visst brott utan att detta kommit till fullbordan, såframt fara förelegat att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter varit utesluten. En förutsättning är att det särskilt är stadgat att försök till brottet är straffbart.

När det gäller de brott som uppdraget omfattar är försök straffbelagt för misshandelsbrotten och rånbroten. Försök till olag hot eller till något av de båda grova fridskränkingsbrotten är inte straffbart.

Försök karakteriseras av att det fattas något på den objektiva sidan för att brottet skall vara fullbordat. På den subjektiva sidan däremot krävs lika mycket som vid det fullbordade brottet. Kan det fullbordade brottet begås med likgiltighetsuppsåt, räcker sådant uppsåt också för försök. Uppsåtet skall omfatta, förutom de uppfyllda brottsrekvisiten, vad som fattas på den objektiva sidan, t.ex. den uteblivna effekten. Culpösa försök finns inte.

För att ett straffbart försök skall föreligga krävs således

1. att gärningsmannen påbörjat utförandet av brottet samt
2. att det antingen förelegat fara för brottets fullbordan eller att sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter och
3. att kravet på uppsåt är uppfyllt.

Straff för försök får bestämmas högst till vad som gäller för fullbordat brott. Minimum för försöksstraff är därför allmänna bötesminimum, dock med undantaget att straffet inte får sättas under fängelse, om lägsta straff för det fullbordade brottet är fängelse i två år eller däröver. För uppdragets del är undantaget tillämpligt för grovt rån, som har ett straffminimum om 4 år.

Den straffsats som är stadgad för försök är inte att uppfatta på samma sätt som straffsatserna för de särskilda brotten. Den kan sålunda inte utan vidare läggas till grund för straffmätningen. Med utgångspunkt från det straff, som skulle följa å brottet om det fullbordats, bör försöksstraffet i princip bestämmas lägre ju mindre framskridet försöket är. I brottsbalkskommentaren anmärks att emedan straffsatsens minimum bestämts mycket generellt, straffet för försök till jämförelsevis grovt brott inte får sättas nära minimum. Under minimum i straffskalan för det fullbordade brottet torde straffet i allmänhet inte sättas.

3.8.3 Förberedelse

Föreberedelse till brott regleras i 23 kap. 2 § brottsbalken som har följande lydelse.

Den som, med uppsåt att utföra eller främja brott,

- 1. tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, eller*
- 2. skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,*

skall i de fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet, om han inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

I de fall det särskilt anges döms för stämpling till brott. Med stämpling förstås, att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra den.

Straff för förberedelse eller stämpling skall bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet. Om faran för att brottet skulle fullbordas var ringa, skall inte dömas till ansvar.

Förberedelse och stämpling utgör exempel på osjälvständiga brottsformer i den meningen att bestraffning alltid förutsätter att bestämmelsen i 23 kap. 2 § brottsbalken relateras till ett visst brott, i eller utanför brottsbalken, beträffande vilket stadgats att brottsformen är straffbelagd på förberedelse- respektive stämplingsstadiet. Liksom beträffande försök gäller således beträffande förberedelse och stämpling att de är straffbara endast vid brott beträffande vilka i samband med straffbudet angående brottet getts bestämmelse att brottet skall bestraffas redan på förberedelse- respektive stämplingsstadie. Sådana bestämmelser ges liksom motsvarande bestämmelser angående försök i brottsbalken mot slutet av kapitlen. Även inom specialstraffrätten finns bestämmelser om bestraffning av förberedelse och stämpling med hänvisning till 23 kap. 2 § brottsbalken. Förberedelse är emellertid inte straffbelagd i samma utsträckning som försök, och stämpling är kriminaliserad i ganska begränsad utsträckning. Liksom försök förutsätter förberedelse och stämpling alltid uppsåt för sin straffbarhet. Oaktsamhet bestraffas inte såsom förberedelse eller stämpling.

Förberedelse och stämpling är som sagt sidoordnade begrepp, vilka kännetecknas av att gärningsmannen befinner sig på ett första stadium på vägen fram mot fullbordat brott. Nästa stadium, försöksstadiet, innebär att gärningsmannen lämnar planeringsstadiet och övergår till att börja verkställa brottet. Som sista stadium tjänstgör det fullbordade brottet. Denna hierarki innebär att ansvar för försök till ett brott kon-

sumerar ansvar för förberedelse respektive stämpling till samma brott, liksom att ansvar för fullbordat brott konsumerar såväl försöksansvar som ansvar för förberedelse respektive stämpling till samma brott.

Om den som förövat en förberedelsehandling eller stämplat själv sedermera utför eller försöker utföra brottet och skall dömas för fullbordat brott eller för försök, är förberedelsen eller stämplingen i regel endast ett moment att beakta vid straffmätningen för det fullbordade brottet eller försöket. På grund av förberedelsen eller stämplingen kan emellertid det fullbordade brottet eller försöket vara att bedöma såsom grovt.

Kriminaliseringen har begränsats till sådana handlingar vilka med hänsyn till risken för tillkomsten av brott är straffvärda till sin typ. Förberedelsehandlingarna har därför i lagen angivits genom självständiga handlingsbeskrivningar. Det är inte straffbelagt såsom förberedelse att på annat sätt planera ett brott.

Den allmänna kriminaliseringen av förberedelsehandlingar har således begränsats till vissa typer av handlingar, tillhörande två olika grupper. *Den ena* utgörs av gärningar genom vilka någon lämnar eller mottar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott, *den andra* av gärningar varigenom någon på bestämt sätt tar befattning med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott. I båda fallen föreligger en typisk risk för att förberedelsen skall främja tillkomsten av brott.

Av kravet att gärningsmannen handlat med uppsåt att utföra eller främja brott kan man dra slutsatsen att bestämmelsen omfattar såväl den som förbereder ett tilltänkt brott av någon annan, som den som förbereder ett brott som han själv tänker begå.

Före lagändringen år 2001 exemplifierades vilka hjälpmedel som åsyftades. Efter lagändringen har förberedelsebrottet i denna del i viss mån utvidgats. Den begränsade uppräkningsen har slopats och ersatts av ett mer generellt rekvisit, något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott. Detta generella rekvisit omfattar samtliga de typer av hjälpmedel som den tidigare bestämmelsen inrymde enligt den tolkning praxis gjorde (se prop. 2000/01:85 s. 41).

För att ett föremål skall vara särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid brott fordras att det med hänsyn till sin beskaffenhet är av någorlunda central betydelse för brottets genomförande. Hjälpmedlet skall vara typiskt sett lämpat för det aktuella brottet. Helt vardagliga föremål som kan användas som hjälpmedel vid brott, t.ex. en bil, en dator eller en mobiltelefon, omfattas dock inte. Har bilen eller föremålet specialpreparerats på något sätt kan den dock anses särskild ägnad att användas vid brott.

Hjälpmedelsbegreppet omfattar även föremål som är av omedelbar betydelse för att undgå upptäckt i samband med brottets genomföran-

de, t.ex. förfälskade identitetshandlingar eller maskering som är avsedd att användas vid rån.

En distinktion måste göras mellan vad som utgör hjälpmedel för brott och själva brottsobjektet. När ett brott består i att ett visst föremål hanteras, kan detta föremål inte sägas vara ett hjälpmedel för brottet (se prop. 2000/01:85 s. 42).

För att straffas för förberedelse förutsätts uppsåt att utföra eller främja straffbelagd gärning. Det behöver inte vara fråga om ett visst bestämt brott, utan det räcker med uppsåt att brott av ifrågavarande slag förr eller senare skall komma till utförande.

Förberedelsebrotts och stämplings straffbarhet är också begränsad genom en bestämmelse om strafffrihet där det återstår alltför mycket till brottets fullbordan för att handlingen skulle anses straffvärd. I slutet av förevarande paragraf stadgas nämligen att ansvar ej skall ådömas om faran för brottets fullbordan var ringa. Gärningsmannen går således fri från ansvar antingen om faran för brottets fullbordan var helt utesluten eller om fara i och för sig förelåg men faregraden var ringa. Bedömningen påverkas inte av att faran för brottets fullbordan möjligen var utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter. Vid förberedelse i form av befattning med hjälpmedel stiger normalt faregraden, om befattningen avser ett från brottssynpunkt särskilt farligt hjälpmedel, liksom faregraden sjunker om befattningen avser ett mera harmlöst hjälpmedel. Straffbar förberedelse föreligger inte i sådana fall där brottets fullbordan är så avlägsen i tiden eller kräver sådana ytterligare åtgärder att det föreligger ringa fara för att brottet skall komma till stånd.

Om straffet för förberedelse eller stämpling stadgas i sista stycket att det skall sättas under det högsta straff som gäller för, dvs. kan följa å, det tillämnade brottet och att domstolen vid sin straffmätning får gå ned ända till det allmänna bötesminimum. Från dessa regler görs dock det undantaget beträffande maximum att det inte får dömas till högre straff än fängelse i två år såvida inte på det tillämnade brottet kan följa fängelse i åtta år eller mera.

3.8.4 Tillbakaträdande från försök och förberedelse

Enligt 23 kap. 3 § brottsbalken skall ansvar för försök och förberedelse liksom för stämpling till brott inte ådömas den som frivilligt, genom att avbryta gärningens utförande eller annorledes, föranlett att brottet inte fullbordats. Även om brottet fullbordats må den som tagit olovlig befattning med hjälpmedel inte på den grund dömas till ansvar, om han frivilligt förebyggt den brottsliga användningen av hjälpmedlet.

Bestämmelserna om frihet från ansvar på grund av frivilligt tillbakaträdande är tillämpliga även inom specialstraffrätten, i den mån där försök, förberedelse och stämpling är straffbelagda.

4 Misshandel

3 kap. 5 § brottsbalken har följande lydelse:

"Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader."

4.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

4.1.1 Inledning

Statistiken avser enstaka misshandelsbrott av normalgraden avseende personer över 18 år. Domarna kan innehålla flera fall av misshandel, men de skall inte innehåller några andra brottstyper. Domslut som avser böter har uteslutits för att utesluta ringa brott av misshandel.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 6* dit flertalet av tabellhänvisningarna hänför sig.

4.1.2 De undersökta åren

År 2000

Totalt 2 117 domslut avseende s.k. rena fall av misshandel av normalgraden förekom beträffande personer över 18 år.

I dessa 2 117 domar utdömdes fängelse i 421 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 19,9 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 290 fall (13,7 procent). Villkorlig dom dömdes ut i 1 305 fall (61,6 procent). Den villkorliga domen förenades med dagsböter i 598 fall och med samhällstjänst 647 fall. Ytterligare detaljer framgår av tabell 1 i bilaga 6.

När det gäller ålder kan utläsas att 293 domar (14 procent) avsåg personer under 21 år. Fängelseandelen för denna åldersgrupp uppgår till

8,5 procent, vilket är lägre än för de äldre gärningsmännen. Medelålder bland gärningsmännen uppgick till 32 år. Ytterligare uppgifter kring påföljd efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 6.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 143 (6,8 procent) och antalet män till 1 974 (93,2 procent). Av kvinnorna dömdes 15 till fängelse, vilket motsvarar en fängelseandel motsvarande 10,5 procent jämfört med männens om 20,6 procent. Man kan också se skillnader i andelen som döms till skyddstillsyn respektive villkorlig dom, se tabell 3 i bilaga 6.

När det gäller utdömd fängelse avseende de 421 fängelsedomarna uppgår medelvärdet till 2,8 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet är 12 månader. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 4 och figur 1 i bilaga 6.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 1 344 personer (63,5 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 63,5 procent av dem som döms för misshandel av normalgraden är ostraffade, medan återstoden, 36,5 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring påföljd och tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 6.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 94,1 procent av de 421 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 25 domar (5,9 procent). Inte i något fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 7 i bilaga 6.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga rena fall av misshandel av normalgraden där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 15 domslut. Hur påföljderna fördelar sig framgår av tabell A:1 i bilaga 13.

År 2005

Totalt 2 211 domslut avseende s.k. rena fall av misshandel av normalgraden förekom beträffande personer över 18 år.

I dessa 2 211 domar utdömdes fängelse i 475 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 21,5 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 310 fall (14 procent). Villkorlig dom dömdes ut i 1 337 fall (60,5 procent). Den villkorliga domen förenades med dagsböter i 517 fall och med samhällstjänst 739 fall. Ytterligare detaljer framgår av Tabell 1 i bilaga 6.

När det gäller ålder kan utläsas att 313 domar (14 procent) avsåg personer under 21 år. Fängelseandelen för denna åldersgrupp uppgår till

9,6 procent, vilket är lägre än för de äldre gärningsmännen. Medelålder bland gärningsmännen uppgick till 33 år.

Ytterligare uppgifter kring påföljd efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 6.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 195 (8,8 procent) och antalet män till 2 016 (91,2 procent). Av kvinnorna dömdes 14 till fängelse (en fängelseandel motsvarande 7,2 procent) jämfört med männens om 22,9 procent. Man kan också se skillnader i andelen som döms till skyddstillsyn respektive villkorlig dom, se tabell 3 i bilaga 6.

När det gäller utdömd fängelse avseende de 475 fängelsedomarna uppgår medelvärde till 2,8 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet uppgår till 10 månader. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 4 och figur 1 i bilaga 6.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 1 492 personer (67,5 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 67,5 procent av dem som döms för misshandel av normalgraden är ostraffade, medan återstoden, 32,5 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring påföljd och tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 6.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 95,4 procent av de 475 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 22 domar (4,6 procent). Inte i något fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 7 i bilaga 6.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga rena fall av misshandel av normalgraden där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 12 domslut. Hur påföljderna fördelar sig framgår av tabell A:1 i bilaga 13.

4.1.3 Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättsstatistiken

Antalet domar är större år 2005 (2 211 domslut) jämfört med år 2000 (2 117 domslut).

Fängelseandelen, dvs. antalet gärningsmän som döms till fängelse, har ökat något år 2005 (21,5 procent) jämfört med år 2000 (19,9 procent). Fördelningen beträffande övriga påföljder är i princip konstant mellan åren.

Den genomsnittliga utdömda fängelsetiden är identisk, 2,8 månader, de båda undersökningsåren.

Andelen kvinnor som dömts för misshandel av normalgraden är något högre år 2005 (8,8 procent) jämfört med år 2000 (6,2 procent).

Andelen gärningsmän som återfallit i brott är lägre år 2005 (32,5 procent) jämfört med år 2000 (36,5 procent).

Andelen av straffskalan som utnyttjas är mindre år 2005 jämfört med år 2000.

Antalet försöks- och förberedelsebrott är så få att några jämförelser inte är meningsfulla att göra.

4.2 Resultat från domsgranskningen

4.2.1 Inledning

Från BRÅ beställdes in 200 domar, 100 för vardera åren 2000 och 2005. Domarna skulle väljas ut slumpvis bland s.k. rena fall avseende gärningsmän över 18 år. Domar där påföljden bestämts till rättspsykiatrisk vård respektive dagsböter har uteslutits. Att utesluta dagsbotsdomar har varit ett sätt att få bort domar avseende ringa misshandel, som inte omfattas av uppdraget.

Sammantaget har 211 misshandelsdomar granskats. Att antalet överstiger det beställda antalet beror på att i de fall som hovrätten ändrat rubriceringen av en grov misshandel till misshandel av normalgraden har denna dom tagits med om den uppfyller förutsättningarna i övrigt. Samtliga fall utom ett (försök) var fullbordade brott.

Andelen kvinnor som dömts för misshandel uppgår i undersökningsmaterialet till 7,6 procent (16 av 211). Medelåldern på gärningsmännen vid brottstillfället är 31,6 år (median 28 år). Den yngste var 18 och den äldste 63 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgick till 14,7 procent. I 75,8 procent av fallen dömdes ut skadestånd.

Som ovan nämnts avser domarna rena fall av misshandel. Det kan dock förekomma flera brott av samma typ, dvs. flera fall av misshandel. Detta förekommer endast i 12 fall, varför någon särredovisning avseende enstaka brott respektive flera fall av misshandel av normalgraden inte kan anses meningsfull.

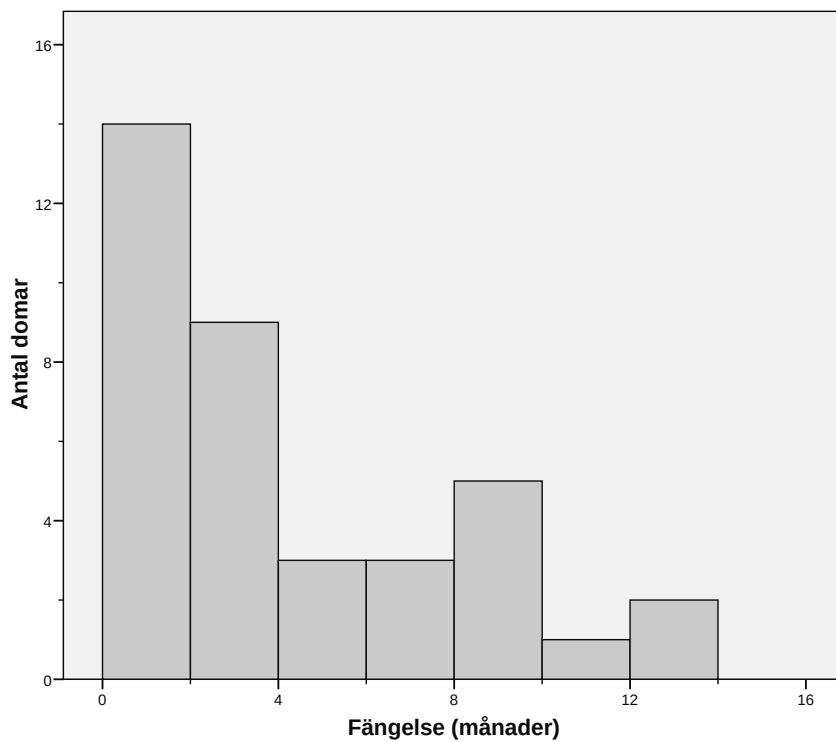
4.2.2 Utdömda påföljder

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	13	12,4%	24	22,6%	37	17,5%
Skyddstillsyn	25	23,8%	17	16,0%	42	19,9%
ren	8	7,6%	3	2,8%	11	5,2%
+ böter	3	2,9%	1	0,9%	4	1,9%
+ samhällstjänst	6	5,7%	3	2,8%	9	4,3%
+ kontraktsvård	3	2,9%	2	1,9%	5	2,4%
+ fängelse	0	0,0%	1	0,9%	1	0,5%
+ annat	5	4,8%	7	6,6%	12	5,7%
Villkorlig dom	67	63,8%	65	61,3%	132	62,6%
Ren	3	2,9%	3	2,8%	6	2,8%
+ böter	30	28,6%	32	30,2%	62	29,4%
+ samhällstjänst	34	32,4%	30	28,3%	64	30,3%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättsspsykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	105	100,0%	106	100,0%	211	100,0%

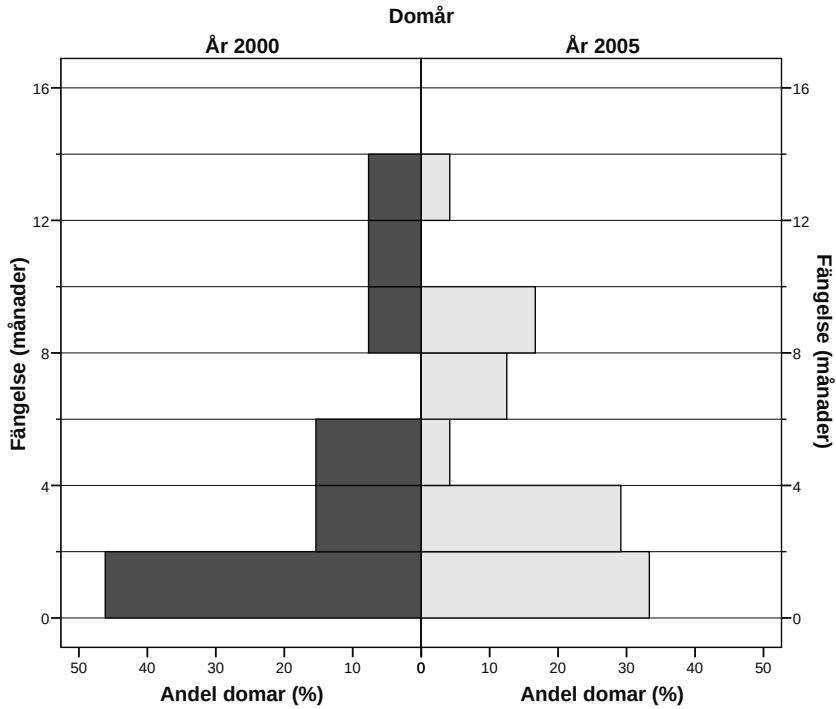
Andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000, $\chi^2(1, N = 211) = 3,84, p = .05$. Vidare kan noteras en minskning av antalet domar till skyddstillsyn.

4.2.3 Fängelsestraff

Fängelsestraff för misshandel år 2000 och 2005

Totalt antal fängelsedomar	37
Medellängd (mån)	3,86
Medianlängd (mån)	3

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	13	24
Medellängd (mån)	4,0	3,8
Medianlängd (mån)	3	2,5

Vid en jämförelse av de båda undersökta åren föreligger det ingen signifikant skillnad i fängelsestraffens längd mellan år 2000 och år 2005, $z = -,20$, $p = .84$ (Mann-Whitney).

År 2000

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
1	6	46,2	46,2
3	2	15,4	61,5
4	2	15,4	76,9
8	1	7,7	84,6
10	1	7,7	92,3
14	1	7,7	100,0
Total	13	100,0	

År 2005

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
1	8	33,3	33,3
2	4	16,7	50,0
3	3	12,5	62,5
4	1	4,2	66,7
6	3	12,5	79,2
8	4	16,7	95,8
12	1	4,2	100,0
Total	24	100,0	

Tabellerna ovan visar antalet fängelsestraff fördelade efter längd.

Skäl för fängelse som har angetts i domar avseende misshandel

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	32	5
Brottets art	%	86,5%	13,5%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	6	31
Brottets straffvärde	%	16,2%	83,8%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	10	27
Återfall i brott	%	27,0%	73,0%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	37
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	37
	%	0,0%	100,0%

Som framgår av tabellen ovan är det vanligaste skälet som anges i domarna för att välja fängelse som påföljd brottets art följt av återfall i

brott och brottets straffvärde.

4.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

		Domår	
		År 2000	År 2005
Över 0% upp till 25%	Antal	10	19
	Andel	76,9%	79,2%
Över 25% upp till 50%	Antal	2	5
	Andel	15,4%	20,8%
Över 50% upp till 75%	Antal	1	0
	Andel	7,7%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		13	24
		100,0%	100,0%

Straffskalan för misshandel av normalgraden är fängelse i högst två år.

Den fördelar sig i tid på följande sätt.

- 25 procent av straffskalan uppgår till 6 månader.
- 50 procent av straffskalan uppgår till 12 månader eller 1 år
- 75 procent av straffskalan uppgår till 18 månader eller 1 år 6 månader
- 100 procent av straffskalan uppgår till 24 månader eller 2 år

Den överväganden andelen domar återfinns på den nedersta fjärdedelen av straffskalan. På den övre hälften av straffskalan, dvs. fängelsestraff som överstiger ett år, finns en dom från år 2000. År 2005 överstiger ingen dom ett år.

När det gäller utnyttjad andel av straffskalan bör påpekas att minimistraffet för grov misshandel är fängelse i ett år. Det finns således en överlappning om ett år.

4.2.5 Skyddstillsyn

I 42 fall har påföljden bestämts till skyddstillsyn vid misshandel av normalgraden.

Vilka skäl enligt 30 kap. 9 § brottsbalken som domstolen skall beakta vid val av skyddstillsyn som påföljd och i vilken utsträckning de har angetts framgår av tabellen nedan.

		Ja	Nej
1 st	Antal	20	22
	%	47,6%	52,4%
2 st, punkt 1	Antal	6	36
	%	14,3%	85,7%
2 st, punkt 2	Antal	3	39
	%	7,1%	92,9%
2 st, punkt 3	Antal	4	38
	%	9,5%	90,5%
2 st, punkt 4	Antal	9	33
	%	21,4%	78,6%

Skyddstillsyn + kontraktsvård

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Alternativstraff	5,60	7,23	2	1	18	5

I de fem fall som påföljden har bestämts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan har medelvärde på det alternativa fängelsestraffet uppgått till 5,6 månader (median 2 månader).

Skyddstillsyn + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Antal timmar	74,44	30,46	60	40	140	9
Alternativstraff (månader)	2,44	1,59	2	1	6	9

När skyddstillsynen förenats med samhällstjänst, vilket skett i 9 fall, har timmarnas medelantal uppgått till cirka 75. Det genomsnittliga alternativstraffet är cirka 2,5 månader.

Skäl till fängelsepresumtion

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	8	34
	%	19,0%	81,0%
Straffvärde	Antal	1	41
	%	2,4%	97,6%
Återfall	Antal	2	40
	%	4,8%	95,2%

Det vanligaste skälet för fängelsepresumtionen är brottets art. Hänvisning till återfall i brott har skett i två fall och i ett fall har brottets straffvärde angetts.

I samtliga 14 fall där påföljden bestämts till skyddstillsyn i förening med annan föreskrift utgörs föreskriften av "vård eller behandling".

Skyddstillsyn + dagsböter, skäl i 30:10 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	2	2
	%	50,0%	50,0%
Straffvärde	Antal	0	4
	%	0,0%	100,0%
Tidigare brottslighet	Antal	0	4
	%	0,0%	100,0%

I två av de 4 domarna där påföljden bestämts till skyddstillsyn förenad med dagsböter har skälet angetts vara brottets art (se tabellen ovan).

Skyddstillsyn + fängelse (28:3), skäl i 30:11 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	1	0
	%	100,0%	0,0%
Straffvärde	Antal	1	0
	%	100,0%	0,0%
Tidigare brottslighet	Antal	1	0
	%	100,0%	0,0%

I det enda fall som påföljden bestämdes till skyddstillsyn i kombination med fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken blev fängelsestraffet en månad. De särskilda skälen för att välja denna påföljd framgår av tabellen ovan.

4.2.6 Villkorlig dom

I 132 fall har påföljden för misshandel av normalgraden bestämts till villkorlig dom.

De allmänna förutsättningarna för villkorlig dom i 30 kap. 7 § första stycket brottsbalken har återopats i 56,9 procent av de domar där påföljden bestämts till villkorlig dom.

Villkorlig dom + böter

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Antal dagsböter	69,44	21,65	70	30	120	62

I 62 fall bestämdes påföljden för misshandel till villkorlig dom i förening med dagsböter. Dagsböternas medelantal var cirka 70 (se tabellen ovan).

Villkorlig dom + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Antal timmar	62,89	30,68	50	40	200	64
Alternativstraff (månader)	1,75	1,47	1	1	8	64

I 64 fall bestämdes påföljden till villkorlig dom i förening med samhällstjänst (se tabellen ovan). Medelvärde för alternativstraffet uppgår till 1,75 månader (median 1 månad). Medelantalet samhällstjänsttimmar uppgår till drygt 60 (median 50).

Av tabellen nedan framgår den närmare fördelningen:

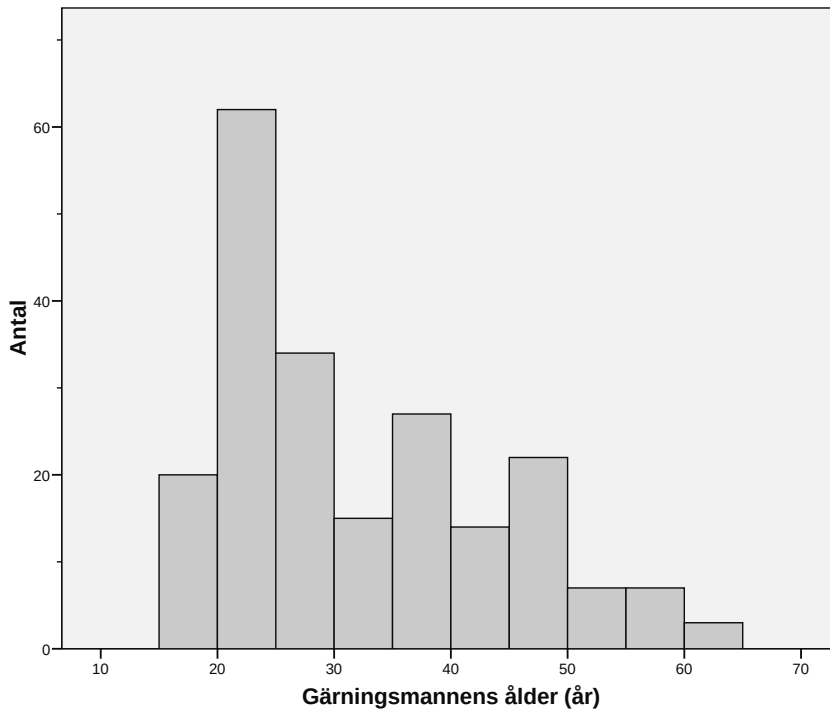
Villkorlig dom + samhällstjänst, alternativstraff per antal timmar

Antal timmar	Alternativstraff (månader)			
	Medel	Standard-av- vikelse	Median	Antal
40-49	1,00	0,00	1	9
50-59	1,00	0,00	1	35
60-	3,40	1,73	3	20

Villkorlig dom + samhällstjänst, skäl till fängelsepresumtion

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	48	16
	%	75,0%	25,0%
Straffvärde	Antal	4	60
	%	6,3%	93,8%
Återfall	Antal	1	63
	%	1,6%	98,4%

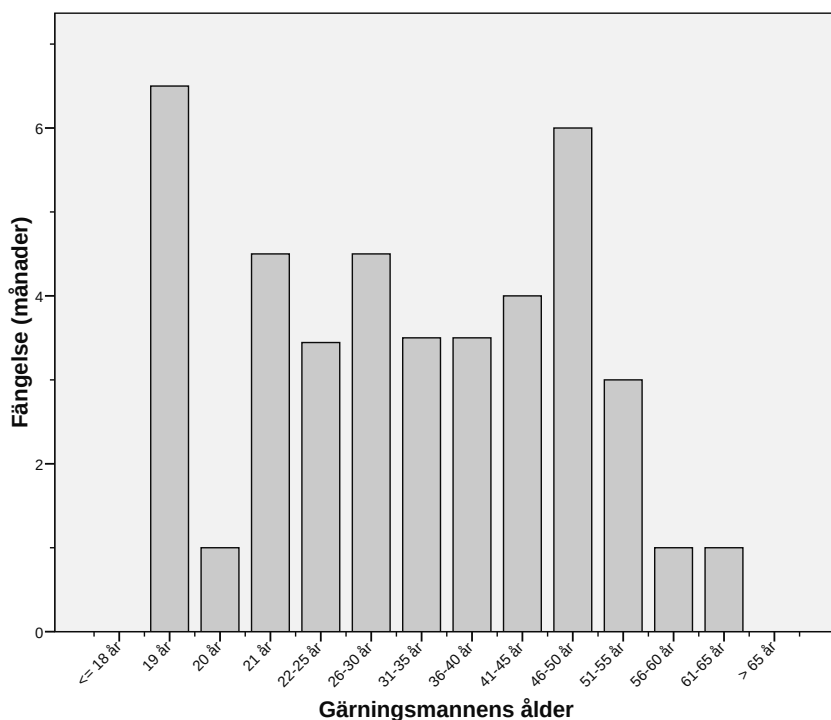
I de fall som den villkorliga domen förenats med samhällstjänst har skälet för detta i 75 procent av fallet angetts vara brottets art (se tabellen ovan). Brottets straffvärde samt återfall i brott har angetts i enstaka fall (4 respektive 1 fall).

4.2.7 Betydelsen av gärningsmannens ålder

Gärningsmannens ålder

Antal	211
Medel	31,57
Median	28
Standardavvikelse	11,42
Minimum	18
Maximum	63

I *bilaga 17* återfinns mer detaljerade tabeller över gärningsmännens åldersfördelning och val av påföljd efter ålder.

Genomsnittligt fängelsestraff efter ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.03$, $p = .85$. Det är dock så få domar att enstaka fall kan ge ett stort genomslag.

Tillämpning av ungdomsrabatt

Gärningsmannens ålder		Tillämpning av brottsbalken 29:7 (ungdomsrabatt)	
		Ja	Nej
<= 18 år	Antal	3	5
	Andel	37,5%	62,5%
19 år	Antal	3	9
	Andel	25,0%	75,0%
20 år	Antal	7	10
	Andel	41,2%	58,8%
21 år	Antal	0	12
	Andel	,0%	100,0%

Av tabellen framgår att 29 kap. 7 § brottsbalken åberopas i mellan 25 – 41 procent av domarna där gärningsmannen är under 21 år.

4.2.8 Försvårande och förmildrande omständigheter

Åberopade av 29:1-omständigheter

	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Enhetlig rättstillämpning	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit	3	2,9%	2	1,9%	5	2,4%
Subjektiva omständigheter hänförliga till gärningsmannen	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Det framgår av tabellen ovan att det är ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Åberopade av 29:2-omständigheter (försvårande)

Omständighet i 29:2	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 2	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 3	0	0,0%	1	0,9%	1	0,5%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 6	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 7	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 8	0	0,0%	2	1,9%	2	0,9%

Det är också ovanligt att försvårande omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna, vilket framgår av tabellen ovan. Flertalet av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet. De omständigheter som åberopats är punkten 3 (gärningsmannen har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig) och punkten 8 (brottet har varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till närstående person).

Åberopande av 29:3-omständigheter (förmildrande)

Omständighet i 29:3	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	2	1,9%	3	2,9%	5	2,4%
Punkt 2	2	1,9%	0	0,0%	2	1,0%
Punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	1	1,0%	0	0,0%	1	0,5%

När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges. Punkten 1 (brottet föranletts av annans grovt kränkande beteende) är den omständighet som åberopats i fem fall. Punkten 2 (gärningsmannen till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande) har angetts i två fall. I ett fall har punkten 5 (gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap. brottsbalken) angetts. Punkten 3 (gärningsmannens handlande stått i samband med hans uppenbart bristande utvecklig, erfarenhet eller omdömesförmåga) och punkten 4 (brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla) förekommer inte alls.

Åberopade av 29:5-omständigheter (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
1 st, punkt 1	0	0,0%	1	0,9%	1	0,5%
1 st, punkt 2	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 5	0	0,0%	1	0,9%	1	0,5%
1 st, punkt 6	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 7	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 8	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2 st	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

När det gäller de s.k. billighetsskälen i 29 kap. 5 § brottsbalken har endast punkten 1 (gärningsmannen till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada) och punkten 5 (gärningsmannen till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning) angetts vid var sitt tillfälle.

Paragrafens andra stycke, som anger att om en omständighet enligt första stycket föreligger får rätten, om det är påkallat av särskilda skäl, döma till ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet, har inte åberopats.

I avsnitt 4.3 finns ett antal exempel där försvårande respektive för mildrande omständigheter samt s.k. billighetsskäl har angetts i domarna.

4.2.9 Återfall och tidigare brottslighet

Gärningsmannen tidigare brottslighet framgick det att denne var tidigare dömd i 65 fall. I 90 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde var tidigare dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 56 fall. Till skillnad från vad som kan tas fram genom rättsstatistiken framgår det inte alltid av en dom om den dömde har gjort sig skyldig till tidigare brottslighet eller inte. I åtminstone 30,8 procent av samtliga domar avseende misshandel av normalgraden var det således fråga om återfall i brott.

Medeltiden som förflutit sedan senast dom var 39,1 månader och de vanligast förekommande påföljderna den tidigare domen var villkorlig dom och skyddstillsyn (båda 31,3 procent) följd av fängelse (20,8 procent) och dagsböter (8,3 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 2 fall och i ett av dessa hade hela tiden förverkats medan det i det andra fallet förverkats delvis. Medelvärde av den tid som förverkades är 1,75 månader.

När det gäller frågan om hur återfallet har beaktats kan konstateras att det i 15 fall har angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet och i 2 fall genom förverkande. 29 kap. 4 § har inte åberopats.

4.2.10 Tid mellan brott och dom

Tid förfluten (månader) per typ av påföljd

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	9,16	13,58	5	37
Skyddstillsyn	12,17	13,96	8	42
Villkorlig dom	10,41	7,54	8	131
Total	10,54	10,31	8	210

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper, χ^2 (2, $N = 210$) = 8,40, $p < .05$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser visar att fängelse och skyddstillsyn skiljer sig signifikant åt, $p < .05$, och att fängelse och villkorlig dom skiljer sig marginellt, $p = .09$ (post hoc-test med Bonferroni-korrigerings). Skyddstillsyn och villkorlig dom skiljer sig inte åt.

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	10,38	8,76	8	104
År 2005	10,70	11,67	8	106

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005, $z = -0,33$, $p = .74$ (Mann-Whitney).

Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.22$, $p = .20$.

4.2.11 Kön och relation m.m.

Fördelningen av påföljd mellan män och kvinnor

		Typ av påföljd		
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom
Kvinna	Antal	0	4	12
	Andel	0,0%	25,0%	75,0%
Man	Antal	37	38	120
	Andel	19,0%	19,5%	61,5%

Det kan konstateras att inte någon kvinna i undersökningsmaterialet ådömdes ett fängelsestraff. Skillnaden i andelen kvinnor och män som fick fängelsestraff är marginellt signifikant, $p = .08$ (Fisher's exact test). Det framgår också att andelen kvinnor som döms till skyddstillsyn respektive villkorlig dom är högre än motsvarande andel för män.

Målsägandens relation till gärningsmannen

Typ av relation	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Obekant	40	38,1%	47	44,3%	87	41,2%
Ytligt bekant	12	11,4%	22	20,8%	34	16,1%
Nära bekant	7	6,7%	6	5,7%	13	6,2%
Parrelation	24	22,9%	17	16,0%	41	19,4%
Nära familjrelation	6	5,7%	6	5,7%	12	5,7%
Annan släktrelation	2	1,9%	1	0,9%	3	1,4%
Framgår inte	14	13,3%	7	6,6%	21	10,0%

Av tabellen ovan framgår att andelen gärningsmän och målsäganden som har en parrelation har minskat. Samtidigt har andelen målsäganden som är obekanta eller ytligt bekanta med gärningsmannen ökat.

Plats för gärningen

Plats	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Gärningsmannens bostad	7	6,7%	7	6,6%	14	6,6%
Målsägandens bostad	16	15,2%	10	9,4%	26	12,3%
Gemensam bostad	16	15,2%	13	12,3%	29	13,7%
GM:s/MÅ:s arbetsplats	4	3,8%	2	1,9%	6	2,8%
Allmän plats	53	50,5%	60	56,6%	113	53,6%
Annan plats	9	8,6%	14	13,2%	23	10,9%

När det gäller platsen för brottet kan konstateras en minskning av både målsägandens bostad och den gemensamma bostaden. Med tanke på att även andelen avseende nära relation mellan gärningsman och målsäganden har minskat kan det vara ett rimligt antagande att vissa misshandelsbrott som begåtts mot en nära anhörig numera bedöms som fridskränkingsbrott.

Det kan vidare noteras att misshandel av normalgraden som äger rum på allmän plats har ökat år 2005 i förhållande till år 2000.

4.2.12 Typ av våld och konsekvenser för målsäganden**Våldsbruk**

		Ja	Nej
Slag utan tillhygge	Antal	145	66
	%	68,7%	31,3%
Slag med tillhygge	Antal	24	187
	%	11,4%	88,6%
Knivstick	Antal	2	209
	%	0,9%	99,1%
Sparkar	Antal	49	162
	%	23,2%	76,8%
Annat	Antal	61	150
	%	28,9%	71,1%

Som framgår ovan är det vanligaste våldet som utövas slag utan tillhygge, följt av "annat" och sparkar. Slag med tillhygge liksom knivstick är relativt ovanliga. De olika typerna av våld kan förekomma i kombination.

Det kan noteras att knivstick förekommit vid två tillfällen. Ett av dessa fall bedömdes som försök till misshandel och kniven kom aldrig till användning. Påföljden blev i det fallet villkorlig dom i förening med 40 timmars samhällstjänst. Alternativstraffet sattes till en månad. I det andra fallet skadades målsäganden av kniven och åtalet avsåg grov misshandel. Tingsrätten bedömde dock gärningen som misshandel av normalgraden bl.a. med hänsyn till att gärningsmannen handlat av rädsla i en nödvärnssituation. Påföljden bestämdes med beaktande av vissa förmildrande omständigheter till s.k. fortsatt skyddstillsyn i förening med 115 timmars samhällstjänst. Alternativstraffet bestämdes till fängelse 4 månader.

Konsekvenser för målsägande

		Ja	Nej
Kroppsskada	Antal	189	22
	%	89,6%	10,4%
Sjukdom	Antal	2	209
	%	0,9%	99,1%
Smärta	Antal	195	16
	%	92,4%	7,6%
Vanmakt	Antal	0	211
	%	0,0%	100,0%

De till antalet helt överväganden konsekvenserna för målsäganden smärta och kroppsskada. I två fall förekommer sjukdom. Vanmakt förekommer inte alls.

De olika typerna av konsekvenser för målsäganden kan förekomma i kombination.

4.2.13 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen

Allmänt

Sammantaget har 211 misshandelsdomar granskats. Att antalet överstiger det beställda antalet beror på att i de fall som hovrätten ändrat rubriceringen av en grov misshandel till misshandel av normalgraden har denna dom tagits med om den uppfyller förutsättningarna i övrigt. Samtliga fall utom ett (försök) var fullbordade brott.

Andelen kvinnor som dömts för misshandel uppgår i undersökningsmaterialet till 7,6 procent (16 av 211). Medelåldern på gärningsmännen vid brottstillfället är 31,6 år (median 28 år). Den yngste var 18 och den äldste 63 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgick till 14,7 procent. I 75,8 procent av fallen dömdes ut skadestånd.

Fördelning av påföljder

Den vanligast förekommande påföljden vid misshandel av normalgraden är villkorlig dom i förening med samhällstjänst eller dagsböter. Därefter följer skyddstillsyn vars andel dock minskat år 2005. Fängelseandelen uppgår till 17,5 procent de båda åren sammantagna. Andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000.

Fängelsestraff

Antalet fängelsedomar uppgår till 37. Medellängden på fängelsestraffen ligger på 3,86 månader (median 3 månader) de båda undersökningsåren sammantagna. Det föreligger ingen signifikant skillnad i fängelsestraffens längd mellan år 2000 och år 2005. En trolig förklaring till att den genomsnittliga fängelsetiden i de granskade domarna är längre än vad som framgår av rättsstatistiken kan vara att även vissa hovrättsdomar ingår. I fall där tingsrätten dömt för grov misshandel som ändrats beträffande rubriceringen till misshandel av normalgraden torde fängelsetiderna ligga klart över genomsnittet.

Det klart vanligast redovisade skälet till att välja fängelse som påföljd är brottets art.

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan kan konstateras att 76,9 respektive 79,2 procent av domarna ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Skyddstillsyn

I 42 fall har påföljden bestämts till skyddstillsyn vid misshandel av normalgraden.

I de fem fall som påföljden har bestämts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan har medelvärdet på det alternativa fängelsestraffet uppgått till 5,6 månader (median 2 månader).

När skyddstillsynen förenats med samhällstjänst, vilket skett i 9 fall, har timmarnas medelantal uppgått till cirka 75. Det genomsnittliga alternativstraffet är cirka 2,5 månader. Det vanligaste skälet för fängelsepresumtionen är brottets art. Hänvisning till återfall i brott har skett i två fall och i ett fall har brottets straffvärde angetts.

I samtliga 14 fall där påföljden bestämts till skyddstillsyn i förening med annan föreskrift utgörs föreskriften av "vård eller behandling".

I det enda fall som påföljden bestämdes till skyddstillsyn i kombination med fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken blev fängelsestraffet en månad.

Villkorlig dom

I 132 fall har påföljden bestämts till villkorlig vid misshandel av normalgraden.

I de 62 fall som påföljden för misshandel bestämdes till villkorlig dom i förening med dagsböter uppgick böternas medelantal till 70.

Då påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst, vilket skedde i 64 fall, är medelvärdet för alternativstraffet 1,75 månader (median 1 månad). Medelantalet samhällstjänsttimmar uppgår till drygt 60 (median 50).

I de fall som den villkorliga domen förenats med samhällstjänst har skälet för detta i 75 procent av fallet angetts vara brottets art. Brottets straffvärde samt återfall i brott har angetts i enstaka fall.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet. Det är dock så få domar att enstaka fall kan ge ett stort genomslag.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Det är ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Det är också ovanligt att försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna. Flertalet av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet.

När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges.

När det gäller de s.k. billighetsskälerna i 29 kap. 5 § brottsbalken anges endast två sådana omständigheter i undersökningsmaterialet.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller gärningsmannens tidigare brottslighet framgick det att denne var tidigare dömd i 65 fall. I 90 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde var tidigare dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 56 fall. I åtminstone 30,8 procent av samtliga domar avseende misshandel av normalgraden var det således fråga om återfall i brott.

Medeltiden som förflutit sedan senast dom var 39,1 månader och de vanligast förekommande påföljderna i den tidigare domen var villkorlig

dom och skyddstillsyn (båda 31,3 procent) följt av fängelse (20,8 procent) och dagsböter (8,3 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 2 fall och i ett av dessa hade hela tiden förverkats medan det i det andra fallet förverkats delvis. Medelvärdet av den tid som förverkades av 1,75 månader.

När det gäller frågan om hur återfallet har beaktats kan konstateras att det i 15 fall har angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet och i 2 fall genom förverkande. 29 kap. 4 § har inte återopats.

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att fängelse och skyddstillsyn skiljer sig signifikant åt och att fängelse och villkorlig dom skiljer sig marginellt. Medelvärdet för förfluten tid är kortare i de fall som påföljden har bestämts till fängelse än då den bestämts till en icke-frihetsberövande påföljd.

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005 och det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Betydelsen av kön och relation

Det kan konstateras att inte någon kvinna i undersökningsmaterialet ådömdes ett fängelsestraff. Skillnaden i andelen kvinnor och män som dömdes till fängelse är marginellt signifikant. Andelen kvinnor som döms till skyddstillsyn respektive villkorlig dom är högre än motsvarande andel för män, men skillnaden är inte signifikant.

Andelen gärningsmän och målsäganden som har en parrelation har minskat. När det gäller platsen för brottet kan konstateras en minskning av både målsägandens bostad och den gemensamma bostaden. Med tanke på att även andelen avseende nära relation mellan gärningsman och målsäganden har minskat kan det vara ett rimligt antagande att vissa misshandelsbrott som begåtts mot en nära anhörig numera bedöms som fridskränkingsbrott.

Typ av våld och konsekvenser för målsäganden

Det vanligaste våldet som utövas vid misshandel av normalgraden är slag utan tillhygge, följt av "annat" och sparkar. Slag med tillhygge liksom knivstick är relativt ovanliga. De olika typerna av våld kan förekomma i kombination.

De till antalet helt överväganden konsekvenserna för målsäganden smärta och kroppsskada. I två fall förekommer sjukdom. Vanmakt förekommer inte alls.

4.3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende misshandel

4.3.1 Inledning

Totalt har 211 tingsrättsdomar avseende misshandel av normalgraden granskats. Till dessa hör 18 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för sådan misshandel men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Av de tingsrättsdomar som inkommit efter beställning har sex domar avseende misshandel undantagits från granskning eftersom de av något skäl inte har uppfyllt de förutsättningarna för misshandelsdomar som skall ingå i granskningen.

4.3.2 Typ av våld

Såvitt gäller själva misshandelsgärningen i de granskade domarna finns i granskningsmallen utrymme att markera för vissa typiska och vanliga sätt att bruka våld: slag utan och slag med tillhygge, knivstick (och knivskärningar) samt sparkar. I en mycket stor andel av de granskade domarna har förekommit minst ett av dessa sätt att misshandla. Därutöver har granskarna angett om "annat" våld använts vid gärningen. En lista över allt sådan "annat" våld som förekommit i de granskade domarna skulle bli mycket lång. Här skall nämnas endast några exempel på vad olika målsägande enligt de granskade domarna utsatts för:

- att bli kastad ned på golvet, mot väggar, möbler eller kylskåp,
- att bli knäad i huvudet, mot halsen eller mot kroppen,
- att bli skallad i ansiktet,
- att bli tagen hårt om strupen,
- att bli dragen i en scarf runt halsen
- att bli nedtryckt i en säng och få en kudde placerad över munnen eller
- att få armarna uppvridna bakom ryggen.

4.3.3 Korta fallbeskrivningar

Ett typiskt exempel ut en tingsrättsdom avseende misshandel, som resulterade i villkorlig dom och samhällstjänst 50 timmar:

"En försvårande omständighet i detta fall är att våldet har riktats mot en närstående person. Å andra sidan har våldet inte varit av alltför allvarlig karaktär med förhållandevis lindrig smärta som följd".

Domskälens har i denna del inte föranlett någon markering i granskningsmallen för försvårande eller förmildrande omständighet enligt 29 kap. 2 eller 3 §§ brottsbalken.

Ett exempel ur en tingsrättsdom, i vilken "försvårande omständigheter" anförts i fråga om påföljdsvalet snarare än i fråga om straffvärdet:

"Misshandel av normalgraden är ett brott av sådan art att fängelse bör väljas som påföljd om inte särskilda skäl talar däremot. I förevarande fall har det dessutom varit fråga om oprovocerad gatumisshandel. AA och BB var i numerärt överläge; 'två mot en', och de utdelade knytnävsslag mot YY:s huvud under vilket denne stod fasthållen på sina knän. Detta är försvårande omständigheter som talar för en frihetsberövande påföljd."

Påföljden bestämdes dock, med beaktande av gärningsmannens personliga förhållanden, till skyddstillsyn med samhällstjänst 100 timmar.

I det nedan citerade exemplet ur en hovrättsdom, avseende misshandel, anfördes en "försvårande omständighet" i rubriceringsfrågan (misshandel av normalgraden eller grov misshandel?) men inte därutöver:

"Fråga har varit om ett kortvarigt förlopp som inte har orsakat några fysiska skador förutom ett blåmärke på bröstet. Mot bakgrund härav finner hovrätten, trots att det är försvårande att angreppet riktats mot en äldre kvinna i hennes hem, att gärningen skall bedömas som misshandel av normalgraden".

Påföljden bestämdes till skyddstillsyn med behandlingsföreskrift:

Ett exempel ur en tingsrättsdom, i vilken tingsrätten berörde en viss omständighet – som skulle kunna vara förmildrande på det sätt som avses i 29 kap. 3 § brottsbalken – i påföljdsvalet men inte i straffvärdesbedömningen:

"Det finns anledning anta att YY betett sig provocerande under kvällen. Med hänsyn härtill och eftersom följderna av våldet mot henne begränsade sig till lindrigare smärta och ringare skador av övergående natur bör påföljden för AA kunna stanna vid villkorlig dom i förening med ett bötesstraff" (som bestämdes till 50 dagsböter).

Liknande skäl framfördes i det följande exemplet, också det avseende omständigheter som beaktades i påföljdsvalet. Den aktuella misshandeln bestod i att AA hade slagit YY över ena örat, dunkat hennes huvud i en vägg, tagit ett grepp om hennes strupe och stoppat sina fingrar i hennes mun:

"Vid misshandel av ifrågavarande slag talar starka skäl för ett fängelsestraff. Med hänsyn till att AA tidigare är ostraffad och till att han blivit provocerad genom att YY tilldelat honom örfilar finner tingsrätten att påföljden i detta fall kan bestämmas till villkorlig dom i förening med samhällstjänst" (60 timmar, med alternativstraffet fängelse två månader).

I ett annat misshandelsfall konstaterade tingsrätten inledningsvis att brott av den aktuella arten i regel bör medföra fängelse. Dock hade det framkommit:

"att familjen A under lång tid störts av den infekterade relationen mellan BA och YY med upprepade incidenter och att den misshandel AA gjort

sig skyldig till [mot YY] föregåtts av meddelandet att hans syster [BA] låg inlagd på lasarettet efter misshandel från hennes sambo [YY]. AA:s handlande är naturligtvis ändå oförsvarligt och skall bestraffas. Vid bestämmande av påföljden skall dock även de bakomliggande omständigheterna beaktas liksom det förhållandet att slagen riktades mot kroppen och att de skador som YY åsamkades blev relativt små. Tingsrätten finner vid en sammanfattande bedömning att påföljden kan stanna vid villkorlig dom och ett kraftigt bötesstraff" (som bestämdes till 50 dagsböter).

De berörda omständigheterna är åtminstone delvis hänförliga till 29 kap. 3 § brottsbalken, men anfördes främst i fråga om påföljdsvalet, inte i fråga om straffvärdet.

Det har i flera fall förekommit att den tid som förflutit mellan gärning och dom har beaktats på andra sätt än genom mildare straffmätning enligt 29 kap. 5 § brottsbalken. I det nedan angivna exemplet beaktade tingsrätten den förflutna tiden endast i påföljdsvalet, på sätt som kan ske enligt 30 kap. 4 § brottsbalken. Den aktuella gärningen avsåg slag med en trasig glasflaska, med kraftigt blödande sår på målsägandens arm som följd. Tingsrätten konstaterade att straffvärdet motsvarande fängelse åtta månader och anförde vidare bl.a.:

"Som särskilda skäl för villkorlig dom istället för fängelse kan rätten vidare beakta att den tilltalade samtycker till att domen förenas med en föreskrift om samhällstjänst. [...] Härutöver beaktar tingsrätten att det, på grund av förhållanden som AA inte kan lastas för, förflutit en lång tid, mer än två år, sedan brottet begicks. AA lever numera under ordnade förhållanden och det brott han nu fälls för framstår som en engångsföreteelse. Vid en sammantagen bedömning anser tingsrätten att påföljden kan stanna vid en villkorlig dom. På grund av brottets art skall den villkorliga domen förenas med en föreskrift om samhällstjänst [200 timmar]. Det alternativa fängelsestraffet bör därvid fastställas till åtta månader."

Skälen för att fängelse väljs som påföljd (jfr. 30 kap. 4 § 2 st. brottsbalken) har inte alltid angetts uttryckligt. Som har nämnts tidigare kan det antas att skälet i många fall är underförstått och – särskilt i fråga om misshandel av normalgraden – utgörs främst av brottets art. Som regel har dock underförstådda men inte uttryckta skäl *inte* föranlett någon markering i granskningsmallen. Ett kortfattat tingsrättsexempel:

"YY har av misshandeln ådragit sig allvarliga skador. Brottet förtjänar fängelse".

Straffets längd bestämdes till tre månader.

I flera fall har som skäl för fängelse åberopats bl.a. brottslighetens art och straffvärde, även om straffvärdet med marginal underskridit fängelse ett år. Som har berörts tidigare torde domstolen härmed ha avsett att brottets art, i förening med ett betydande straffvärde, inte lämnar ut-

rymme för annan påföljd än fängelse. Samtliga de följande tre exemplen är hämtade ur hovrättsdomar avseende misshandel av normalgraden:

"AA har övertygats om fem fall av misshandel. Hovrätten bedömer straffvärdet för den samlade brottsligheten till åtta månaders fängelse. Visserligen kan det antas att skyddstillsyn kan bidra till att AA avhåller sig från fortsatt brottslighet, men med hänsyn till brottslighetens art och straffvärde kan en sådan påföljd inte anses tillräckligt ingripande även om den förenas med föreskrift om samhällstjänst. Hovrätten bestämmer därför påföljden till ett fängelsestraff utmätt efter brottslighetens straffvärde" (d.v.s. åtta månader).

"Vid val av påföljd beaktas att även om gärningen inte skall bedömas som grov misshandel, är brottet av ett så allvarligt slag och har ett så högt straffvärde att annan påföljd än fängelse inte kan komma i fråga. Straffets längd bör bestämmas till tio månader".

"För AA:s del innebär brottets straffvärde och art att prövningen enligt 30 kap. 4 § brottsbalken leder till att fängelse bör ådömas. Brottet är alltför allvarligt för att villkorlig dom eller skyddstillsyn i förening med samhällstjänst skall kunna väljas som påföljd."

Påföljden i det sistnämnda fallet bestämdes till fängelse åtta månader.

I tre av de granskade domarna har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken beaktats:

- Det första fallet avsåg misshandel av en 13-årig pojke genom slag med en livrem på pojkens bakdel. Tingsrätten beaktade som försvårande omständighet att brottet riktats mot ett barn, vilken omständighet i detta fall tolkats som hänförlig till tredje punkten i 2 §. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och 80 dagsböter.
- I det andra fallet hade en man misshandlat sin hustru med två slag i ansiktet, inför deras två barn. Tingsrätten ansåg att gärningen skadat tryggheten och tilliten hos de gemensamma barnen (jfr. åttonde punkten i 2 §). Påföljden bestämdes till villkorlig dom med samhällstjänst 50 timmar; alternativstraffet till fängelse en månad.
- Det tredje fallet avsåg en pappa som med knytnäve hade slagit sin 14-årige son på ena armen och ena benet samt tryckt sonen framåt så han hade slagit huvudet mot instrumentbrädan i en bil. Enligt tingsrätten var det försvårande att misshandeln förövats mot en nära anhörig i beroendeställning och varit ägnad att skada tryggheten och tilliten hos sonen (jfr. åttonde punkten i 2 §). Misshandeln hade "dock inte varit av allvarligare beskaffenhet om man ser enbart till det våld som förövats och de skador som uppkommit". Påföljden bestämdes till villkorlig dom med samhällstjänst 50 timmar; alternativstraffet till fängelse en månad.

Det är tveksamt vilken effekt de försvårande omständigheterna haft i de ovan nämnda fallen, eftersom de bestämda påföljderna knappast ger uttryck för en märkbart strängare straffvärdesbedömning än vad som torde ha blivit fallet om dessa omständigheter inte förelegat.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § 1 st. 1 p. brottsbalken (d.v.s. "annans grovt kränkande beteende") har i ett fåtal fall åberopats i straffvärdesbedömningen. Här kan nämnas följande exempel:

- AA åtalades för grov misshandel avseende att han hade misshandlat YY genom att sticka en kniv i dennes ena överarm. Till grund för tingsrättens bedömning lades att AA och hans flickvän hade träffat på två andra personer, däribland YY som efter en stund hade gjort närmanden mot AA:s flickvän och sedan gått till angrepp mot henne. AA hade därefter knivstuckit YY. Tingsrätten fann dels att AA:s gärning i sig inte var att bedöma som annat än misshandel av normalgraden, dels att AA befunnit sig i en nödvärnssituation. Hans knivstick var emellertid oförsvarligt och han borde ha kunnat besinna sig. Tingsrätten anförde vidare bl.a.:

"Med hänsyn till att det, som AA får anses ha uppfattat läget, förelåg en sådan nödvärnssituation som avses i 24 kap. 1 § brottsbalken och till att handlingen föregicks av en provokation från YY:s sida (se 29 kap. 3 § 1 st. 1 och 5 brottsbalken) föreligger förmildrande omständigheter. De förmildrande omständigheterna måste i detta fall tillmätas stor vikt vid bestämningen av påföljd."

Med hänsynstagande till AA:s personliga förhållanden bestämdes påföljden på sätt att tidigare utdömd skyddstillsyn skulle avse även det nya brottet. Skyddstillsynen förenades med samhällstjänst 115 timmar; alternativstraff fängelse fyra månader.

- AA och BB dömdes för att gemensamt och i samförstånd ha misshandlat YY genom upprepade sparkar mot dennes kropp och huvud. Hovrätten ansåg, till skillnad från tingsrätten, att misshandeln visserligen var av "mycket allvarlig beskaffenhet" men likväl inte var att bedöma som grov. Vidare anförde hovrätten:

"Vid bedömningen av straffvärdet bör, utöver gärningens svårhet, beaktas att annat inte är utrett än att den föregicks av ett grovt kränkande beteende från YY:s sida; i vart fall får godtas att situationen uppfattades så av AA och BB att YY under det föregående händelseförloppet helt oprovoceerat tilldelade BB ett knytnävsslag av vilket BB föll till marken. Med hänsyn härtill och i någon mån med beaktande av att det nu gått två och ett halvt år sedan gärningen bedömer hovrätten att det straff som gärningen bör föranleda, om fängelse väljs som påföljd, bör uppgå till åtta månader."

För BB bestämdes påföljden till fängelse åtta månader, medan AA:s personliga förhållanden föranledde skyddstillsyn i förening med s.k. 28:3-fängelse en månad, samt med behandlingsföreskrift.

I två fall avseende misshandel av normalgraden har domstolarna åberopat s.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken.

– I det ena fallet hade AA gjort sig skyldig till misshandel av arbetskamraten YY, genom att slå honom med knytnäve mot ansiktet och knäa honom två gånger, bl.a. i huvudet. Enligt tingsrätten var det med hänsyn till brottets art och AA:s återfall påkallat med en fängelsepåföljd. Vid straffmätningen beaktade tingsrätten ”i viss mån det men som det inneburit att AA efter händelsen inte varit välkommen att fortsätta som timanställd” (jfr. femte punkten i 5 §). Fängelsestraffets längd bestämdes till en månad.

– I det andra fallet hade AA gjort sig skyldig till misshandel, genom att han bl.a. hade sparkat YY i skrevet. I samband med händelsen bröt AA benet. Tingsrätten ansåg att AA:s gärning var av sådan art att den motiverade fängelsestraff, men att villkorlig dom kunde komma i fråga som alternativ. Vad som hade framkommit om AA:s benbrott (jfr. första punkten i 5 §) utgjorde skäl att inte förena den villkorliga domen med samhällstjänst. För AA bestämdes således påföljden till en ren villkorlig dom.

5 Grov misshandel

3 kap. 6 § brottsbalken har följande lydelse:

" Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grov misshandel dömas till fängelse, lägst ett och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller eljest visat särskild hänsynslöshet eller råhet."

5.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

5.1.1 Inledning

Statistiken avser samtliga domslut där grov misshandel har varit huvudbrott avseende personer över 18 år.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 7* dit flertalet av tabellhänvisningarna hänför sig.

5.1.2 De undersökta åren

År 2000

Totalt 462 domslut avseende grov misshandel som huvudbrott och där 23 kap. brottsbalken inte har återopats förekom beträffande personer över 18 år.

I dessa 462 domar utdömdes fängelse i 368 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 79,7 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 45 fall (9,7 procent). I 30 fall (6,5 procent) bestämdes påföljden till rättspsykiatrisk vård, som i 28 fall förenades med särskild utskrivningsprövning. Villkorlig dom dömdes ut i 14 fall (3 procent). Fler uppgifter om påföjdsfördelningen framgår av tabell 1 i bilaga 7.

När det gäller ålder kan utläsas att 76 domar avsåg personer under 21 år. Fängelseandelen för denna åldersgrupp uppgick till 68,4 procent,

vilket är lägre än för de äldre gärningsmännen. Medelåldern bland gärningsmännen uppgick till 31,1 år. Ytterligare detaljer kring påföljd efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 7.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 25 (5,4 procent) och antalet män till 437 (94,6 procent). Av kvinnorna dömdes 16 till fängelse, en fängelseandel motsvarande 64 procent, jämfört med männens om 81 procent. Man kan också se skillnader i andelen som döms till skyddstillsyn – 12 procent av kvinnorna och 3 procent av männen. Fler uppgifter framgår av tabell 3 i bilaga 7.

När det gäller utdömd fängelse avseende de 368 fängelsedomarna uppgår medelvärde till 19,3 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet uppgår till 5 år. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 4 och figur 1 i bilaga 7.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 147 personer (31,8 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 31,8 procent av dem som döms för grov misshandel är ostraffade, medan återstoden, 68,2 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring påföljd och tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 7.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 94 procent av de 368 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. Av dessa återfinns 112 på straffminimum eller därunder. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 22 domar (6 procent). Inte i något fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 7b i bilaga 7.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga fall av grov misshandel som huvudbrott där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 52 domslut. Uppgifter om påföljdsfördelning framgår av tabell B:1 i bilaga 13.

När det gäller utdömda fängelsetider kan konstateras att 13 domslut innebar strafftider som understiger straffminimum ett år. Det längsta utdömda straffet återfinns i intervallet 31 – 35 månader, se vidare tabell B:2 i bilaga 13.

År 2005

Totalt 523 domslut avseende grov misshandel som huvudbrott och där 23 kap. brottsbalken inte åberopats förekom beträffande personer över 18 år. Försöks- och förberedelsebrotten redovisas särskilt.

I dessa 523 domar utdömdes fängelse i 421 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 80,5 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 52 fall (9,9 procent). I 26 fall (5 procent) bestämdes påföljden

till rättspsykiatrisk vård, som i 24 fall förenades med särskild utskrivningsprövning. Villkorlig dom dömdes ut i 17 fall (3,3 procent). Fler uppgifter om påföljdsfördelningen framgår av tabell 1 i bilaga 7.

När det gäller ålder kan utläsas att 101 domar avsåg personer under 21 år. Fängelseandelen för denna åldersgrupp uppgick till 66,3 procent, vilket är lägre än för de äldre gärningsmännen. Medelåldern bland gärningsmännen uppgick till 31,1 år. Ytterligare detaljer kring påföljd efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 7.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 26 (6,9 procent) och antalet män till 437 (93,1 procent). Av kvinnorna dömdes 23 till fängelse, en fängelseandel motsvarande 63,9 procent, jämfört med männens om 81,7 procent. Man kan också se skillnader i andelen som döms till skyddstillsyn – 8 procent av kvinnorna och 4 procent av männen. Fler uppgifter framgår av tabell 3 i bilaga 7.

När det gäller utdömd fängelse tid avseende de 421 fängelsedomarna uppgår medelvärde till 20,2 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet uppgår till 9 år. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 4 och figur 1 i bilaga 7.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 174 personer (33,3 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 33,3 procent av dem som döms för grov misshandel är ostraffade, medan återstoden, 66,7 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring påföljd och tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 7.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 95 procent (400 domar) av de 421 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. Av dessa återfinns 123 på straffminimum eller därunder. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 19 domar (4,5 procent). I intervallet över 50 procent förekommer två domar, se vidare tabell 7b i bilaga 7.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga fall av grov misshandel som huvudbrott där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 104 domslut. Uppgifter om påföljdsfördelning framgår av tabell B:1 i bilaga 13.

När det gäller utdömda fängelse tider kan konstateras att 26 domslut innebar straff tider som understiger straffminimum ett år. I tre fall överstiger straffet 4 år, se vidare tabell B:2 i bilaga 13.

5.1.3 Sammanfattande jämförelse mellan undersökningsåren

Antalet domar är större år 2005 jämfört med år 2000.

Fängelseandelen, dvs. antalet gärningsmän som döms till fängelse, är i stort sett densamma de båda åren. En marginell ökning kan iakttas. En viss minskning kan noteras beträffande överlämnande till rättspsykiatrisk vård, 5 procent år 2005 jämfört med 6,5 procent år 2000. Fördelningen beträffande skyddstillsyn och villkorlig dom är i princip konstant mellan åren.

Den genomsnittliga utdömda fängelsetiden är något högre år 2005 (20,2 månader) jämfört med år 2000 (19,3 månader).

Andelen kvinnor som dömts för grov misshandel är något högre år 2005 (6,9 procent) jämfört med år 2000 (5,4 procent).

Andelen gärningsmän som återfallit i brott är lägre år 2005 (66,7 procent) jämfört med år 2000 (68,2 procent).

Andelen av straffskalan som utnyttjas är i stort sett konstant mellan åren.

Antalet försöks- och förberedelsebrott kan ha fördubblats; från 52 år 2000 till 104 år 2005. Eftersom statistiken även avser övriga fall då 23 kap. brottsbalken har tillämpats och således kan omfatta även t.ex. medhjälp är detta dock ingen säker slutsats.

5.2 Resultat av domsgranskningen

5.2.1 Inledning

Samtliga domar för de båda undersökningsåren 2000 och 2005 där grov misshandel har utgjort huvudbrott och gärningsmannen varit över 18 år beställdes in från BRÅ.

Sammantaget har 1 051 domar avseende grov misshandel granskats. Antalet domar har ökat med cirka 28 procent från 2000 till 2005. I undersökningsmaterialet uppgår antalet kvinnor till 6,6 procent (69 av 1051). Andelen kvinnor som dömts för fullbordad grov misshandel är 6,2 procent (58 av 935).

Gärningsmännens medelålder uppgår till 30, 65 år (median 27 år). Den yngste gärningsmannen i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 81 år. Andelen domar som överklagats uppgick till 45,1 procent. I 92,3 procent av domarna utdömdes skadestånd.

Som ovan nämnts är grov misshandel huvudbrott i domarna. Det förekommer därför att domarna innehåller flera brott av samma typ, men även typer av brott kan ingå i domen. Dessa brott bör dock inte vara av allvarigare slag än grov misshandel, som ju är huvudbrott (se metodbeskrivningen i bilaga 5). Av de genomgångna domarna innehåller

merparten (729 domar motsvarande 69,4 procent) flera brott i domen. Resterande 322 domar (30,6 procent) avser enstaka fall av grov misshandel. Längre fram i detta avsnitt kommer en särredovisning av domar som avser enstaka brott respektive domar som innehåller flera brott.

5.2.2 Utdömda påföljder

Utdömda påföljder, samtliga stadier

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	346	75,1%	448	75,9%	794	75,5%
Skyddstillsyn	68	14,8%	88	14,9%	156	14,8%
ren	2	0,4%	3	0,5%	5	0,5%
+ böter	2	0,4%	1	0,2%	3	0,3%
+ samhällstjänst	13	2,8%	18	3,1%	31	2,9%
+ kontraktsvård	14	3,0%	37	6,3%	51	4,9%
+ fängelse	16	3,5%	16	2,7%	32	3,0%
+ annat	21	4,6%	13	2,2%	34	3,2%
Villkorlig dom	8	1,7%	20	3,4%	28	2,7%
+ böter	1	0,2%	3	0,5%	4	0,4%
+ samhällstjänst	7	1,5%	17	2,9%	24	2,3%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättpsykiatrisk vård	38	8,2%	34	5,8%	72	6,9%
med prövning	33	7,2%	30	5,1%	63	6,0%
utan prövning	5	1,1%	4	0,7%	9	0,9%
Annan påföljd	1	0,2%	0	0,0%	1	0,1%
Totalt	461	100,0%	590	100,0%	1051	100,0%

Det kan noteras att antalet domar avseende grov misshandel är betydligt högre år 2005 jämfört med år 2000, 590 respektive 461 (en ökning om cirka 28 procent). Fördelningen mellan påföljderna är däremot relativt konstant mellan åren.

Uppdelning på fullbordade brott och försök- resp. förberedelsebrott

Typ av påföljd	Fullbordad		Försök		Förberedelse	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	730	78,1%	59	55,1%	5	55,6%
Skyddstillsyn	121	12,9%	31	29,0%	4	44,4%
ren	3	0,3%	1	0,9%	1	11,1%
+ böter	2	0,2%	1	0,9%	0	0,0%
+ samhällstjänst	24	2,6%	7	6,5%	0	0,0%
+ kontraktsvård	44	4,7%	7	6,5%	0	0,0%
+ fängelse	26	2,8%	6	5,6%	0	0,0%
+ annat	22	2,4%	9	8,4%	3	33,3%
Villkorlig dom	25	2,7%	3	2,8%	0	0,0%
+ böter	3	0,3%	1	0,9%	0	0,0%
+ samhällstjänst	22	2,4%	2	1,9%	0	0,0%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	58	6,2%	14	13,1%	0	0,0%
med prövning	54	5,8%	9	8,4%	0	0,0%
utan prövning	4	0,4%	5	4,7%	0	0,0%
Annan påföljd	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	935	100,0%	107	100,0%	9	100,0%

Av tabellen framgår att andelen som döms till fängelse för försök eller förberedelse till grov misshandel är lägre än fängelseandelen avseende fullbordade brott.

Grov misshandel, fullbordad

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	331	78,4%	399	77,8%	730	78,1%
Skyddstillsyn	53	12,6%	68	13,3%	121	12,9%
ren	1	0,2%	2	0,4%	3	0,3%
+ böter	2	0,5%	0	0,0%	2	0,2%
+ samhällstjänst	10	2,4%	14	2,7%	24	2,6%
+ kontraktsvård	12	2,8%	32	6,2%	44	4,7%
+ fängelse	12	2,8%	14	2,7%	26	2,8%
+ annat	16	3,8%	6	1,2%	22	2,4%
Villkorlig dom	7	1,7%	18	3,5%	25	2,7%
+ böter	1	0,2%	2	0,4%	3	0,3%
+ samhällstjänst	6	1,4%	16	3,1%	22	2,4%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättsspsykiatrisk vård	30	7,1%	28	5,5%	58	6,2%
med prövning	28	6,6%	26	5,1%	54	5,8%
utan prövning	2	0,5%	2	0,4%	4	0,4%
Annan påföljd	1	0,2%	0	0,0%	1	0,1%
Totalt	422	100,0%	513	100,0%	935	100,0%

Tabellen ovan visar fördelningen mellan påföljderna för grov misshandel då försök och förberedelse brott har uteslutits.

Grov misshandel, försök

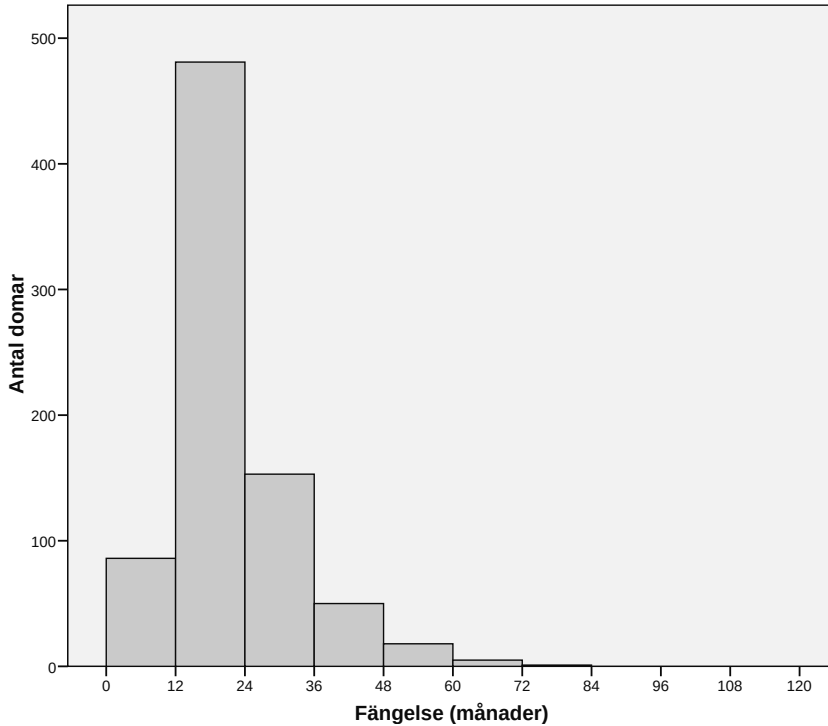
Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	14	37,8%	45	64,3%	59	55,1%
Skyddstillsyn	14	37,8%	17	24,3%	31	29,0%
ren	1	2,7%	0	0,0%	1	0,9%
+ böter	0	0,0%	1	1,4%	1	0,9%
+ samhällstjänst	3	8,1%	4	5,7%	7	6,5%
+ kontraktsvård	2	5,4%	5	7,1%	7	6,5%
+ fängelse	4	10,8%	2	2,9%	6	5,6%
+ annat	4	10,8%	5	7,1%	9	8,4%
Villkorlig dom	1	2,7%	2	2,9%	3	2,8%
+ böter	0	0,0%	1	1,4%	1	0,9%
+ samhällstjänst	1	2,7%	1	1,4%	2	1,9%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	8	21,6%	6	8,6%	14	13,1%
med prövning	5	13,5%	4	5,7%	9	8,4%
utan prövning	3	8,1%	2	2,9%	5	4,7%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	37	100,0%	70	100,0%	107	100,0%

Fördelningen mellan påföljdstyperna skiljer sig signifikant åt mellan år 2000 och år 2005, $\chi^2 (2, N = 107) = 7,14, p < .05$. Skillnaden består i att andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000, $\chi^2 (1, N = 107) = 6,84, p < .01$.

5.2.3 Fängelsestraff

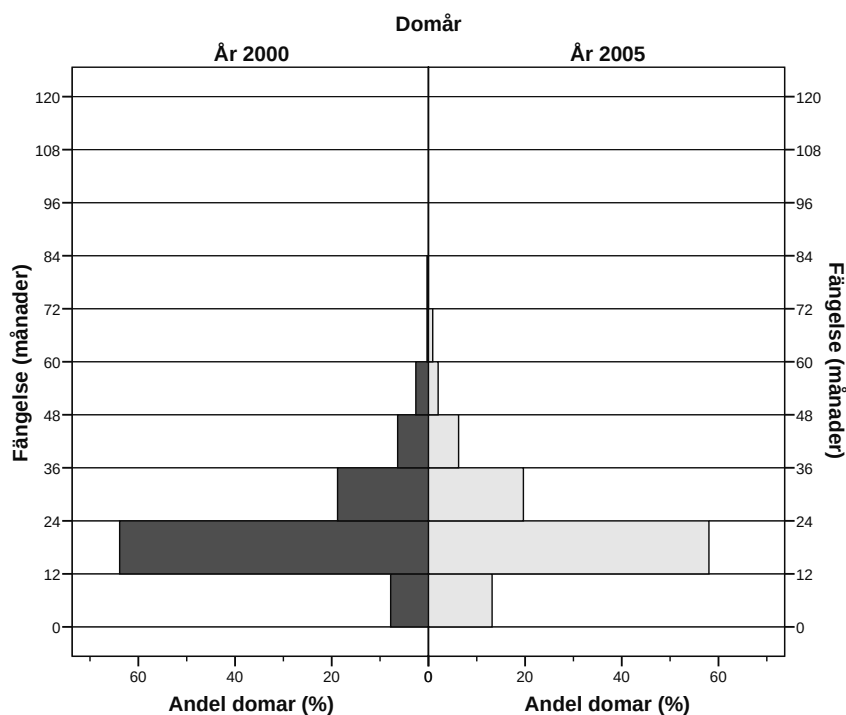
Fängelsestraffens längd vid grov misshandel

Figuren nedan visar fängelsestraffens längd vid grov misshandel, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna.

Totalt antal fängelsedomar	794
Medellängd (mån)	18,9
Medianlängd (mån)	16

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraffen efter längd uppdelat på de båda undersökningsåren för samtliga stadier av grov misshandel.

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	346	448
Medellängd (mån)	19,2	18,7
Medianlängd (mån)	18	16

Det föreligger ingen skillnad i strafflängd mellan år 2000 och år 2005, $z = -1,09$, $p = .28$ (Mann-Whitney). Som framgår av beräkningen ovan finns det inte någon signifikant skillnad beträffande den genomsnittliga utdömda fängelsestiden mellan de båda åren. En viss minskning har dock skett både vad gäller medel- och medianlängd.

Följande tabeller visar hur längden på fängelsestraffen fördelar sig avseende grov misshandel för de båda undersökningsåren.

År 2000

Fängelse: månader	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
3	1	0,3	0,3
4	4	1,2	1,4
5	1	0,3	1,7
6	4	1,2	2,9
8	7	2,0	4,9
9	2	0,6	5,5
10	8	2,3	7,8
12	79	22,8	30,6
13	1	0,3	30,9
14	29	8,4	39,3
15	19	5,5	44,8
16	15	4,3	49,1
18	62	17,9	67,1
19	1	0,3	67,3
20	12	3,5	70,8
21	2	0,6	71,4
22	1	0,3	71,7
24	43	12,4	84,1
27	1	0,3	84,4
28	4	1,2	85,5
29	1	0,3	85,8
30	14	4,0	89,9
32	1	0,3	90,2
33	1	0,3	90,5
36	14	4,0	94,5
42	8	2,3	96,8
48	7	2,0	98,8
54	2	0,6	99,4
60	1	0,3	99,7
72	1	0,3	100,0
Total	346	100,0	

År 2005

Fängelse: månader	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
1	2	0,4	0,4
4	2	0,4	0,9
5	1	0,2	1,1
6	12	2,7	3,8
8	22	4,9	8,7
9	3	0,7	9,4
10	16	3,6	12,9
11	1	0,2	13,2
12	98	21,9	35,0
13	3	0,7	35,7
14	29	6,5	42,2
15	25	5,6	47,8
16	21	4,7	52,5
18	68	15,2	67,6
20	9	2,0	69,6
21	4	0,9	70,5
22	3	0,7	71,2
24	56	12,5	83,7
26	1	0,2	83,9
27	2	0,4	84,4
28	2	0,4	84,8
30	23	5,1	90,0
32	2	0,4	90,4
34	2	0,4	90,8
36	22	4,9	95,8
42	6	1,3	97,1
48	9	2,0	99,1
60	4	0,9	100,0
Total	448	100,0	

Skäl för fängelsestraff som har angetts i domarna vid grov misshandel

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	453	341
Brottets art	%	57,1%	42,9%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	559	235
Brottets straffvärde	%	70,4%	29,6%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	173	621
Återfall i brott	%	21,8%	78,2%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	794
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	1	793
	%	0,1%	99,9%

Som framgår av tabellen ovan är brottets straffvärde det skäl för att välja fängelse som påföljd som oftast anges i domarna följt av brottets art och återfall i brott.

Fängelsestraffets längd (månader) per brottsstatus

Brottets status	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fullbordat	19,55	9,88	18	730
Försök	11,93	5,44	12	59

Domar för försök till grov misshandel leder till signifikant kortare fängelsestraff än domar för fullbordad grov misshandel, $z = -6,80$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

5.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	106	157
	Andel	30,6%	35,0%
Över 0% upp till 25%	Antal	221	272
	Andel	63,9%	60,7%
Över 25% upp till 50%	Antal	18	19
	Andel	5,2%	4,2%
Över 50% upp till 75%	Antal	1	0
	Andel	0,3%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		346	448
		100,0%	100,0%

Straffskalan för grov misshandel är fängelse i lägst ett och högst tio år. Straffskalan för grov misshandel är således mycket vid och spänner över 9 år. Varje fjärdedel är 27 månader. Eftersom minimum är fängelse ett år startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 39 månader eller 3 år 3 månader.
 50 procent av straffskalan uppgår till 66 månader eller 5 år 6 månader
 75 procent av straffskalan uppgår till 93 månader eller 7 år 9 månader
 100 procent av straffskalan uppgår till 120 månader eller 10 år

Cirka 95 procent av domarna återfinns inom den nedre fjärdedelen av straffskalan.

Det kan anmärkas att straffskalan för dråp enligt 3 kap. 2 § brottsbalken, dvs. uppsåtligt dödande som anses som mindre grovt, är fängelse i lägst sex år och högst tio år.

5.2.5 Skyddstillsyn

I 121 fall har påföljden bestämts till skyddstillsyn vid fullbordad grov misshandel.

Vilka skäl enligt 30 kap. 9 § brottsbalken som domstolen skall beakta vid val av skyddstillsyn som påföljd och i vilken utsträckning de har angetts framgår av tabellen nedan.

Skäl enligt 30:9 brottsbalken

		Ja	Nej
1 st	Antal	48	73
	%	39,7%	60,3%
2 st, punkt 1	Antal	9	112
	%	7,4%	92,6%
2 st, punkt 2	Antal	10	111
	%	8,3%	91,7%
2 st, punkt 3	Antal	44	77
	%	36,4%	63,6%
2 st, punkt 4	Antal	22	99
	%	18,2%	81,8%

Skyddstillsyn + kontraktsvård

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Alternativstraff	15,07	4,17	14	8	24	44

I de 44 fall som skyddstillsynen har förenats med särskild behandlingsplan uppgår medellängden på det alternativa fängelsestraffet till cirka 15 månader (median 14 månader).

Skyddstillsyn + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Antal timmar	177,50	41,83	180	80	240	24
Alternativstraff (månader)	8,50	2,26	8	5	12	24

När skyddstillsynen har förenats med samhällstjänst uppgår timmar-
nas medelantal till cirka 180. Det genomsnittliga alternativstraffet är
8,5 månader.

Skäl till fängelsepresumtion

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	37	84
	%	30,6%	69,4%
Straffvärde	Antal	48	73
	%	39,7%	60,3%
Återfall	Antal	11	110
	%	9,1%	90,9%

Det vanligaste skälet för fängelsepresumtionen är brottets straffvärde följt av brottets art. Återfall i brott som skäl har angetts i mindre än 10 procent.

I de 22 fall som skyddstillsyn har förenats med annan föreskrift utgörs föreskriften i samtliga fall "vård eller behandling".

Skyddstillsyn + dagsböter, skäl i 30:10 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	1	1
	%	50,0%	50,0%
Straffvärde	Antal	1	1
	%	50,0%	50,0%
Tidigare brottslighet	Antal	0	2
	%	0,0%	100,0%

Skyddstillsyn i kombination med böter är ytterst få till antalet, se tabellen ovan.

Skyddstillsyn + fängelse (28:3), skäl i 30:11 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	8	18
	%	30,8%	69,2%
Straffvärde	Antal	23	3
	%	88,5%	11,5%
Tidigare brottslighet	Antal	1	25
	%	3,8%	96,2%

I de 26 fall som skyddstillsynen har kombinerats med fängelse har skälen för detta i det överväganden antalet domar angetts som straffvärde. Därefter följer brottets art. Den tilltalades tidigare brottslighet har angetts i ett fall.

Skyddstillsyn + fängelse (28:3)

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Strafflängd (månader)	2,52	0,75	3	1	3	26

Medellängden på fängelsestraffet i kombination med skyddstillsyn är cirka 2,5 månader (median 3 månader).

5.2.6 Villkorlig dom

De allmänna förutsättningarna för villkorlig dom i 30 kap. 7 § första stycket brottsbalken har återopats i 46,2 procent av de domar där påföljden bestämts till villkorlig dom.

Villkorlig dom + samhällstjänst (fullbordade brott)

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Antal timmar	187,73	35,71	180	120	240	22
Alternativstraff (månader)	8,00	2,29	8	4	12	22

I 22 fall har påföljden för fullbordad grov misshandel bestämts till villkorlig dom med samhällstjänst. Alternativ straffet uppgår i medel till 8 månader och medelantalet samhällstjänsttimmar till drygt 180 (se tabellen ovan)

Villkorlig dom + samhällstjänst, alternativstraff per antal timmar

Antal timmar	Alternativstraff (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
120-179	5,78	0,67	6	9
180-219	8,43	0,79	8	7
220-	10,83	1,33	11	6

Villkorlig dom + samhällstjänst, skäl till fängelsepresumtion (fullbordade brott)

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	13	9
	%	59,1%	40,9%
Straffvärde	Antal	8	14
	%	36,4%	63,6%
Återfall	Antal	0	22
	%	,0%	100,0%

Som tabellen ovan visar har i de fall som den villkorliga domen för-
enats med samhällstjänst skälet för detta i 63,6 procent av fallet angetts
vara brottets art. Brottets straffvärde har angetts i 36,4 procent av fallen.
Återfall i brott har inte angetts i någon dom.

5.2.7 Enstaka fall av grov misshandel

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (729 domar
motsvarande 69,4 procent) flera brott i domen. Resterande 322 domar
(30,6 procent) avser enstaka fall av grov misshandel. Vissa analyser
har gjorts för att se främst påföljdsfördelning och strafftidens längd vid
enstaka fall av grov misshandel.

Utdömda påföljder, samtliga stadier

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	102	70,8%	124	69,7%	226	70,2%
Skyddstillsyn	23	16,0%	22	12,4%	45	14,0%
Villkorlig dom	6	4,2%	16	9,0%	22	6,8%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättsspsykiatrisk vård	12	8,3%	16	9,0%	28	8,7%
Annan påföljd	1	0,7%	0	0,0%	1	0,3%
Totalt	144	100,0%	178	100,0%	322	100,0%

Av tabellen ovan kan utläsas att fängelseandelen är något lägre vid
de enstaka fallen medan andelen som döms till villkorlig dom är högre.
Skillnaden i skyddstillsynsandelen är marginell.

I tabellen nedan har en uppdelning av de utdömda påföljderna gjorts
på de olika brottsstadierna.

Uppdelat på stadier

Typ av påföljd	Fullbordad		Försök		Förberedelse	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	217	71,6%	7	46,7%	2	50,0%
Skyddstillsyn	37	12,2%	6	40,0%	2	50,0%
Villkorlig dom	21	6,9%	1	6,7%	0	,0%
Böter	0	,0%	0	,0%	0	,0%
Rättsspsykiatrisk vård	27	8,9%	1	6,7%	0	,0%
Annan påföljd	1	,3%	0	,0%	0	,0%
Totalt	303	100,0%	15	100,0%	4	100,0%

Fängelsestraffens fördelning på straffskalan vid enstaka fall av fullbordad grov misshandel

		Domår		Totalt
		År 2000	År 2005	
Straffminimum (0%)	Antal	49	66	115
	Andel	49,5%	55,9%	53,0%
Över 0% upp till 25%	Antal	48	51	99
	Andel	48,5%	43,2%	45,6%
Över 25% upp till 50%	Antal	2	1	3
	Andel	2,0%	0,8%	1,4%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Total		99	118	217
		100,0%	100,0%	100,0%

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordad grov misshandel kan konstateras att 98,6 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

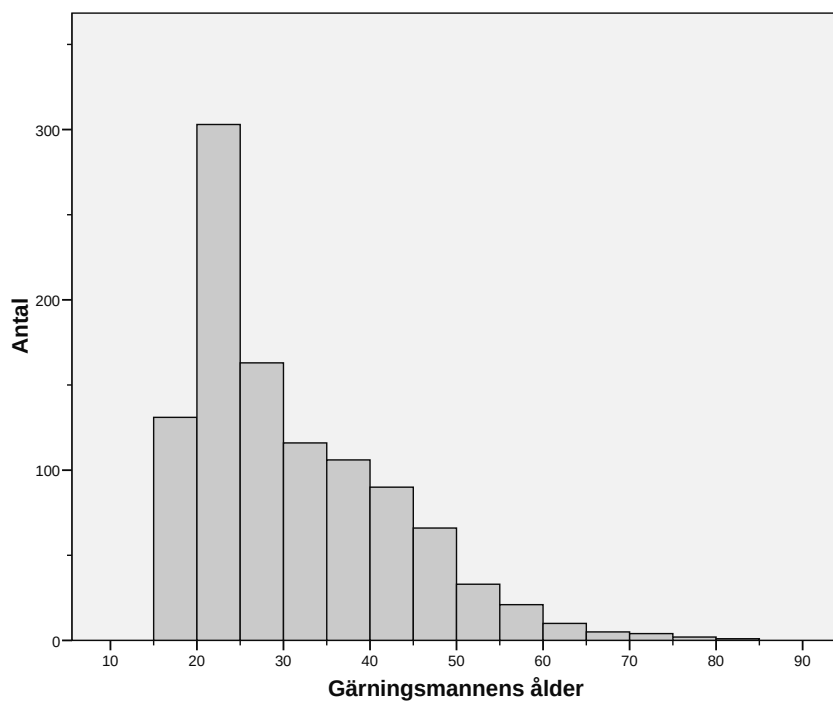
Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	21,06	10,39	18	513
Nej	15,95	7,41	12	217

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av fullbordad grov misshandel är 15,95 månader. I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, drygt 21 månader. Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen, $z = 7,58$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

5.2.8 Betydelsen av gärningsmannens ålder

Gärningsmannens ålder

Antal	1051
Medel	30,65
Median	27
Standardavvikelse	11,55
Minimum	18
Maximum	81

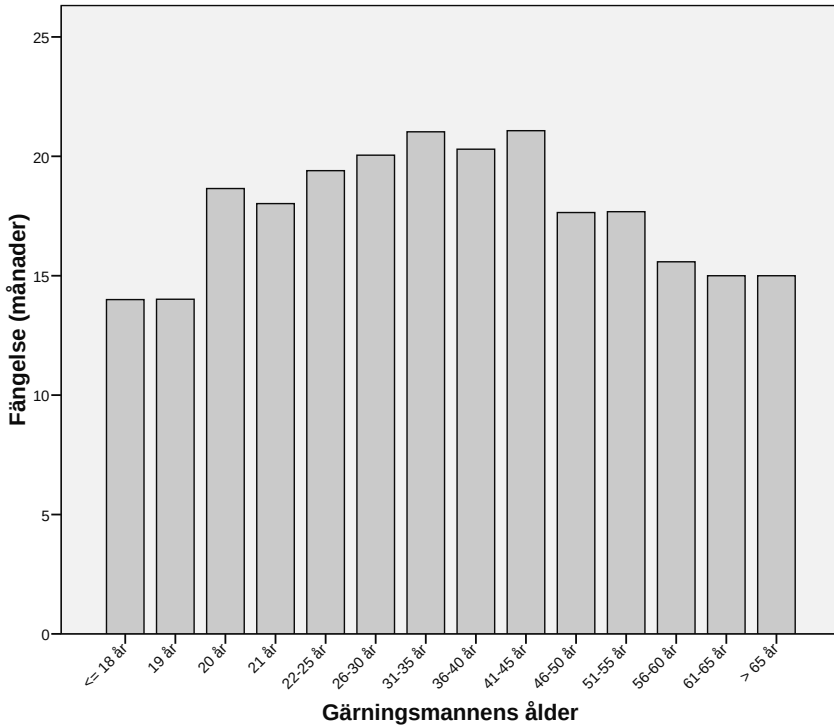
I *bilaga 18* återfinns mer detaljerade tabeller över gärningsmännens åldersfördelning.

Val av påföljd efter gärningsmannens ålder

Gärningsmannens ålder		Typ av påföljd				
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Rätt psykiatrisk vård	Annan påföljd
<= 18 år	Antal	18	19	5	1	0
	Andel	41,9%	44,2%	11,6%	2,3%	,0%
19 år	Antal	66	19	4	0	1
	Andel	73,3%	21,1%	4,4%	,0%	1,1%
20 år	Antal	63	20	8	3	0
	Andel	67,0%	21,3%	8,5%	3,2%	,0%
21 år	Antal	50	9	1	1	0
	Andel	82,0%	14,8%	1,6%	1,6%	,0%
22-25 år	Antal	153	21	1	10	0
	Andel	82,7%	11,4%	,5%	5,4%	,0%
26-30 år	Antal	128	14	2	10	0
	Andel	83,1%	9,1%	1,3%	6,5%	,0%
31-35 år	Antal	79	17	3	14	0
	Andel	69,9%	15,0%	2,7%	12,4%	,0%
36-40 år	Antal	74	10	1	11	0
	Andel	77,1%	10,4%	1,0%	11,5%	,0%
41-45 år	Antal	68	13	2	5	0
	Andel	77,3%	14,8%	2,3%	5,7%	,0%
46-50 år	Antal	48	7	0	3	0
	Andel	82,8%	12,1%	,0%	5,2%	,0%
51-55 år	Antal	25	3	0	4	0
	Andel	78,1%	9,4%	,0%	12,5%	,0%
56-60 år	Antal	12	2	0	3	0
	Andel	70,6%	11,8%	,0%	17,6%	,0%
61-65 år	Antal	4	2	1	3	0
	Andel	40,0%	20,0%	10,0%	30,0%	,0%
> 65 år	Antal	6	0	0	4	0
	Andel	60,0%	,0%	,0%	40,0%	,0%

Av tabellen ovan framgår att andelen som döms till fängelse är lägre för gärningsmän under 21 år. Vidare framgår att andelen skyddstillsynsdomar är högre för denna åldersgrupp.

Genomsnittligt fängelsestraff

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = .13$, $p < .001$. Korrelationen är dock tämligen svag.

Fängelsestraffens längd

Gärningsmannens ålder	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
<= 20 år	15,96	8,348	14,00	146
> 20 år	19,57	10,026	18,00	648

Tabellen visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre får i genomsnitt kortare fängelsestraff än gärningsmän som är äldre än 20 år, $z = -4,95$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Tillämpning av ungdomsrabatt

Gärningsmannens ålder		Tillämpning av Brottsbalken 29:7 (ungdomsrabatt)	
		Ja	Nej
<= 18 år	Antal	36	7
	Andel	83,7%	16,3%
19 år	Antal	74	16
	Andel	82,2%	17,8%
20 år	Antal	78	16
	Andel	83,0%	17,0%
21 år	Antal	1	60
	Andel	1,6%	98,4%
22-25 år	Antal	1	184
	Andel	0,5%	99,5%

Att 29 kap. 7 § brottsbalken åberopats även beträffande gärningsmän som är 21 år eller äldre kan förklaras av att domen omfattat flera brott och något av dem kan ha begåtts för 21 års ålder.

Tillämpning av ungdomsrabatt och fängelsestraffets längd

Tillämpning av Brottsbalken 29:7 (ungdomsrabatt)	Påföljd: Fängelse (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	16,4	8,5	14	135
Nej	19,4	10,0	18	659

Fängelsestraffet är signifikant kortare i de fall där ungdomsrabatten tillämpats, $z = -3,86$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

5.2.9 Försvårande och förmildrande omständigheter vid fullbordad grov misshandel

Åberopade 29:1-omständigheter

	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Enhetlig rättstillämpning	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit	20	4,7%	33	6,4%	53	5,7%
Subjektiva omständigheter hänförliga till gärningsman- nen	0	0,0%	6	1,2%	6	0,6%

Det framgår av tabellen att det är relativt ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det främst den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Åberopade 29:2-omständigheter (försvårande)

Omständighet i 29:2	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 2	12	2,8%	17	3,3%	29	3,1%
Punkt 3	0	0,0%	2	0,4%	2	0,2%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 6	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 7	7	1,7%	6	1,2%	13	1,4%
Punkt 8	0	0,0%	2	0,4%	2	0,2%

Det är också ovanligt att försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna, vilket framgår av tabellen ovan. Flera av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet. Den omständighet som åberopats i flest fall (29) är punkten 2, dvs. att gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Därefter har punkten 7, dvs. att ett motiv för brottet har varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet (s.k. hatbrott), anförts i 13 fall. Punkt 3 (gärningsmannen har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig) och punkt 8

(brottet har varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till närstående person) har angetts i vardera två fall.

Åberopande av en eller flera 29:2-omständigheter (försvårande)

29:2-omständighet åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	26,75	10,60	24	44
Nej	19,08	9,66	16	686

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet enligt 29 kap 2 § p. 2 brottsbalken har åberopats, $z = 5,53$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 2 (särskild hänsynslöshet)

29:2 punkt 2 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	28,11	11,01	24	28
Nej	19,20	9,68	18	702

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap 2 § p. 2 brottsbalken har åberopats, $z = 4,80$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 7 (hatbrott)

29:2 punkt 7 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	24,25	10,43	24	12
Nej	19,47	9,86	18	718

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap 2 § p. 7 brottsbalken har åberopats, $z = 2,24$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:3-omständigheter (förmildrande)

Omständighet i 29:3	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Antal	Andel	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	10	2,4%	7	1,4%	17	1,8%
Punkt 2	9	2,1%	8	1,6%	17	1,8%
Punkt 3	4	0,9%	0	0,0%	4	0,4%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	11	2,6%	7	1,4%	18	1,9%

När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges.

Punkten 4 (brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla) förekommer inte alls. Punkterna 1 (brottet föranletts av annans grovt kränkande beteende), 2 (gärningsmannen till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande) och 5 (gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap. brottsbalken) är i stort sett lika vanligt förekommande. Punkten 3, dvs. gärningsmannens handlande stått i samband med hans uppenbart bristande utvecklig, erfarenhet eller omdömesförmåga, har angetts i 4 domar.

Åberopande av en eller flera 29:3-omständigheter (förmildrande)

29:3-omständighet åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	16,26	7,31	14	39
Nej	19,73	9,98	18	691

Fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § första stycket brottsbalken har åberopats, $z = -5,53$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:3 punkt 1 (föranlett av annans grovt kränkande beteende)

29:3 punkt 1 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	17,40	7,71	14	15
Nej	19,59	9,92	18	715

Fängelsestraffens längd skiljer sig inte signifikant åt beroende på om 29 kap. 3 § första stycket p. 1 brottsbalken har åberopats eller ej, $z = -0,91$, $p = .36$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:3 punkt 2 (starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande)

29:3 punkt 2 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	16,58	7,47	12	12
Nej	19,62	9,92	18	715

Fängelsestraffens längd skiljer sig inte signifikant åt beroende på om 29 kap. 3 § första stycket p. 2 brottsbalken har åberopats eller ej, $z = -1,39$, $p = .17$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:3 punkt 5 (gärning som avses i kap 24)

29:3 punkt 5 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	14,00	6,68	12	13
Nej	19,65	9,90	18	717

Fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där 29 kap. 3 § första stycket p. 5 brottsbalken har åberopats, $z = -2,07$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopade av 29:5-omständigheter (s.k. billighetsskäl)

Omständighet i 29:5	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Antal	Andel	Andel	Antal	Andel
1 st, punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 2	2	0,5%	3	0,6%	5	0,5%
1 st, punkt 3	3	0,7%	3	0,6%	6	0,6%
1 st, punkt 4	4	1,0%	12	2,3%	16	1,7%
1 st, punkt 5	5	1,2%	0	0,0%	5	0,5%
1 st, punkt 6	2	0,5%	2	0,4%	4	0,4%
1 st, punkt 7	5	1,2%	9	1,8%	14	1,5%
1 st, punkt 8	1	0,2%	1	0,2%	2	0,2%
2 st	3	0,7%	2	0,4%	5	0,5%

När det gäller de s.k. billighetsskälerna i 29 kap. 5 § brottsbalken är punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande. Punkterna 2 (gärningsmannen har efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet), 3 (gärningsmannen har frivilligt angett sig), 5 (gärningsmannen till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning), och 6 (gärningsmannen till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde) förekommer i princip i lika stor utsträckning. I två fall har punkten 8, dvs. någon annan omständighet föreligger som påkallar att gärningsmannen får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverat, åberopats. Punkten 1, dvs. att gärningsmannen till följd av brottet har drabbats av allvarlig kroppsskada, förekommer inte alls i undersökningsmaterialet.

Paragrafens andra stycke, som anger att om en omständighet enligt första stycket föreligger får rätten, om det är påkallat av särskilda skäl, döma till ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet, har åberopats i fem fall.

Åberopande av en eller flera omständigheter i 29:5 1 st (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5 1 st åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	17,40	9,87	15	45
Nej	19,69	9,87	18	685

Det föreligger en marginellt signifikant skillnad som visar att kortare straff utdömts då en eller flera omständigheter i 29 kap. 5 § första stycket brottsbalken åberopats, $z = -1,87$, $p = .06$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:5 1 st punkt 4 (utvisning)

29:5 1 st punkt 4 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	23,94	12,16	20	16
Nej	19,43	9,81	18	713

En marginellt signifikant skillnad föreligger med innebörd att längre straff utdömts i de fall där 29 kap. 5 § första stycket p. 4 brottsbalken har åberopats, $z = 1,71$, $p = .09$ (Mann-Whitney). En närmare redogörelse för dessa domar återfinns i avsnitt 5.3.

Åberopande av 29:5 1 st punkt 7 (ovanligt lång tid förflutit)

29:5 1 st punkt 7 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	12,77	3,09	12	13
Nej	19,65	9,91	18	716

Fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där 29 kap. 5 § första stycket p. 7 brottsbalken har åberopats, $z = -3,11$, $p < .01$ (Mann-Whitney).

Förfluten tid mellan brott och dom (månader) i fall där 29:5 1 st punkt 7 åberopats

29:5 1 st punkt 7 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Ja	38,46	23,41	30	12	99	13
Nej	4,53	6,65	2	0	59	714

Tiden som förflutit mellan brott och dom är signifikant längre i de fall där 29 kap. 5 § första stycket p. 7 brottsbalken har åberopats, $z = 6,06$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

I *bilaga 18* finns en tabell som närmare visar förfluten tid mellan brott och dom i månader i de fall där 29 kap 5 § första stycket p. 7 brottsbalken åberopats. Av den tabellen framgår att den kortaste tid som förflutit mellan brott och dom i dessa fall åberopats är ett år. I tre fall därutöver har punkten åberopats när tiden understigit två år. I resterande fall är den förflutna tiden mellan brott och dom två år eller mer.

Försvårande omständigheter vid rubricering och/eller straffmätning

	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Angetts vid rubricering	401	95,0%	484	94,9%	885	95,0%
Angetts vid straffmätning	1	0,2%	3	0,6%	4	0,4%
Angetts vid både rubricering och straffmätning	19	4,5%	18	3,5%	37	4,0%

Som framgår av tabellen ovan åberopas olika försvårande omständigheter nästan uteslutande vid rubriceringen av brottet. De synes således användas kvalificerande för att rubricera misshandeln som grov.

5.2.10 Betydelsen av gärningsmannens kön

Val av påföljd (fullbordade brott)

		Typ av påföljd				
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Rättspsyk.	Annan påföljd
Kvinna	Antal	35	15	3	5	0
	Andel	60,3%	25,9%	5,2%	8,6%	0,0%
Man	Antal	695	106	22	53	1
	Andel	79,2%	12,1%	2,5%	6,0%	0,1%

Andelen kvinnor som fick fängelsestraff var signifikant mindre än motsvarande andel män, $\chi^2 (1, N = 935) = 11,36$, $p < .001$.

Längd på fängelsestraffen (fullbordade brott)

	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Kvinna	20,60	11,18	18	35
Man	19,49	9,81	18	695

Längden på fängelsestraffen skilde sig inte åt mellan kvinnor och män, $z = -0,24$, $p = .81$ (Mann-Whitney).

Sammanfattningsvis kan sägas att fängelseandelen är signifikant lägre för kvinnor som döms för grov misshandel. Andelen skyddstillsynsdomar är också högre för kvinnorna. Däremot syns inte någon skillnad när det gäller längden på utdömda fängelsestraff.

5.2.11 Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller gärningsmannens tidigare brottslighet framgick det att denne var tidigare dömd i 709 fall. I 194 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde var tidigare dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 147 fall. I åtminstone 67,5 procent av samtliga domar avseende grov misshandel var det således fråga om återfall i brott.

Medeltiden som förflutit sedan senast dom var 22,5 månader och de vanligast förekommande påföljderna i den tidigare domen var fängelse (40 procent) följt av skyddstillsyn (31,9 procent), dagsböter (10,8 procent) och villkorlig dom (9,2 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 113 fall och i 104 av dessa hade hela tiden förverkats. Medelvärde av den tid som förverkades av 3,86 månader.

När det gäller frågan om hur återfallet har beaktats kan konstateras att det i 174 fall har angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet och i 98 fall genom förverkande. 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 45 fall och den vanligast omständighet som har angetts är att gärningsmannen har återfallit i likartad brottslighet.

5.2.12 Tid mellan brott och dom

Tid förfluten mellan brott och dom (månader) per typ av påföljd vid grov misshandel, fullbordad

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	5,13	8,53	2	728
Skyddstillsyn	6,91	7,82	4	121
Villkorlig dom	12,28	11,40	11	25
Rättspsykiatrisk vård	4,03	7,25	2	58
Annan påföljd	8,00	.	8	1
Total	5,49	8,54	2	933

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper, $\chi^2 (3, N = 933) = 22,00, p < .001$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig signifikant från fängelse, skyddstillsyn och rättspsykiatrisk vård, $p < .05$ (Bonferroni-korrigerig). Fängelse skiljer sig marginellt från skyddstillsyn, $p = .08$. Annan påföljd togs inte med i analysen p.g.a. det lilla antalet.

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	5,04	8,35	2	420
År 2005	5,85	8,69	2	512

Signifikant längre tid förflöt mellan brott och dom hos fallen från år 2005 än hos de från år 2000, $z = -2,08, p < .05$ (Mann-Whitney).

Det föreligger en signifikant negativ korrelation mellan tiden mellan brott och dom längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.14, p = .001$. Kortare förfluten tid är alltså förknippad med längre fängelsestraff.

5.2.13 Relation mellan gärningsman och målsägande

Målsägandens relation till gärningsmannen

Typ av relation	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Obekant	162	38,4%	216	42,2%	378	40,5%
Ytligt bekant	84	19,9%	117	22,9%	201	21,5%
Nära bekant	68	16,1%	72	14,1%	140	15,0%
Parrelation	69	16,4%	72	14,1%	141	15,1%
Nära familjerelation	10	2,4%	17	3,3%	27	2,9%
Annan släktrelation	7	1,7%	2	0,4%	9	1,0%
Framgår inte	22	5,2%	16	3,1%	38	4,1%

Av tabellen framgår att relationerna mellan gärningsman och målsäganden vid grov misshandel, fullbordat brott i stort inte har förändrats mellan de båda åren. Det är dock en viss ökning för relationerna "obekant" och "ytlig bekant"

Plats för gärningen

Plats	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Gärningsmannens bostad	23	5,5%	22	4,3%	45	4,9%
Målsägandens bostad	61	14,6%	85	16,7%	146	15,8%
Gemensam bostad	47	11,3%	59	11,6%	106	11,4%
GM:s/MÅ:s arbetsplats	12	2,9%	14	2,8%	26	2,8%
Allmän plats	215	51,6%	269	52,8%	484	52,3%
Annan plats	59	14,1%	60	11,8%	119	12,9%

Tabellen ovan visar att platsen för brotten i princip är oförändrad mellan de båda åren. En mindre ökning av grov misshandel på allmän plats kan dock noteras.

5.2.14 Typ av våld och konsekvenser för målsäganden

Våldsbruk vid fullbordad grov misshandel

		Ja	Nej
Slag utan tillhygge	Antal	403	532
	%	43,1%	56,9%
Slag med tillhygge	Antal	267	668
	%	28,6%	71,4%
Knivstick	Antal	278	657
	%	29,7%	70,3%
Sparkar	Antal	386	549
	%	41,3%	58,7%
Annat	Antal	263	672
	%	28,1%	71,9%

Som framgår ovan är det vanligaste våldet som utövas slag utan tillhygge, följt av sparkar, knivstick, slag med tillhygge och annat. De olika typerna av våld förekommer inte sällan i kombination.

Konsekvenser för målsägande

		Ja	Nej
Kroppsskada	Antal	922	13
	%	98,6%	1,4%
Sjukdom	Antal	1	934
	%	0,1%	99,9%
Smärta	Antal	700	235
	%	74,9%	25,1%
Vanmakt	Antal	64	871
	%	6,8%	93,2%

De till antalet helt överväganden konsekvenserna för målsäganden är kroppsskada och smärta. Vanmakt, dit medvetlöshet har räknats vid granskningen, förekommer i 64 fall. I ett fall förekommer sjukdom. De olika typerna av konsekvenser för målsäganden förekommer inte sällan i kombination.

Beaktat vid rubricering

		Ja	Nej
Livsfarlig	Antal	171	764
	%	18,3%	81,7%
Svår skada/sjukdom	Antal	106	829
	%	11,3%	88,7%
Särskild råhet	Antal	724	211
	%	77,4%	22,6%
Annat	Antal	166	769
	%	17,8%	82,2%

Tabellen ovan visar vad domstolarna uttryckligen angett för skäl för att rubricera misshandelsbrottet som grov misshandel.

5.2.15 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen*Allmänt*

Samtliga domar för de båda undersökningsåren 2000 och 2005 där grov misshandel har utgjort huvudbrott och gärningsmannen varit över 18 år beställdes in från BRÅ.

Sammantaget har 1 051 domar avseende grov misshandel granskats. Antalet domar har ökat med cirka 28 procent från 2000 till 2005. I undersökningsmaterialet uppgår antalet kvinnor till 6,6 procent (69 av 1051). Andelen kvinnor som dömts för fullbordad grov misshandel är 6,2 procent (58 av 935). Gärningsmännens medelålder uppgår till 30,65 år (median 27 år). Den yngste gärningsmannen i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 81 år. Andelen domar som överklagats uppgick till 45,1 procent. I 92,3 procent av domarna utdömdes skadestånd.

Fördelning av påföljder

Fördelningen mellan påföljderna är däremot relativt konstant mellan åren när det gäller samtliga stadier av grov misshandel. Fängelseandelen uppgår till drygt 75 procent och andelen domar till skyddstillsyn till knappt 15 procent. Den därefter vanligaste påföljden är rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

Andelen som döms till fängelse för försök eller förberedelse till grov misshandel är lägre än fängelseandelen avseende fullbordade brott.

När det gäller försök till grov misshandel skiljer sig fördelningen mellan påföljderna signifikant åt mellan år 2000 och år 2005. Skillnaden består i att andelen fängelsestraff var signifikant högre år 2005 än år 2000.

Fängelsestraff

Antalet fängelsestraff avseende grov misshandel, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna, var 794 och dess medellängd uppgår till 18,9 månader. Vid en jämförelse mellan åren föreligger inte någon signifikant skillnad i strafflängd; medelvärde på strafftiden uppgår år 2000 till 19,2 månader och år 2005 till 18,7 månader.

Domar för försök till grov misshandel leder till signifikant kortare fängelsestraff än domar för fullbordad grov misshandel.

När det gäller utnyttjad andel av straffskalan visar det sig att 94,5 (år 2000) respektive 95,7 (år 2005) procent av domarna ligger på den nedersta fjärdedelen av straffskalan. Den nedersta fjärdedelen går upp till fängelse 3 år 3 månader.

Skyddstillsyn

I 121 fall har påföljden bestämts till skyddstillsyn vid fullbordad grov misshandel.

I de 44 fall som skyddstillsynen har förenats med särskild behandlingsplan uppgår medellängden på det alternativa fängelsestraffet till cirka 15 månader (median 14 månader).

När skyddstillsynen har förenats med samhällstjänst, vilket skett i 24 fall, uppgår timmarnas medelantal till cirka 180. Det genomsnittliga alternativstraffet är 8,5 månader.

I de 22 fall som skyddstillsynen har förenats med annan föreskrift utgörs föreskriften i samtliga fall "vård eller behandling".

Medellängden på fängelsestraffet i kombination med skyddstillsyn är cirka 2,5 månader (median 3 månader).

I de 26 fall som skyddstillsynen har kombinerats med fängelse har skälen för detta i det överväganden antalet domar angetts som straffvärde. Därefter följer brottets art. Den tilltalades tidigare brottslighet har angetts i ett fall.

Villkorlig dom

De allmänna förutsättningarna för villkorlig dom i 30 kap. 7 § första stycket brottsbalken har åberopats i 46,2 procent av de domar där påföljden bestämts till villkorlig dom.

I 22 fall har påföljden för fullbordad grov misshandel bestämts till villkorlig dom med samhällstjänst. Alternativ straffet uppgår i medel till 8 månader och medelantalet samhällstjänsttimmar till drygt 180.

I de fall som den villkorliga domen förenats med samhällstjänst har skälet för detta i 63,6 procent av fallen angetts vara brottets art. Brottets straffvärde har angetts i 36,4 procent av fallen. Återfall i brott har inte angetts i någon dom.

Enstaka fall av grov misshandel

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (729 domar motsvarande 69,4 procent) flera brott i domen. Resterande 322 domar (30,6 procent) avser enstaka fall av grov misshandel. Vissa analyser har gjorts för att se främst påföljdsfördelning och strafftidens längd vid enstaka fall av grov misshandel.

Fängelseandelen är något lägre vid de enstaka fallen medan andelen som döms till villkorlig dom är högre. Skillnaden i skyddstillsynsandelen är marginell.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordad grov misshandel kan konstateras att 98,6 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov misshandel är 15,95 månader. I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, drygt 21 månader. Det innebär att fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen. Korrelationen är dock tämligen svag. Statistisk jämförelse visar också att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

När det gäller fördelningen av påföljderna kan noteras att fängelseandelen är lägre för gärningsmän under 21 år. Andelen domar till skyddstillsyn liksom till villkorlig dom är vidare högre än för äldre gärningsmän.

Fängelsestraffet är signifikant kortare i de fall där 29 kap. 7 § brottsbalken (den s.k. ungdomsrabatten) tillämpats.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Det är relativt ovanligt att omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken uttryckligen åberopas i domarna. I de fall så sker är det främst den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit som lyfts fram.

Det är också ovanligt att *försvårande omständigheter* enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domarna. Sammantaget har så skett i 46 fall. Flera av de punkter som räknas upp i lagrummet har inte förekommit i undersökningsmaterialet. Den omständighet som åberopats i flest fall (29) är att gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Därefter har en hänvisning till att det rör sig om s.k. hatbrott, anförts i 13 fall. Fängelsestraffen är signifikant längre när försvårande omständigheter har angetts.

Olika försvårande omständigheter åberopas nästan uteslutande vid rubriceringen av brottet. De används för att rubricera misshandeln som grov.

När det gäller *förmildrande omständigheter* enligt 29 kap. 3 § brottsbalken är det inte heller särskilt vanligt att sådan uttryckligen anges. Sammantaget har så skett i 56 fall. Fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats.

När det gäller *de s.k. billighetsskäl* i 29 kap. 5 § brottsbalken är punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande.

Det föreligger en marginellt signifikant skillnad som visar att kortare straff utdömts då en eller flera omständigheter i 29 kap. 5 § första stycket (billighetsskäl) åberopats.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller gärningsmannens tidigare brottslighet framgick det att denne var tidigare dömd i 709 fall. I 194 fall kunde utläsas av domen att den dömde var tidigare ostraffad. Om den dömde var tidigare dömd eller ostraffad kunde inte utläsas i 147 fall. I åtminstone 67,5 procent av samtliga domar avseende grov misshandel var det således fråga om återfall i brott.

Tid mellan brott och dom

Tiden som har förflutit mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig signifikant från fängelse, skyddstillsyn och rättspsykiatrisk vård, vilket innebär att längre tid har förflutit från brottet i de fall som påföljden bestämts till villkorlig dom. Fängelse skiljer sig marginellt från skyddstillsyn på så sätt att det är något kortare tid som förflutit från brottet i de fall som påföljden blir fängelse.

Det var signifikant längre tid som förflöt mellan brott och dom hos fallen från år 2005 än hos de från år 2000.

Vidare föreligger det en signifikant negativ korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet. Kortare förfluten tid är alltså förknippad med längre fängelsestraff.

Kön och relation

Andelen kvinnor som fick fängelsestraff var signifikant mindre än motsvarande andel män. Andelen skyddstillsynsdomar är också högre

för kvinnorna. Medellängden på fängelsestraffen skilde sig dock inte åt mellan kvinnor och män.

Relationerna mellan gärningsmannen och målsäganden har i stort inte förändrats mellan de båda åren. En viss ökning för relationerna "obekant" och "ytlig bekant" kan dock iakttas. Platsen för brotten i princip är oförändrad mellan de båda åren. En mindre ökning av grov misshandel på allmän plats kan dock noteras.

Typ av våld och konsekvenser för målsäganden

Det vanligaste våldet som utövas vid grov misshandel är slag utan tillhygge följt av sparkar, knivstick, slag med tillhygge och annat. De olika typerna av våld förekommer inte sällan i kombination.

De till antalet helt överväganden konsekvenserna för målsäganden är kroppsskada och smärta. Vanmakt, dit medvetslöshet har räknats vid granskningen, förekommer i 64 fall. I ett fall förekommer sjukdom. De olika konsekvenserna för målsäganden förekommer ofta i kombination.

5.3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende grov misshandel

5.3.1 Inledning

Totalt har 1 051 tingsrättsdomar avseende grov misshandel granskats. Till dessa hör 185 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för grov misshandel men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Av de tingsrättsdomar som inkommit efter beställning har 71 domar avseende grov misshandel undantagits från granskning eftersom de av olika skäl inte uppfyllde förutsättningarna för granskningen, t.ex. på grund av att hovrätten rubricerade om gärningen.

5.3.2 Rubricering

När det gäller den eller de omständigheter som föranlett domstolen att rubricera misshandelsbrottet som grovt, har granskningsmallen gett möjlighet att ange en eller flera av de omständigheter som särskilt omnämns i 3 kap. 6 § brottsbalken. I många fall har dock domstolarna beaktat andra omständigheter än sådana som är omedelbart hänförliga till exemplen i den bestämmelsen. I sådana fall har granskarna markerat för "annat". Här följer några exempel på sådana andra omständigheter som domstolarna beaktat i rubriceringsfrågan:

"Tingsrätten finner att AA gjort sig skyldig till de gärningar som åklagaren gjort gällande. Dock kan inte med säkerhet anses utrett att han slagit YY med hammare. På grund av att hon varit närstående och då misshandeln skett i hennes hem bör vad hon drabbats av ändå bedömas som grov misshandel".

Påföljden för detta och andra brott bestämdes till skyddstillsyn med samhällstjänst 200 timmar och behandlingsföreskrift (alternativstraff fängelse ett år).

"Misshandeln har begåtts nattetid av två personer. [...] Misshandeln får med hänsyn till vad som nu sagts – i vart fall i allt väsentligt – anses ha begåtts tillsammans och i samförstånd. Den har innefattat användande av två vapen, dels ett vasst föremål som orsakat relativt allvarlig skada på YY, dels en hammare. AA har hävdatt att det skulle kunna vara han som med hammaren orsakat YY:s ryggskador. Detta innebär att han måste utdelat kraftiga slag med den. BB och AA har alltså var för sig bidragit till misshandeln med att använda vapen eller tillhyggen. Alla dessa omständigheter tillsammans gör att misshandelsbrottet bör bedömas som grovt".

Påföljderna för de båda gärningsmännen, som dömdes även för andra brott, bestämdes till fängelse ett år en månad respektive ett år tre månader.

"De skador som tillfogats YY har enligt rättsintyget inte varit förenade med livsfara. Misshandeln har ändå utförts på sådant sätt att den bör bedömas som grov".

Enligt domskälen var det klarlagt att YY, utan föregående provokation, blivit skuren i ansiktet med en kniv. Påföljden bestämdes till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

"Gärningen skall bedömas som misshandel. Detta brott är grovt, särskilt med tanke på att det rört sig om ett överraskande angrepp med ett farligt vapen [en kniv]".

Påföljden för bl.a. grov misshandel bestämdes även i detta fall till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

"Brottet är att bedöma som grovt eftersom AA använt sig av ett livsfarligt tillhygge [en kniv]".

Användandet av ett livsfarligt tillhygge innebär inte med automatik att, som nämns särskilt i 3 kap. 6 § brottsbalken, gärningen i sig varit livsfarlig. Markering har därför gjorts för "annat". Påföljden i det nu nämnda fallet bestämdes till fängelse fyra månader, med beaktande bl.a. av att misshandeln fick anses vara nödvärnsexcess.

5.3.3 Konsekvenser för målsägande

I endast ett fall enligt de granskade domarna har gärningen orsakat målsäganden sjukdom (till skillnad från kroppsskada): AA hade ett flerårigt

förhållande med YY och smittade därvid denne med HIV, medveten om att han redan vid förhållandets början själv bar på smittan. Tingsrätten bestämde, med beaktande av brottets art och straffvärde, påföljden för AA till fängelse ett år sex månader.

5.3.4 Försvårande omständigheter

Domstolarna har i relativt få fall åberopat omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken i straffskärpande syfte. Här nedan följer några exempel på sådan tillämpning i fråga om grov misshandel:

AA dömdes för att tillsammans med BB ha misshandlat YY, som de kände sedan tidigare. De hade först slagit ned henne och därefter, medan hon låg på gatan, slagit och sparkat henne hårt bl.a. i huvudet. Gärningen bedömdes som grov misshandel eftersom den präglades "av råhet och brutalitet och förövats av två män mot en ensam, värlös kvinna, som vållats relativt stora skador". I påföljdsfrågan anförde hovrätten bl.a.:

"AA och BB har, utan att det förelegat någon omständighet som kan hänföras till provokation, utsatt YY för en mycket rå och brutal misshandel, vilken har skett i närvaro av hennes åttaåriga dotter. [...] YY har tillfogats allvarliga skador. Att följderna av misshandeln inte har blivit värre måste anses bero endast på tillfälliga omständigheter. Hon har även förlorat medvetandet på grund av misshandeln under någon tid, även om det inte kan anses utrett att tillståndet haft en livshotande varaktighet. Sammantaget är omständigheterna sådana att gärningarna har ett så betydande straffvärde som tingsrätten funnit, d.v.s. motsvarande ett fängelsestraff om två år."

Med hänsyn till brottets art och straffvärde samt AA:s återfall i brott, bestämdes påföljden för hans del till fängelse. Med beaktande av dels hans ungdom (20 år), dels bestämmelsen i 34 kap. 3 § 2 st. brottsbalken stannade strafftiden vid ett år åtta månader.

AA och BB dömdes för att ha misshandlat YY på sätt att AA, med en machete i handen, först fällde YY till marken med ett slag och att båda gärningsmännen därefter slog och sparkade den liggande YY i huvudet och på kroppen. YY kände inte gärningsmännen sedan tidigare. Enligt tingsrätten hade AA och BB kommit till platsen – utanför en festlokal – för att "genomföra en bestraffning" och därvid "effektivt misshandlat" YY när han låg försvarslös framför dem. De hade därigenom visat särskild hänsynslöshet och råhet och dömdes således för grov misshandel; AA dessutom för grovt olaga hot och brott mot knivlagen. I påföljdsfrågan anförde tingsrätten:

"Den grova misshandeln är brott av sådan art att annan påföljd än fängelse inte kan komma i fråga. Överfallet på YY har varit så hänsynslöst att straffet inte kan stanna vid minimum. Tingsrätten anser att påföljden

för BB:s del bör bestämmas till något över minimum och att AA:s straff både med hänsyn till att han tagit med tillhygge och till hans tilltag att hota [en annan målsägande] bör vara några månader längre."

För AA bestämdes fängelsestraffets längd till ett år fyra månader, för BB till ett år två månader.

AA dömdes för att ha misshandlat den 15-årige YY genom att örfila honom och sparka honom mot kroppen. Sparkarna utdelades även sedan YY fallit till marken. I rubriceringsfrågan vägde tingsrätten in en rad omständigheter, bl.a. YY:s ålder och att han inte kunde försvara sig samt att AA använde skor med stålhätta när han sparkade. Det ansågs ha berott på en tillfällighet att inte YY tillfogades allvarlig kroppsskada. Gärningen bedömdes som grov misshandel. Det hade vidare framkommit "att motivet till gärningen var att YY inte längre ville vara skinnskalle", vilket AA var, och att AA ville hämnas på YY "för att denne inte stod för de nationalsocialistiska och ariska värderingarna". AA dömdes även för en annan misshandel av YY samt för olaga hot av en ung kvinna som han tyckte såg ut "som en jude". I påföljdsfrågan anförde tingsrätten bl.a.:

"Något utrymme för att bestämma påföljden till något annat än fängelse finns enligt rättens uppfattning ej. Vad så gäller straffmätningen gör rätten följande överväganden. För grov misshandel skall påföljden bestämmas till fängelse minst ett år. Inte heller övrig brottslighet som AA nu gjort sig skyldig till kan anses som mindre allvarlig eller bagatellartad. De motiv som framkommit till gärningarna är av sådant slag som skall beaktas särskilt som försvårande i straffmätningshänseende jämlikt bestämmelsen i 29 kap. 2 § p. 7 brottsbalken. Möjligen skulle dessa motiv kunna tillskrivas ett utslag av ungdomligt oförstånd och en uppenbart bristande utveckling. I denna del måste dock beaktas [att] AA:s ideologiska värderingar inte verkar nypåkomna utan tvärtom synes vara väl förankrade hos honom och att en omognad av mer allmänt slag inte är tillräckligt för att beaktas i detta hänseende. Rätten bestämmer påföljden till ett år och sex månaders fängelse."

AA dömdes, som hovrätten slutligen avgjorde målet, för grov misshandel och grov kvinnofridskränkning samt för både misshandel av normalgraden och misshandel, ringa brott. Den grova misshandeln avsåg att AA dragit ned sin sambo YY på golvet med ett tag om hennes hår, flera gånger dunkat hennes huvud mot golvet, slagit henne mot kroppen, på nytt tagit om hennes hår och greppat om hennes strupe samt sparkat henne i huvudet. På grund av att AA visat särskild hänsynslöshet och råhet bedömdes brottet som grovt. I påföljdsfrågan anförde hovrätten bl.a.:

"Både den grova misshandeln och den grova kvinnofridskränkningen har bevittnats av AA:s och YY:s femåriga dotter [...]. Enligt 29 kap. 2 § 8 brottsbalken är detta en straffskärpande omständighet. Vidare är det förhål-

landet att AA misshandlat sin femåriga dotter ett allvarligt brott med högt straffvärde. Hovrätten finner därför att annan påföljd än fängelse inte kan komma ifråga och bestämmer fängelsestraffets längd till två år."

Ett exempel ur en hovrättsdom avseende grov misshandel, i vilken dom hovrätten anför en omständighet som i vart fall leder tankarna till sådan "särskild hänsynslöshet" som omnämns särskilt i 29 kap. 2 § 2 p. brottsbalken:

"Med beaktande av att misshandeln [datum] har varit långvarig, kränkande och närmast av tortyrliknande karaktär bedömer hovrätten att straffvärdet av den samlade brottsligheten uppgår till fängelse fyra år" (vilket också blev påföljden i målet).

I det ovan nämnda fallet har vid granskningen gjorts markering för att hovrätten i straffvärdesfrågan åberopade den kränkning som gärningen inneburit (29 kap. 1 § brottsbalken), men inte för annan omständighet.

5.3.5 Förmildrande omständigheter

Förmildrande omständigheter som enligt 29 kap. 3 § brottsbalken skall beaktas vid bestämmande av straffvärdet har, i de granskade domarna avseende grov misshandel, förekommit något oftare än de försvårande omständigheterna. Några exempel:

AA dömdes för att en natt ha utrustat sig med ett tillhygge, eventuellt en planka, och med detta ha slagit sin bekant YY två gånger i ansiktet. YY fick bl.a. en näsfraktur och bestående skador på ena ögat. AA:s misshandelsgärning bedömdes som grov eftersom AA visat särskild hänsynslöshet och råhet och tillfogat YY svår kroppsskada. Gärningen hade emellertid föregåtts av att AA och YY kommit i bråk med varandra och att YY därvid hade gett AA ett knytnävsslag i ansiktet, med sårskada och smärta som följd. YY dömdes för denna misshandel. Såvitt gällde AA, som dömdes för grov misshandel och annan mindre allvarlig brottslighet, anförde hovrätten:

"Med beaktande av att AA måste anses ha utsatts för en avsevärd provokation av YY och att straffvärdet av övrig brottslighet är tämligen begränsat finner hovrätten att fängelsestraffet kan sättas något lägre än vad tingsrätten gjort".

Hovrätten, som får anses ha hänfört sig till 29 kap. 3 § 1 st. 1 p. brottsbalken, mildrade fängelsestraffet från ett år åtta månader till ett år två månader.

I ett par fall har otrohet eller liknande handlande från målsägandens sida räknats gärningsmannen tillgodo som förmildrande omständighet och därvid bedömts som "annans grovt kränkande beteende". Enligt en tingsrättsdom hade AA misshandlat YY genom att hugga en kniv i insidan av hans ena lår, med bl.a. kraftigt blodvite som följd. Gärningen

hade föregåtts av att AA funnit YY i den gemensamma bostaden "tillsammans med en annan kvinna". Tingsrätten anförde vidare bl.a.:

"Även med beaktande av den provokation som AA genom YY:s otrohet utsatts för bör gärningen främst med hänsyn till att misshandeln utförts med ett livsfarligt vapen bedömas som grov. [...] Med hänsyn till att AA:s brott får anses ha föranletts av YY:s grovt kränkande beteende bör straffvärdet med tillämpning av 29 kap. 3 § brottsbalken bedömas understiga ett år. Med hänsyn härtill och då AA samtyckt till att åläggas föreskrift om samhällstjänst bör hon [...] kunna ådömas villkorlig dom med föreskrift om sådan tjänst. Vid den alternativa straffmätningen beaktar tingsrätten även AA:s ålder [20 år] vid tillfället."

Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom med samhällstjänst 150 timmar. Alternativstraffet bestämdes till fängelse sex månader.

I detta exempel åberopades bl.a. 29 kap. 3 § första stycket 3 p. brottsbalken, avseende gärningsmannens psykiska förutsättningar: AA dömdes av tingsrätten för grov misshandel, misshandel och olaga hot. AA hade två gånger, samma natt men med viss tid emellan, kommit in i det sovrum där ZZ och YY låg till sängs. Båda gångerna hade AA slagit YY i huvudet; den första gången med en stekpanna, den andra gången med ett bordsben. Den senare gärningen resulterade för YY:s del i bl.a. krossår och skelettspricka. Denna misshandel bedömdes som grov, dels eftersom AA visat särskild hänsynslöshet och råhet genom användande av bordsbenet, dels eftersom gärningen var livsfarlig. I påföljdsfrågan anförde tingsrätten bl.a.:

"Straffvärdet av de gärningar AA befunnits skyldig till är förhållandevis högt. AA är emellertid tidigare inte dömd för våldsbrottslighet. Han lider av ett förståndshandikapp. Enligt 29 kap. 3 § 3 p. brottsbalken skall vid bedömningen av straffvärdet såsom förmildrande omständighet särskilt beaktas om den tilltalades handlande stått i samband med hans uppenbart bristande utveckling. Enligt tingsrättens mening står de gärningar AA befunnits skyldig till i samband med hans förståndshandikapp. Av personutredningen framgår att AA skulle ha betydande svårigheter att klara ett fängelsestraff. Han är i klart behov av övervakning och behandling för sitt alkoholmissbruk och är motiverad att underkasta sig sådan behandling. Tingsrätten finner vid övervägande av det anförda att påföljden trots brottens straffvärde kan bestämmas till skyddstillsyn i förening med föreskrifter om drogavvänjande behandling."

5.3.6 Enstaka fall av grov misshandel

Medellängden på de fängelsestraff som i de granskade domarna utdömts för ett fall av grov misshandel (utan annan brottslighet) uppgår till knappt ett år fyra månader. Som exempel på fall i vilka en grov misshandel resulterat i *avsevärt längre fängelsestraff* kan följande nämnas.

AA åtalades för försök till dråp. Tingsrätten fann styrkt att AA uppsåtligen tilldelat YY ett knivhugg i övre vänstra delen av ryggen, med bl.a. perforering av vänstra lungsäcken som följd. Skadorna hade varit livshotande. Några säkra slutsatser om AA:s påstådda uppsåt att döda kunde dock inte dras. Han måste emellertid ha insett att knivhugget var livsfarligt och visade särskild hänsynslöshet och råhet genom att med kniv hugga YY bakifrån i hennes egen bostad. AA dömdes därför för grov misshandel. AA hade återfallit i likartad brottslighet – han hade tidigare dömts för bl.a. grov kvinnofridskränkning – under pågående prövotid. Straffvärdet för det aktuella brottet var sådant att annan påföljd än fängelse inte kunde komma i fråga. AA dömdes till fängelse tre år sex månader.

AA och BB dömdes för att de, gemensamt och i samförstånd, på en kriminalvårdsanstalt hade misshandlat YY genom att ge honom många slag i huvudet och på kroppen med biljardbollar instoppade i strumpor. Misshandeln ansågs som grov eftersom AA och BB utövade kraftigt våld, gärningen varit av synnerligen farlig art och utövats på anstalt, varigenom AA och BB visat särskild hänsynslöshet och råhet. Både AA och BB var tidigare straffade – de hade begått det aktuella brottet under verkställighet av fängelsestraff – och annan påföljd än ett nytt fängelsestraff kunde inte komma i fråga. Tingsrätten anförde vidare bl.a.:

"Även om brottet utmärks av stor hänsynslöshet och råhet och varit av synnerligen farlig art genom de vapen som kommit till användning, och därigenom har ett mycket högt straffvärde, beaktar tingsrätten vid straffmätningen att skadorna – även om detta sannolikt berott på tillfälligheter – trots allt blivit relativt begränsade. Anledning föreligger inte att bedöma straffvärdet annorlunda för den ene än för den andre."

Tingsrätten bestämde påföljden för envar av AA och BB till fängelse tre år sex månader. Hovrätten mildrade dock straffet för BB till tre år, med hänsyn tagen till hans ålder (20 år) vid gärningstillfället.

AA åtalades för bl.a. försök till mord. Tingsrätten dömde honom för grov misshandel, avseende att han först gett YY flera kraftiga knytnävsslag i ansiktet och därefter skjutit henne med luftgevär i ansiktet. Kulan hade trängt in genom YY:s ena kind och satt alltjämt kvar i hennes huvud. Skadorna från kulan hade inte varit livshotande, men skulle kunna ha varit det om kulan träffat på annat sätt. Det ansågs inte styrkt att AA hade haft uppsåt att döda YY. Han hade emellertid visat särskild hänsynslöshet och råhet vid gärningen och dömdes därför för grov misshandel. Tingsrätten anförde vidare bl.a.:

"Brottslighetens art och straffvärde utgör skäl för att bedöma påföljden för AA till fängelse. Någon omständighet med avseende på hans personliga förhållanden som talar mot en frihetsberövande påföljd föreligger inte. AA skall således ådömas fängelse. Vid straffmätningen beaktar tingsrätten att

den grova misshandeln varit av allvarlig natur eftersom AA använt sig av skjutvapen."

Fängelsestraffets längd bestämdes till tre år.

AA åtalades för försök till dråp. Hon dömdes av såväl tingsrätten som hovrätten för grov misshandel, avseende att hon hade huggit den för henne obekante YY i bröstet med en kniv. Gärningen hade föregåtts av att AA och YY kommit i gräl med varandra, varvid visst handgemäng förekom, utanför en restaurang som just hade stängt för natten. Knivhugget orsakade en livshotande skada men det ansågs inte styrkt att AA hade haft uppsåt att döda. Gärningen bedömdes i stället som grov misshandel. Tingsrätten bestämde påföljden till fängelse två år, vilket skärptes av hovrätten till tre år. Hovrätten synes, till skillnad från tingsrätten, ha ansett att gärningen inte föregicks av någon beaktansvärd provokation från AA:s sida.

5.3.7 Särskilt om beaktande av utvisningsmen

Av de granskade domarna avseende grov misshandel har i 16 fall beaktats sådant utvisningsmen som avses i 29 kap. 5 § första stycket 4 p. brottsbalken. Analysen har gett vid handen, att i de fall domstolarna har anfört att utvisningsmen har beaktats har medellängden av fängelsestraffen varit något högre än i resterande fall. Detta utfall kan förefalla märkligt och dessa 16 domar har därför blivit föremål för särskild genomgång.

I sju av de nu aktuella domarna har fängelsestraffet bestämts kortare än den medellängd (19,43 månader) som gäller för övriga fall. Dessa sju domar behöver inte kommenteras ytterligare i detta sammanhang. I nio av domarna har dock straffet bestämts längre än denna medellängd, varför dessa domar bör beskrivas närmare:

- I två fall har fängelsestraffet bestämts till ett år åtta månader. De två gärningsmännen hade, enligt tingsrätten, tillsammans med andra sparkat mot bl.a. målsägandens huvud när denne låg ned och saknade förmåga att värja sig. Förloppet var utdraget. Det hade förekommit kraftigt våld mot målsägandens huvud och han hade dessutom orsakats bl.a. en fotledsfraktur. Gärningsmännens anknytning till Sverige, såsom den redovisats i domen, framstår som svag. Utvisningstiden bestämdes till fem år.
- Ett fall avser misshandel och grov misshandel. Vid den senare gärningen, som enligt tingsrätten var livsfarlig, förekom bl.a. ett knivhugg i ryggen på målsäganden. Påföljden bestämdes till fängelse två år. Gärningsmannen hade vistats i Sverige i drygt ett år och sammanbodde med en kvinna i landet. Utvisningstiden bestämdes till fem år.
- En dom avser – förutom grov misshandel (två fall) – misshandel (två fall), försök till grov misshandel, olaga hot (fyra fall) och ofredande. Vid de grova misshandelsbrotten skars en av målsägandena i ansik-

tet. Kniv förekom även vid flera av de andra brotten. Sammanfattningsvis kan brottsligheten beskrivas som allvarlig och omfattande. Påföljden bestämdes till fängelse två år. Gärningsmannen hade bott i Sverige mindre än ett år och hade inga anhöriga i landet. Han utvisades med förbud att återvända inom tio år.

- I ett fall dömdes AA för misshandel, grov misshandel och olaga hot, grovt brott, till fängelse två år. Brotten hade ägt rum vid samma tillfälle, då AA beväpnad med två knivar och en sax hade angripit personal på en vårdcentral. En av målsägandena höggs i ena armen och armhålan. Det var "uppenbart att det endast är tillfälliga omständigheter som föranlett att skadorna inte blivit betydligt allvarligare". AA hade inte "någon fastare anknytning till Sverige" och utvisades med förbud att återvända inom tio år.
- En dom avser – förutom grov misshandel – försök till våldtäkt och olaga hot. Vid misshandelsbrottet slogs målsäganden medvetslös med ett ölglas. Försöksbrottet kan sägas avse en nattlig överfallsvåldtäkt. Påföljden bestämdes till fängelse två år sex månader. Gärningsmannen, som saknade familjeanknytning i landet och som tidigare hade avvisats av Migrationsverket, utvisades med förbud att återvända inom fem år.
- Enligt en dom dömdes AA för grov misshandel i två fall. I båda fallen avsåg åtalet försök till mord, alternativt grov misshandel. De två målsägandena hade båda knivhuggits i ryggen. Enligt tingsrätten hade AA visat "en betydande hänsynslöshet" och överfallit "försvarslösa personer". Påföljden bestämdes till fängelse tre år sex månader. AA hade vid gärningarna vistats i riket i cirka 1 ½ månad. Han utvisades med förbud att för all framtid återvända. Hovrätten fastställde tingsrättens dom i ansvars- och utvisningsfrågorna.
- AA dömdes för grov misshandel i två fall till fängelse fyra år. Målet avsåg särpräglade omständigheter. Båda målsägandena var underåriga barn och ett av dem avled i samband med misshandeln. En medtilltalad dömdes för bl.a. mord. Enligt tingsrätten hade misshandelsbrotten "skett under tortyrliknande förhållanden", riktats "mot försvarslösa barn" och "pågått under åtskilliga timmar", varvid barnen "tillfogats omfattande skador". Vid gärningstillfället hade AA vistats i landet under några månader och hennes anknytning till Sverige var "inte [...] särskilt stark". Hon utvisades med förbud att någonsin återvända. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.
- I ett fall dömdes AA av tingsrätten för medhjälp till grov misshandel och skyddande av brottsling, grovt brott, till fängelse fyra år. Domen har granskats i sådant skick. Det har dock efter granskningsarbetets avslutande framkommit att domen hade överklagats och att hovrätten ändrade påföljden till fängelse två år.

6 Grov fridskränkning

4 kap. 4 a § brottsbalken har följande lydelse:

"Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har gärningar som avses i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff."

6.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

6.1.1 Inledning

Statistiken avser samtliga domslut där grov fridskränkning har varit huvudbrott avseende personer över 18 år.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 8* dit tabellhänvisningarna hänför sig.

6.1.2 De undersökta åren

År 2000 förekom endast 6 fällande tingsrättsdomar avseende grov fridskränkning som huvudbrott. Fängelsestraff utdömdes i 5 fall. I ett fall bestämdes påföljden till skyddstillsyn. Samtliga dömda personer var över 40 år. 4 av de 5 fängelsedomarna låg i den lägsta fjärde delen av straffskalan. En dom återfanns intervallet 25 upp till 50 procent.

Eftersom antalet är så litet redovisas inte några ytterligare resultat.

År 2005

97 domar avser grov fridskränkning som huvudbrott avseende personer över 18 år.

I dessa 97 domar utdömdes fängelse i 73 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 75,3 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 20 fall (20,6 procent). Påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 3 fall (3,1 procent). Fler uppgifter om påföljdsfördelningen framgår av tabell 1 i bilaga 8.

När det gäller utdömd fängelse uppgår medelvärde till 13 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet uppgår till 4 år. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 2 samt figurerna 1 a och 1 b.

När det gäller ålder förekommer inte någon under 21 år, se vidare tabell 3 i bilaga 8.

När det gäller kön har fyra kvinnor dömts till fängelsestraff, se vidare tabell 4 i bilaga 8.

När det gäller tidigare brottsbelastning beträffande fängelsedomda kan utläsas att 50 personer (68,5 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 68,5 procent av dem som döms för grov fridskränkning som huvudbrott är ostraffade, medan 31,5 procent har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter om tidigare belastning framgår av tabell 5 i bilaga 8.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 89 procent (65 domar) av de 73 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 7 domar (9,6 procent). Endast i ett fall (1,4 procent) har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 6 i bilaga 8.

6.1.3 Sammanfattning av uppgifterna ur rättsstatistiken

Endast 6 fällande tingsrättsdomar avsåg grov fridskränkning som huvudbrott år 2000. Antalet är så litet att någon jämförelse mellan undersökningsåren inte görs. Sammanfattningen hänför sig därför till uppgifterna år 2005.

Fängelseandelen vid grov fridskränkning uppgår till cirka 75 procent. Den vanligast förekommande påföljden därefter är skyddstillsyn; drygt 20 procent.

Medelvärde för fängelsestraffen uppgår till cirka 13 månader.

Ingen person under 21 år förekommer i materialet.

Fyra kvinnor (5,5 procent) har dömts till fängelsestraff för grov fridskränkning.

68,5 procent av dem som döms för grov fridskränkning som huvudbrott kan bedömas som ostraffade, medan 31,5 procent har återfallit i brott.

När det gäller utnyttjad andel av straffskalan ligger 89 procent (65 domar) av de 73 fängelsedomarna år 2005 ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan.

6.2 Resultaten från domsgranskningen

6.2.1 Inledning

Från BRÅ beställdes in samtliga domar där grov fridskränkning utgjorde huvudbrott och gärningsmannens var över 18 år för åren 2000 och 2005.

Totalt har 104 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmannens medelålder uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgår till 44,2 procent.

Skadestånd har utgått i 85,6 procent av domarna.

Av de 104 domarna är gärningsmannen en kvinna i 11 fall vilket motsvarar 10,6 procent.

Som ovan nämnts är grov fridskränkning huvudbrott i domarna. Det förekommer därför att domarna innehåller flera brott av samma typ, men även typer av brott kan ingå i domen. Dessa brott bör dock inte vara av allvarligare slag än grov fridskränkning, som ju är huvudbrott (se metodbeskrivningen i bilaga 5). Av de genomgångna domarna innehåller merparten (72 domar motsvarande 69,2 procent) flera brott i domen. Resterande 32 domar (30,8 procent) avser enstaka fall av grov fridskränkning. Längre fram i detta avsnitt kommer en särredovisning av domar som avser enstaka brott respektive domar som innehåller flera brott.

Antalet domslut för år 2000 (6) är mycket få i förhållande till antalet år 2005 (98). Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov fridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari 2000 som kan sägas utvidga det straffbara området något. Med hänsyn till det lilla antalet domslut år 2000 har de jämförelser som görs mellan de båda åren ett begränsat värde.

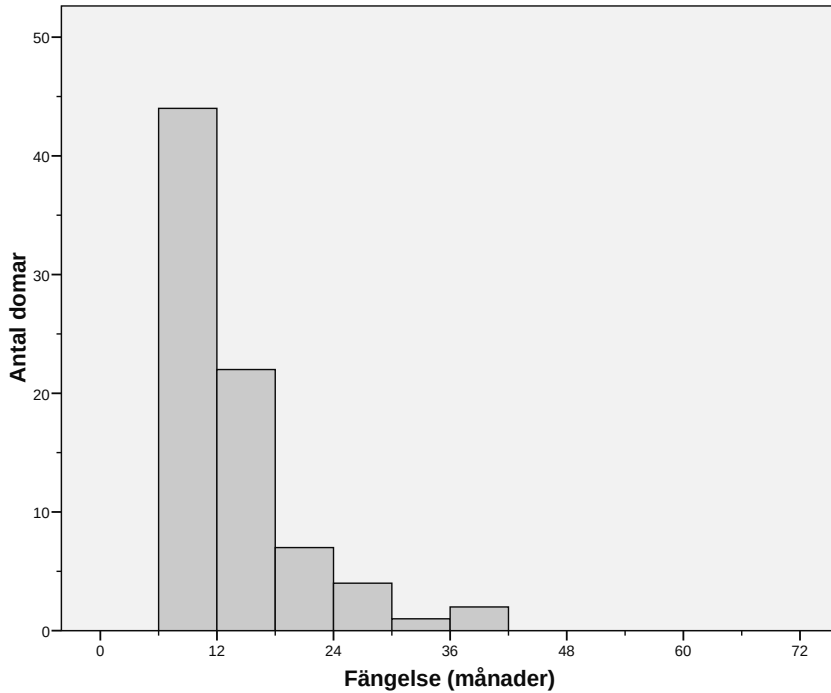
6.2.2 Utdömda påföljder

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	5	83,3%	75	76,5%	80	76,9%
Skyddstillsyn	1	16,7%	20	20,4%	21	20,2%
ren	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
+ böter	0	0,0%	2	2,0%	2	1,9%
+ samhällstjänst	0	0,0%	6	6,1%	6	5,8%
+ kontraktsvård	0	0,0%	7	7,1%	7	6,7%
+ fängelse	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
+ annat	1	16,7%	3	3,1%	4	3,8%
Villkorlig dom	0	0,0%	2	2,0%	2	1,9%
+ samhällstjänst	0	0,0%	2	2,0%	2	1,9%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättpsykiatrisk vård	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
med prövning	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	6	100,0%	98	100,0%	104	100,0%

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till knappt 77 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 20 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättpsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Antalet domslut för år 2000 är relativt få i förhållande till antalet år 2005. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet. Vid en sådan jämförelse kan noteras att fängelseandelen har minskat medan andelen som döms till skyddstillsyn har ökat. Beträffande övriga påföljder är förhållandet i princip konstant. Det kan dock noteras att det under år 2000 inte förekom att någon dömdes till villkorlig dom.

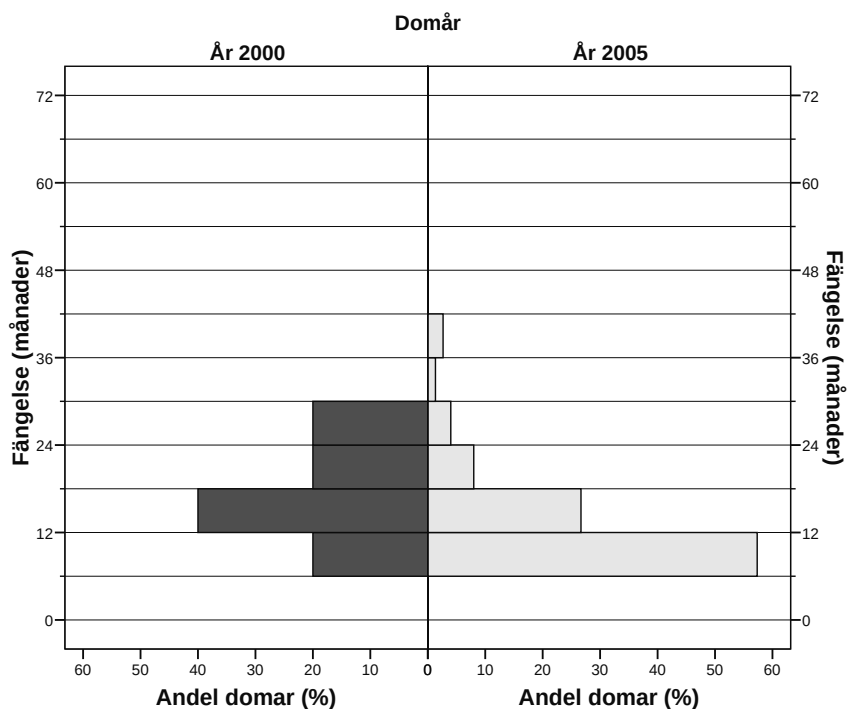
6.2.3 Fängelsestraff

Totalt antal fängelsedomar	80
Medellängd (mån)	12,06
Medianlängd (mån)	10

Tabellen ovan visar fängelsestraffens medellängd de båda undersökningsåren sammantagna. Som framgår av tabellen har fängelsestraff dömts ut i 80 fall. Medelvärde för strafftiden uppgår till drygt 12 månader (median 10 månader).

Fängelsestraffens längd fördelat på de båda undersökningsåren

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	5	75
Medellängd (mån)	14,80	11,88
Medianlängd (mån)	12	10

Det föreligger ingen signifikant skillnad i fängelsestraffens längd mellan år 2000 och år 2005, $z = 1,37$, $p = .17$ (Mann-Whitney). Det kan dock noteras att både medel- och medianlängd på fängelsestraffen är något kortare år 2005. Observera dock det lilla antalet domar under år 2000.

Den närmare fördelningen av fängelsestraffen framgår av tabellerna nedan.

År 2000

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
8	1	20,0	20,0
12	2	40,0	60,0
18	1	20,0	80,0
24	1	20,0	100,0
Total	5	100,0	

År 2005

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
6	11	14,7	14,7
8	17	22,7	37,3
9	3	4,0	41,3
10	12	16,0	57,3
12	14	18,7	76,0
14	3	4,0	80,0
15	2	2,7	82,7
16	1	1,3	84,0
18	5	6,7	90,7
22	1	1,3	92,0
24	3	4,0	96,0
30	1	1,3	97,3
36	2	2,7	100,0
Total	75	100,0	

Angivna skäl till varför fängelse valts som påföljd

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	67	13
Brottets art	%	83,8%	16,3%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	40	40
Brottets straffvärde	%	50,0%	50,0%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	8	72
Återfall i brott	%	10,0%	90,0%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	80
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	80
	%	0,0%	100,0%

Som framgår av tabellen ovan är det vanligaste skälet som anges i domarna för att välja fängelse som påföljd brottets art följt av brottets straffvärde och återfall i brott.

Flera en omständighet som motiverar fängelse kan åberopas.

6.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	0	11
	Andel	0,0%	14,7%
Över 0% upp till 25%	Antal	4	58
	Andel	80,0%	77,3%
Över 25% upp till 50%	Antal	1	6
	Andel	20,0%	8,0%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		5	75
		100,0%	100,0%

Straffskalan för grov fridskränkning är fängelse i minst sex månader och högst 6 år.

Antalet grova fridskränkningsbrott från år 2000 är för litet att dra några slutsatser av.

Straffskalan för grov fridskränkning är fängelse i lägst sex månader och högst sex år och spänner således över 5 år 6 månader. Varje fjärdedel är 22,5 månader. Eftersom straffminimum är fängelse sex månader startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar.

50 procent av straffskalan uppgår till 39 månader eller 3 år 3 månader)

75 procent av straffskalan uppgår till 55,5 månader eller 4 år 7 månader 15 dagar

100 procent av straffskalan uppgår till 72 månader eller 6 år

När det gäller domar från år 2005 kan konstateras att 92 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Återstående 8 procent ligger i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader. De längsta utdömda fängelsestraffen under år 2005 uppgick till 3 år.

Det kan anmärkas att de brott som ingår i en grov fridskränkning har normalt ett straffminimum som understiger 6 månader. Om en enskild gärning som ingår i kränkingsbrottet bedöms som grov misshandel, med ett straffminimum om ett år, bör det istället åtalas och dömas för det brottet.

6.2.5 Skyddstillsyn

Sammantaget 21 personer dömdes till skyddstillsyn för grov fridskränkning.

Vilka skäl enligt 30 kap. 9 § brottsbalken som domstolen skall beakta vid val av skyddstillsyn som påföljd och i vilken utsträckning de har angetts framgår av tabellen nedan.

Skäl i 30:9 brottsbalken

		Ja	Nej
1 st	Antal	8	13
	%	38,1%	61,9%
2 st, punkt 1	Antal	1	20
	%	4,8%	95,2%
2 st, punkt 2	Antal	0	21
	%	0,0%	100,0%
2 st, punkt 3	Antal	7	14
	%	33,3%	66,7%
2 st, punkt 4	Antal	6	15
	%	28,6%	71,4%

Skyddstillsyn + dagsböter, skäl i 30:10 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	2	0
	%	100,0%	0,0%
Straffvärde	Antal	0	2
	%	0,0%	100,0%
Tidigare brottslighet	Antal	0	2
	%	0,0%	100,0%

Brottets art angavs som skäl i de två fall som skyddstillsynen förenades med böter.

Av tabellen nedan framgår att antalet dagsböter i båda fallen uppgick till 80.

Skyddstillsyn + dagsböter

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Antal dagsböter	80,00	0,00	80	80	80	2

Skyddstillsyn + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maxi- mum	Antal
Antal timmar	156,67	32,04	140	140	220	6
Alternativstraff (månader)	6,83	1,60	6	6	10	6

I 6 fall bestämdes påföljden till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Antalet timmar under vilken samhällstjänsten skulle utföras varierade mellan 140 och 220. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 156,67 (median 140). De alternativa straffen varierade mellan 6 och 10 månader. Medelvärde på alternativstraffet var 6,83 månader (median 6 månader).

Skyddstillsyn + kontraktsvård

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maxi- mum	Antal
Alternativstraff	11,29	3,59	12	6	16	7

I 7 fall blev påföljden skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffens längd låg mellan 6 och 16 månader (median 12). Medelvärde uppgick till 11,29 månader.

Skyddstillsyn + fängelse (28:3), skäl i 30:11 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	1	0
	%	100,0%	0,0%
Straffvärde	Antal	1	0
	%	100,0%	0,0%
Tidigare brottslighet	Antal	0	1
	%	0,0%	100,0%

Skyddstillsyn i kombination med fängelse förekom i ett fall. Både brottets art och straffvärde angavs som skäl till det påföljdsvalet. Fängelsestraffet uppgick till 2 månader.

I de 4 fall som skyddstillsynen förenades med annan föreskrift utgjordes föreskriften av "vård eller behandling".

6.2.6 Villkorlig dom

Villkorlig dom har utdömts i sammanlagt 2 fall för grov fridskränkning. Båda domarna är från år 2005.

Villkorlig dom + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Antal timmar	160,00	14,14	160	150	170	2
Alternativstraff (månader)	6,00	0,00	6	6	6	2

I de 2 fall som villkorlig dom har dömts ut har denna förenats med föreskrift om samhällstjänst. Antalet timmar under vilken samhällstjänsten skulle utföras varierade mellan 150 och 170. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 160 (median 160) De alternativa straffen bestämdes i båda fallen till 6 månader.

6.2.7 Enstaka fall av grov fridskränkning

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (72 domar motsvarande 69,2 procent) flera brott i domen. Resterande 32 domar (30,8 procent) avser enstaka fall av grov fridskränkning.

Av de 80 domar där påföljden bestämdes till fängelse innehåller 53 (66,2 procent) ytterligare brott och 27 domar (33,8 procent) består av enstaka fall av grov fridskränkning. Hur fängelsestraffets längd fördelar sig mellan dessa två grupper framgår av tabellen nedan.

Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	13,02	7,15	12	53
Nej	10,19	3,77	9	27

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 10,2 månader (median 9 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 13 månader (median 12 månader).

Fängelsestraffen är inte signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen, $z = -1,57$, $p = .12$ (Mann-Whitney). Även om skillnaden inte är signifikant kan det noteras att både strafftidens medelvärde och median är något lägre för de enstaka fallen jämfört med de domar där flera brott förekommer.

Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst och typ av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Flera av samma typ	16,13	8,19	13	24
Böter i straffskalan	8,57	1,90	8	7
Enbart fängelse i straffskalan	11,05	5,51	10	22
Inga ytterligare brott	10,19	3,77	9	27

Fängelsestraffets längd skiljer sig signifikant beroende på förekomsten och typen av ytterligare brott i domen, $\chi^2(3, N = 80) = 14,08, p < .01$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser visar att "flera av samma typ" är förknippat med signifikant längre straff än "böter i straffskalan" och "inga ytterligare brott", $p < .05$ (Bonferroni-korrigerad). Inga andra parvisa skillnader är signifikanta.

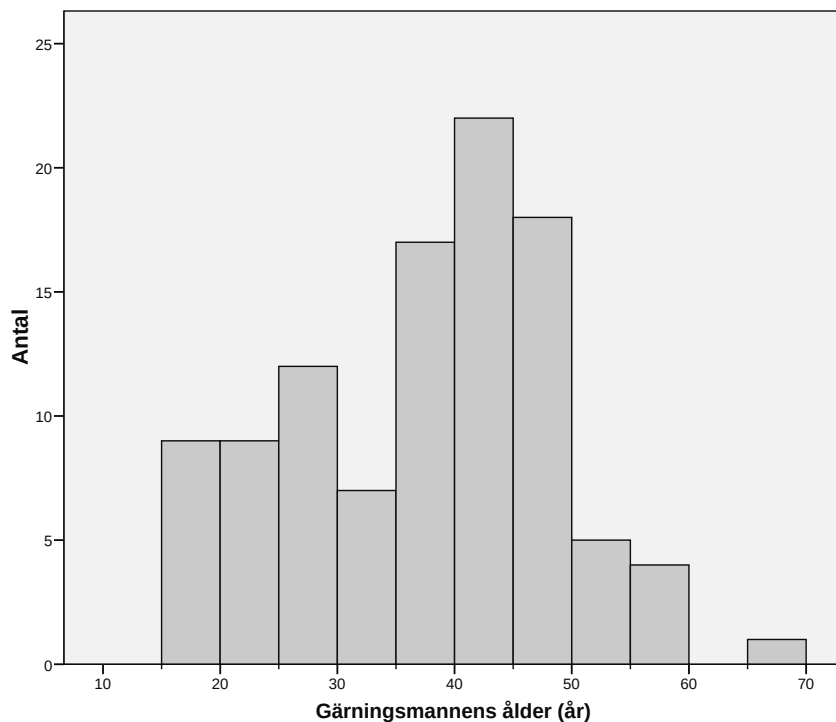
Fängelsestraffens fördelning på straffskalan vid enstaka fall av grov fridskränkning

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	0	3
	Andel	0,0%	12,0%
Över 0% upp till 25%	Antal	2	21
	Andel	100,0%	84,0%
Över 25% upp till 50%	Antal	0	1
	Andel	0,0%	4,0%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		2	25
		100,0%	100,0%

Antalet grova fridskränkingsbrott från år 2000 är för litet att dra några slutsatser av.

När det gäller domar från år 2005 kan konstateras att 96 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Återstående 4 procent ligger i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

6.2.8 Betydelsen av gärningsmannens ålder

Gärningsmannens ålder

Antal	104
Medel	36,88
Median	39
Standardavvikelse	11,06
Minimum	17
Maximum	65

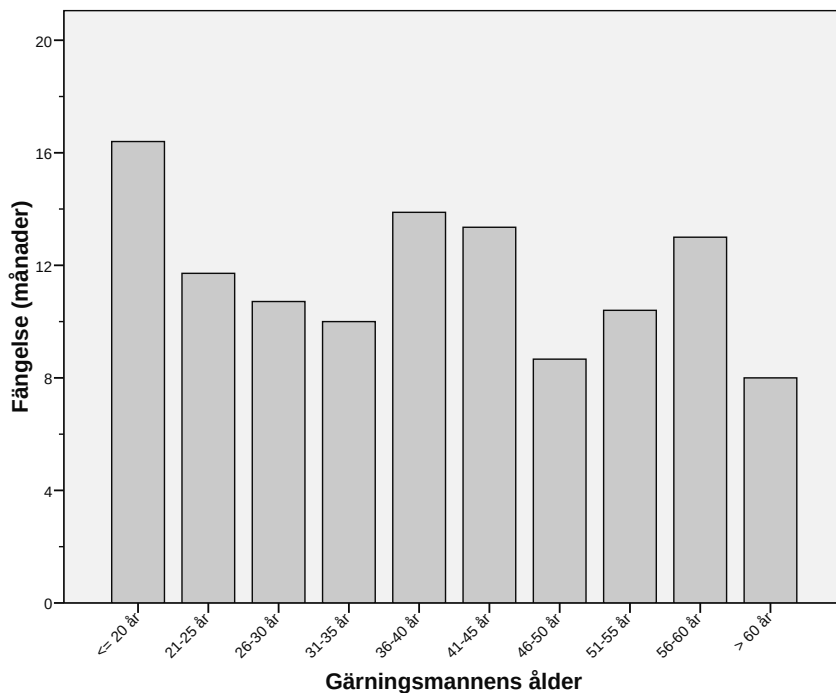
I *bilaga 19* återfinns en mer detaljerad tabell över gärningsmännens åldersfördelning.

Val av påföljd

Gärningsmannens ålder		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Rättspsyk. vård
<= 20 år	Antal	5	6	0	1
	Andel	41,7%	50,0%	0,0%	8,3%
21-25 år	Antal	7	2	0	0
	Andel	77,8%	22,2%	0,0%	0,0%
26-30 år	Antal	7	2	0	0
	Andel	77,8%	22,2%	0,0%	0,0%
31-35 år	Antal	6	6	0	0
	Andel	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
36-40 år	Antal	17	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
41-45 år	Antal	17	2	2	0
	Andel	81,0%	9,5%	9,5%	0,0%
46-50 år	Antal	12	2	0	0
	Andel	85,7%	14,3%	0,0%	0,0%
51-55 år	Antal	5	1	0	0
	Andel	83,3%	16,7%	0,0%	0,0%
56-60 år	Antal	3	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
> 60 år	Antal	1	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabellen ovan visar att fängelseandelen är lägre och att andelen som döms till skyddstillsyn är högre i de fall som gärningsmannen är 20 år eller yngre vid brottet.

Genomsnittligt fängelsestraff

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.18$, $p = .11$.

6.2.9 Försvårande och förmildrande omständigheter

Åberopande av 29:1-omständigheter

	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Enhetlig rättstillämpning	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
Den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit	0	0,0%	4	4,1%	4	3,8%
Subjektiva omständigheter hänförliga till gärningsmannen	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap 1 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 5 fall, alla i domar från år 2005.

Åberopande av 29:2-omständigheter (försvårande)

Omständighet i 29:2	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	,0%
Punkt 2	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
Punkt 3	0	0,0%	5	5,1%	5	4,8%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	,0%
Punkt 5	0	0,0%	0	0,0%	0	,0%
Punkt 6	0	0,0%	0	0,0%	0	,0%
Punkt 7	0	0,0%	0	0,0%	0	,0%
Punkt 8	0	0,0%	12	12,2%	12	11,5%

Totalt har försvårande omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § åberopats i 18 fall. Samtliga angivna försvårande omständigheter är ur domar från 2005. Den vanligast åberopade punkten 8, att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, trädde i kraft först den 1 juli 2003.

Fängelsestraffets längd efter åberopande av en eller flera 29:2-omständigheter (försvårande)

29:2-omständighet åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	16,18	8,74	14	11
Nej	11,41	5,68	10	69

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet (29:2) har åberopats, $z = 1,98$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 3 (skyddslös ställning)

29:2 punkt 2 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	12,00	4,32	11	4
Nej	12,07	6,45	10	76

Fängelsestraffen i de domar där 29:2 punkt 3 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där punkten inte har åberopats, $z = 0,42$, $p = .67$ (Mann-Whitney). Antalet domar är dock så litet att en rättvisande jämförelse är svår att göra.

Åberopande av 29:2 punkt 8 (skada tryggheten och tilliten hos ett barn)

29:2 punkt 7 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	17,00	8,76	16	10
Nej	11,36	5,66	10	70

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29:2 punkt 8 har åberopats, $z = 2,35$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:3-omständigheter (förmildrande)

Omständighet i 29:3	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
Punkt 2	0	0,0%	2	2,0%	2	1,9%
Punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

En förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § har åberopats i en dom som lett till fängelsestraff. Någon analys av effekten är därför inte möjlig. Den punkt som åberopats är punkten 1, dvs. att brottet föräntlets av någon annans grovt kränkande beteende.

Åberopade av 29:5-omständigheter (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
1 st, punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 2	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 4	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
1 st, punkt 5	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
1 st, punkt 6	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%
1 st, punkt 7	0	0,0%	2	2,0%	2	1,9%
1 st, punkt 8	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2 st	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

S.k. billighetsskäl har åberopats i sammantaget fem fall, samtliga från år 2005.

Åberopande av en eller flera omständigheter i 29:5 1 st (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5 1 st åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	8,00	3,46	6,00	5
Nej	12,33	6,41	10,00	75

Signifikant kortare straff utdömdes i de fall där en eller flera omständigheter i 29:5 1 st åberopats, $z = -2,05$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

De enskilda billighetsskälen åberopades i så liten utsträckning att vidare analys inte är möjlig.

6.2.10 Återfall och tidigare brottslighet

I de 104 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 40 fall och ostraffad i 38 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 26 fall.

I genomsnitt har drygt 33 månader förflutit sedan den senaste domen.

Den vanligast påföljden i den tidigare domen har varit fängelse (51,4 procent) följt av skyddstillsyn (20 procent) samt villkorlig dom och dagsböter (i båda fallen 11,4 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 12 fall. I 8 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats och i övriga 4 fall har det skett delvis. Medeltiden som förverkats uppgår till 3,82 månader.

Av de 40 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom förverkande i 11 fall och genom påföljdsvalet i 8 fall. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte åberopats i något fall.

6.2.11 Tid mellan brott och dom

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i det grova fridskränkingsbrottet. Medelvärde för den tid som brottet pågått är 24,65 månader (median 21 månader).

Tid förfluten (månader) per typ av påföljd

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	6,66	10,77	2	80
Skyddstillsyn	8,38	9,37	3	21
Villkorlig dom	6,00	5,66	6	2
Rättspsyk. vård	5,00	.	5	1
Total	6,98	10,34	2	104

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte mellan olika påföljdstyper, $\chi^2 (3, N = 104) = 2,24, p = .52$ (Kruskal-Wallis).

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	1,50	0,55	1,5	6
År 2005	7,32	10,56	2	98

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005, $z = -1,52, p = .13$ (Mann-Whitney).

Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.11, p = .32$.

6.2.12 Betydelsen av gärningsmannens kön**Val av påföljd**

		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Rättspsyk. vård
Kvinna	Antal	5	6	0	0
	Andel	45,5%	54,5%	,0%	,0%
Man	Antal	75	15	2	1
	Andel	80,6%	16,1%	2,2%	1,1%

Andelen kvinnor som fick fängelse är signifikant lägre än motsvarande andel män, $p < .05$ (Fisher's exact test).

Längd på fängelsestraffen

	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Kvinna	8,60	2,191	8,00	5
Man	12,29	6,461	10,00	75

Skillnaden mellan kvinnors och mäns fängelsestraff är inte signifikant, $z = -1,45$, $p = .15$ (Mann-Whitney). Då det är fråga om ett litet antal kvinnor som fått fängelsestraff är en rättvisande jämförelse svår att göra.

6.2.13 Vilka gärningar ingår i de grova fridskränkningssbrotten?

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt fridskränkningssbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna.

Enligt det första sättet har åtalet angett endast gärningar som är preciserade till antalet (och oftast även med individuella detaljer avseende datum och plats för gärningarna).

Det andra sättet att utforma åtalet på har inneburit att det har angetts dels vissa till antalet preciserade gärningar, dels en opreciserad mängd gärningar under en viss tidsperiod.

Slutligen enligt det tredje sättet har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Vid följande analys över vilka gärningar som har ingått i grov fridskränkning och till vilket antal har de ovan nämnda typiska sätten att åtala och även döma för brottet varit utgångspunkt.

Enbart preciserade gärningar

Det är här fråga om grova fridskränkningssbrott där samtliga ingående gärningar är preciserade till antal och typ av brott. Antalet domar av denna typ uppgick till 24 stycken och utgjorde den näst största gruppen.

Förekomst av preciserade gärningar (minst ett fall)

	Antal	Andel
Misshandel; Brottsbalken 3:5	24	100,0%
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	10	41,7%
Ofredande; Brottsbalken 4:7	4	16,7%
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	2	8,3%
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	1	4,2%
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	1	4,2%
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	1	4,2%

Tabellen ovan visar att misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följer olaga hot och ofredande.

Antal fall av gärning då gärning förekommer

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Summa
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	10,00	.	10	10	10	10
Misshandel; Brotts- balken 3:5	5,17	2,78	5	1	11	124
Olaga hot; Brotts- balken 4:5	1,50	0,53	2	1	2	15
Ofredande; Brotts- balken 4:7	1,00	0,00	1	1	1	4
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	1,00	0,00	1	1	1	2
Olaga frihetsberö- vande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	1,00	.	1	1	1	1
Olaga tvång; Brotts- balken 4:4:1	1,00	.	1	1	1	1

Tabellen ovan visar hur många gärningar av viss typ som förekommer i genomsnitt i en dom när just den typen av brott ingår i domen. Ringa misshandel har det högsta medelvärdet med 10 gärningar per dom. Det bör dock noteras att det brottet förekom i endast en dom. Därefter följer misshandel av normalgraden med drygt fem gärningar per dom.

Antal preciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal gärningar	6,54	3,18	6	3	14

Det genomsnittliga antalet brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår är 6,54 (se tabellen ovan).

Både preciserade och opreciserade gärningar

I dessa fall förekommer utöver ett visst antal preciserade gärningar även ytterligare opreciserade gärningar under viss tidsperiod. Denna grupp utgjordes av 59 domar och var den största gruppen.

Förekomst av preciserade gärningar (minst ett fall)

	<i>Antal</i>	<i>Andel</i>
Misshandel; Brottsbalken 3:5	51	86,4%
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	29	49,2%
Ofredande; Brottsbalken 4:7	10	16,9%
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	6	10,2%
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	3	5,1%
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	3	5,1%
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	1	1,7%
Sexuellt ofredande; Brottsbalken 6:10	1	1,7%

Tabellen ovan visar att misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp.

Antal fall av gärning då gärning förekommer

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Summa
Misshandel; Brottsbalken 3:5	3,92	3,46	3	1	20	200
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	1,79	1,57	1	1	8	52
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	1,67	0,82	2	1	3	10
Ofredande; Brottsbalken 4:7	1,50	0,97	1	1	4	15
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	1,00	0,00	1	1	1	3
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	1,00	0,00	1	1	1	3
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	1,00	.	1	1	1	1

Tabellen ovan visar hur många gärningar av viss typ som förekommer i genomsnitt i en dom när just den typen av brott ingår i domen.

Misshandel av normalgraden har högst genomsnitt med knappt 4 gärningar per dom.

Antal preciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal gärningar	4,83	4,32	3	1	25

Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår är 4,83 (se tabellen ovan).

Brott utöver preciserade gärningar

	Antal	Andel
Misshandel	46	78,0%
Olaga hot	26	44,1%
Ofredande	11	18,6%
Annat	2	3,4%

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". Av tabellen ovan framgår att de tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa också var det.

Antal typer av brott utöver preciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal typer av brott	1,46	0,62	1	1	3

I den mån det har framgått av domarna hur många mer preciserade gärningar som det varit fråga om har så angetts (se tabellen ovan).

Enbart opreciserade gärningar

I den minsta gruppen domar, 21 stycken har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Brott avseende opreciserade gärningar

	Antal	Andel
Misshandel	20	95,2%
Olaga hot	6	28,6%
Ofredande	3	14,3%
Annat	1	4,8%

Som tidigare nämnts är de brott som i mallen kunnat markeras misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". Av tabellen ovan framgår att de tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa också var det.

Antal typer av brott avseende opreciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal typer av brott	1,43	0,60	1	1	3

I den mån det har framgått av domarna hur många opreciserade gärningar som det varit fråga om har så angetts (se tabellen ovan).

6.2.14 Relation

När det gäller brottet grov fridskränkning bör kartläggningen enligt regeringens tilläggsuppdrag också visa vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har eller har haft. Domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd bör enligt tilläggsuppdraget särredovisas utifrån dessa kategorier.

Analyserna i detta avseende har av tidsskäl fått inskränka sig till de mest relevanta, nämligen att redovisa vilken typ av relation samt påföljdsval och fängelsestraffets längd per typ av relation.

Typ av relation (rangordnad)

	Antal	Andel
Eget barn	53	51,0%
Nuvarande partner	24	23,1%
Oklart/växlande mellan partner/ex-partner	14	13,5%
Förälder	6	5,8%
Styvbarn eller liknande	3	2,9%
Syskon	2	1,9%
Ex-partner	1	1,0%
Annat	1	1,0%
Totalt	104	100,0%

Av tabellen ovan framgår att den klart vanligaste relationen är att målsäganden är eget barn till gärningsmannen.

Påföljdsval per typ av relation

Typ av relation		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skydds- tillsyn	Villkorlig dom	Rättspsyk. vård
Nuvarande partner	Antal	18	5	1	0
	Andel	75,0%	20,8%	4,2%	0,0%
Ex-partner	Antal	1	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Oklart/växlande mellan partner/ex-partner	Antal	12	2	0	0
	Andel	85,7%	14,3%	0,0%	0,0%
Eget barn	Antal	43	9	1	0
	Andel	81,1%	17,0%	1,9%	0,0%
Styvbarn eller liknande	Antal	2	1	0	0
	Andel	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%
Förälder	Antal	3	3	0	0
	Andel	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Syskon	Antal	1	0	0	1
	Andel	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%
Annat	Antal	0	1	0	0
	Andel	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%

I flertalet fall är antalet domar beträffande en viss relation så få att några slutsatser inte är meningsfulla att göra.

När det gäller den mest förekommande relationen, dvs. att målsäganden är eget barn till gärningsmannen uppgår fängelseandelen till 81,1 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 14,3 procent. I ett fall har påföljden bestämts till villkorlig dom.

När det gäller relationen att målsäganden och gärningsmannen haft ett pågående förhållande vid brottet uppgår fängelseandelen till 75 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 20,8 procent. Även här har i ett fall påföljden bestämts till villkorlig dom.

I de fall som målsägandens och gärningsmannens förhållande har varit oklart eller växlande vid brottet uppgår fängelseandelen till 85,7 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 14,3 procent.

Fängelsestraffets längd per typ av relation

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Nuvarande partner	11,61	4,16	11	8	24	18
Ex-partner	8,00	.	8	8	8	1
Oklart/växlande mellan partner/ ex-partner	10,75	6,68	8	6	30	12
Eget barn	12,84	7,32	10	6	36	43
Styvbarn eller liknande	8,50	0,71	9	8	9	2
Förälder	13,33	4,16	12	10	18	3
Syskon	10,00	.	10	10	10	1
Totalt	12,06	6,34	10	6	36	80

De längsta genomsnittliga fängelsestraffen (13,33 månader) har dömts ut när målsäganden har varit gärningsmannens förälder. Det bör dock noteras att det endast är fråga om domar. Därefter följer de fall där målsäganden varit gärningsmannens eget barn (12,84 månader) och där det varit fråga om nuvarande partner (11,61 månader).

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte mellan domarna där målsägarens relation till gärningsmannen var "partner", "oklart/växlande mellan partner/ex-partner" och "eget barn", $\chi^2(2, N = 73) = 1,86, p = .39$ (Kruskal-Wallis). De övriga typerna av relationer var för sällsynta för att analysera.

6.2.15 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen*Allmänt*

Totalt har 104 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmännens medelålder uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgår till 44,2 procent.

Skadestånd har utgått i 85,6 procent av domarna.

Av de 104 domarna är gärningsmannen en kvinna i 11 fall vilket motsvarar 10,6 procent.

Antalet domslut för år 2000 (6) är mycket få i förhållande till antalet år 2005 (98). Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov fridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari 2000 som kan sägas utvidga det straffbara området något. Med hänsyn till det lilla antalet domslut år 2000 görs därför inga jämförelser mellan de båda åren.

Fördelning av påföljder

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till knappt 77 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 20 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättspsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Antalet domslut för år 2000 är få i förhållande till antalet år 2005. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet. Vid en sådan jämförelse kan noteras att fängelseandelen har minskat medan andelen som döms till skyddstillsyn har ökat. Beträffande övriga påföljder är förhållandet i princip konstant. Det kan dock noteras att det under år 2000 inte förekom att någon dömdes till villkorlig dom.

Fängelsestraff

Fängelsestraff dömts ut i 80 fall. Medelvärdet för strafftiden uppgår till drygt 12 månader (median 10 månader) sett till de båda undersökningsåren sammantagna.

Det föreligger ingen signifikant skillnad beträffande fängelsestraffens längd mellan år 2000 och år 2005. Det kan dock noteras att både medel- och medianlängd på fängelsestraffen är något kortare år 2005. Observera dock det lilla antalet domar under år 2000.

Det vanligaste skälet som anges i domarna för att välja fängelse som påföljd är brottets art följt av brottets straffvärde och återfall i brott.

Straffskalan för grov fridskränkning är fängelse i minst sex månader och högst 6 år.

När det gäller fördelningen av fängelsestraffen på straffskalan är antalet grova fridskränkingsbrott från år 2000 för litet att dra några slutsatser av.

När det gäller domar från år 2005 kan konstateras att 92 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Återstående 8 procent ligger i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader. De längsta utdömda fängelsestraffen under år 2005 uppgick till 3 år.

Skyddstillsyn

Sammantaget 21 personer dömdes till skyddstillsyn för grov fridskränkning.

I de två fall som skyddstillsynen förenades med böter angavs brottets art som skäl för påföljdsvalet och antalet dagsböter uppgick i båda fallen till 80.

I 6 fall bestämdes påföljden till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjans-

ten var drygt 155 och medelvärdet på alternativstraffen var knappt 7 månader.

I 7 fall blev påföljden skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffens medelvärde uppgick till drygt 11 månader.

Skyddstillsyn i kombination med fängelse förekom i ett fall. Både brottets art och straffvärde angavs som skäl till det påföljdsvalet. Fängelsestraffet uppgick till 2 månader.

I de 4 fall som skyddstillsynen förenades med annan föreskrift utgjordes föreskriften av "vård eller behandling".

Villkorlig dom

Villkorlig dom har utdömts i sammantaget 2 fall för grov fridskränkning. Båda domarna är från år 2005 och den villkorliga domen har i båda fallen förenats med föreskrift om samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 160 och de alternativa straffen bestämdes i båda fallen till fängelse 6 månader.

Enstaka fall

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (72 domar motsvarande 69,2 procent) flera brott i domen. Resterande 32 domar (30,8 procent) avser enstaka fall av grov fridskränkning.

Av de 80 domar där påföljden bestämdes till fängelse innehåller 53 (66,2 procent) ytterligare brott och 27 domar (33,8 procent) består av enstaka fall av grov fridskränkning.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 10,2 månader (median 9 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 13 månader (median 12 månader). Fängelsestraffen är dock inte signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Fängelsestraffets längd skiljer sig signifikant beroende på förekomsten och typen av ytterligare brott i domen. Parvisa jämförelser visar att "flera av samma typ" är förknippat med signifikant längre straff än "böter i straffskalan" och "inga ytterligare brott". Inga andra parvisa skillnader är signifikanta.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall grov fridskränkning kan konstateras att antalet grova fridskränkingsbrott från år 2000 är för litet att dra några slutsatser av.

När det gäller domar från år 2005 framgår att 96 procent av domarna återfinns i den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Återstående 4 procent ligger i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Fängelseandelen är lägre och andelen som döms till skyddstillsyn är högre i de fall som gärningsmannen är 20 år eller yngre vid brottet. Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap 1 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 5 fall, alla i domar från år 2005.

Totalt har försvårande omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken åberopats i 18 fall. Samtliga angivna försvårande omständigheter är ur domar från 2005. Den vanligast åberopade punkten 8, dvs. att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har åberopats

Fängelsestraffen i de domar punkten 3 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där punkten inte har åberopats. Antalet domar är dock så litet att en rättvisande jämförelse är svår att göra. Däremot är fängelsestraffen signifikant längre i de domar där punkten 8 har åberopats.

En förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats i en dom som lett till fängelsestraff. Någon analys av effekten är inte meningsfull.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 5 fall, samtliga från år 2005. Signifikant kortare straff utdömdes i de fall där en eller flera omständigheter enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats. De enskilda billighetsskälen åberopades i så liten utsträckning att vidare analys inte är meningsfull.

Återfall och tidigare brottslighet

I de 104 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 40 fall och ostraffad i 38 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 26 fall.

I genomsnitt har drygt 33 månader förflutit sedan den senaste domen. Den vanligast påföljden i den tidigare domen har varit fängelse (51,4 procent) följt av skyddstillsyn (20 procent) samt villkorlig dom och dagsböter (i båda fallen 11,4 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 12 fall. I 8 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats och i övriga 4 fall har det skett delvis. Medeltiden som förverkats uppgår till 3,82 månader.

Av de 40 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom förverkande i 11 fall och genom påföljdsvalet i 8 fall. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte åberopats i något fall.

Tid mellan brott och dom m.m.

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i det grova fridskränkingsbrottet. Medelvärdet för den tid som brottet pågått är 24,65 månader (median 21 månader). Den tid som förflutit mellan brott och dom skiljer sig inte mellan olika påföljdstyper. Inte heller finns det någon signifikant skillnad mellan tiden som förflutit från brott till dom mellan åren 2000 och 2005. Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Betydelsen av gärningsmannens kön

Andelen kvinnor som fick fängelse är signifikant lägre än motsvarande andel män.

Det finns dock ingen signifikant skillnad mellan kvinnors och mäns fängelsestraff. Då det är fråga om ett litet antal kvinnor som fått fängelsestraff är en rättvisande jämförelse dock svår att göra.

Gärningar som ingår i grov fridskränkning

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt fridskränkingsbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna.

Enbart preciserade gärningar

Det är här fråga om grova fridskränkingsbrott där samtliga ingående gärningar är preciserade till antal och typ av brott. Antalet domar av denna typ uppgick till 24 stycken och utgjorde den näst största gruppen. Misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följer olaga hot och ofredande.

Det genomsnittliga antalet enskilda brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår är 6,54.

Både preciserade och opreciserade gärningar

I dessa fall förekommer utöver ett visst antal preciserade gärningar även ytterligare opreciserade gärningar under viss tidsperiod. Denna grupp utgjordes av 59 domar och var den största gruppen. Misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp.

Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår är 4,83 (se tabellen ovan).

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". De tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa var också det i angiven ordning.

Enbart opreciserade gärningar

I den minsta gruppen domar, 21 stycken har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Som tidigare nämnts är de brott som i mallen kunnat markeras misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". Dessa tre brottstyper, som förutsattes vara de vanligast förekommande, var också det i angiven ordning.

Relation

Den klart vanligaste relationen är att målsäganden är eget barn till gärningsmannen.

När det gäller den mest förekommande relationen, dvs. att målsäganden är eget barn till gärningsmannen uppgår fängelseandelen till 81,1 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 14,3 procent. I ett fall har påföljden bestämts till villkorlig dom.

De längsta genomsnittliga fängelsestraffen (13,33 månader) har dömts ut när målsäganden har varit gärningsmannens förälder. Det bör dock noteras att det är fråga om ett litet antal domar. Därefter följer de fall där målsäganden varit gärningsmannens eget barn (12,84 månader) och där det varit fråga om nuvarande partner (11,61 månader).

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte mellan domarna där målsägandes relation till gärningsmannen var "partner", "oklart/växlande mellan partner/ex-partner" och "eget barn". De övriga typerna av relationer var för sällsynta för att analysera.

6.3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende grov fridskränkning

6.3.1 Inledning

Totalt har 104 tingsrättsdomar avseende grov fridskränkning granskats. Till dessa hör 14 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för grov fridskränkning men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Från de beställda tingsrättsdomarna har ett mindre antal undantagits eftersom de inte uppfyllde förutsättningarna för granskningen, t.ex. på grund av att hovrätten rubricerade om gärningen.

Under granskningsarbetet har granskarna gjort vissa iakttagelser som i stor utsträckning är gemensamma för domar både avseende grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Dessa allmänna iakttagelser har till viss del exemplifierats med omständigheter hämtade ur domarna för grov kvinnofridskränkning och redovisas därför under den rubriken. Merparten av exemplen är dock belysande även såvitt gäller de granskade domarna avseende grov fridskränkning.

6.3.2 Försvårande omständigheter

I tolv av de granskade domarna avseende grov fridskränkning har domstolarna som försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen åberopat omständigheter som är hänförliga till 29 kap. 2 § 8 p. brottsbalken, d.v.s. att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Ett exempel: AA dömdes för att vid fyra tillfällen ha misshandlat och vid ett tillfälle ha hotat sin son YY. Därutöver hade AA "vid ett antal tillfällen" gjort sig skyldig till ytterligare misshandelsgärningar mot YY. Misshandeln hade till betydande del skett genom slag mot YY:s kropp, ibland med användning av en träslev. Gärningarna rubricerades tillsammans som grov fridskränkning. YY var under den aktuella tidsperioden 10-14 år gammal. AA dömdes även för två fall av misshandel av YY:s mor och för ett fall av misshandel av en dotter. I påföljdsfrågan anförde tingsrätten bl.a.:

"AA är tidigare ostraffad. Hans brottslighet innebär en hänsynslös och kränkande behandling av övriga familjemedlemmar under viss längre tid. Trots att det inte i alla delar varit fråga om kraftigare våld är arten av brottsligheten och det samlade straffvärdet ändå sådana att det saknas förutsättningar att döma till annan påföljd än fängelse. Minimistraffet för brottet under åtalspunkten 2 [grov fridskränkning av sonen YY] är fängelse sex månader. Vid straffmätningen beaktar tingsrätten enligt 29 kap. 2 § första stycket 8 brottsbalken som försvårande att gärningen under

åtalspunkten 2 direkt avsett sonen och att vissa av gärningarna under åtalspunkterna 1 [misshandel av YY:s mor] och 2 skett i närvaro av sonen respektive dottern."

Påföljden bestämdes till fängelse ett år två månader.

Det har även förekommit att våld mot barn har beaktats särskilt vid straffvärdebedömningen, även om inte den ovan nämnda bestämmelsen i 29 kap. 2 § brottsbalken kommit till uttrycklig tillämpning. I detta exemplfall dömdes AA för att under viss tid, antagligen cirka tre månader, ha slagit sin fem- eller sexåriga dotter YY vid "ett stort antal tillfällen". Våldet hade bestått i slag mot YY:s kropp med skärp och träpinnar. YY föredde vid läkarundersökning över 40 ärr på kroppen. Tingsrätten ansåg att "även om alla gärningar sedda var för sig inte har varit av alltför allvarlig art står det klart att var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av YY:s integritet och att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla". Gärningarna rubricerades därför som grov fridskränkning. I påföljdsfrågan anförde tingsrätten vidare bl.a.:

"Den brottslighet som AA gjort sig skyldig till har ett högt straffvärde. Försvårande är att våldet har begåtts mot en så liten flicka i hennes eget hem där hon haft en särskilt utsatt position. Mot denna bakgrund är annan påföljd än fängelse utesluten. Straffets längd kan bestämmas till ett år".

7 Grov kvinnofridskränkning

4 kap. 4 a § brottsbalken har följande lydelse:

"Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har gärningar som avses i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff."

7.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

7.1.1 Inledning

Statistiken avser samtliga domslut där grov kvinnofridskränkning har varit huvudbrott avseende personer över 18 år.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 9* dit tabellhänvisningarna hänför sig.

7.1.2 De undersökta åren

År 2000

74 fällande tingsrättsdomar avsåg grov kvinnofridskränkning som huvudbrott.

I dessa 74 domar utdömdes fängelse i 70 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 94,6 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 3 fall (4,1 procent). En dom (1,4 procent) innebar överlämnande till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning, se vidare tabell 1 i bilaga 9.

När det gäller utdömd fängelsetid uppgår medelvärde till 12,6 månader. Det längsta utdöma fängelsestraffet ligger på 3 år 5 månader. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 2 samt figurerna 1a och 1b i bilaga 9.

När det gäller ålder framgår fördelningen efter fängelsetid och ålder av tabell 3a i bilaga 9. Det kan noteras att endast två personer under 21 år förekommer.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 30 personer (42,9 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 42,9 procent av dem som döms för grov kvinnofridskränkning som huvudbrott är ostraffade, medan 57,1 procent har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 4 i bilaga 9.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 91,5 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 5 domar (7,1 procent). I ett fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 5b i bilaga 9.

År 2005

299 fällande tingsrättsdomar avsåg grov kvinnofridskränkning som huvudbrott.

I dessa 299 domar utdömdes fängelse i 255 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 85,3 procent. I övriga fall dömdes till skyddstillsyn i 34 fall (11,4 procent). Villkorlig dom i förening med samhällstjänst dömdes ut i 4 fall (1,3 procent) och 3 domar innebar överlämnande till rätt psykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Fler uppgifter som påföljdsfördelningen framgår av tabell 1 i bilaga 9.

När det gäller utdömd fängelsetid uppgår medelvärde till 10,6 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet är 3 år. Den närmare fördelningen av fängelsestraffen efter tid framgår av tabell 2 samt figurerna 1a och 1b i bilaga 9.

När det gäller ålder framgår fördelningen efter fängelsetid och ålder av tabell 3a i bilaga 9. Det kan noteras att fyra personer under 21 år förekommer.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 129 personer (50,6 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 50,6 procent av dem som döms för grov kvinnofridskränkning som huvudbrott är ostraffade, medan 49,4 procent har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 4 i bilaga 9.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 95,7 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalen återfinns 11 domar (4,3 procent). Inte i något fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 5b i bilaga 9.

7.1.3 Sammanfattning av uppgifterna ur rättsstatistiken

Antalet domslut för år 2000 (74) är få i förhållande till antalet år 2005 (299). De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet.

Fängelseandelen vid grov kvinnofridskränkning är mindre år 2005 (85,3 procent) jämför med år 2000 (94,6 procent). Andelen som döms till skyddstillsyn är högre år 2005 (11,4 procent) än år 2000 (4,1 procent)

Medelvärdet för fängelsestraffen är lägre år 2005 (10,6 månader) jämfört med år 2000 (12,6 månader).

Få personer under 21 år har dömts för grov kvinnofridskränkning.

Andelen dömda som har återfallit i brott lägre år 2005 (49,4 procent) än år 2000 (57,1 procent).

När det gäller utnyttjad andel av straffskalan ligger 91,5 procent av domarna i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. Motsvarande siffra för år 2005 är 95,7 procent. Straffskalan utnyttjas således i något mindre omfattning år 2005.

7.2 Resultat från domsgranskningen

7.2.1 Inledning

Från BRÅ beställdes in samtliga domar där grov kvinnofridskränkning utgjorde huvudbrott och gärningsmannens var över 18 år för åren 2000 och 2005.

Totalt har 360 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmannens medelålder uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgår till 45,3 procent.

Skadestånd har utgått i 86,7 procent av domarna.

Samtliga gärningsmän var män.

Som ovan nämnts är grov kvinnofridskränkning huvudbrott i domarna. Det förekommer därför att domarna innehåller flera brott av samma typ, men även typer av brott kan ingå i domen. Dessa brott bör dock inte vara av allvarligare slag än grov kvinnofridskränkning, som ju

är huvudbrott (se metodbeskrivningen i bilaga 5). Av de genomgångna domarna innehåller merparten (212 domar motsvarande 58,9 procent) flera brott i domen. Resterande 148 domar (41,1 procent) avser enstaka fall av grov kvinnofridskränkning. Längre fram i detta avsnitt kommer en särredovisning av domar som avser enstaka brott respektive domar som innehåller flera brott.

Antalet domslut för år 2000 är få i förhållande till antalet år 2005. Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov kvinnofridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari som kan sägas utvidga det straffbara området något. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet.

7.2.2 Utdömda påföljder

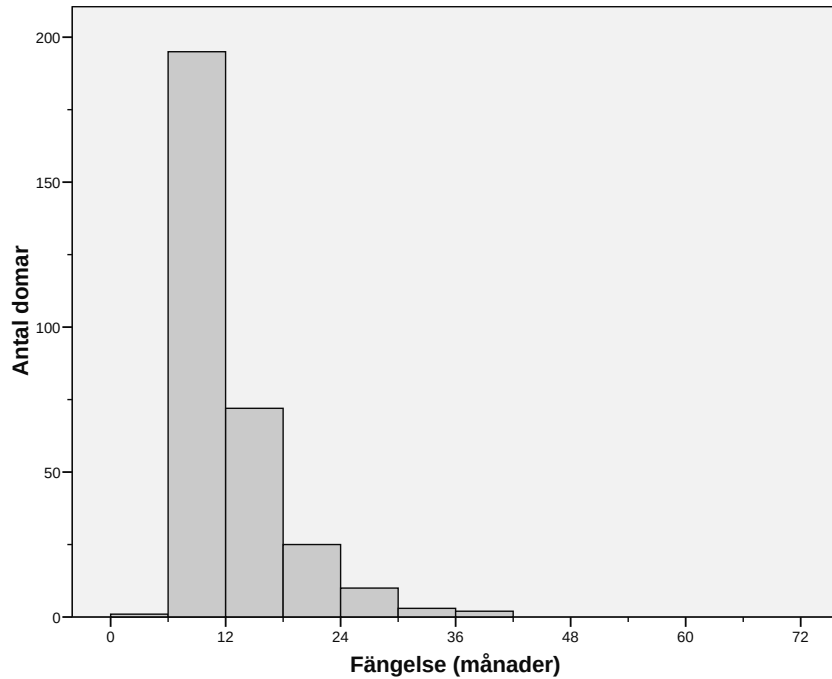
Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	67	94,4%	241	83,4%	308	85,6%
Skyddstillsyn	3	4,2%	41	14,2%	44	12,2%
+ samhällstjänst	0	0,0%	5	1,7%	5	1,4%
+ kontraktsvård	1	1,4%	30	10,4%	31	8,6%
+ fängelse	0	0,0%	2	0,7%	2	0,6%
+ annat	2	2,8%	4	1,4%	6	1,7%
Villkorlig dom	0	0,0%	4	1,4%	4	1,1%
+ samhällstjänst	0	0,0%	4	1,4%	4	1,1%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	1	1,4%	3	1,0%	4	1,1%
med prövning	1	1,4%	3	1,0%	4	1,1%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	71	100,0%	289	100,0%	360	100,0%

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till drygt 85 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 12 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättspsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Antalet domslut för år 2000 är få i förhållande till antalet år 2005. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet. Vid en sådan jämförelse kan noteras att fängelseandelen har minskat medan andelen som dömts till skyddstillsyn har ökat. Beträffande övriga påföljder är förhållandet relativt konstant.

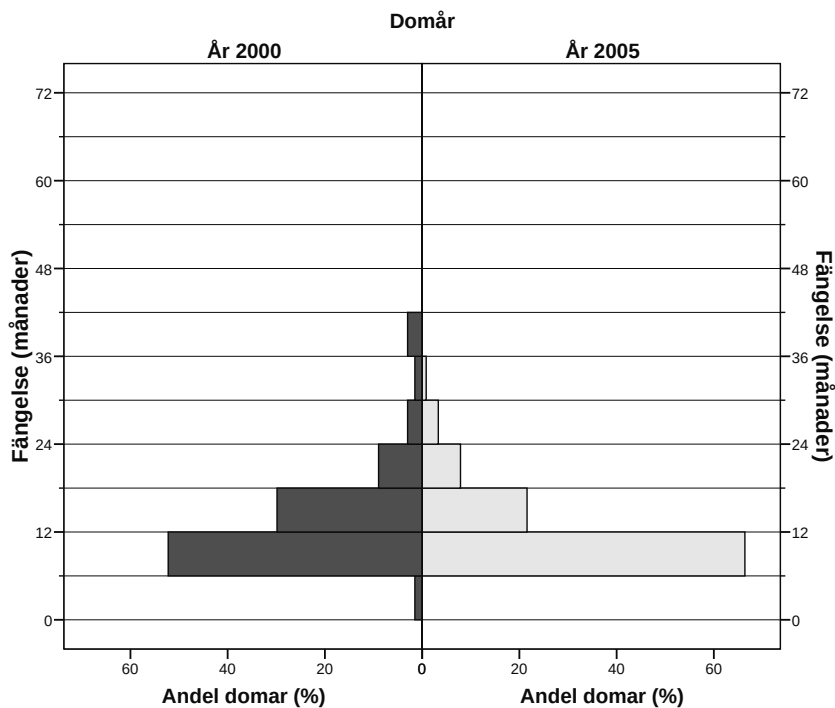
7.2.3 Fängelsestraff

Tabellen nedan visar fängelsestraffens medellängd de båda undersökningsåren sammantagen. Som framgår av tabellen har fängelsestraff dömts ut i 308 fall. Medelvärde för strafftiden uppgår till 10,85 månader (median 10 månader).

Totalt antal fängelsedomar	308
Medellängd (mån)	10,85
Medianlängd (mån)	10

Fängelsestraffens längd fördelat på de båda undersökningsåren.

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	67	241
Medellängd (mån)	12,15	10,49
Medianlängd (mån)	10	10

Fängelsestraffen var signifikant kortare år 2005 än år 2000, $z = 2,37$, $p < .05$ (Mann-Whitney). Det bör dock noteras att antalet domar var betydligt lägre år 2000 och 2005. Vidare är medianlängden den samma för de båda åren.

Den närmare fördelningen av fängelsestraffen framgår av tabellerna nedan.

År 2000

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
4	1	1,5	1,5
6	4	6,0	7,5
7	4	6,0	13,4
8	13	19,4	32,8
9	3	4,5	37,3
10	11	16,4	53,7
12	13	19,4	73,1
14	3	4,5	77,6
15	3	4,5	82,1
16	1	1,5	83,6
18	6	9,0	92,5
24	2	3,0	95,5
30	1	1,5	97,0
36	2	3,0	100,0
Total	67	100,0	

År 2005

Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. %
6	52	21,6	21,6
7	10	4,1	25,7
8	50	20,7	46,5
9	6	2,5	49,0
10	42	17,4	66,4
12	36	14,9	81,3
14	7	2,9	84,2
15	3	1,2	85,5
16	6	2,5	88,0
18	15	6,2	94,2
19	1	0,4	94,6
20	2	0,8	95,4
21	1	0,4	95,9
24	8	3,3	99,2
30	2	0,8	100,0
Total	241	100,0	

Skäl till varför fängelse har valts som påföljd

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	243	65
Brottets art	%	78,9%	21,1%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	134	174
Brottets straffvärde	%	43,5%	56,5%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	52	256
Återfall i brott	%	16,9%	83,1%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	308
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	308
	%	0,0%	100,0%

Som framgår av tabellen ovan är det vanligaste skälet som anges i domarna för att välja fängelse som påföljd brottets art följt av brottets straffvärde och återfall i brott.

Flera en omständighet som motiverar fängelse kan åberopas.

7.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	5	52
	Andel	7,5%	21,6%
Över 0% upp till 25%	Antal	57	179
	Andel	85,1%	74,3%
Över 25% upp till 50%	Antal	5	10
	Andel	7,5%	4,1%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		67	241
		100,0%	100,0%

Straffskalan för grov kvinnofridsränkning är fängelse i lägst sex månader och högst sex år och spänner således över 5 år 6 månader.

Varje fjärdedel är 22,5 månader. Eftersom straffminimum är fängelse sex månader startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar.

50 procent av straffskalan uppgår till 39 månader eller 3 år 3 månader)

75 procent av straffskalan uppgår till 55,5 månader eller 4 år 7 månader 15 dagar

100 procent av straffskalan uppgår till 72 månader eller 6 år

När det gäller utnyttjande av straffskalan kan konstateras att år 2000 låg 95,9 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 4,1 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2000 är 92,5 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 7,5 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. Antalet grova kvinnofridskränkningarsbrott är dock betydligt färre år 2000 än år 2005.

Det kan anmärkas att de brott som ingår i en grov fridskränkning har normalt ett straffminimum som understiger 6 månader. Om en enskild gärning som ingår i kränkningarsbrottet bedöms som grov misshandel, med ett straffminimum om ett år, bör det istället åtalas och dömas för det brottet.

7.2.5 Skyddstillsyn

Påföljden bestämdes till skyddstillsyn i sammanlagt 44 domar. 41 av dessa är från år 2005.

Vilka skäl enligt 30 kap. 9 § brottsbalken som domstolen skall beakta vid val av skyddstillsyn som påföljd och i vilken utsträckning de har angetts framgår av tabellen nedan.

Skäl i 30:9 brottsbalken

		Ja	Nej
1 st	Antal	21	23
	%	47,7%	52,3%
2 st, punkt 1	Antal	1	43
	%	2,3%	97,7%
2 st, punkt 2	Antal	1	43
	%	2,3%	97,7%
2 st, punkt 3	Antal	33	11
	%	75,0%	25,0%
2 st, punkt 4	Antal	4	40
	%	9,1%	90,9%

Skyddstillsyn + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Antal timmar	170,00	50,99	180	100	240	5
Alternativstraff (månader)	8,00	2,45	8	6	12	5

I 5 fall bestämdes påföljden till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Antalet timmar under vilken samhällstjänsten skulle utföras varierad mellan 100 och 240. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 170 (median 180). De alternativa straffet varierade mellan 6 och 12 månader. Medel- och medianvärdet på alternativstraffet var 8 månader.

Skyddstillsyn + kontraktsvård

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Alternativstraff	9,06	3,13	8	6	21	31

I 31 fall blev påföljden skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffets längd låg mellan 6 och 21 månader (median 12). Medelvärde uppgick till 9,06 månader.

Skyddstillsyn + fängelse (28:3), skäl i 30:11 brottsbalken

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	0	2
	%	0,0%	100,0%
Straffvärde	Antal	1	1
	%	50,0%	50,0%
Tidigare brotts- lighet	Antal	1	1
	%	50,0%	50,0%

Skyddstillsyn i kombination med fängelse förekom i två fall. I ett fall har brottets straffvärde angetts som skäl till det påföljdsvalet. I det andra fallet angavs skälet vara den tilltalades tidigare brottslighet. Det kombinerade fängelsestraffet bestämdes i ett fall till 2 och i det andra till 3 månader. Medelvärdet på fängelsestraffen uppgick till således 2,5 månader.

Skyddstillsyn + fängelse (28:3 brottsbalken)

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Strafflängd (månader)	2,50	0,71	3	2	3	2

I de 6 fall som skyddstillsynen förenades med annan föreskrift utgjordes föreskriften av "vård eller behandling".

7.2.6 Villkorlig dom

Villkorlig dom har utdömts i sammantaget 4 fall för grov kvinnofridskränkning. Samtliga domar är från år 2005.

Villkorlig dom + samhällstjänst

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum	Antal
Antal timmar	150,00	8,16	150	140	160	4
Alternativstraff (månader)	6,00	0,00	6	6	6	4

I samtliga 4 fall som villkorlig dom har dömts ut har denna förenats med föreskrift om samhällstjänst. Antalet timmar under vilken samhällstjänsten skulle utföras varierade mellan 140 och 160. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 150 (median 150) De alternativa straffen bestämdes i samtliga fall till 6 månader.

7.2.7 Enstaka fall av grov kvinnofridskränkning

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (212 domar motsvarande 58,9 procent) flera brott i domen. Resterande 148 domar (41,1 procent) avser enstaka fall av grov kvinnofridskränkning

Av de 308 domar där påföljden bestämdes till fängelse innehåller 188 (61 procent) ytterligare brott och 120 domar (39 procent) består av enstaka fall av grov fridskränkning. Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 9,93 månader (median 8 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 11,45 månader (median 10 månader).

Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	11,45	5,34	10	188
Nej	9,93	4,69	8	120

Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott ingår i domen,
 $z = -3,36, p < .001$ (Mann-Whitney).

Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst och typ av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Flera av samma typ	16,30	6,46	17	10
Böter i straffskalan	9,51	3,86	8	49
Enbart fängelse i straffskalan	11,81	5,45	10	129
Inga ytterligare brott	9,93	4,69	8	120

Fängelsestraffets längd skiljer sig signifikant beroende på förekomsten och typen av ytterligare brott i domen, $\chi^2(3, N = 308) = 26,84, p < .001$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser (Bonferroni-korrigerad) visar att samtliga grupper av domar skiljer sig signifikant åt sinsemellan ($p < .05$), med undantag för "flera av samma typ" och "enbart fängelse i straffskalan" som endast skiljer sig åt marginellt ($p = .08$), och "böter i straffskalan" och "inga ytterligare brott" som förknippas med mycket lika strafflängder ($p = .93$).

Fängelsestraffens fördelning på straffskalan vid enstaka fall av grov kvinnofridskränkning

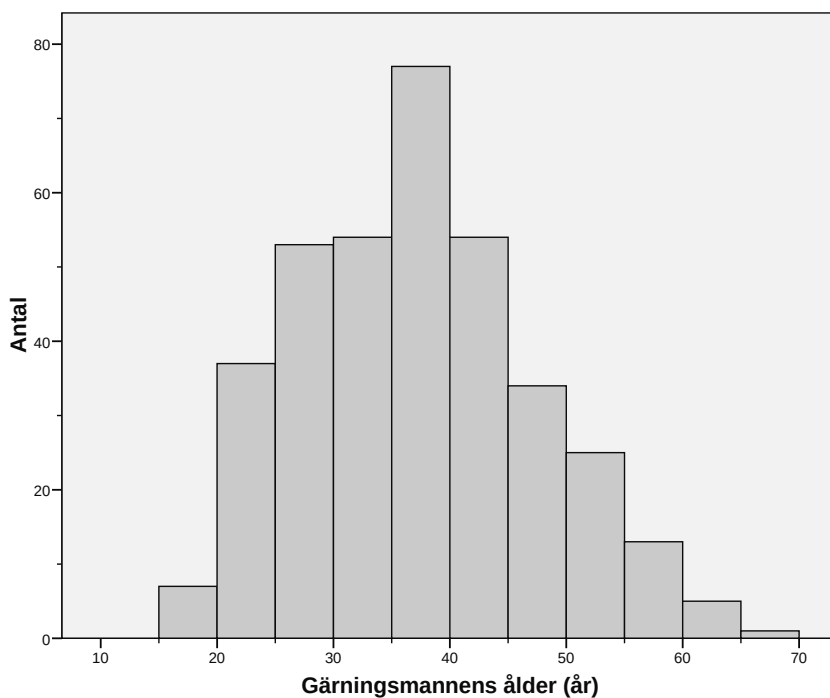
		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	3	34
	Andel	20,0%	32,4%
Över 0% upp till 25%	Antal	11	69
	Andel	73,3%	65,7%
Över 25% upp till 50%	Antal	1	2
	Andel	6,7%	1,9%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		15	105
		100,0%	100,0%

När det gäller utnyttjande av straffskalan kan konstateras att år 2000 låg 93,3 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 6,7 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2005 är 98,1 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 1,9 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall grov kvinnofridskränkning bör det noteras att antalet fängelsedomar avseende enstaka fall av grova kvinnofridskränkningarsbrott från år 2000 är betydligt mindre än antalet år 2005.

7.2.8 Betydelsen av gärningsmannens ålder

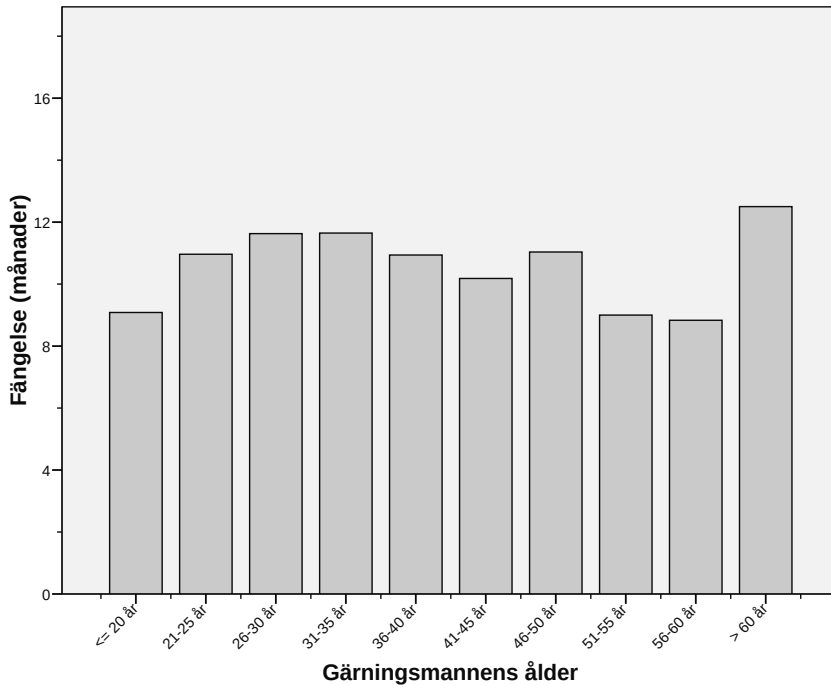

Gärningsmannens ålder

Antal	360
Medel	36,87
Median	37
Standardavvikelse	10,28
Minimum	17
Maximum	70

I *bilaga 20* återfinns mer detaljerade tabeller över gärningsmännens åldersfördelning och val av påföljd efter ålder.

Genomsnittligt fängelsestraff efter ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.08$, $p = .17$.

7.2.9 Försvårande och förmildrande omständigheter

Åberopande av 29:1-omständigheter

	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Enhetlig rättstillämpning	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit	5	7,0%	4	1,4%	9	2,5%
Subjektiva omständigheter hänförliga till gärningsmannen	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap 1 § brottsbalken har åberopats i sammanlagt 9 fall, 5 i domar från år 2000 och 4 från år 2005. I samtliga fall har det varit fråga om den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit.

Åberopande av 29:2-omständigheter (försvårande)

Omständighet i 29:2	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 2	1	1,4%	2	0,7%	3	0,8%
Punkt 3	1	1,4%	0	0,0%	1	0,3%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 6	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 7	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 8	0	0,0%	5	1,7%	5	1,4%

Totalt har försvårande omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § åberopats i 9 fall. Flertalet (7) angivna försvårande omständigheter är ur domar från 2005. Den vanligast åberopade punkten 8, att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, som åberopats i 5 fall, trädde i kraft först den 1 juli 2003. I 3 fall anges punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet. Punkten 3, att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig, har angetts i ett fall.

Fängelsestraffets längd efter åberopande av en eller flera 29:2-omständigheter (försvårande)

29:2-omständighet åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	15,00	5,56	16	8
Nej	10,74	5,09	10	300

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet (29:2) har åberopats, $z = 2,35$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 8 (skada tryggheten och tilliten hos ett barn)

29:2 punkt 7 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	14,00	6,928	12,00	5
Nej	10,80	5,104	10,00	303

Fängelsestraffen i de domar där 29:2 punkt 8 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där punkten inte har åberopats, $z = 1,19$, $p = .23$ (Mann-Whitney).

Det kan dock konstateras att medelvärdet för fängelsestraffen är högre där punkten faktiskt har åberopats. Då det är fråga om ett litet antal bör resultatet dock tolkas med försiktighet.

Övriga 29:2-omständigheter åberopades i alltför liten utsträckning för att möjliggöra ytterligare analyser.

Åberopande av 29:3-omständigheter (förmildrande)

Omständighet i 29:3	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Punkt 1	0	0,0%	1	0,3%	1	0,3%
Punkt 2	1	1,4%	5	1,7%	6	1,7%
Punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 4	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Punkt 5	0	0,0%	1	0,3%	1	0,3%

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 8 domar som lett till fängelsestraff. Den punkt som åberopats i flest fall (6) är punkten 2, dvs. att den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft strakt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande.

Åberopande av en eller flera 29:3-omständigheter (förmildrande)

29:3-omständighet åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	12,88	10,11	10	8
Nej	10,80	4,96	10	300

Fängelsestraffen i de domar där minst en omständighet i 29:3 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats, $z = 0,07$, $p = .95$ (Mann-Whitney).

Åberopade av 29:5-omständigheter (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
1 st, punkt 1	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 2	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 3	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 st, punkt 4	1	1,4%	7	2,4%	8	2,2%
1 st, punkt 5	0	0,0%	2	0,7%	2	0,6%
1 st, punkt 6	0	0,0%	2	0,7%	2	0,6%

1 st, punkt 7	1	1,4%	4	1,4%	5	1,4%
1 st, punkt 8	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2 st	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

S.k. billighetsskäl har åberopats i sammantaget 17 fall, flertalet (15) från år 2005.

När det gäller de s.k. billighetsskälen i 29 kap. 5 § brottsbalken är punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande. Punkterna 5 (gärningsmannen till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning) och 6 (gärningsmannen till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde) förekommer i samma utsträckning.

Övriga punkter förekommer inte alls i undersökningsmaterialet.

Åberopande av en eller flera omständigheter i 29:5 1 st (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5 1 st åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	10,71	5,99	8	17
Nej	10,86	5,10	10	291

Fängelsestraffen i de domar där minst en omständighet i 29:5 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats, $z = 0,78$, $p = .44$ (Mann-Whitney). Det kan dock noteras att främst medianen, men även i viss mån medelvärdet, av fängelsetiden är mindre än i övriga fall som lett till fängelse.

Åberopande av 29:5 1 st punkt 4 (utvisning)

29:5 1 st punkt 4 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	9,88	5,91	8	8
Nej	10,88	5,13	10	300

Fängelsestraffen i de domar där 29:5 1 st punkt 4 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där punkten inte har åberopats, $z = 1,09$, $p = .28$ (Mann-Whitney).

Det kan dock noteras att både medelvärdet och medianen av fängelsetiden är mindre än i övriga fall som lett till fängelse.

Åberopande av 29:5 1 st punkt 7 (ovanligt lång tid förflutit)

29:5 1 st punkt 7 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	8,60	2,41	8	5
Nej	10,89	5,17	10	303

Fängelsestraffen i de domar där 29:5 1 st punkt 7 har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där punkten inte har åberopats, $z = 0,95$, $p = .34$ (Mann-Whitney). Eftersom det är fråga om ett litet antal är en rättvisande jämförelse svår att göra.

7.2.10 Återfall och tidigare brottslighet

I de 360 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 180 fall och ostraffad i 97 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 83 fall.

I genomsnitt har knappt 28 månader förflutit sedan den senaste domen.

Den vanligaste påföljden i den tidigare domen har varit fängelse (54,3 procent) följt av skyddstillsyn (27,2 procent) samt villkorlig dom och dagsböter (i båda fallen 8,6 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 39 fall. I 35 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats och i övriga 4 fall har det skett delvis. Medeltiden som förverkats uppgår till 3 månader.

Av de 180 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet i 55 fall och genom förverkande i 43 fall.

29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 14 fall. De skäl i bestämmelsen som åberopats, vilket skett i 10 av dessa fall, är främst återfall i likartad brottslighet.

7.2.11 Tid mellan brott och dom

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i den grova kvinnofridskränkningen. Medelvärde för den tid som brottet pågått är 15,62 månader (median 10 månader).

Tid förfluten (månader) per typ av påföljd

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	3,52	5,47	1	308
Skyddstillsyn	4,00	5,37	1	44
Villkorlig dom	24,25	22,95	16	4
Rättspsyk. vård	2,75	0,96	3	4
Total	3,80	6,18	1	360

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper, χ^2 (3, $N = 360$) = 12,89, $p < .01$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig från fängelse och skyddstillsyn, $p < .05$ (Bonferroni-korrigerad). Inga andra parvisa skillnader är signifikanta.

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	1,46	1,38	1	71
År 2005	4,37	6,75	1	289

Tiden förfluten mellan brott och dom var signifikant längre år 2005 än år 2000, $z = -3,89$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet, Spearman's $\rho = -.05$, $p = .36$.

7.2.12 Vilka brott ingår i grov kvinnofridskränkning?

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt kvinnofridskränkningssbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna.

Enligt det första sättet har åtalet angett endast gärningar som är preciserade till antalet (och oftast även med individuella detaljer avseende datum och plats för gärningarna).

Det andra sättet att utforma åtalet på har inneburit att det har angetts dels vissa till antalet preciserade gärningar, dels en opreciserad mängd gärningar under en viss tidsperiod.

Slutligen enligt det tredje sättet har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Vid följande analys över vilka gärningar som har ingått i grov kvinnofridskränkning och till vilket antal har de ovan nämnda typiska sätten att åtala och även döma för brottet varit utgångspunkt.

Enbart preciserade gärningar

Det är här fråga om grova kvinnofridskränkningarsbrott där samtliga ingående gärningar är preciserade till antal och typ av brott. Antalet domar av denna typ uppgick till 159 stycken och utgjorde den näst största gruppen.

Förekomst av preciserade gärningar (minst ett fall)

	Antal	Andel
Misshandel; Brottsbalken 3:5	155	97,5%
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	101	63,5%
Ofredande; Brottsbalken 4:7	42	26,4%
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	10	6,3%
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	8	5,0%
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	4	2,5%
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	3	1,9%
Sexuellt ofredande; Brottsbalken 6:10	3	1,9%
Hemfridsbrott, grovt; Brottsbalken 4:6:1	1	,6%
Mindre grov våldtäkt; Brottsbalken 6:1:3	1	,6%

Tabellen ovan visar att misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följer olaga hot och ofredande.

Antal fall av gärning då gärningen förekommer i domen

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Summa
Misshandel; Brottsbalken 3:5	4,18	2,29	4	1	14	648
Sexuellt ofredande; Brottsbalken 6:10	2,67	2,89	1	1	6	8
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	2,50	3,20	2	1	30	253
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	2,00	1,15	2	1	4	20
Ofredande; Brottsbalken 4:7	1,67	1,05	1	1	5	70
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	1,38	0,52	1	1	2	11
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	1,25	0,50	1	1	2	5
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	1,00	0,00	1	1	1	3
Hemfridsbrott, grovt; Brottsbalken 4:6:1	1,00	.	1	1	1	1
Mindre grov våldtäkt; Brottsbalken 6:1:3	1,00	.	1	1	1	1

Tabellen ovan visar hur många gärningar av viss typ som förekommer i genomsnitt i en dom när just den typen av brott ingår i domen. Även här dominerar misshandel av normalgraden med drygt 4 skilda gärningar.

Antal preciserade gärningar (oavsett typ)

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal gärningar	6,42	3,63	5	2	30

Det genomsnittliga antalet brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår är 6,42 (se tabellen ovan).

Både preciserade och opreciserade gärningar

I dessa fall förekommer utöver ett visst antal preciserade gärningar även ytterligare opreciserade gärningar under viss tidsperiod. Denna grupp utgjordes av 182 domar och var den största gruppen.

Förekomst av preciserade gärningar (minst ett fall)

	Antal	Andel
Misshandel; Brottsbalken 3:5	172	94,5%
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	109	59,9%
Ofredande; Brottsbalken 4:7	40	22,0%
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	10	5,5%
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	5	2,7%
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	4	2,2%
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	4	2,2%
Sexuellt ofredande; Brottsbalken 6:10	2	1,1%

Tabellen ovan visar att misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp.

Antal fall av gärning då gärning förekommer

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Summa
Sexuellt ofredande; Brottsbalken 6:10	5,50	6,36	6	1	10	11
Misshandel; Brottsbalken 3:5	4,42	2,89	4	1	23	761
Olaga hot; Brottsbalken 4:5	2,37	2,26	2	1	15	258
Ringa misshandel; Brottsbalken 3:5	2,25	1,26	2	1	4	9
Ofredande; Brottsbalken 4:7	1,83	2,00	1	1	10	73
Olaga tvång; Brottsbalken 4:4:1	1,40	0,55	1	1	2	7
Olaga frihetsberövande, mindre grovt; Brottsbalken 4:2:2	1,20	0,42	1	1	2	12
Hemfridsbrott; Brottsbalken 4:6:1	1,00	0,00	1	1	1	4

Tabellen ovan visar hur många gärningar av viss typ som förekommer i genomsnitt i en dom när just den typen av brott ingår i domen. Sexuellt ofredande har det högsta medelvärde med 5,5 gärningar per dom. Det bör dock noteras att det brottet sexuellt ofredande förekom i endast två domar.

Antal preciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal gärningar	6,24	3,71	5	1	25

Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår är 6,24 (se tabellen ovan).

Brott utöver preciserade gärningar

	Antal	Andel
Misshandel	128	70,3%
Olaga hot	98	53,8%
Ofredande	52	28,6%
Annat	10	5,5%

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". Av tabellen ovan framgår att de tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa också var det.

Antal typer av brott utöver preciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal typer av brott	1,58	0,74	1	1	4

I den mån det har framgått av domarna hur många mer preciserade gärningar som det varit fråga om har så angetts (se tabellen ovan).

Enbart opreciserade gärningar

I ett mindre antal domar, 18 stycken har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Brott avseende opreciserade gärningar

	Antal	Andel
Misshandel	14	77,8%
Olaga hot	14	77,8%
Ofredande	3	16,7%
Annat	3	16,7%

Som tidigare nämnts är de brott som i mallen kunnat markeras misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". Av tabellen ovan framgår att de tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa också var det.

Antal typer av brott avseende opreciserade gärningar

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Minimum	Maximum
Antal typer av brott	1,89	0,83	2	1	3

I den mån det har framgått av domarna hur många opreciserade gärningar som det varit fråga om har så angetts (se tabellen ovan).

7.2.13 Relation

När det gäller brottet grov fridskränkning bör kartläggningen enligt regeringens tilläggsuppdrag också visa vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har eller har haft. Domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd bör enligt tilläggsuppdraget särredovisas utifrån dessa kategorier. En sådan redovisning kan även vara intressant när det gäller brottet grov kvinnofridskränkning.

Analyserna i detta avseende har av tidsskäl fått inskränka sig till de mest relevanta, nämligen att redovisa vilken typ av relation samt påföljdsval och fängelsestraffets längd per typ av relation.

Typ av relation (rangordnad)

	Antal	Andel
Nuvarande partner	275	76,4%
Oklart/växlande mellan partner/ex-partner	51	14,2%
Ex-partner	34	9,4%
Totalt	360	100,0%

Av tabellen ovan framgår att den klart vanligaste relationen mellan målsäganden och gärningsmannen har varit att de haft ett pågående förhållande vid brottet.

Påföljdsval per typ av relation

Typ av relation		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skydds- tillsyn	Villkorlig dom	Rättssyk. vård
Nuvarande partner	Antal	232	36	3	4
	Andel	84,4%	13,1%	1,1%	1,5%
Ex-partner	Antal	32	1	1	0
	Andel	94,1%	2,9%	2,9%	0,0%
Oklart/växlande mellan partner/ex-partner	Antal	44	7	0	0
	Andel	86,3%	13,7%	0,0%	0,0%

Av tabellen ovan kan utläsas att den högsta fängelseandelen (94,1 procent) gäller dem som döms för grov kvinnofridskränkning som riktat sig mot en målsäganden som vid brottet varit en före detta partner. Skyddstillsyn respektive villkorlig dom har dömts ut i vardera ett fall.

När det gäller relationen att målsäganden och gärningsmannen haft ett pågående förhållande vid brottet uppgår fängelseandelen till 84,4 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 13,1 procent. I tre fall (1,1 procent) bestämdes påföljden till villkorlig dom.

I de fall som målsägandens och gärningsmannens förhållande har varit oklart eller växlande vid brottet uppgår fängelseandelen till 86,3 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 13,7 procent.

Fängelsestraffets längd per typ av relation

	Medel	Standard- avvikelse	Median	Mini- mum	Maxi- mum	Antal
Nuvarande partner	11,31	5,46	10	4	36	232
Ex-partner	9,41	4,17	8	6	24	32
Oklart/växlande mellan partner/ex-partner	9,52	3,35	9	6	20	44
Totalt	10,85	5,14	10	4	36	308

Det längsta genomsnittliga fängelsestraffet (11,31 månader) har dömts ut när målsäganden och gärningsmannen vid brottet hade en pågående relation, dvs. nuvarande partner. Det är också det vanligaste fallet. Därefter följer de fall där förhållandet mellan målsägande och gärningsmannen varit oklart eller växlande (9,52 månader) och målsäganden varit gärningsmannens före detta partner vid brottet (9,41 månader).

Fängelsestraffets längd skiljer sig åt beroende på typ av relation, χ^2 (2, $N = 308$) = 7,70, $p < .05$ (Kruskal-Wallis). Parvisa jämförelser visar att straffen blev marginellt signifikant längre då målsägarens relation

till gärningsmannen var "nuvarande partner" än då den var "ex-partner", $p = .054$ (Bonferroni-korrigerad). De övriga skillnaderna är inte signifikanta.

7.2.14 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen

Allmänt

Totalt har 360 domslut ingått i undersökningsmaterialet. Gärningsmännens medelålder uppgår till knappt 37 år. Den yngste är 17 år och den äldste 65 år.

Andelen tingsrättsdomar som överklagats uppgår till 45,3 procent.

Skadestånd har utgått i 86,7 procent av domarna. Samtliga gärningsmän var män.

Antalet domslut för år 2000 är få i förhållande till antalet år 2005. Förklaringen till detta torde vara att lagstiftningen om grov kvinnofridskränkning trädde i kraft den 1 juli 1998 och alltså var förhållandevis ny år 2000. Dessutom trädde en lagändring i bestämmelsen i kraft den 1 januari 2000 som kan sägas utvidga det straffbara området något. De jämförelser som görs måste därför tolkas med försiktighet.

Fördelning av påföljder

Ser man till undersökningsåren sammanslagna uppgår fängelseandelen till drygt 85 procent. Andelen som döms till skyddstillsyn uppgår till drygt 12 procent. Villkorlig dom och överlämnande till rättspsykiatrisk vård förekommer endast i några få fall.

Antalet domslut för år 2000 är få i förhållande till antalet år 2005, varför jämförelser som görs måste tolkas med försiktighet. Vid en sådan jämförelse kan noteras att fängelseandelen har minskat medan andelen som dömts till skyddstillsyn har ökat. Beträffande övriga påföljder är förhållandet relativt konstant.

Fängelsestraff

Fängelsestraff har dömts ut i 308 fall. Medelvärde för strafftiden de båda undersökningsåren sammantagna uppgår till 10,85 månader (median 10 månader).

Fängelsestraffen var signifikant kortare år 2005 än år 2000. Det bör dock noteras att antalet domar var betydligt lägre år 2000 och 2005. Vidare var medianlängden den samma för de båda åren.

Det vanligaste skälet som anges i domarna för att välja fängelse som påföljd brottets art följt av brottets straffvärde och återfall i brott.

Straffskalan för grov kvinnofridskränkning är fängelse i minst sex månader och högst 6 år. När det gäller utnyttjande av straffskalan kan

konstateras att år 2000 låg 95,9 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 4,1 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2000 är 92,5 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 7,5 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan. Antalet grova kvinnofridskränkningarsbrott är dock betydligt färre år 2000 än år 2005.

Skyddstillsyn

Påföljden bestämdes till skyddstillsyn i sammanlagt 44 domar. 41 av dessa är från år 2005.

I 5 fall bestämdes påföljden till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 170 och medel- och medianvärdet på alternativstraffet var 8 månader.

I 31 fall blev påföljden skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård. Alternativstraffens medelvärde uppgick till drygt 9 månader

Skyddstillsyn i kombination med fängelse förekom i två fall. Medelvärdet på fängelsestraffen uppgick till 2,5 månader.

I de 6 fall som skyddstillsynen förenades med annan föreskrift utgjordes föreskriften av "vård eller behandling".

Villkorlig dom

Villkorlig dom har utdömts i sammantaget 4 fall för grov kvinnofridskränkning. Samtliga domar är från år 2005 och förenade med föreskrift om samhällstjänst. Det genomsnittliga antalet timmar för samhällstjänsten var 150 och de alternativa straffen bestämdes i samtliga fall till 6 månader.

Enstaka fall

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (212 domar motsvarande 58,9 procent) flera brott i domen. Resterande 148 domar (41,1 procent) avser enstaka fall av grov kvinnofridskränkning.

Av de 308 domar där påföljden bestämdes till fängelse innehåller 188 (61 procent) ytterligare brott och 120 domar (39 procent) består av enstaka fall av grov fridskränkning.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 9,93 månader (median 8 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 11,45 månader (median 10 månader). Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Fängelsestraffets längd skiljer sig signifikant beroende på förekomsten och typen av ytterligare brott i domen. Parvisa jämförelser visar att samtliga grupper av domar skiljer sig signifikant åt sinsemellan, med undantag för "flera av samma typ" och "enbart fängelse i straffskalan" som endast skiljer sig åt marginellt och "böter i straffskalan" och "inga ytterligare brott" som förknippas med mycket lika strafflängder.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall grov kvinnofridskränkning bör noteras att antalet fängelsedomar avseende enstaka fall av grova kvinnofridskränkningars brott från år 2000 är betydligt mindre än antalet år 2005.

När det gäller utnyttjande av straffskalan kan konstateras att år 2000 låg 93,3 procent av domarna på den nedersta fjärdedelen av straffskalan, dvs. upp till 22,5 månader eller 1 år 10 månader 15 dagar. Resterande 6,7 procent återfinns inom intervallet 25 – 50 procent. 50 procent motsvarar 39 månader eller 3 år 3 månader.

Motsvarande siffror för år 2005 är 98,1 procent i den nedersta fjärdedelen och återstående 1,9 procent i intervallet 25 – 50 procent av straffskalan.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap 1 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 9 fall. I samtliga fall har det varit fråga om den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit.

Totalt har försvårande omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 2 § åberopats i 9 fall. Den vanligast åberopade omständigheten är punkten 8, dvs. att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet har åberopats.

Domar där punkten 8 har åberopats leder inte till signifikant längre fängelsestraff jämfört med domar där punkten inte har åberopats. Det kan dock konstateras att medelvärde för fängelsestraffen är högre där punkten faktiskt har åberopats. Då det är fråga om ett litet antal bör resultatet dock tolkas med försiktighet.

Övriga 29:2-omständigheter åberopades i alltför liten utsträckning för att möjliggöra ytterligare analyser.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 8 domar som lett till fängelsestraff. Den punkt

som åberopats i flest fall är punkten 2, dvs. att den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande.

Fängelsestraffen i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap 3 § brottsbalken har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats i sammantaget 17 fall. Punkten 4 (gärningsmannen förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket) och punkten 7 (en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks) som är vanligast förekommande. Fängelsestraffen i de domar där minst en omständighet enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har åberopats skiljer sig inte signifikant från de där någon sådan omständighet inte har åberopats.

Återfall och tidigare brottslighet

Av de 360 domarna framgår det att gärningsmannen är tidigare dömd i 180 fall och ostraffad i 97 fall. Uppgift om eventuell tidigare brottslighet saknas i 83 fall.

När tidigare dom förekommer har i genomsnitt knappt 28 månader förflutit sedan den senaste domen. Den vanligaste påföljden i den tidigare domen har varit fängelse (54,3 procent) följt av skyddstillsyn (27,2 procent) samt villkorlig dom och dagsböter (i båda fallen 8,6 procent).

Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 39 fall. I 35 av dessa har hela den villkorligt medgivna friheten förverkats och i övriga 4 fall har det skett delvis. Medeltiden som förverkats uppgår till 3 månader.

Av de 180 fall där det framgår att gärningsmannen är tidigare dömd har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet i 55 fall och genom förverkande i 43 fall.

29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 14 fall. De skäl i bestämmelsen som åberopats, vilket skett i 10 av dessa fall, är främst återfall i likartad brottslighet.

Tid mellan brott och dom m.m.

Tiden som förflutit mellan brott och dom har beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i den grova kvinnofridskränkningen. Medelvärde för den tid som brottet pågått är 15,62 månader (median 10 månader).

Tiden förfluten mellan brott och dom varierar mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig från fängelse och skyddstillsyn på så sätt att den förflutna tiden är betydligt längre vid villkorlig dom. Inga andra parvisa skillnader är signifikanta.

Den tid som förflutit mellan brott och dom var signifikant längre år 2005 än år 2000.

Det föreligger dock ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Gärningar som ingår i grov kvinnofridskränkning

När det gäller antalet och vilka enskilda gärningar som har ingått i ett grovt kvinnofridskränkningssbrott har förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet och till följd därav även i domarna.

Enbart preciserade gärningar

Det är här fråga om grova kvinnofridskränkningssbrott där samtliga ingående gärningar är preciserade till antal och typ av brott. Antalet domar av denna typ uppgick till 159 stycken och utgjorde den näst största gruppen. Misshandel av normalgraden var det vanligast förekommande brottet. Därefter följer olaga hot och ofredande.

Det genomsnittliga antalet enskilda brott som ingår i de domar där enbart preciserade gärningar ingår är 6,42.

Både preciserade och opreciserade gärningar

I dessa fall förekommer utöver ett visst antal preciserade gärningar även ytterligare opreciserade gärningar under viss tidsperiod. Denna grupp utgjordes av 182 domar och var den största gruppen. Misshandel av normalgraden följt av olaga hot och ofredande var de vanligast förekommande brotten även i denna grupp.

Det genomsnittliga antalet preciserade brott som ingår i de domar där både preciserade och opreciserade gärningar ingår är 6,24.

De brott som i mallen har kunnats anges som mer opreciserade gärningar över viss tidsperiod är misshandel, olaga hot och ofredande. Andra typer av brott har fått kodas med "annat". De tre brottstyper som förutsattes vara de mest frekventa var också det i angiven ordning.

Enbart opreciserade gärningar

I ett mindre antal domar, 18 stycken har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. "vid upprepade tillfällen" – under viss tidsperiod.

Som tidigare nämnts är de brott som i mallen kunnat markeras misshandel, olaga hot och ofredande. Dessa tre brottstyper, som förutsattes vara de vanligast förekommande, var också det i angiven ordning.

Relation

Den klart vanligaste relationen mellan målsäganden och gärningsmannen har varit att de haft ett pågående förhållande vid brottet.

Den högsta fängelseandelen (94,1 procent) gäller gärningsmän som dömts för grov kvinnofridskränkning som riktat sig mot en målsäganden som vid brottet varit en före detta partner. Skyddstillsyn respektive villkorlig dom har dömts ut i vardera ett fall vid denna typ av relation.

När det gäller relationen att målsäganden och gärningsmannen haft ett pågående förhållande vid brottet uppgår fängelseandelen till 84,4 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 13,1 procent. I tre fall (1,1 procent) bestämdes påföljden till villkorlig dom.

I de fall som målsägandens och gärningsmannens förhållande har varit oklart eller växlande vid brottet uppgår fängelseandelen till 86,3 procent och andelen skyddstillsynsdomar till 13,7 procent.

Det längsta genomsnittliga fängelsestraffet (11,31 månader) har dömts ut när målsäganden och gärningsmannen vid brottet hade en pågående relation, dvs. nuvarande partner. Det är också det vanligaste fallet. Därefter följer de fall där förhållandet mellan målsägande och gärningsmannen varit oklart eller växlande (9,52 månader) och målsäganden varit gärningsmannens före detta partner vid brottet (9,41 månader).

Fängelsestraffets längd skiljer sig åt beroende på typ av relation. Parvisa jämförelser visar att straffen blir signifikant längre då målsägarens relation till gärningsmannen var "nuvarande partner" än då den är "ex-partner". De övriga skillnaderna är inte signifikanta.

7. 3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende grov kvinnofridskränkning

7.3.1 Inledning

Totalt har 360 tingsrättsdomar avseende grov fridskränkning granskats. Till dessa hör 51 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för grov kvinnofridskränkning men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Från de beställda tingsrättsdomarna har ett mindre antal undantagits eftersom de inte uppfyllde förutsättningarna för granskningen, t.ex. på grund av att hovrätten rubricerade om gärningen.

7.3.2 Antal gärningar som ingår i brottet

En av förutsättningarna för att grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning skall föreligga, är att gärningsmannen har begått flera brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot samma målsägande. Gärningsbeskrivningarna i de granskade fallen har oftast varit formulerade på sådant sätt att de angett dels vilka enskilda gärningar som ingått i det aktuella fridskränkingsbrottet, dels hur de enskilda gärningarna i sig är rubricerade. Så har dock inte alltid varit fallet. I de få fall det inte heller av domskälen framgått hur de enskilda gärningarna i sig har rubricerats, har vissa tolkningssvårigheter uppstått vid granskningen. Som exempel kan nämnas gärningspåståendet att AA gjort sig skyldig till kvinnofridskränkning genom att han under viss tid "misshandlade, hotade och ofredade" YY, allt enligt en följande uppställning. För merparten av de enskilda gärningspåståendena angavs ingen rubricering och vissa var sådana att de kunde tänkas avse t.ex. antingen misshandel alternativt ofredande, eller olaga hot alternativt ofredande. De specifika rekvisiten för varje tänkbart brott – såsom att gärningen hade orsakat smärta eller varit ägnat att framkalla allvarlig fruktan – angavs i sammandrag sist i gärningsbeskrivningen, utan koppling till de enskilda gärningspåståendena. Enligt domskälen gav utredningen "vid handen att YY utsatts för våld, hot och ofredande på sätt åklagaren påstått". Det kunde således inte med ledning av gärningsbeskrivningen eller domskälen avgöras hur många gärningar av varje slag som ingick i det fridskränkingsbrott AA dömdes för.

7.3.3 Vilken typ av gärningar ingår i brottet

Ett angränsande problem har avsett att det i enstaka fall förekommit att domskälen inte med fullständig tydlighet gett besked om vilka enskilda gärningar, ingående i fridskränkingsbrottet, som ansetts styrkta. Som exempel kan nämnas ett fall i vilket åtalet avsåg en rad misshandelsgärningar, varav en med alternativpåstående om ofredande, samt ett olaga hot och ett ofredande. Enligt domskälen var det "styrkt att AA misshandlat och hotat YY helt i enlighet med YY:s berättelse och även i enlighet med vad som angetts i respektive gärningsbeskrivning". Vid granskningen har domskälen tolkats som att tingsrätten ansåg åtalet styrkt i dess helhet, således även beträffande den påstådda ofredandegärning som inte nämnades i skälen. Den gärning som av åklagaren rubricerades som misshandel alternativt ofredande, räknades vid granskningen som en styrkt misshandelsgärning. Det bör påpekas att sådana tolkningssvårigheter som nu nämnts inte varit regel, utan sällsynta undantag.

Särskilt ofredandegärningarna har förekommit med stor variation såvitt gäller tillvägagångssättet. Knuffande och spottande har varit vanligt.

Ofredande har också i ett flertal fall ansetts föreligga när gärningsmannen använt kränkande tillmälen (t.ex. ”hora”) om målsäganden. Det kan påpekas att gärningar, som närmast för tankarna till skadegörelse eller åverkan, i vissa fall har rubricerats som ofredandebrott och således ansetts kunna ingå i ett fridskränkingsbrott (något som skadegörelsebrott enligt 12 kap. brottsbalken inte kan). Som exempel kan nämnas att det i ett fall bedömts såsom ofredande att gärningsmannen eldat upp målsägandens böcker samt sparkat sönder husgeråd och leksaker. Det har även förekommit att gärningar avseende förstörande av egendom åtalats samtidigt som fridskränkingsbrott men såsom fristående skadegörelsebrott, även om skadegörelsen har skett under samma period som fridskränkingsbrottet.

7.3.4 Relation

En av frågorna som ställs i granskningsmallen avser relationen mellan gärningsmannen och målsäganden under den period som fridskränkingsbrottet begåtts. När det gällt brott mellan två personer som har eller har haft ett kärleksförhållande har det oftast – men inte alltid – gått att utläsa om förhållandet hade brutits redan före gärningarna, om förhållandet pågick under hela den period som åtalet omfattade eller om förhållandet växlade mellan att pågå eller vara brutet. För det sistnämnda fallet har granskarna markerat för ”växlande eller oklart förhållande”.

7.3.5 Olika sätt att utforma gärningsbeskrivningar

När det gäller antalet enskilda gärningar som ingått i ett fridskränkingsbrott har det förekommit tre olika sätt att ange gärningarna i åtalet. Enligt det första sättet har åtalet angett endast gärningar som är preciserade till antalet (och oftast även med individuella detaljer avseende datum och plats för gärningarna). Enligt det andra sättet har det angetts dels vissa till antalet preciserade gärningar, dels en opreciserad mängd gärningar under en viss tidsperiod. Enligt det tredje sättet har gärningarna angetts endast som en opreciserad mängd – t.ex. ”vid upprepade tillfällen” – under viss tidsperiod. (Jfr. Åklagarmyndighetens handbok ”Handläggning av fridskränkingsbrotten”, sid. 23)

Som exempel på det första sättet kan nämnas följande fall: AA åtalades för grov kvinnofridskränkning, bestående av att han under viss tidsperiod hade utsatt YY för tre misshandelsgärningar, åtta olaga hot och fyra ofredanden, allt enligt närmare beskrivningar. För samtliga påstådda gärningar angavs särskilt datum och plats. Tingsrätten fann åtalet styrkt i dess helhet, men ansåg att två av misshandelsgärningarna låg ”så pass långt från övriga gärningar tidsmässigt” och hade ”inte heller i övrigt det samband med dessa att de skall anses ingå i det mönster av gärningar som utgjort ett led i en upprepad kränkning av YY:s integri-

tet". AA dömdes således för två separata misshandelsbrott jämte grov kvinnofridskränkning innefattande övriga gärningar. Påföljden bestämdes till fängelse sex månader.

Det andra sättet att beskriva ett fridskränkingsbrott kan illustreras med det följande. AA åtalades för grov kvinnofridskränkning. Åklagaren påstod att han under drygt 2 ½ års tid på visst sätt hade misshandlat och hotat YY upprepade gånger. Enligt åtalet hade AA hotat och misshandlat YY "bland annat" vid vissa närmare angivna tillfällen. Såväl tingsrätten som hovrätten fann åtalet styrkt (med undantag för en av de påstådda gärningarna). AA hade således gjort sig skyldig till misshandel vid sju preciserade tillfällen och olaga hot vid ett preciserat tillfälle samt därutöver till misshandel och olaga hot vid ett opreciserat antal tillfällen. Dessa gärningar bedömdes tillsammans som grov kvinnofridskränkning. För AA, som även dömdes för bedrägeri och narkotikabrott, bestämde hovrätten påföljden till fängelse två år.

Ett exempel på det tredje sättet att beskriva ett fridskränkingsbrott: AA skulle enligt åtalet dömas för grov kvinnofridskränkning eftersom han under viss period, knappt tre år, "huvudsakligen i den gemensamma bostaden men även på annan ort inom eller utom riket, vid upprepade tillfällen misshandlat och hotat YY och utsatt henne för sexuellt tvång". Därefter följde en uppräkningslista av dels det våld av olika sort som AA vid upprepade tillfällen skulle ha använt under den aktuella perioden, dels de upprepade sexuella umgängen han skulle ha förmått YY att delta i mot hennes vilja. Vidare angavs att AA upprepade gånger hotat att döda YY. Inte till någon del preciserades gärningarna till antalet. Tingsrätten ansåg att YY:s uppgifter skulle läggas till grund för bedömningen och hon hade "berättat om misshandel och hot samt sexuellt tvång på ett sätt som i allt väsentligt stämmer överens med åklagarens gärningsbeskrivning". Åtalet var således styrkt och AA dömdes för grov kvinnofridskränkning till fängelse tio månader.

8 Olaga hot och grovt olaga hot

4 kap. 5 § brottsbalken har följande lydelse:

"Om någon lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år."

8.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

8.1.1 Inledning

Statistiken avser enstaka olaga hot av normalgraden avseende personer över 18 år. Domarna kan innehålla flera fall av olaga hot, men det skall inte förekomma andra brottstyper.

När det gäller enstaka fall av olaga hot, som bedöms som grovt brott, avseende personer över 18 år framgår det av rättsstatistiken att endast 12 (år 2000) respektive 14 (år 2005) domslut förekommer. Eftersom antalet är så litet redovisas endast vissa resultat.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 10* dit tabellhänvisningarna hänför sig.

8.1.2 De undersökta åren

Olaga hot

År 2000

Totalt 458 domslut avseende s.k. rena fall av olaga hot av normalgraden förekom beträffande personer över 18 år.

I dessa 458 domar utdömdes fängelse i 40 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 8,7 procent. Därutöver ådömdes skyddstill-

syn i 54 fall (11,8 procent). Villkorlig dom dömdes ut i 90 fall (19,7 procent). I 244 domslut (53,3 procent) bestämdes påföljden till dagsböter. Överlämnande till rättspsykiatrisk vård dömdes ut i 8 fall (1,1 procent). Den närmare fördelningen av påföljderna framgår av tabell 1a i bilaga 10.

När det gäller ålder kan bl.a. utläsas att 31 domar avsåg personer under 21 år och 98 domslut avsåg personer över 50 år. Uppgifter om påföljdsfördelning efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 10.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 30 (6,6 procent) och antalet män till 428 (93,4 procent). Av kvinnorna dömdes ingen till fängelse, se vidare tabell 3 i bilaga 10.

När det gäller utdömd fängelse avseende de 40 fängelsedomarna uppgår medelvärde till 1,8 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet uppgår till 5 månader. Fler uppgifter om fängelsestraffens fördelning efter tid finns i tabell 5 och figur 1a i bilaga 10.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 281 personer (61,4 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 61,4 procent av dem som döms för enstaka olaga hot av normalgraden är ostraffade, medan återstoden, 38,6 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter om tidigare belastning finns i tabell 4 och 6a i bilaga 10.

När det gäller de 244 dagsbottsdomarna uppgår medelstraffet till 59,3 dagsböter, se vidare tabell 7 och figur 2a i bilaga 10.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas avseende fängelsedomar kan sägas att 95,3 procent av de 42 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns resterande 2 domar (4,7 procent). Inga domar innehåller fängelsestraff som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 8 i bilaga 10.

År 2005

Totalt 491 domslut avseende s.k. rena fall av olaga hot förekom beträffande personer över 18 år.

I dessa 491 domar utdömdes fängelse i 56 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 11,4 procent. Därutöver ådömdes skydds-tillsyn i 53 fall (10,8 procent). Villkorlig dom dömdes ut i 136 fall (27,7 procent). I 221 domslut (45 procent) bestämdes påföljden till dagsböter. Överlämnande till rättspsykiatrisk vård dömdes ut i 2 fall (0,2 procent). Den närmare fördelningen av påföljderna framgår av tabell 1a i bilaga 10.

När det gäller ålder kan bl.a. utläsas att 36 domar avsåg personer under 21 år och 128 domslut avsåg personer över 50 år. Uppgifter om påföljdsfördelning efter ålder finns i tabell 2 i bilaga 10.

När det gäller kön uppgick antalet kvinnor till 47 (9,6 procent) och antalet män till 444 (90,4 procent). Av kvinnorna dömdes endast en till fängelse medan 55 män ådömdes fängelsestraff. Ytterligare uppgifter finns i tabell 3 i bilaga 10.

När det gäller utdömd fängelse avseende de 56 fängelsedomarna uppgår medelvärde till 1,5 månader. Fängelse i 4 månader är det längsta utdömda fängelsestraffet. Fler uppgifter om fängelsestraffens fördelning efter tid finns i tabell 5 och figur 1a i bilaga 10.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 295 personer (60,1 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 60,1 procent av dem som döms för enstaka olaga hot av normalgraden är ostraffade, medan återstoden, 39,9 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter om tidigare belastning finns i tabell 4 och 6a i bilaga 10.

När det gäller de 221 dagsbotsdomarna uppgår medelstraffet till 63,4 dagsböter, se vidare tabell 7 och figur 2a i bilaga 10.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas avseende fängelsedomar kan sägas att 96,4 procent av de 56 fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns resterande 2 domar (3,6 procent). Inga domar innehåller fängelsestraff som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 8 i bilaga 10.

Olaga hot, grovt brott

År 2000

Av de 12 domsluten utdömdes fängelse i 9 fall, vilket motsvarar en fängelseandel om 75 procent. I 2 fall (16,7 procent) bestämdes påföljden till rättspsykiatrisk vård, som förenades med särskild utskrivningsprövning i ett fall. I ett fall (8,3 procent) bestämdes påföljden till skyddstillsyn, se tabell 9 i bilaga 10.

När det gäller utdömd fängelse framgår denna av tabell 10 i bilaga 10.

År 2005

Av de 14 domsluten utdömdes fängelse i 8 fall, vilket motsvarar en fängelseandel om 57,1 procent. 4 domslut avsåg skyddstillsyn (28,6

procent). I ett fall (7,1 procent) bestämdes påföljden till rättspsykiatrisk vård, som förenades med särskild utskrivningsprövning. I ett fall (7,1 procent) bestämdes påföljden till villkorlig dom, se tabell 9 i bilaga 10.

När det gäller utdömd fängelse framgår denna av tabell 10 i bilaga 10.

8.1.3 Sammanfattande jämförelse av uppgifterna från rättsstatistiken

Sammanfattningen avser endast olaga hot av normalgraden eftersom domarna avseende grovt olaga hot är så få.

Antalet domar avseende rena fall av olaga hot är större år 2005 (491) jämfört med år 2000 (258).

Fängelseandelen, dvs. antalet gärningsmän som döms till fängelse, fängelseandelen har ökat något år 2005 jämfört med år 2000. Andelen domar till villkorlig dom har också ökat medan andelen dagsbotsdomar har minskat. Andelen skyddstillsynsdomar är relativt konstant.

Medelvärde på fängelsestraffen har minskat något från 1,8 månader år 2000 till 1,5 månader år 2005.

En viss mindre ökning kan konstateras beträffande det utdömda bötesstraffet.

Andelen kvinnor som döms för olaga hot har ökat något år 2005 (9,6 procent) jämfört med år 2000 (6,6 procent).

Andelen gärningsmän som återfallit i brott är något högre år 2005 (39,9 procent) jämfört med år 2000 (38,6 procent).

Andelen av straffskalan som utnyttjas är mindre år 2005 jämfört med år 2000.

8.2 Resultat från domsgranskningen avseende olaga hot av normalgraden

8.2.1 Inledning

Från BRÅ beställdes in 100 domar för vardera året 2000 och 2005, tillsammans 200 domar, där den dömde var över 18 år. Domarna skulle avse s.k. rena fall, dvs. inte innehålla andra brott än just olaga hot. Vidare skulle domar på rättspsykiatrisk vård vara uteslutna.

192 tingsrättsdomar har granskats avseende olaga hot av normalgraden. 27 av dessa (14,1 procent) har överklagats till hovrätten. Gärningsmannen är kvinna i 18 fall, vilket motsvarar en andel om 9,4 procent. Medelåldern uppgår till drygt 39 år. Den yngste gärningsmannen är 18 år och den äldste 80 år vid brottstillfället. Skadestånd har utgått i 80 domar (41,7 procent).

Som ovan nämnts avser domarna rena fall av olaga hot. Det kan dock förekomma flera brott av samma typ, dvs. flera fall av olaga hot. Detta förekommer endast i 10 fall, varför någon särredovisning avseende enskilda brott respektive flera fall av olaga hot inte kan anses meningsfull.

8.2.2 Utdömda påföljder

Påföljderna fördelar sig enligt följande:

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	8	8,5%	9	9,2%	17	8,9%
Skyddstillsyn	14	14,9%	11	11,1%	25	13,0%
ren	11	11,7%	5	5,1%	16	8,3%
+ böter	2	2,1%	3	3,1%	5	2,6%
+ samhällstjänst	1	1,1%	2	2,0%	3	1,6%
+ kontraktsvård	0	0,0%	1	1,0%	1	0,5%
Villkorlig dom	15	16,0%	30	30,6%	45	23,4%
ren	1	1,1%	0	0,0%	1	0,5%
+ böter	11	11,7%	26	26,5%	37	19,3%
+ samhällstjänst	3	3,2%	4	4,1%	7	3,6%
Böter	57	60,6%	48	49,0%	105	54,7%
Rättpsykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	94	100%	98	100%	192	100%

Binomiala test av proportioner visade att andelen villkorliga domar ökade signifikant, $z = 3,95$, $p < .001$, och att andelen böter minskade signifikant, $z = -2,35$, $p < .05$, mellan år 2000 och 2005. Även andelen som döms till skyddstillsyn har minskat något.

8.2.3 Fängelsestraff

I totalt 17 fall har fängelse valts om påföljd. Straffens längd ligger mellan 14 dagar och 4 månader. Medellängden på fängelsestraffet för olaga hot uppgår till 1,7 månader. De fördelar sig mellan de båda undersökta åren enligt följande:

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	8	9
Medellängd (mån)	2	1,4
Medianlängd (mån)	2	1

Antalet fängelsedomar är dock för litet för att göra vidare statistiska jämförelser. Avslutningsvis i detta avsnitt redovisas en analys som tar fram omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse.

Följande tabell visar främst olika omständigheter som i domarna angetts som skäl till valet av fängelse som påföljd. Omständigheterna kan förekomma i kombination.

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	10	7
Brottets art	%	58,8%	41,2%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	1	16
Brottets straffvärde	%	5,9%	94,1%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	9	8
Återfall i brott	%	52,9%	47,1%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	17
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	17
	%	0,0%	100,0%

8.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

		Domår	
		År 2000	År 2005
Över 0% upp till 25%	Antal	7	8
	Andel	87,5%	88,9%
Över 25% upp till 50%	Antal	1	1
	Andel	12,5%	11,1%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		8	9
		100,0%	100,0%

Straffskalan för olaga hot är böter eller fängelse i högst 1 år. Sett enbart till det fängelsestraff som kan följa fördelar sig straffskalan enligt följande.

25 procent av straffskalan uppgår till 3 månader

50 procent av straffskalan uppgår till 6 månader

75 procent av straffskalan uppgår till 9 månader

100 procent av straffskalan uppgår till 12 månader eller 1 år

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan vid fängelsestraff för olaga hot kan konstateras att knappt 90 procent av domarna återfinns inom den nedersta fjärdedelen. Tabellen visar vidare bl.a. att inte i något fall har den övre delen av straffskalan utnyttjats.

När det gäller utnyttjad andel av straffskalan bör anmärkas att straffskalan för olaga hot av normalgraden innehåller både böter och fängelse. Vidare kan konstateras att straffskalan för grovt olaga hot börjar vid 6 månader. Det finns således en s.k. överlappning med 6 månader.

8.2.5 Skyddstillsyn

Totalt innehåller undersökningsmaterial 25 domar till skyddstillsyn. De fall som skyddstillsynen har varit annat än ren är så få (se tabell s. 1) att vidare analys inte är meningsfull. Det kan dock nämnas att av de 5 fall som ledde till skyddstillsyn i förening med böter motiverades detta i 3 fall av brottets art och i ett fall av tidigare brottslighet.

Följande tabell visar olika omständigheter hänförliga till skyddstillsyn.

		Ja	Nej
Brottsbalken 30:9 1st	Antal	11	11
	Andel	50,0%	50,0%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 1	Antal	2	20
	Andel	9,1%	90,9%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 2	Antal	1	21
	Andel	4,5%	95,5%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 3	Antal	1	21
	Andel	4,5%	95,5%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 4	Antal	1	21
	Andel	4,5%	95,5%
Orsak till fängelsepresumtion: Art	Antal	7	15
	Andel	31,8%	68,2%
Orsak till fängelsepresumtion: Straffvärde	Antal	1	21
	Andel	4,5%	95,5%
Orsak till fängelsepresumtion: Återfall	Antal	4	17
	Andel	19,0%	81,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 1	Antal	0	7
	Andel	0,0%	100,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 2	Antal	0	7
	Andel	0,0%	100,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 3	Antal	7	0
	Andel	100,0%	0,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 4	Antal	0	7
	Andel	0,0%	100,0%

8.2.6 Villkorlig dom

Villkorlig dom har dömts ut i 45 fall. 30 kap. 7 § första stycket brottsbalken, som anger att rätten vid påföljdsvalet som skäl för villkorlig dom skall beakta om det saknas särskild anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatta brottslighet, har uttryckligen angetts i 28 fall.

Villkorlig dom utan dagsböter dömdes ut endast i ett fall och där angavs andra särskilda skäl mot att döma till böter enligt 30 kap. 8 § brottsbalken.

När det gäller domar där påföljden har bestämts till villkorlig dom i förening med böter resp. samhällstjänst visar resultaten följande:

Villkorlig dom + böter (antal)

Böter	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
30	2	5,4	5,4
40	4	10,8	16,2
50	11	29,7	45,9
60	12	32,4	78,4
70	2	5,4	83,8
75	1	2,7	86,5
80	3	8,1	94,6
100	2	5,4	100,0
Total	37	100,0	

Som framgår av tabellen ovan bestäms dagsböter i flertalet fall till 50 eller 60 dagsböter.

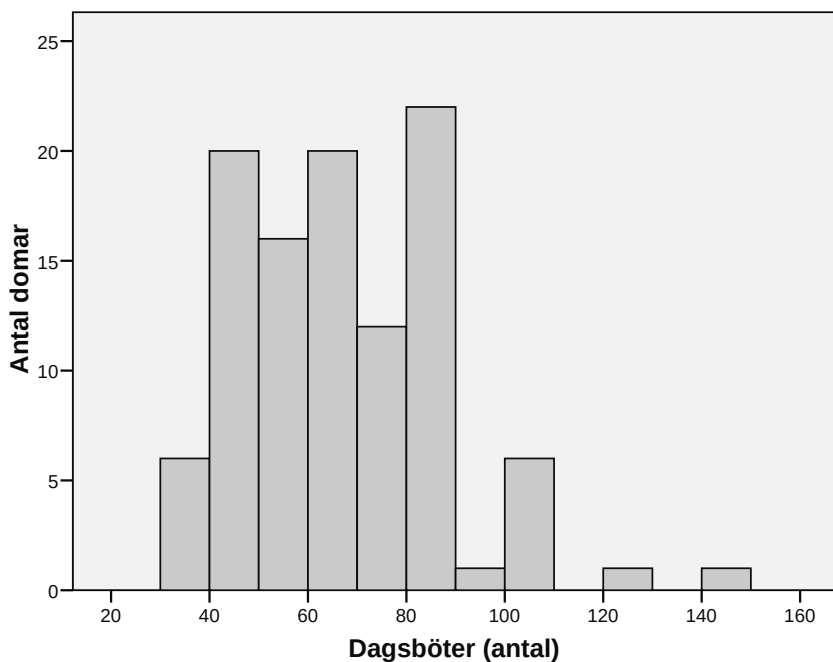
Villkorlig dom + samhällstjänst (tim/alternativstraff)

	Påföljd: Villkorlig dom + samhällstjänst (tim)	Påföljd: Villkorlig dom + stj alternativstraff (mån)
1	60	2
2	50	1
3	40	1
4	75	2
5	50	1
6	40	1
7	50	1
Total N	7	7

I 5 fall av de 7 domarna avseende villkorlig dom i förening med föreskrift om samhällstjänst har alternativstraffet bestämts till fängelse en månad. Antalet samhällstjänststimmar har i dessa fall varit 40 (2 fall) eller 50 (3 fall). I 2 fall har alternativstraffet bestämts till 2 månader. Antalet samhällstjänststimmar har då uppgått till 60 resp. 75.

I de fall som den villkorliga domen har förenats med samhällstjänst som skäl för detta i 3 fall motiverats med brottets art, i ett fall med brottets straffvärde och i ett fall med hänvisning till återfall i brott.

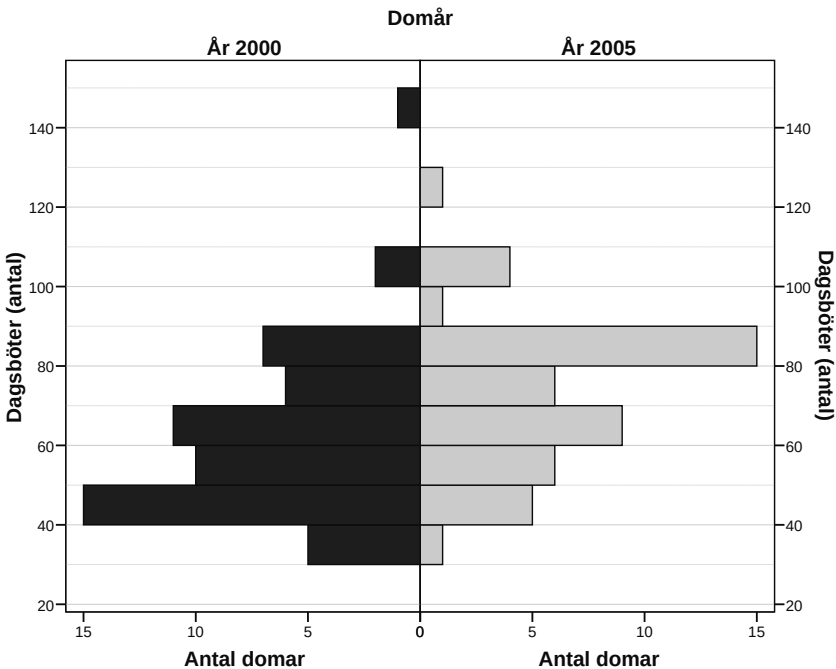
8.2.7 Dagsbotsdomar

Sammanlagt har 105 domar som föranlett dagsböter ingått i undersökningsmaterialet och fördelar sig enligt följande för de båda åren sammantagna.

Totalt antal bötesdomar	105
Medelantal	62,4
Medianantal	60

Fördelningen mellan de undersökta åren ser ut på följande sätt:

	År 2000	År 2005
Totalt antal bötesdomar	57	48
Medelantal	57,0	68,9
Medianantal	50	70

Statistisk jämförelse av antalet dagsböter visar på en signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -3,39$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Fördelning på straffskalan (dagsböter)

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	3	1
	Andel	5,3%	2,1%
Över 0% upp till 25%	Antal	38	20
	Andel	66,7%	41,7%
Över 25% upp till 50%	Antal	13	22
	Andel	22,8%	45,8%
Över 50% upp till 75%	Antal	2	5
	Andel	3,5%	10,4%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	1	0
	Andel	1,8%	0,0%
Total		57	48
		100,0%	100,0%

Straffskalan avseende böter framgår av 25 kap. 2 § brottsbalken och är lägst 30 och högst 150 dagsböter. Vid flera brott kan dock högst 200 dagsböter dömas ut (jfr 25 kap. 6 § brottsbalken). Det kan noteras att den övre delen av straffskalan för böter används i något större utsträckning än vid fängelsestraff.

8.2.8 Försvårande och förmildrande omständigheter

Endast i 2 fall har omständigheter hänförliga till straffvärdet som anges i 29 kap. 1 § brottsbalken angetts i domarna.

Endast i 3 fall beträffande olaga hot har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken åberopats i domen (punkt 3 i två fall, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig, och punkt 7 i ett fall, dvs. att motivet varit att kränka en person, en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller liknande sådan omständighet)

När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken förekommer sådana i 4 fall (punkt 1 i 3 fall, dvs. att brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende, och punkt 2 i ett fall, dvs. att den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande).

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken förekommer endast i ett fall. I det fallet var det punkt 2, att den tilltalade själv efter förmåga har sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet.

8.2.9 Andra omständigheter som kan ha betydelse för påföljdsvalet och/eller straffmätningen

Följande tabeller tar upp betydelsen av målsägandens kön och ålder samt omständigheten att det har varit flera gärningsmän.

Val av påföljd

		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Böter
Målsägandens kön					
Kvinna	Antal	8	14	21	40
	Andel	9,6%	16,9%	25,3%	48,2%
Man	Antal	6	11	18	58
	Andel	6,5%	11,8%	19,4%	62,4%
Flera kön	Antal	3	0	6	7
	Andel	18,8%	,0%	37,5%	43,8%
Målsäganden under 18 år					
Ja	Antal	0	2	1	4
	Andel	,0%	28,6%	14,3%	57,1%
Nej	Antal	1	3	1	8
	Andel	7,7%	23,1%	7,7%	61,5%
Medgärningsman					
Ja	Antal	1	3	2	4
	Andel	10,0%	30,0%	20,0%	40,0%
Nej	Antal	15	22	42	98
	Andel	8,5%	12,4%	23,7%	55,4%

Andelen domar med strängare straff än böter var signifikant större då minst en av målsäganden var kvinna (52,5%) än då målsägande var man (37,6%), $\chi^2 = 4,29$, $p < .05$.

Storlek på bötesstraff

		Böter (antal)			
		Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Målsägandens kön	Flera kön	57,14	16,04	50	7
	Kvinna	63,63	22,53	60	40
	Man	62,24	20,76	60	58
Målsäganden under 18 år	Ja	51,25	20,16	45	4
	Nej	78,75	30,91	75	8
Medgärningsman	Ja	65,00	19,15	70	4
	Nej	62,40	21,35	60	98

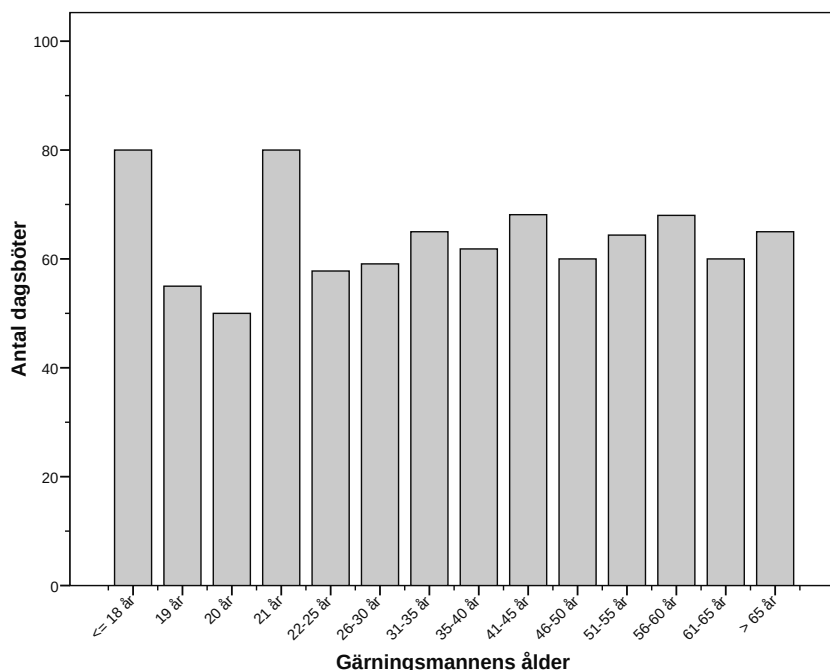
Resultaten föranleder inga vidare analyser. När det gäller skillnaden i antal dagsböter avseende unga målsäganden är dessa relativt få och kan troligen förklaras med att även gärningsmannen är relativt ung.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Val av påföljd fördelar sig efter ålder enligt tabellen nedan. Det kan konstateras att antalet unga gärningsmän är relativt få, att ingen under 21 år dömts till fängelse och att endast två gärningsmän under 21 år fått annan påföljd än dagsböter.

Gärningsmannens ålder		Påföljd: Typ			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Böter
<= 18 år	Antal	0	0	0	2
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
19 år	Antal	0	1	1	4
	Andel	0,0%	16,7%	16,7%	66,7%
20 år	Antal	0	0	0	2
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
21 år	Antal	1	2	0	1
	Andel	25,0%	50,0%	0,0%	25,0%
22-25 år	Antal	1	3	5	9
	Andel	5,6%	16,7%	27,8%	50,0%
26-30 år	Antal	0	3	4	11
	Andel	0,0%	16,7%	22,2%	61,1%
31-35 år	Antal	3	3	6	18
	Andel	10,0%	10,0%	20,0%	60,0%
35-40 år	Antal	1	4	5	19
	Andel	3,4%	13,8%	17,2%	65,5%
41-45 år	Antal	4	2	10	8
	Andel	16,7%	8,3%	41,7%	33,3%
46-50 år	Antal	3	3	1	11
	Andel	16,7%	16,7%	5,6%	61,1%
51-55 år	Antal	2	1	9	8
	Andel	10,0%	5,0%	45,0%	40,0%
56-60 år	Antal	1	1	1	5
	Andel	12,5%	12,5%	12,5%	62,5%
61-65 år	Antal	1	2	2	4
	Andel	11,1%	22,2%	22,2%	44,4%
> 65 år	Antal	0	0	1	2
	Andel	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%

Genomsnittligt antal dagsböter

Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och storleken på bötesstraffen, Spearman's $\rho = .09$, $p = .35$.

8.2.10 Återfall och tidigare brottslighet

Eftersom uppgift om tidigare domar saknas i så många som 100 domar av de 192 granskade domarna avseende olaga hot av normalgraden är det inte meningsfullt att ange andelar av ostraffade respektive tidigare dömda. I de 52 domar som det framgick vilken tid som förflutit sedan den senaste domen uppgick medelvärde till 23,3 månader (median 20 månader).

I de 52 fall då tidigare domar har angetts var den vanligaste påföljden i senaste domen skyddstillsyn (34,6 procent, följt av fängelse (26,9 procent), dagsböter (17,3 procent) och villkorlig dom (11,5 procent). I de 2 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde var medeltiden för förverkandet 3 månader. I ett fall förverkades hela den återstående strafftiden och i ett fall delvis.

Återfall har i 11 domar uttryckligen beaktats genom påföljdsvalet och i två fall genom förverkande. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte i något fall åberopats.

Följande tabell visar betydelsen av att återfallet har beaktats vid valet av påföljd

Återfall beaktat genom påföljdsval		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Böter
Ja	Antal	8	1	2	0
	Andel	72,7%	9,1%	18,2%	,0%
Nej	Antal	9	24	43	105
	Andel	5,0%	13,3%	23,8%	58,0%

I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse, $p < .05$ (Fisher exact).

När gärningsmannen är tidigare dömd har detta i 11 fall (20 procent) lett till fängelse. Skyddstillsyn har valts i 20 fall (36,4 procent), villkorlig dom i 10 fall (18,2 procent) och dagsböter i 14 fall (25,5 procent). Jämfört med den totala fördelningen (se tabell i avsnitt 8.2.2) kan sägas att andelarna för fängelse och skyddstillsyn är betydligt högre medan andelen som döms till dagsböter är betydligt lägre. Andelen villkorliga domar är även den lägre, men inte i så hög grad.

När det gäller bötesstraffens storlek syns ingen signifikant skillnad mellan ostraffade och tidigare dömda gärningsmän (se tabell nedan).

Gärningsmannen tidigare dömd	Böter (antal)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	68,21	10,67	70	14
Nej	72,14	30,68	70	14

Det kan också anmärkas att i den följande redovisningen av omständigheter som kan utmärka de fall som lett till fängelse finns det flera omständigheter som är hänförliga just till att gärningsmannen har återfallit i brott.

8.2.11 Tid mellan brott och dom

Tid förfluten (månader) per typ av påföljd

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	3,59	4,32	2	17
Skyddstillsyn	6,28	5,24	4	25
Villkorlig dom	9,80	6,92	8	45
Böter	8,49	5,22	8	103
Total	8,12	5,83	7,00	190

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig signifikant mellan olika påföljdstyper, $\chi^2 (3, N = 191) = 19,85, p < .001$ (Kruskal-Wallis). Post hoc-analyser (Bonferroni-korrigerad) visar att fängelsedomar är förknippade med signifikant kortare tidsförlopp än både domar med villkorlig dom ($p < .001$) och böter ($p < .001$). Inga andra skillnader mellan påföljdstyperna var signifikanta (samtliga $p > .05$).

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	7,30	4,92	7	93
År 2005	8,91	6,52	7	97
Total	8,12	5,83	7	190

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005, $z = -1,39, p = .17$ (Mann-Whitney).

Det finns ingen signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och storleken på det utdömda bötesstraffet, Spearman's $\rho = -.01, p = .92$.

8.2.12 Omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse

Straffmätning: Återfall har beaktats genom påföljdsval

			Straffmätning: Återfall beaktat genom påföljdsval		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	8	9	17
		Andel	47,1%	52,9%	100,0%
	Nej	Antal	3	172	175
		Andel	1,7%	98,3%	100,0%

Statistisk jämförelse visar att man har beaktat återfall signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $p < .001$ (Fisher's exact test). Den så kallade oddskvoten (50,96) visar att det är drygt 50 gånger så sannolikt att påföljden blir fängelse då återfall beaktats.

Gärningsmannen: Tillämpning av 34:1, punkt 2

			Tillämpning av 34:1, punkt 2		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	7	4	11
		Andel	63,6%	36,4%	100,0%
	Nej	Antal	5	39	44
		Andel	11,4%	88,6%	100,0%

34:1, punkt 2 har tillämpats signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $p < .001$ (Fisher's exact test). Oddskvoten visar att det är 13,65 gånger mer sannolikt att påföljden blir fängelse då 34:1, punkt 2 tillämpats.

Gärningsmannen: Personutredning, samhällstjänstutredning

			Personutredning, samhällstjänst-utredning		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	6	11	17
		Andel	35,3%	64,7%	100,0%
	Nej	Antal	7	165	172
		Andel	4,1%	95,9%	100,0%

Samhällstjänstutredning har genomförts signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $p < .001$ (Fisher's exact test). Oddskvoten visar att det är 12,86 gånger mer sannolikt att påföljden blir fängelse då samhällstjänstutredning genomförts.

Flera brott i domen

			Flera brott i domen		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	4	13	17
		Andel	23,5%	76,5%	100,0%
	Nej	Antal	6	169	175
		Andel	3,4%	96,6%	100,0%

Flera brott förekommer i domen signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $p < .01$ (Fisher's exact test). Oddskvoten visar att det är 8,67 gånger så sannolikt att påföljden blir fängelse då flera brott förekommer i domen. Samtliga av de ytterligare brotten var av samma typ som det granskade (olaga hot).

Gärningsmannen: Personutredning, personundersökning

			Personutredning, personundersökning		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	10	7	17
		Andel	58,8%	41,2%	100,0%
	Nej	Antal	48	125	173
		Andel	27,7%	72,3%	100,0%

Personundersökning har genomförts signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $\chi^2 (1, N = 190) = 7,05, p < .01$. Oddskvoten visar att det är 3,72 gånger mer sannolikt att påföljden blir fängelse då personundersökning genomförts.

Förekomst av vapen

			Förekomst av vapen		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	8	9	17
		Andel	47,1%	52,9%	100,0%
	Nej	Antal	33	142	175
		Andel	18,9%	81,1%	100,0%

Statistisk jämförelse visar att vapen förekommit signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse, $p < .05$ (Fisher's exact test). Oddskvoten visar att det är 3,82 gånger så sannolikt att påföljden blir fängelse då vapen förekommit.

Målsäganden har/har haft parrelation till gärningsmannen

			Parrelation (partner, ex-partner)		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	7	10	17
		Andel	41,2%	58,8%	100,0%
	Nej	Antal	33	124	157
		Andel	21,0%	79,0%	100,0%

Gärningsman och målsägande har oftare en nuvarande eller tidigare parrelation i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte riktigt statistisk signifikans, $p = .072$ (Fisher's exact test). Oddsquoten visar att det är 2,63 gånger så sannolikt att påföljden blir fängelse då parterna har/ har haft en parrelation.

Gärningsmannen: Tidigare dömd

			Tidigare dömd		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	11	3	14
		Andel	78,6%	21,4%	100,0%
	Nej	Antal	44	34	78
		Andel	56,4%	43,6%	100,0%

Gärningsmannen har oftare dömts för brott tidigare i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte statistisk signifikans, $p = .147$ (Fisher's exact test). Oddsquoten visar att det är 2,83 gånger så sannolikt att påföljden blir fängelse då gärningsmannen är tidigare dömd.

Mindre starka prediktorer

Följande faktorer uppvisar ett visst samband med val av fängelse som påföljd, dock ej statistiskt signifikant (samtlige $p > .31$).

Minst en av målsäganden är av kvinnligt kön

			Kvinnlig målsägande		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	11	6	17
		Andel	64,7%	35,3%	100,0%
	Nej	Antal	88	87	175
		Andel	50,3%	49,7%	100,0%

Omständigheter som talar för lindrigare påföljd än fängelse (30:4)

			Omständigheter som talar för lindrigare påföljd än fängelse (30:4)		Totalt
			Ja	Nej	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	2	15	17
		Andel	11,8%	88,2%	100,0%
	Nej	Antal	43	132	175
		Andel	24,6%	75,4%	100,0%

Gärningsmannens kön

			Gärningsmannens kön		Totalt
			Kvinna	Man	
Påföljd: Fängelse	Ja	Antal	0	17	17
		Andel	0,0%	100,0%	100,0%
	Nej	Antal	18	157	175
		Andel	10,3%	89,7%	100,0%

8.3 Resultat av domsgranskningen avseende olaga hot, grovt brott

8.3.1 Inledning

Som framgår nedan finns det i materialet mycket få domar som avser olaga hot, grovt brott. Det samma gäller i det material som redovisas ur rättsstatistiken (se tidigare avsnitt). Analysresultaten avseende denna brottstyp blir därför begränsade.

Det förekommer endast 5 domar sammantaget avseende olaga hot, grovt brott. I samtliga fall är gärningsmannen en man. Skadestånd har dömts ut i 3 fall (60 procent). Gärningsmannens medelålder är 38,2 år. Tingsrättsdomarna avseende olaga hot, grovt brott, har överklagats i 4 av de 5 fallen, dvs. en överklagandeprocent på 80 procent.

I en av domarna förekommer flera fall av olaga hot. De övriga 4 avser ett enstaka grovt olaga hot.

8.3.2 Utdömda påföljder

Antalet fängelsedomar uppgår till tre och är samtliga från år 2000. Fängelsestraffets medellängd uppgår till 8,7 månader och fördelas enligt följande:

Påföljd: Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)
6	1	33,3
8	1	33,3
12	1	33,3
Total	3	100,0

Straffskalan för olaga hot, som bedöms som grovt brott är fängelse i lägst 6 månader och högst 4 år. Den spänner således över 3 år 6 månader och varje fjärdedel uppgår till 10,5 månader. Eftersom minimum är

fängelse 6 månader startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 16,5 månader eller 1 år 4 månader 15 dagar.

50 procent av straffskalan uppgår till 27 månader eller 2 år 3 månader)

75 procent av straffskalan uppgår till 37,5 månader eller 3 år 1 månader 15 dagar

100 procent av straffskalan uppgår till 48 månader eller 4 år

Som framgår ovan förekommer endast tre fängelsedomar för grovt olaga hot. Samtliga återfinns i den nedersta fjärdedelen.

I de två domar från år 2005 som avser olaga hot, grovt brott, blev påföljden skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst. I ett av dessa fall bestämdes antalet timmar till 100 med ett alternativstraff om 4 månader och i det andra till 140 timmar med ett alternativstraff om 6 månader.

8.3.3 Omständigheter som motiverar påföljdsvalet

När det gäller fängelsedomar har följande omständigheter angetts som motivering till att fängelse har valts som påföljd.

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	3	0
Brottets art	%	100,0%	0,0%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	1	2
Brottets straffvärde	%	33,3%	66,7%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	1	2
Återfall i brott	%	33,3%	66,7%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	3
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	3
	%	0,0%	100,0%

I de två skyddstillsynsdomarna har de allmänna skälen i 30 kap. 9 § första stycket brottsbalken åberopats i ett fall men inte i det andra. När det gäller de särskilda skäl som rätten kan beakta för att välja skyddstillsyn i stället för fängelse enligt andra stycket har i båda fallen punkten 4 (att skyddstillsynen kan förenas med samhällstjänst) åberopats. Som orsak till fängelsepresumtionen har i båda fallen brottets art angetts.

8.3.4 Försvårande och förmildrande omständigheter m.m.

Det kan anmärkas att inte i något fall har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken angetts i domarna. Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken förekommer inte alls.

Inte något fall har s.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken angetts i domen. Följaktligen har paragrafens andra stycke, dvs. att rätten kan döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet, samt 29 kap. 6 § brottsbalken om påföljdseftergift inte tillämpats.

Det kan också anmärkas att några omständigheter enligt 29 kap. 1 § brottsbalken inte har återopats.

8.3.5 Återfall och tidigare brottslighet

Det saknas uppgift om gärningsmannen tidigare är dömd i 2 av de 5 fallen. I ett fall anges att den dömda är ostraffad. I övriga 2 fall förekommer tidigare domar. I det av dessa fall som det anges har det förflutit 4 månader sedan den senaste domen som var en fängelsedom. Här förverkades även hela den villkorligt medgivna frihet som återstod (knappt 2 månader).

I ett fall har det i domen angetts att återfall i brott har beaktats genom påföljdsvalet. I ett fall har angetts återfallet har beaktats genom förverkande. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte återopats i något fall.

8.3.6 Vad skiljer olaga hot och grovt olaga hot åt?

Det finns vissa omständigheter som kan sägas utmärka fallen av grovt olaga hot jämfört med olaga hot av normalgraden.

Förekomst av vapen

			Förekomst av vapen		Totalt
			Ja	Nej	
Brottstyp	Olaga hot	Antal	41	151	192
		Andel	21,4%	78,6%	100,0%
	Grovt olaga hot	Antal	5	0	5
		Andel	100,0%	0,0%	100,0%

Vapen förekom signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot, $p < .001$ (Fisher's exact test).

Försvårande omständigheter har angetts vid rubricering

			Försvårande omständigheter har angetts vid rubricering		Totalt
			Ja	Nej	
Brottstyp	Olaga hot	Antal	0	192	192
		Andel	0,0%	100,0%	100,0%
	Grovt olaga hot	Antal	4	1	5
		Andel	80,0%	20,0%	100,0%

Försvårande omständigheter angavs vid rubricering signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot, $p < .001$ (Fisher's exact test).

Det kan anmärkas att inte i något fall har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken angetts i domarna. Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken förekommer inte alls.

Minst en av målsäganden är man

			Minst en av målsäganden är man		Totalt
			Ja	Nej	
Brottstyp	Olaga hot	Antal	109	83	192
		Andel	56,8%	43,2%	100,0%
	Grovt olaga hot	Antal	5	0	5
		Andel	100,0%	,0%	100,0%

Minst en av målsäganden var man oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot, dock ej fullt signifikant, $p = .075$ (Fisher's exact test).

8.4 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen**8.4.1 Olaga hot av normalgraden***Allmänt*

192 tingsrättsdomar har granskats avseende olaga hot av normalgraden. 27 av dessa (14,1 procent) har överklagats till hovrätten. Gärningsmannen är kvinna i 18 fall, vilket motsvarar en andel om 9,4 procent. Medelåldern uppgår till drygt 39 år. Den yngste gärningsmannen är 18 år och

den äldste 80 år vid brottstillfället. Skadestånd har utgått i 80 domar (41,7 procent).

Fördelning av påföljder

Den vanligast utdömda påföljden för olaga hot av normalgraden är dagsböter följt av villkorlig dom. Andelen villkorliga domar ökade signifikant och andelen böter minskade signifikant mellan år 2000 och 2005. Andelen domar avseende skyddstillsyn har minskat något medan fängelseandelen är i stort sett konstant mellan åren.

Fängelsedomar

Fängelse har valts som påföljd i 17 fall, vilket innebär en fängelseandel om 8,9 procent. Straffens längd ligger mellan 14 dagar och 4 månader. Medellängden på fängelsestraffet för olaga hot uppgår till 1,7 månader.

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan vid fängelsestraff för olaga hot kan konstateras att knappt 90 procent av domarna återfinns inom den nedersta fjärdedelen.

Skyddstillsyn och villkorlig dom

Totalt innehåller undersökningsmaterialet 25 domar till skyddstillsyn, vilket motsvarar en andel om 13 procent.

Villkorlig dom har dömts ut i 45 fall. I flertalet fall (37) har den villkorliga domen förenats med 50 eller 60 dagsböter.

I sju fall har den villkorliga domen förenats med föreskrift om samhällstjänst. Alternativstraffet har i huvudsak bestämts till fängelse en månad och antalet samhällstjänsttimmar till 40 eller 50.

Dagsbotsdomar

Den dominerande påföljden för olaga hot av normalgraden är dagsböter. Andelen domar till dagsböter är signifikant mindre år 2005 (49 procent) jämfört med år 2000 (60,6 procent). Medelantalet för de 105 domarna för båda undersökningsåren är 60 dagsböter. Fördelat på de båda åren uppgår medelantalet år 2000 till 50 medan det år 2005 uppgår till 70 dagsböter. En statistisk jämförelse visar på en signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005.

Vad gäller utnyttjad andel av straffskalan vid dagsböter kan konstateras en viss förändring mellan åren. År 2000 låg 72 procent av domarna på den nedre fjärdedelen av straffskalan. Motsvarande siffra hade år 2005 minskat till 43,8 procent.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Beträffande olaga hot har försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2

§ brottsbalken åberopats i domen i tre fall. När det gäller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken förekommer sådana i fyra fall. S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken förekommer i ett fall. Antalet omständigheter som åberopats är så få att några vidare analyser inte är meningsfulla att göra.

Andra omständigheter av betydelse

Betydelsen av målsägandens kön och ålder samt omständigheten att det har varit flera gärningsmän har analyserats. Andelen domar med strängare straff än böter visades sig var signifikant större då minst en av målsäganden var kvinna (52,5 procent) än då målsägande var man (37,6 procent).

När det gäller betydelsen av gärningsmannens ålder kan konstateras att antalet unga gärningsmän är relativt få, att ingen under 21 år dömts till fängelse och att endast två gärningsmän under 21 år fått annan påföljd än dagsböter. Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och storleken på bötesstraffet.

Återfall och tidigare brottslighet

Eftersom uppgift om tidigare domar saknas i så många som 100 domar av de 192 granskade domarna avseende olaga hot av normalgraden är det inte meningsfullt att ange andelar av ostraffade respektive tidigare dömda.

I de 52 fall då tidigare domar har angetts var den vanligaste påföljden i senaste domen skyddstillsyn (34,6 procent, följt av fängelse (26,9 procent), dagsböter (17,3 procent) och villkorlig dom (11,5 procent).

Återfall har i 11 domar uttryckligen beaktats genom påföljdsvalet och i två fall genom förverkande. 29 kap. 4 § brottsbalken har inte i något fall åberopats. I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse.

När gärningsmannen är tidigare dömd kan sägas att andelarna för fängelse och skyddstillsyn är betydligt högre medan andelen som döms till dagsböter är betydligt lägre jämfört med den totala fördelningen. När det gäller bötesstraffens storlek syns ingen signifikant skillnad mellan ostraffade och tidigare dömda gärningsmän.

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig signifikant mellan olika påföljdstyper, Fängelsedomar är förknippade med signifikant kortare tidsförlopp än både domar med villkorlig dom och böter. Inga andra skillnader mellan påföljdstyperna var signifikanta.

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005. Det är dock i genomsnitt något längre tid som har förflutit år 2005 än år 2000.

Det finns ingen signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och storleken på det utdömda bötesstraffet.

Omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse

En analys har gjorts för att försöka ta fram omständigheter som utmärker de fall som lett till fängelse. Följande omständigheter har statistisk signifikans:

- Återfall i brott har beaktats genom påföljdsval
- 34 kap. 1 § andra punkten har tillämpats (dvs. domstolen har vid sammanträffande av brott dömt särskilt för det aktuella olaga hotbrottet)
- Samhällstjänstutredning eller annan personutredning har genomförts signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet har blivit fängelse
- Flera brott förekommer i domen signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse (Anm. Det är fråga om flera fall av just olaga hot)
- Vapen har förekommit i samband med hotet signifikant oftare i de fall där påföljdsvalet blivit fängelse.

Två omständigheter ligger nära statistisk signifikans:

- Gärningsman och målsägande har oftare en nuvarande eller tidigare parrelation i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte riktigt statistisk signifikans
- Gärningsmannen har oftare dömts för brott tidigare i de fall som lett till fängelse. Dock når skillnaden inte statistisk signifikans

Följande faktorer uppvisar ett visst samband med val av fängelse som påföljd. De är dock inte statistiskt signifikanta:

- Minst en av målsäganden är av kvinnligt kön
- I domen anges omständigheter som talar för lindrigare påföljd än fängelse (jfr 30 kap. 4 § brottsbalken)
- Gärningsmannens kön, nämligen att gärningsmannen är man

8.4.2 Olaga hot, grovt brott

Det förekommer endast 5 domar sammantaget avseende olaga hot, grovt brott. I samtliga fall är gärningsmannen en man. Skadestånd har dömts ut i 3 fall (60 procent). Gärningsmannens medelålder är 38,2 år. Tingsrättsdomarna avseende olaga hot, grovt brott, har överklagats i 4 av de 5 fallen, dvs. en överklagandeprocent på 80 procent.

Antalet fängelsedomar uppgår till tre och är samtliga från år 2000. Fängelsestraffens medellängd uppgår till 8,7 månader.

I det två övriga domarna, som var från år 2005, blev påföljden skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst

När det gäller fängelsedomar har i samtliga fall brottets art angetts som motivering till att fängelse har valts som påföljd.

Varken några försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken eller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har angetts i domarna.

Inte heller har i något fall har s.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken angetts i domen.

Det saknas uppgift om gärningsmannen tidigare är dömd i två av de fem fallen. I ett fall anges att den dömde är ostraffad. I övriga två fall förekommer tidigare domar.

En analys har gjorts för att söka efter om det finns vissa omständigheter som kan sägas utmärka fallen av grovt olaga hot jämfört med olaga hot av normalgraden.

- Vapen förekom signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot.
- Försvårande omständigheter angavs vid rubricering signifikant oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot
- Att minst en av målsäganden var man förekom oftare bland fallen av grovt olaga hot än bland fallen av olaga hot (dock ej fullt signifikant).

8.5 Övriga erfarenheter från domsgranskningen

8.5.1 Allmänt

Som tidigare har nämnts har totalt 192 tingsrättsdomar avseende olaga hot granskats. Till dessa hör tre granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för olaga hot men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende. För brottet grovt olaga hot är motsvarande antal fem tingsrättsdomar och inga hovrättsdomar.

Av de tingsrättsdomar som inkommit efter beställning har ett par domar avseende olaga hot undantagits från granskning eftersom de inte uppfyllt förutsättningarna för granskningen.

8.5.2 Omständigheter av förmildrande typ

Ett exempel ur en tingsrättsdom, som inte föranledde någon markering för förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken, avseende AA:s olaga hot mot YY:

"Med beaktande av den frustration han må ha känt då han inte lyckades på tag på YY i ett ärende han uppfattade som angeläget och då YY inte hämtade hunden som utlovat finner tingsrätten att påföljden för AA:s nya brottslighet kan stanna vid måttliga böter" (som bestämdes till 50 dagsböter).

Av utdraget framgår att tingsrätten beaktat gärningsmannens frustration i straffsänkande riktning. Omständigheten är emellertid inte någon sådan som anges särskilt i 29 kap. 3 § brottbalken och har därför inte markerats i granskningsmallen.

I det nedan angivna exemplet – som kan sägas vara typiskt kortfattat när det gäller påföljd för olaga hot – har tingsrätten beaktat gärningsmannens ålder (80 år) vid påföljdvalet:

"Påföljden bör med hänsyn till AA:s ålder bestämmas till dagsböter".

Antalet dagsböter blev 80. Det ligger närmast till hands att tolka domskälen som att påföljden hade blivit i vart fall villkorlig dom om gärningsmannen hade varit yngre. Vid granskningen har markering gjorts för tillämpning av en 29:5-omständighet i påföljdvalet enligt 30 kap. 4 § brottbalken. Markering för tillämpning av 29 kap. 5 § 6 p. brottbalken vid straffmätningen har dock inte gjorts.

8.5.3 Hot där påföljden har bestämts till dagsböter

Enligt de granskade domarna avseende mindre allvarliga olaga hot – brott som bestraffats med endast dagsböter – framgår att sådana hot ofta utmärks av att de avsett rent verbala hot, som inte förstärkts genom att gärningsmannen t.ex. lyft vapen eller tillhygge mot målsäganden. Sättet att hota kan naturligtvis varieras närmast i det oändliga. Här skall dock lämnas några exempel på olaga hot som resulterat i dagsböter för gärningsmannen:

- AA hotade en f.d. anställd, YY, genom rusa in på hennes nya arbetsplats och begära att få vissa arbetskläder åter, varvid AA även sade att om YY inte haft ZZ som chef "hade hon varit död för länge sedan". Utanför lokalen sade AA något senare att han skulle "slå ihjäl" både YY och hennes pojkvän. (30 dagsböter).
- AA hotade sin f.d. flickväns nye sambo, YY, per telefon genom att säga att han skaffat pistol och skulle skjuta YY (60 dagsböter).
- AA hotade sin f.d. maka per telefon genom att säga till henne att hon skulle skadas eller dödas (70 dagsböter)
- AA hotade en vakt på en hamburgerrestaurang genom att säga att AA skulle mörda vakten. Enligt tingsrätten var hotet "en kränkande fras som har uttalats i berusat tillstånd" (120 dagsböter).

Det har förekommit att dagsböter bestämts som påföljd även om vapen av något slag använts vid hotet. Ett exempel:

AA hotade sin arbetskamrat YY genom att på arbetsplatsen, ett restaurangkök, kasta en hink och lyfta en kniv (om än hållen i bladet) mot henne samt yttra "I swear I kill you" två gånger (60 dagsböter).

8.5.4 Användande av vapen

I det följande exemplet dömde tingsrätten för olaga hot med en vapenreplika. Denna omständighet synes ha påverkat bl.a. påföljdsvalet, medan motivet för gärningen påverkat straffvärdet:

"Genom vad YY sagt är det styrkt att AA vid tillfället hotat honom med en naturtrogen kopia av en Waltherpistol och att han i samband med detta fällt de yttranden och i övrigt betett sig så som åklagaren har påstått. Att hotet varit ägnat att hos YY framkalla allvarlig fruktan framstår som uppenbart, så mycket mera som det konkreta hotet förstärkts av AA:s yttranden och åtbörd. Brottlighetens art gör att en annan påföljd än fängelse framstår som utesluten. Att AA inte använt sig av ett riktigt vapen föranleder härvid ingen annan bedömning. Samtidigt gör hans rasistiskt färgade yttranden och hans s.k. Hitlerhälsning att det framstår som uppenbart att ett av hans motiv för brottet var att kränka YY på grund av dennes etniska ursprung. Detta höjer brottets straffvärde."

Påföljden bestämdes till fängelse två månader.

I ett annat fall hade AA tillsammans och i samförstånd med BB beggett sig till YY:s och ZY:s hem och muntligen hotat att döda dem, varvid AA lyft en yxa mot målsägandena. Tingsrätten anförde bl.a.:

"Gärningen är att bedöma som olaga hot av normalgraden, om än på gränsen till grov. [...] Tingsrätten anser att AA i och för sig uppfyller förutsättningarna för samhällstjänst. Emellertid är en sådan påföljd utesluten på grund av brottets art och då straffvärdet enligt tingsrättens uppfattning uppgår till fyra månaders fängelse. Det saknas skäl att frångå straffvärdet vid straffmätningen, varför påföljden bestäms till fyra månaders fängelse."

8.5.5 Fallbeskrivningar av olaga hot, grovt brott

De granskade fallen avseende olaga hot, grovt brott, är endast fem till antalet varför samtliga fall kan beskrivas kortfattat:

1. AA hotade sin arbetskamrat YY med en kockkniv, tryckt mot YY:s hals under cirka 30 sekunder. Tingsrätten anförde bl.a.:

"En kniv, och i synnerhet med en kockkniv av detta slag, är ett mycket farligt redskap i detta sammanhang. Något som på ett rimligt sätt kunnat förklara AA:s beteende har inte framkommit. Det olaga hotet är att bedöma som grovt vid dessa omständigheter. [...] Även om behandling på [visst behandlingshem] kan ha mycket gott med sig för den 20-åriga AA:s

del anser tingsrätten, mot bakgrund av det allvarliga brott som han nu gjort sig skyldig till och med hänsyn till hans tidigare brottslighet [övergrepp i rättssak, misshandel och rån] samt det förhållandet att en särskild behandlingsplan inte är upprättad, att annan påföljd än fängelse inte kan dömas ut. Straffets längd skall bedömas till 6 månader och villkorligt medgiven frihet [en månad 25 dagar] skall helt förverkas."

2. AA dömdes till fängelse ett år för flera fall av olaga hot av normalgraden samt för ett fall av olaga hot, grovt brott. Det senare brottet avsåg att AA begett sig till YY:s bostad, sagt att YY skulle dö och att någon annan skulle kunna skada YY samt gått emot YY med en höjd yxa som för att hugga. Tingsrätten anförde bl.a.:

"Hotet har skett medelst ett farligt vapen, en höjd yxa. Ett sådant olaga hot bör bedömas som grovt brott. [...] De gärningar som AA befunnits skyldig till är av sådan art och har sådant straffvärde att annan påföljd än fängelse inte kan komma i fråga. [...] Det samlade straffvärdet får bedömas uppgå till ett år."

3. AA dömdes för att ha riktat ett hagelgevär sin sambo YY och hennes son och uppmanat dem att lämna huset, varefter AA hade skjutit i luften medan målsägandena sprang iväg. Gärningen bedömdes som olaga hot som var grovt eftersom AA använt ett skarpladdat vapen. I påföljdsdelen anförde tingsrätten bl.a.:

"Det brott som AA nu gjort sig skyldig till är av sådan art att påföljden ofta bör bestämmas till fängelse om inte särskilda skäl föranleder ett lindrigare påföljdsval. Tingsrätten finner emellertid, vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet och med beaktande av vad som framkommit i inhämtat läkarintyg enligt 7 § personutredningslagen om AA:s behov av behandling, att påföljden bör stanna vid skyddstillsyn förenad med samhällstjänst. Skyddstillsynen bör kombineras med särskild föreskrift för AA att under övervakningstiden underkasta sig den behandling som frivården i samråd med psykiatrikern finner erforderlig."

Antalet samhällstjänsttimmar bestämdes till 140 och alternativstraffet till fängelse sex månader.

4. AA dömdes för att ha gjort sig skyldig till olaga hot, grovt brott, genom att han hade skrikit att han skulle döda sin vuxne son YY och därefter avlossat två hagelskott mot en bil i vilken YY och ZZ satt. Hotbrottet bedömdes som grovt eftersom AA avlossat skott med livsfarligt vapen. Tingsrätten, som hade inhämtat s.k. § 7-intyg och utlåtande avseende rättspsykiatrisk undersökning, anförde i påföljdsfrågan:

"Olaga hot, grovt brott, är ett brott av sådan art som skall bestraffas med fängelse om inte särskilda skäl talar för en annan påföljd. Sådana särskilda skäl har dock inte framkommit vad gäller AA. Straffvärdet motiverar en strafftid om åtta månader."

5. AA åtalades för rån, men dömdes för olaga hot, grovt brott. Gärningen utgjordes av att AA tillsammans med BB med kniv hade hotat YY, som hade fredat sig genom att svinga ett tillhygge. Även om det påstådda rånet inte var styrkt drog tingsrätten slutsatsen att:

"...YY utsatts för ett allvarligt olaga hot. Detta har förövats nattetid av två män i förening och under omständigheter som framstått som trängande, beväpnade med knivar, som kunnat orsaka allvarliga skador. BB och AA är därför förvunna till ansvar för olaga hot. På anförda skäl är brottet för båda att anse som grovt. [...] AA har ännu ej fyllt 21 år. Han har tidigare endast dömts vid ett tillfälle. Det får anses att han stått under inflytande av BB till brottet. Frivården har i yttrande funnit att det föreligger behov av kontroll och stöd. AA har ansetts lämplig för samhällstjänst. Påföljden för det brott AA gjort sig skyldig till befinner sig klart på fängelsenivå. Emellertid finns utöver hans ungdom skäl att beakta vad frivården angett. Påföljden bör i enlighet härmed bestämmas till skyddstillsyn med samhällstjänst 100 timmar; alternativstraffet skall därvid anges till fängelse fyra månader."

I domslutet angav tingsrätten 29 kap. 7 § 1 st. brottsbalken som åberopat lagrum.

9 Rån

8 kap. 5 § brottsbalken lagtexten har följande lydelse:

"Den som stjäl medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara eller, sedan han begått stöld och anträffats på bar gärning, sätter sig med sådant våld eller hot till motvärn mot den som vill återtaga det tillgripna, dömes för rån till fängelse, lägst ett och högst sex år. Detsamma skall gälla om någon med sådant våld eller hot tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är förfarande som avses i första stycket med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt av mindre allvarlig art, dömes dock ej för rån utan för annat brott som förfarandet innefattar."

9.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

9.1.1 Inledning

Statistiken avser enstaka rånbrott avseende personer över 18 år. Domar avseende rättspsykiatrisk vård har uteslutits.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 11* dit flertalet av tabellhänvisningarna hänför sig.

9.1.2 De undersökta åren

År 2000

83 domslut avsåg personer över 18 år som dömts för enstaka rånbrott, dvs. sk. rena fall. Domar där 23 kap. brottsbalken tillämpats har uteslutits och redovisas särskilt.

I dessa 83 domar utdömdes fängelse i 61 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 73,5 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 16 fall (19,3 procent). Villkorlig dom i förening med samhällstjänst dömdes ut i 2 fall (2,4 procent). Närmare uppgifter om påföljdsfördelningen finns i tabell 1 i bilaga 11.

När det gäller ålder kan utläsas att 20 domar avsåg personer under 21 år. Andelen fängelsestraff för dessa uppgick till 40 procent, vilket är lägre än för de äldre gärningsmännen. Ytterligare uppgifter om ålder och påföljd finns i tabell 2 i bilaga 11.

När det gäller de dömdas kön kan konstateras fyra var kvinnor. Samtliga ådömdes fängelse.

När det gäller utdömd fängelsestid uppgår medelvärde till 20 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet ligger i intervallet 4 år- 4,5 år. Fler uppgifter om fängelsestraffens fördelning efter tid finns i tabell 4 och figur 1 i bilaga 11.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 28 personer (33,7 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 33,7 procent av dem som döms för enstaka rånbrott är ostraffade, medan återstoden, 66,3 procent, således har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 11.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 81 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalan återfinns 11 domar (18 procent). I ett fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 7a i bilaga 11.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga rena fall av rån där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 10 domslut. I 7 av dessa bestämdes påföljden till fängelse. Ytterligare uppgifter framgår av tabell C:1 och C:2 i bilaga 13.

År 2005

112 domslut avsåg personer över 18 år som dömts för enstaka rånbrott, dvs. sk. rena fall. Domar där 23 kap. brottsbalken tillämpats har utesluts och redovisas särskilt.

I dessa 112 domar utdömdes fängelse i 87 fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 77,7 procent. Därutöver ådömdes skyddstillsyn i 19 fall (17,0 procent). 3 domar (2,7 procent) innebar överlämnande till rättspsykiatrisk vård. Närmare uppgifter om påföljdsfördelningen finns i tabell 1 i bilaga 11.

När det gäller ålder kan utläsas att 30 domar avsåg personer under 21 år. Andelen fängelsestraff för dessa uppgick till 47 procent, vilket är

lägre än för de äldre gärningsmännen. Ytterligare uppgifter om ålder och påföljd finns i tabell 2 i bilaga 11.

När det gäller de dömdas kön kan konstateras att två var kvinnor. Båda ådömdes fängelse.

När det gäller utdömd fängelsetid uppgår medelvärde till 22,8 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet är 6 år. Fler uppgifter om fängelsestraffens fördelning efter tid finns i tabell 4 och figur 1 i bilaga 11.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 33 personer (29,5 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 29,5 procent av dem som döms för enstaka rånbrott är ostraffade, medan 70,5 procent har återfallit i brott. Ytterligare uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 5 och 6 i bilaga 11.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 74 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalen återfinns 14 domar (16 procent). I 9 fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, varav ett avser straffmaximum 6 år, se vidare tabell 7a i bilaga 11.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga rena fall av rån där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 9 domslut. I 7 av dessa bestämdes påföljden till fängelse. Ytterligare uppgifter framgår av tabell C:1 och C:2 i bilaga 13.

9.1.3 Sammanfattande jämförelse av rättsstatistiken för de båda åren

Antalet domslut som avser rena fall av fullbordat rån är fler år 2005 (112) jämfört med år 2000 (83).

Fängelseandelen, dvs. antalet gärningsmän som döms till fängelse, är något högre år 2005 (77,7 procent) jämfört med år 2000 (73,5 procent).

Den genomsnittliga utdömda fängelsetiden är längre år 2005 (22,8 månader) jämfört med år 2000 (20 månader).

Gärningsmännen är något yngre år 2005 jämfört med år 2000.

Andelen gärningsmän som återfallit i brott är högre år 2005 (70,5 procent) jämfört med år 2000 (66,3 procent).

Andelen av straffskalan som utnyttjas mindre år 2005 jämfört med år 2000.

Andelen försöks- och förberedelsebrott är relativt konstant, möjligen något lägre år 2005 jämfört med år 2000.

9.2 Resultat från domsgranskningen

9.2.1 Inledning

Från BRÅ beställdes in samtliga domar avseende rena fall för undersökningsåren 2000 och 2005. Domar där gärningsmannen var under 18 år liksom domar där påföljden bestämts till rättspsykiatrisk vård uteslöts.

247 domslut har ingått i undersökningsmaterialet. Medelåldern för gärningsmännen är 24,4 år (medianvärde 22 år). Den yngste i de undersökta domarna är 16 år och den äldste 47 år. 9 gärningsmän (3,6 procent) är kvinnor. Överklagandeandelen, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 44,7 procent. Skadestånd har dömts ut i 88,7 procent av domarna.

Som ovan nämnts avser domarna rena fall av rån. Det kan dock förekomma flera brott av samma typ, dvs. flera fall av rån. Detta förekommer i endast 7 fall, varför någon särredovisning avseende enstaka brott respektive flera fall av rån inte kan anses meningsfull.

9.2.2 Utdömda påföljder

Rån, samtliga stadier

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	72	67,3%	98	70,0%	170	68,8%
Skyddstillsyn	31	29,0%	36	25,7%	67	27,1%
ren	3	2,8%	6	4,3%	9	3,6%
+ böter	2	1,9%	0	0,0%	2	0,8%
+ samhällstjänst	8	7,5%	8	5,7%	16	6,5%
+ kontraktsvård	2	1,9%	5	3,6%	7	2,8%
+ fängelse	14	13,1%	17	12,1%	31	12,6%
+ fängelse + samhällstjänst	2	1,9%	0	0,0%	2	0,8%
Villkorlig dom	4	3,7%	4	2,9%	8	3,2%
+ böter	2	1,9%	1	0,7%	3	1,2%
+ samhällstjänst	2	1,9%	3	2,1%	5	2,0%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	2	1,4%	2	0,8%
Totalt	107	100%	140	100%	247	100%

Av tabellen ovan framgår att påföljdsandelarna för samtliga stadier av rån, dvs. fullbordade brott samt brott på försöks- och förberedelse-

stadier, är i huvudsak de samma för de båda undersökningsåren. En liten ökning av fängelseandelen liksom en viss minskning av andelen domar till skyddstillsyn kan iakttas.

Rån, fullbordat

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	63	70,8%	83	76,1%	146	73,7%
Skyddstillsyn	23	25,8%	22	20,2%	45	22,7%
ren	0	,0%	5	4,6%	5	2,5%
+ böter	1	1,1%	0	0,0%	1	0,5%
+ samhällstjänst	7	7,9%	4	3,7%	11	5,6%
+ kontraktsvård	2	2,2%	3	2,8%	5	2,5%
+ fängelse	11	12,4%	10	9,2%	21	10,6%
+ fängelse + samhällstjänst	2	2,2%	0	0,0%	2	1,0%
Villkorlig dom	3	3,4%	2	1,8%	5	2,5%
+ böter	1	1,1%	0	0,0%	1	,5%
+ samhällstjänst	2	2,2%	2	1,8%	4	2,0%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rätt psykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	2	1,8%	2	1,0%
Totalt	89	100%	109	100%	198	100%

Beträffande fullbordade rånbrott är fängelseandelen något högre år 2005 jämfört med år 2000 medan andelen domar till skyddstillsyn minskat något. Även avseende andelen villkorliga domar kan en viss minskning noteras.

Rån, försök

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	8	53,3%	10	38,5%	18	43,9%
Skyddstillsyn	6	40,0%	14	53,8%	20	48,8%
ren	2	13,3%	1	3,8%	3	7,3%
+ böter	1	6,7%	0	0,0%	1	2,4%
+ samhällstjänst	1	6,7%	4	15,4%	5	12,2%
+ kontraktsvård	0	,0%	2	7,7%	2	4,9%
+ fängelse	2	13,3%	7	26,9%	9	22,0%
Villkorlig dom	1	6,7%	2	7,7%	3	7,3%
+ böter	1	6,7%	1	3,8%	2	4,9%
+ samhällstjänst	0	0,0%	1	3,8%	1	2,4%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	15	100%	26	100%	41	100%

Jämförs år 2000 med år 2005 kan beträffande försök till rån iakttagas en minskning av andelen domar till fängelse och en ökning av andelen skyddstillsynsdomar.

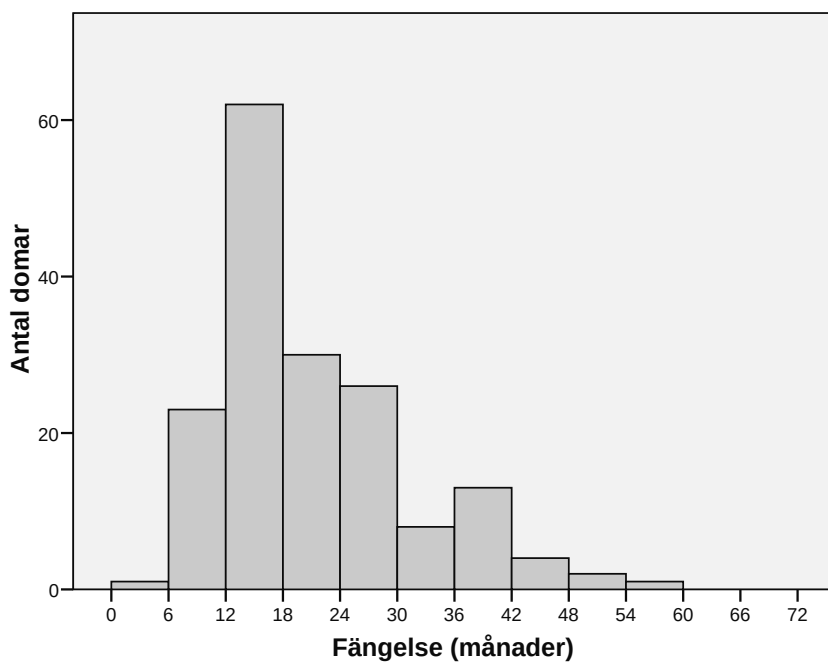
Rån, förberedelse

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	1	33,3%	5	100,0%	6	75,0%
Skyddstillsyn	2	66,7%	0	0,0%	2	25,0%
ren	1	33,3%	0	,0%	1	12,5%
+ fängelse	1	33,3%	0	,0%	1	12,5%
Villkorlig dom	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättspsykiatrisk vård	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	3	100%	5	100%	8	100%

Antalet domar avseende förberedelse till rån (sammantaget 8 fall) är så få att några jämförelser inte är meningsfulla att göra.

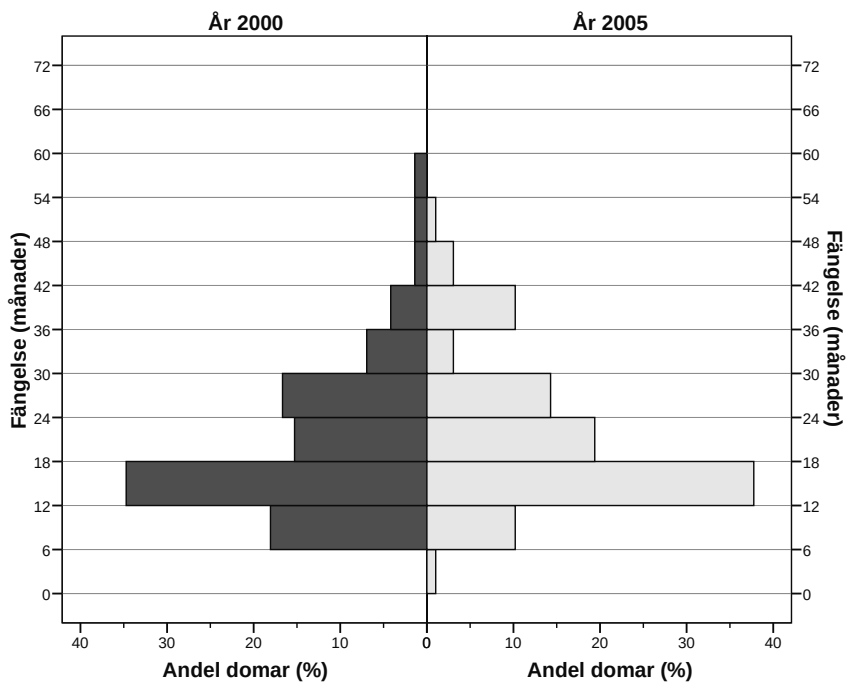
9.2.3 Fängelsestraff

Figuren nedan visar rån, samtliga stadier, åren 2000 och 2005.

Totalt antal fängelsedomar	170
Medellängd (mån)	18,9
Medianlängd (mån)	15

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraffen för rån, samtliga stadier.

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	72	98
Medellängd (mån)	18,6	19,1
Medianlängd (mån)	15	18

Statistisk jämförelse visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -.465$, $p = .642$ (Mann-Whitney).

Följande tabeller visar fängelsestraffens längd för rån, samtliga stadier.

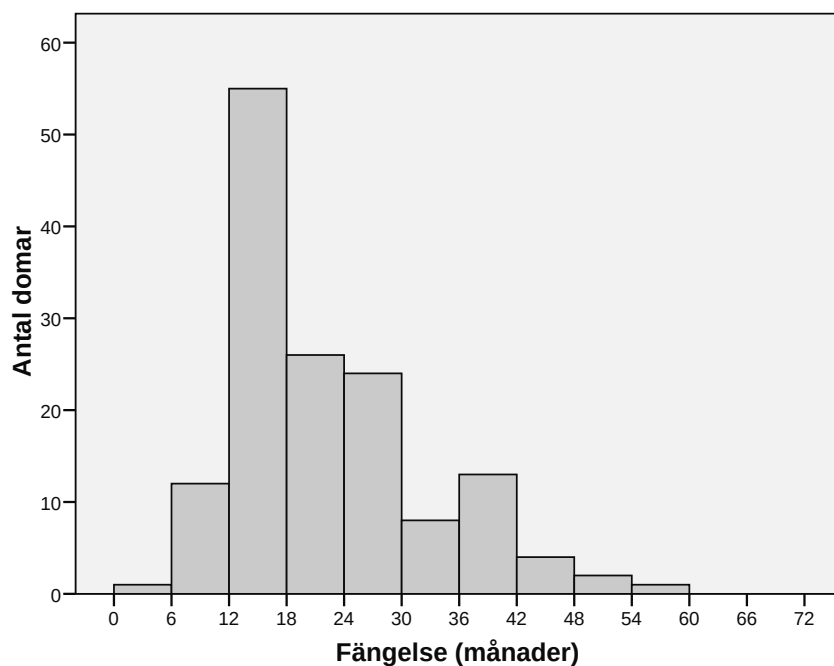
År 2000

Påföljd: Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. Andel (%)
6	3	4,2	4,2
8	3	4,2	8,3
9	1	1,4	9,7
10	6	8,3	18,1
12	14	19,4	37,5
14	8	11,1	48,6
15	3	4,2	52,8
18	6	8,3	61,1
20	2	2,8	63,9
21	3	4,2	68,1
24	11	15,3	83,3
28	1	1,4	84,7
30	5	6,9	91,7
36	3	4,2	95,8
42	1	1,4	97,2
48	1	1,4	98,6
54	1	1,4	100,0
Total	72	100,0	

År 2005

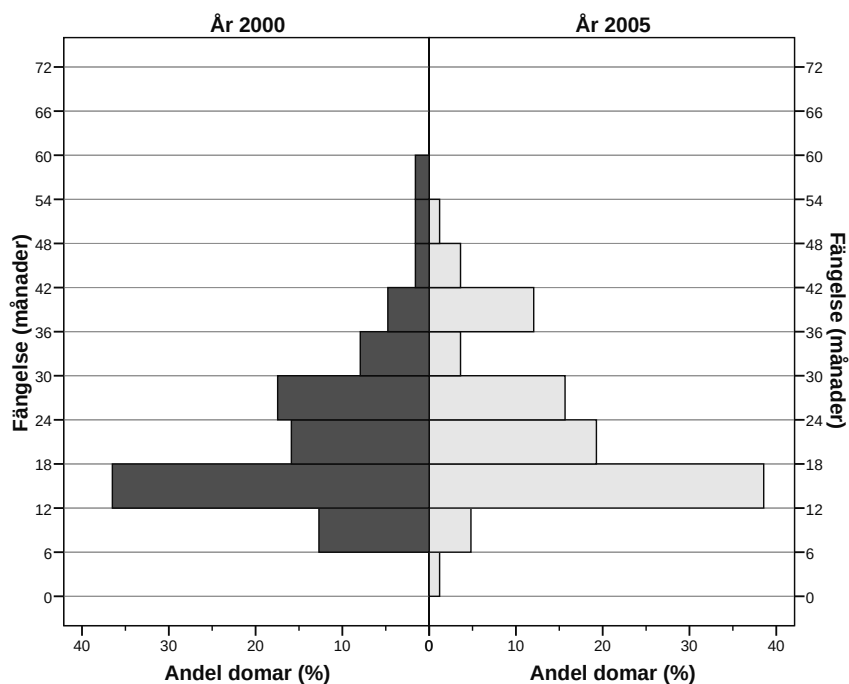
Påföljd: Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. Andel (%)
1	1	1,0	1,0
6	3	3,1	4,1
8	3	3,1	7,1
9	1	1,0	8,2
10	3	3,1	11,2
12	24	24,5	35,7
14	7	7,1	42,9
15	6	6,1	49,0
18	19	19,4	68,4
24	11	11,2	79,6
26	1	1,0	80,6
27	1	1,0	81,6
28	1	1,0	82,7
30	3	3,1	85,7
36	10	10,2	95,9
42	3	3,1	99,0
48	1	1,0	100,0
Total	98	100,0	

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för rån, fullbordade brott, för år 2000 och 2005 sammantagna. Fängelsestraffens medellängd uppgår till cirka 20 månader (median 18 månader).

Totalt antal fängelsedomar	146
Medellängd (mån)	19,9
Medianlängd (mån)	18

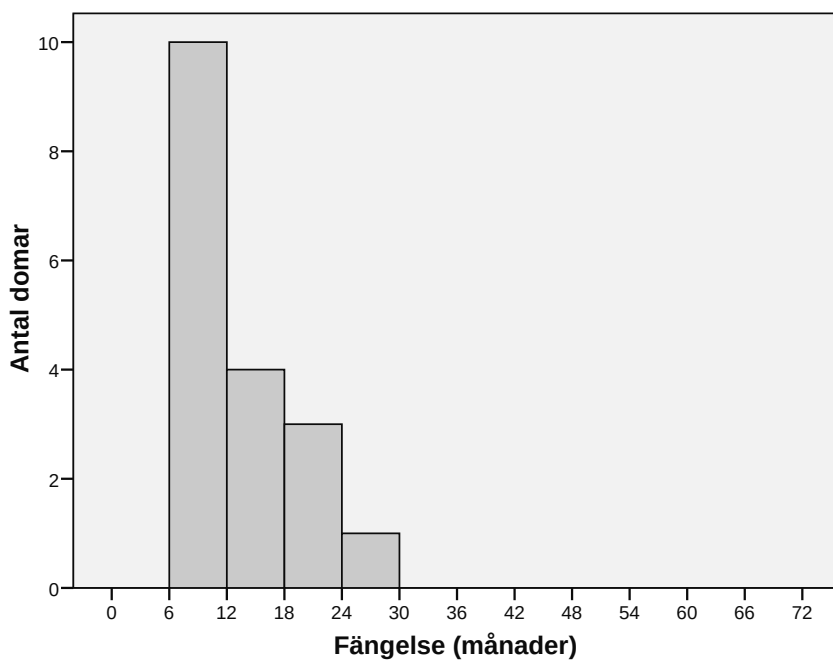
Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för rån, fullbordade brott, uppdelat på år 2000 och 2005. Det kan noteras att antalet domar år 2005 är fler än år 2000 (83 jämfört med 63, vilket innebär en ökning med 31,7 procent).

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	63	83
Medellängd (mån)	19,5	20,3
Medianlängd (mån)	18	18

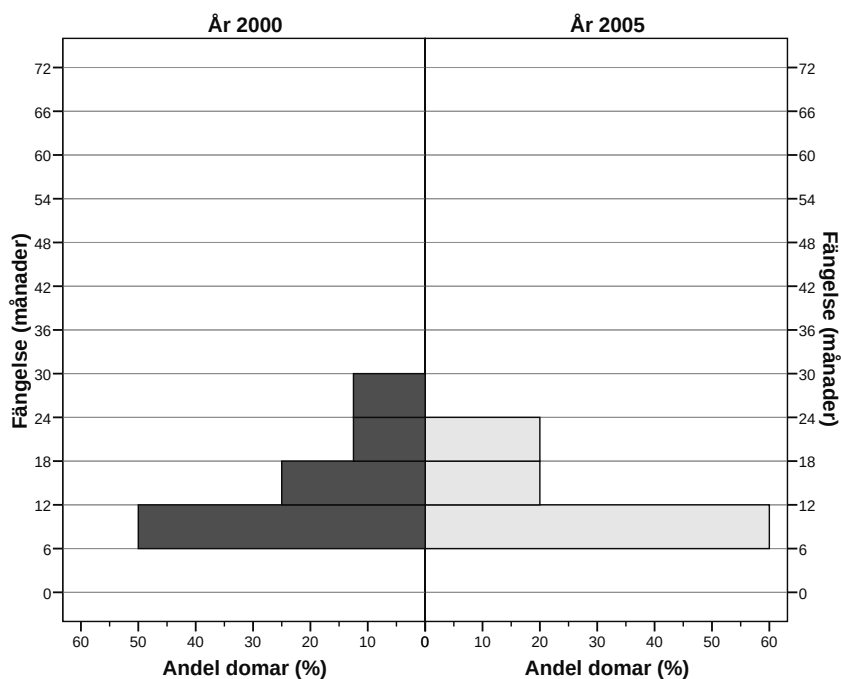
Statistisk jämförelse visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -.59$, $p = .557$ (Mann-Whitney).

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för försök till rån, för år 2000 och 2005 sammantagna. Det kan noteras att det rör sig om ett relativt litet antal domar (18).

Totalt antal fängelsedomar	18
Medellängd (mån)	11,7
Medianlängd (mån)	10

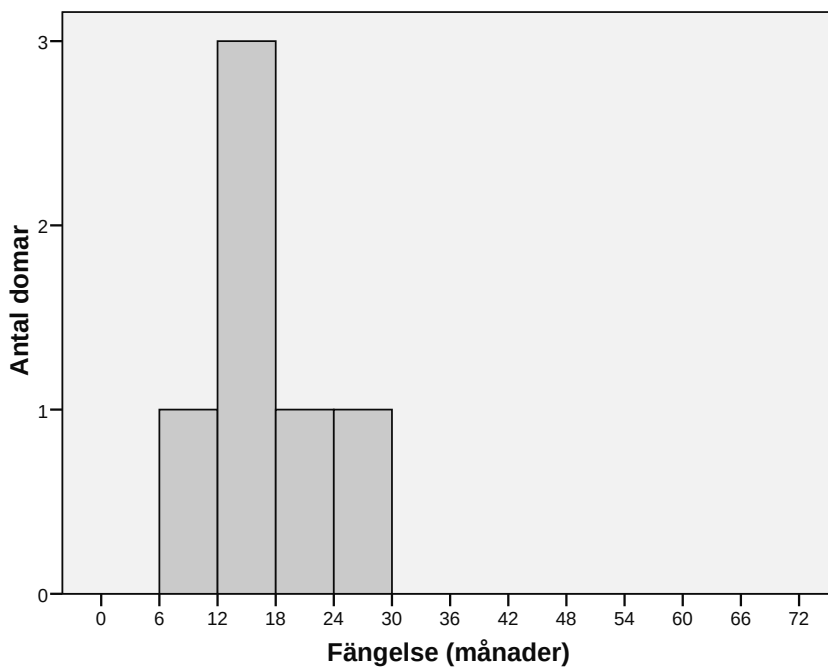
Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för försök till rån, uppdelat på år 2000 och 2005

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	8	10
Medellängd (mån)	12,8	10,8
Medianlängd (mån)	11	10

Statistisk jämförelse visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -.82$, $p = .41$ (Mann-Whitney). Längden på fängelsestraffen för försök till rån har dock minskat något. Medellängden för fängelsestraffen utgör år 2000 cirka 65 procent av fängelsestraffen för fullbordat rån. År 2005 är motsvarande siffra cirka 55 procent.

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för förberedelse till rån, för år 2000 och 2005 sammantaget.

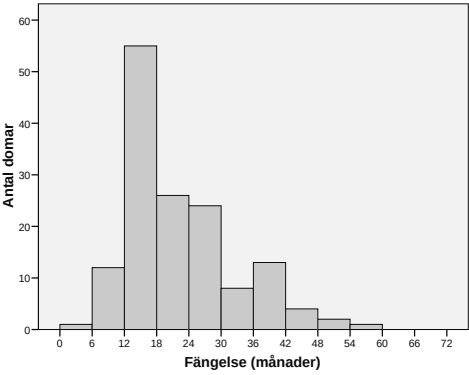
Totalt antal fängelsedomar	6
Medellängd (mån)	14,7
Medianlängd (mån)	12

För få domar för att jämföra år 2000 och 2005.

Jämförelse mellan fullbordat brott och försök resp. förberedelse (fängelsedomar)

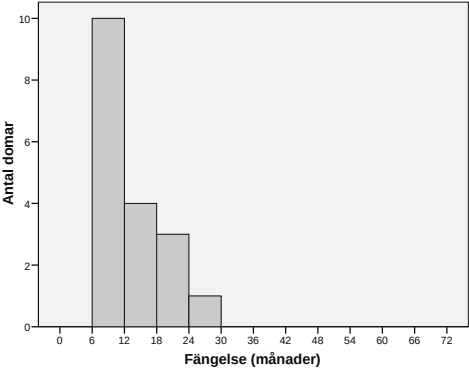
Fullbordat

Totalt antal fängelsedomar	146
Medellängd (mån)	19,9
Medianlängd (mån)	18

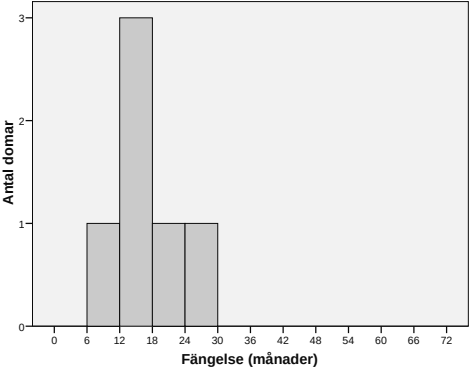
Försök

Totalt antal fängelsedomar	18
Medellängd (mån)	11,7
Medianlängd (mån)	10

Förberedelse

Totalt antal fängelsedomar	6
Medellängd (mån)	14,7
Medianlängd (mån)	12

Följande tabell visar främst vilka omständigheter som motiverar att fängelse har valts som påföljd vid rån.

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val:	Antal	62	108
Brottets art	%	36,5%	63,5%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	110	60
Brottets straffvärde	%	64,7%	35,3%
Omständigheter som motiverar val:	Antal	42	128
Återfall i brott	%	24,7%	75,3%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	170
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	170
	%	0,0%	100,0%

Den vanligaste motiveringen vid val av fängelse som påföljd är brottets straffvärde.

Därefter följer brottets art och slutligen den omständigheten att gärningsmannen har återfallit i brott.

9.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

Fängelsestraff (samtliga)

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	27	35
	Andel	37,5%	35,7%
Över 0% upp till 25%	Antal	33	45
	Andel	45,8%	45,9%
Över 25% upp till 50%	Antal	10	17
	Andel	13,9%	17,3%
Över 50% upp till 75%	Antal	2	1
	Andel	2,8%	1,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		72	98
		100,0%	100,0%

Fördelningen på straffskalan avseende fängelsestraff för fullbordat rån

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	20	24
	Andel	31,7%	28,9%
Över 0% upp till 25%	Antal	31	41
	Andel	49,2%	49,4%
Över 25% upp till 50%	Antal	10	17
	Andel	15,9%	20,5%
Över 50% upp till 75%	Antal	2	1
	Andel	3,2%	1,2%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		63	83
		100,0%	100,0%

Straffskalan för rån är fängelse, lägst 1 och högst 6 år. Den spänner således över 5 år och varje fjärdedel uppgår till 15 månader eller 1 år 3 månader. Eftersom minimum är fängelse ett år startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 27 månader eller 2 år 3 månader
 50 procent av straffskalan uppgår till 42 månader eller 3 år 6 månader
 75 procent av straffskalan uppgår till 57 månader eller 4 år 9 månader
 100 procent av straffskalan uppgår till 72 månader eller 6 år

Som framgår av tabellerna ovan ligger mellan cirka 78 – 83 procent av domarna i den nedersta fjärdedelen av straffskalan. Andelen domar som ligger däröver har ökat något år 2005 jämfört med år 2000; från 16,7 till 18,3 procent beträffande samtliga stadier av rån och från 19,1 till 21,7 procent när det gäller fullbordade brott.

9.2.5 Skyddstillsyn

Det totala antalet skyddstillsynsdomar för åren 2000 och 2005 uppgår till 67. Dessa är i flertalet fall kombinerade med fängelse (33), samhällstjänst (16) eller kontraktsvård (7).

Skyddstillsyn + samhällstjänst (tim)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
60	1	6,3	6,3
90	1	6,3	12,5
100	1	6,3	18,8
140	5	31,3	50,0
180	3	18,8	68,8
200	2	12,5	81,3
240	3	18,8	100,0
Total	16	100,0	

Av de 16 domar där påföljden har bestämts till skyddstillsyn i förening med samhällstjänst är det 3 domar där antalet timmar understiger 140.

Skyddstillsyn + stj alternativstraff (mån)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
3	2	12,5	12,5
6	5	31,3	43,8
8	5	31,3	75,0
9	1	6,3	81,3
11	1	6,3	87,5
12	2	12,5	100,0
Total	16	100,0	

Alternativstraffen vid domar till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst varierar mellan 3 – 12 månader. Flertalet (10 fall) har bestämts till 6 eller 8 månader.

Skyddstillsyn + fängelse (mån)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
1	2	6,1	6,1
2	7	21,2	27,3
3	24	72,7	100,0
Total	33	100,0	

I 33 domar har skyddstillsynen förenats med fängelse. I över 70 procent av fallen har fängelsestraffet bestämts till maximala 3 månader.

Skyddstillsyn + kv alternativstraff (mån)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
8	1	14,3	14,3
12	3	42,9	57,1
18	1	14,3	71,4
19	1	14,3	85,7
24	1	14,3	100,0
Total	7	100,0	

När påföljden bestämts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård varierar alternativstraffet mellan 8 månader och 2 år. Flertalet fall (6) innebär alternativstraff på 1 år eller mer.

Det kan anmärkas att i de 3 fall där påföljden har bestämts till skyddstillsyn förenad med dagsböter har detta i 2 fall motiverats med hänvisning till brottets straffvärde (jfr 30 kap 10 § brottsbalken)

Följande tabell visar olika omständigheter av betydelse för valet av skyddstillsyn som påföljd.

		Ja	Nej
Brottsbalken 30:9 1st	Antal	41	26
	Andel	61,2%	38,8%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 1	Antal	6	55
	Andel	9,8%	90,2%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 2	Antal	1	60
	Andel	1,6%	98,4%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 3	Antal	7	54
	Andel	11,5%	88,5%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 4	Antal	15	46
	Andel	24,6%	75,4%
Orsak till fängelsepresumtion: Art	Antal	20	41
	Andel	32,8%	67,2%
Orsak till fängelsepresumtion: Straffvärde	Antal	27	34
	Andel	44,3%	55,7%
Orsak till fängelsepresumtion: Återfall	Antal	6	55
	Andel	9,8%	90,2%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 1	Antal	0	13
	Andel	0,0%	100,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 2	Antal	0	13
	Andel	0,0%	100,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 3	Antal	13	0
	Andel	100,0%	0,0%
Annan föreskrift än samhälls- tjänst, punkt 4	Antal	0	13
	Andel	0,0%	100,0%

När det gäller påföljden skyddstillsyn i kombination med fängelse förekommer följande skäl enligt 30 kap.11 § brottsbalken.

		Ja	Nej
Brottets art	Antal	17	15
	%	53,1%	46,9%
Brottslighetens straffvärde	Antal	29	3
	%	90,6%	9,4%
Den tilltalades tidigare brottslighet	Antal	8	24
	%	25,0%	75,0%

9.2.6 Villkorlig dom

Det totala antalet villkorliga domar för åren 2000 och 2005 uppgår till 8. Dessa är kombinerade med samhällstjänst (5 fall) eller böter (3 fall).

Villkorlig dom + böter (antal)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
60	1	33,3	33,3
100	1	33,3	66,7
120	1	33,3	100,0
Total	3	100,0	

Antalet dagsböter som den villkorliga domen har kombinerats med ligger mellan 60 och 120.

Villkorlig dom + samhällstjänst (tim)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
70	1	20,0	20,0
140	2	40,0	60,0
180	1	20,0	80,0
240	1	20,0	100,0
Total	5	100,0	

Antalet timmar samhällstjänst som den dömde skall utföra varierar mellan 70 och 240. I 4 av de 5 domarna uppgår timantalet till 140 eller fler.

Villkorlig dom + stjälp alternativstraff (mån)

	Antal	Andel (%)	Kumul. (%)
3	1	20,0	20,0
5	1	20,0	40,0
6	1	20,0	60,0
8	1	20,0	80,0
12	1	20,0	100,0
Total	5	100,0	

Alternativstraffen som satts ut varierar mellan 3 månader och 1 år.

I de fall som påföljden har bestämts till villkorlig dom med samhällstjänst har skälen i domen angetts brottets art och/eller brottets straffvärde.

9.2.7 Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter hänförliga till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § brottsbalken har angetts i endast 5 domar. I 2 fall har en hänvisning till enhetlig rättstillämpning angetts och i 3 fall har åberopats den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit.

Försvårande omständigheter enligt 29 kap 2 § brottsbalken

	Antal	Andel (N = 247)
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 1	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 2	4	1,6%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 3	10	4,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 4	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 5	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 6	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 7	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 8	0	0,0%

Som framgår av tabellen ovan har försvårande omständigheter angetts i totalt 14 fall. 10 fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. De resterande 4 fallen hänför sig till punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet.

Som tabellerna nedan visar påverkar angivandet av försvårande omständigheter fängelsestraffens längd i höjande riktning.

Åberopande av en eller flera 29:2-omständigheter (försvårande)

29:2-omständighet åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	25,20	6,93	22,5	10
Nej	18,49	9,75	15	160

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har åberopats, $z = 2,77$, $p < .01$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 2 (särskild hänsynslöshet)

29:2 punkt 2 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	27,50	7,00	27	4
Nej	18,67	9,70	15	166

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap 2 § p. 2 brottsbalken har åberopats, $z = 2.09$, $p < .05$ (Mann-Whitney). Det bör noteras att punkten åberopats i ett mycket litet antal domar.

Åberopande av 29:2 punkt 3 (skyddslös ställning)

29:2 punkt 2 åberopad	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	25,25	7,38	22,5	8
Nej	18,57	9,74	15	162

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap 2 § p. 3 brottsbalken har åberopats, $z = 2.43$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap 3 § brottsbalken

	Antal	Andel (N = 247)
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 1	0	0,0%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 2	2	0,8%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 3	2	0,8%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 4	0	0,0%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 5	0	0,0%

I 4 fall har en förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken angetts.

Punkten 2 har angetts i 2 fall, dvs. att den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Övriga 2 fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalades handlande har stått i samband med hans uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga.

Antalet fall med förmildrande omständigheter och fängelsestraff för få (2) för att göra meningsfulla jämförelser.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken

		Ja	Nej
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 1	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 2	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 3	Antal	7	240
	%	2,8%	97,2%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 4	Antal	3	244
	%	1,2%	98,8%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 5	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 6	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 7	Antal	3	244
	%	1,2%	98,8%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 8	Antal	2	245
	%	0,8%	99,2%
Brottsbalken 29:5 2st	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:6, på-följdseftergift	Antal	0	247
	%	0,0%	100,0%

Billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 15 fall. I 7 av dessa är det fråga om punkten 3, dvs. att den tilltalade frivilligt har angett sig. Punkten 4, dvs. att den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket, har angetts i 3 fall liksom punkten 7, som innebär att den tilltalade till följd av brottet drabbats av eller det finns grundad anledning att anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning. 2 fall avser punkten 8, dvs. att någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Åberopande av en eller flera omständigheter i 29:5 1 st (billighetsskäl)

Omständighet i 29:5 1 st åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	15,29	9,912	12,00	7
Nej	19,04	9,718	18,00	163

Skillnaden i strafflängd mellan de fall där en eller flera omständigheter i 29 kap 5 § första stycket brottsbalken (billighetsskäl) åberopats och de där ingen sådan åberopats är inte statistiskt signifikant, $z = 1.37$, $p = .17$ (Mann-Whitney). Beräkningen avser de fall som ledde till fängelsestraff. Det bör noteras att det är fråga om ett litet antal.

Åberopande av 29:5 1 st punkt 4 (utvisning)

29:5 1 st punkt 4 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	22,00	12,49	18	3
Nej	18,83	9,71	15	167

Skillnaden i strafflängd mellan de fall där 29 kap 5 § första stycket p. 4 brottsbalken åberopats och de där punkten ej åberopats är inte statistiskt signifikant, $z = 0.51$, $p = .61$ (Mann-Whitney). En närmare redogörelse för dessa domar återfinns i avsnitt 9.3.

Antalet fall med fängelsestraff där övriga billighetsskäl åberopats var så litet (≤ 2) att meningsfulla jämförelser inte är möjliga.

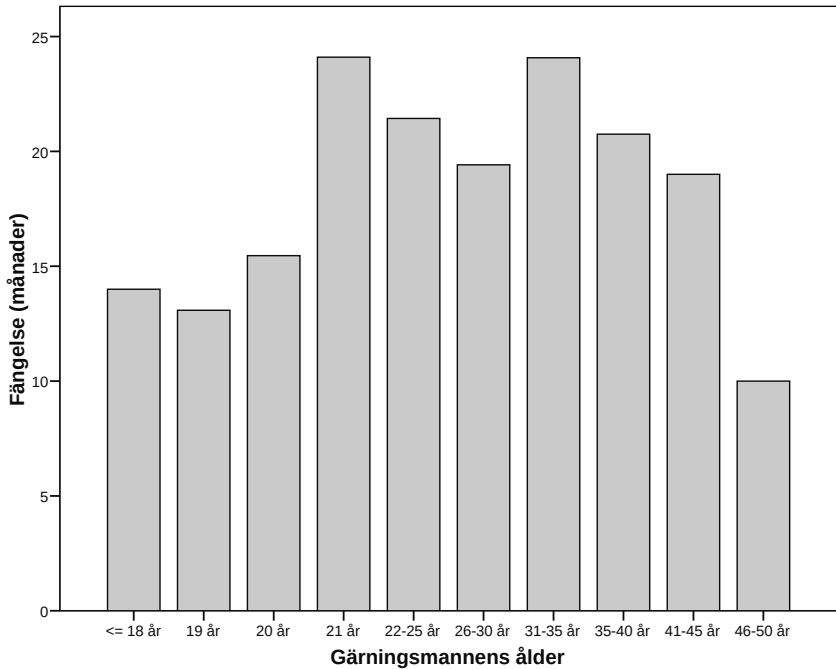
9.2.8 Betydelsen av gärningsmannens ålder

Val av påföljd (fullbordade rån)

Gärningsmannens ålder		Påföljd: Typ			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Annan påföljd
<= 18 år	Antal	3	9	1	2
	Andel	20,0%	60,0%	6,7%	13,3%
19 år	Antal	12	14	0	0
	Andel	46,2%	53,8%	0,0%	0,0%
20 år	Antal	13	6	2	0
	Andel	61,9%	28,6%	9,5%	0,0%
21 år	Antal	20	7	0	0
	Andel	74,1%	25,9%	0,0%	0,0%
22-25 år	Antal	46	5	2	0
	Andel	86,8%	9,4%	3,8%	0,0%
26-30 år	Antal	24	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
31-35 år	Antal	13	3	0	0
	Andel	81,3%	18,8%	0,0%	0,0%
35-40 år	Antal	4	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
41-45 år	Antal	8	0	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
46-50 år	Antal	3	1	0	0
	Andel	75,0%	25,0%	0,0%	0,0%

Beträffande betydelsen av gärningsmannens ålder för påföljdsvalet visar tabellen ovan att andelen fängelsestraff är lägre för 18 – 20-åringar. För denna åldersgrupp är också andelarna avseende skyddstillsyn och villkorlig dom högre än för de äldre gärningsmännen.

Figuren visar genomsnittligt fängelsestraff efter ålder

Det finns en marginellt signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och fängelsestraffets längd, Spearman's $\rho = .15$, $p = .072$. Detta tyder på en svag tendens att döma yngre gärningsmän till kortare straff.

Fängelsestraffens längd

Gärningsmannens ålder	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
<= 20 år	14,29	5,17	13	28
> 20 år	21,29	10,26	18	118

Statistisk jämförelse visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år, $z = -3,69$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Tillämpning av ungdomsrabatt vid fullbordat rån

		Tillämpning av Brottsbalken 29:7, ungdomsrabatt	
		Ja	Nej
<= 18 år	Antal	10	5
	Andel	66,7%	33,3%
19 år	Antal	24	2
	Andel	92,3%	7,7%
20 år	Antal	15	6
	Andel	71,4%	28,6%
21 år	Antal	3	24
	Andel	11,1%	88,9%

9.2.9 Andra omständigheter av eventuell betydelse för påföljdsbestämningen

En analys gjordes för att se om vissa omständigheter (målsägandens kön och ålder samt om gärningsmännen har varit flera) hade någon betydelse i förhållande till val av påföljd vid rån, fullbordade brott, men utan att några större skillnader kunde iakttas. Betydelsen av samma omständigheter i förhållande till fängelsestraffens längd analyserades också, se tabellen nedan.

		Fängelse (månader)			
		Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Målsägan- dens kön	Kvinna	24,18	14,04	24	11
	Man	16,57	6,75	15	61
	Flera kön	17,89	7,85	15	9
	Juridisk person	22,68	10,86	18	65
Målsäganden under 18 år	Ja	18,75	11,59	14	4
	Nej	21,08	11,95	18	12
Medgärnings- man	Ja	20,30	9,85	18	108
	Nej	18,95	10,03	15	38

Bland annat kan utläsas att fängelsestraffens i snitt är något längre när målsäganden har varit i kvinna liksom i de fall som det har förekommit medgärningsmän. Skillnaderna är dock inte signifikanta. Den något kortare medellängden beträffande unga målsäganden torde kunna förklaras av att även gärningsmännen i dessa fall är unga.

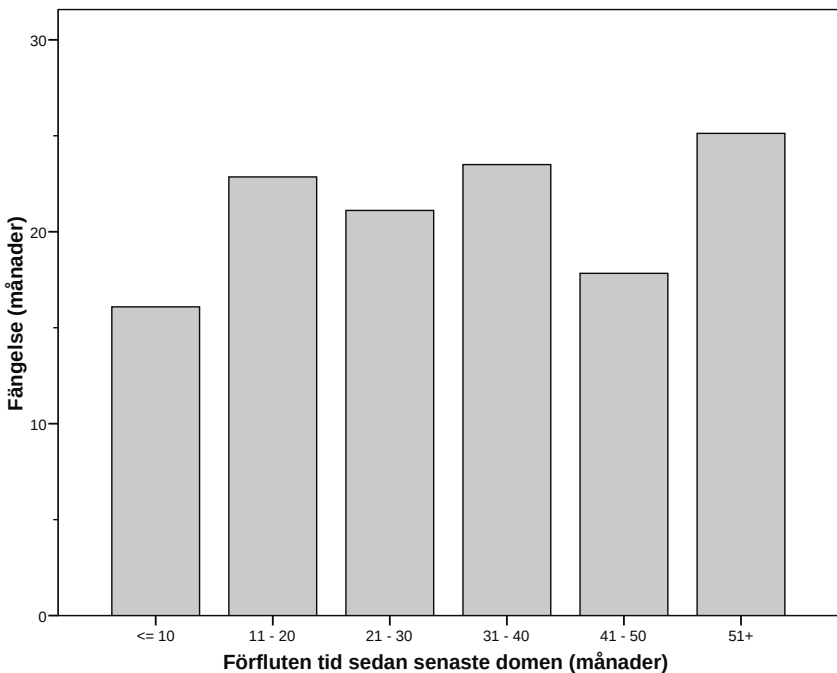
9.2.10 Återfall och tidigare brottslighet

Det föreligger inte någon signifikant skillnad vid fullbordade rån när det gäller fängelsestraffens längd om gärningsmannen är dömd sedan tidigare eller om han eller hon är ostraffad, $z = -0,983$, $p = .362$ (Mann-Whitney), se tabellen nedan.

Fängelsestraffens längd

Gärningsmannen tidigare dömd	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	19,27	10,20	15	108
Nej	19,84	6,84	20	19

Fängelsestraffens längd

Det föreligger en signifikant positiv korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen, Spearman's $\rho = .22$, $p < .05$. Längre förfluten tid är förknippad med längre fängelsestraff. En möjlig förklaring till detta kan vara att i de fall återfall i brott sker relativt snabbt och den tidigare domen har varit en dom på fängelse finns villkorligt medgiven frihet att förverka.

Ytterligare en förklaring skulle kunna vara att de gärningsmän som snabbt återfaller är unga, vilket kan påverka strafftiden. Den positiva korrelationen är dock signifikant även då kontroll sker för gärningsmannens ålder, Spearman's $\rho = .21$, $p < .05$.

Rån, fullbordade

Val av påföljd

Återfall beaktat genom påföljdsval		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Annan påföljd
Ja	Antal	34	3	0	0
	Andel	91,9%	8,1%	,0%	,0%
Nej	Antal	112	42	5	2
	Andel	69,6%	26,1%	3,1%	1,2%

I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse, $\chi^2 = 7,74$, $p < .01$.

När det gäller rån av normalgraden framgår det av de 247 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 171 fall, i 48 fall är han eller hon ostraffad och i 28 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte. Medelvärde för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21,5 månader (median 13 månader). Huvudpåföljden för den senaste domen var fängelse (36,6 procent) följt av skyddstillsyn (31,4 procent), villkorlig dom (13,7 procent) och dagsböter (13,1 procent).

I de 33 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 30 fall. Medelvärde för den förverkade tiden var 3,7 månader (median 3 månader).

Återfallet har enligt domen beaktats genom påföljdsvalet i 45 fall och genom förverkande i 31 fall. 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 5 fall. Beträffande valet av påföljd framgår att andelen fängelsedomar är högre beträffande gärningsmän som är tidigare dömda samt att andelen domar avseende skyddstillsyn och villkorlig dom är lägre.

9.2.11 Tid mellan brott och dom

Tid förfluten (månader) per typ av påföljd (rån, fullbordat brott)

Påföljdstyp	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Fängelse	3,13	5,20	2	146
Skyddstillsyn	6,58	17,65	1	45
Villkorlig dom	16,80	25,35	7	5
Annan påföljd	28,00	0,000	28	2
Total	4,51	10,691	2	198

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte mellan fängelsedomar och domar med skyddstillsyn, $z = -0,17$, $p = .86$ (Mann-Whitney). De övriga grupperna ingick inte i jämförelsen p.g.a. det lilla stickprovet.

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	4,10	11,32	2	89
År 2005	4,84	10,19	2	109
Total	4,51	10,69	2	198

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005, $z = -0,96$, $p = .34$ (Mann-Whitney).

Det finns ingen signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet, Spearman's $\rho = .14$, $p = .09$.

9.2.12 Vilken typ av rån är det som begås?

Som framgår av tabellerna nedan är stöldfallet den klart dominerande typen av rånbrott.

Samtliga

	Antal	Andel
Stöldfallet	198	80,2%
Utpressningsfallet	30	12,1%
Motvärnsfallet	8	3,2%
Stöldfallet + utpressningsfallet	1	0,4%
Stöldfallet + motvärnsfallet	1	0,4%
Framgår ej	9	3,6%
Totalt	247	100,0%

Fullbordade

	Antal	Andel
Stöldfallet	164	82,8%
Utpressningsfallet	25	12,6%
Motvärnsfallet	8	4,0%
Stöldfallet + motvärnsfallet	1	0,5%
Totalt	198	100,0%

Försök

	Antal	Andel
Stöldfallet	34	82,9%
Utpressningsfallet	5	12,2%
Stöldfallet + utpressningsfallet	1	2,4%
Framgår ej	1	2,4%
Totalt	41	100,0%

9.2.13 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen

Allmänt

247 domslut har ingått i undersökningsmaterialet. Medelåldern för gärningsmännen är 24,4 år (medianvärde 22 år). Den yngste i de undersökta domarna är 16 år och den äldste 47 år. 9 gärningsmän (3,6 procent) är kvinnor. Överklagandeandelen, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 44,7 procent. Skadestånd har dömts ut i 88,7 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Påföljdsandelarna för samtliga stadier av rån, dvs. fullbordade brott samt brott på försöks- och förberedelsestadier, är i huvudsak de samma för de båda undersökningsåren. En liten ökning av fängelseandelen liksom en viss minskning av andelen domar till skyddstillsyn kan iakttas.

Beträffande fullbordade rånbrott är fängelseandelen något högre år 2005 jämfört med år 2000 medan andelen domar till skyddstillsyn minskat något. Även avseende andelen villkorliga domar kan en viss minskning noteras

Jämförs år 2000 med år 2005 kan beträffande försök till rån iakttas en minskning av andelen domar till fängelse och en ökning av andelen skyddstillsynsdomar.

Antalet domar avseende förberedelse till rån (samtantaget 8 fall) är så få att några jämförelser inte är meningsfulla att göra

Fängelsestraff

Medellängden på fängelsestraffen vid samtliga stadier av rån uppgår för de båda åren sammantagna till 18,9 månader. Det kan iakttas en viss ökning av strafflängden, men en statistisk jämförelse av strafftiden visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005.

När det gäller fullbordade rånbrott för de båda åren sammantagna uppgår fängelsestraffens medellängd till 19,9 månader. En viss ökning kan iakttas men denna är inte signifikant. Det kan noteras att antalet domar år 2005 är fler än år 2000 (83 jämfört med 63, vilket innebär en ökning med 31,7 procent).

Fängelsestraffets medellängd för försök till rån uppgår till 11,7 månader. Vid jämförelse mellan de båda åren kan ses en viss minskning av fängelsestraffens längd vid försöksbrott. Skillnaden är dock inte signifikant.

Fängelsestraffets medellängd för förberedelse till rån uppgår till 14,7 månader. Antalet domar är så få att någon jämförelse mellan åren inte är meningsfull att genomföra.

Den vanligaste motiveringen vid val av fängelse som påföljd är brottets straffvärde. Därefter följer brottets art och slutligen den omständigheten att gärningsmannen har återfallit i brott.

Straffskalan för rån är fängelse, lägst 1 och högst 6 år. Cirka 78 – 83 procent av domarna ligger på den nedre fjärdedelen av straffskalan. Andelen domar som ligger däröver har ökat något år 2005 jämfört med år 2000; från 16,7 till 18,3 procent beträffande samtliga stadier av rån och från 19,1 till 21,7 procent när det gäller fullbordade brott.

Skyddstillsyn

Det totala antalet skyddstillsynsdomar för åren 2000 och 2005 uppgår till 67. Dessa är i flertalet fall kombinerade med fängelse, samhällstjänst eller s.k. kontraktsvård.

I 33 domar har skyddstillsynen förenats med fängelse. I över 70 procent av fallen har fängelsestraffet bestämts till maximala 3 månader.

Av de 16 domar där påföljden har bestämts till skyddstillsyn i förening med samhällstjänst är det 3 domar där antalet timmar understiger 140. Alternativstraffen vid domar till skyddstillsyn i kombination med samhällstjänst varierar mellan 3 – 12 månader. Flertalet (10 fall) har bestämts till 6 eller 8 månader.

När påföljden bestämts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård (7 fall) varierar alternativstraffet mellan 8 månader och 2 år. Flertalet fall (6) innebär alternativstraff på 1 år eller mer.

Villkorlig dom

Det totala antalet villkorliga domar för åren 2000 och 2005 uppgår till 8. Dessa är kombinerade med samhällstjänst (5 fall) eller böter (3 fall).

Antalet timmar samhällstjänst som den dömde skall utföra varierar mellan 70 och 240. I 4 av de 5 domarna uppgår timantalet till 140 eller fler. Alternativstraffen som satts ut varierar mellan 3 månader och 1 år. I de fall som påföljden har bestämts till villkorlig dom med samhällstjänst har skälen i domen angetts brottets art och/eller brottets straffvärde.

Antalet dagsböter som den villkorliga domen har kombinerats med ligger mellan 60 och 120.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har angetts i totalt 14 fall. 10 fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. De resterande 4 fallen hänför sig till punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet.

Att försvårande omständigheter har angetts i domen påverkar fängelsestraffens längd i höjande riktning.

I fyra fall har en förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken angetts.

Antalet fall med förmildrande omständigheter och fängelsestraff är för få (2) för att göra meningsfulla jämförelser.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 15 fall. Det kan inte visas att angivandet av sådana skäl skulle leda till signifikant kortare fängelsestraff.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Beträffande betydelsen av gärningsmannens ålder för påföljdsvalet är andelen fängelsestraff lägre för 18 – 20-åringar. För denna åldersgrupp är också andelarna avseende skyddstillsyn och villkorlig dom högre än för de äldre gärningsmännen. En statistisk jämförelse visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

När det gäller rån av normalgraden framgår det av de 247 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 171 fall, i 48 fall är han eller hon ostraffad och i 28 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte.

Det föreligger inte någon signifikant skillnad vid fullbordade rån när det gäller fängelsestraffens längd om gärningsmannen är dömd sedan tidigare eller om han eller hon är ostraffad.

Medelvärdet för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21,5 månader (median 13 månader). Huvudpåföljden för den senaste domen var fängelse (36,6 procent) följt av skyddstillsyn (31,4 procent), villkorlig dom (13,7 procent) och dagsböter (13,1 procent). Det föreligger en signifikant positiv korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen. Längre förfluten tid är förknippad med längre fängelsestraff.

Återfall i brott har enligt domen beaktats genom påföljdsvalet i 45 fall. Beträffande valet av påföljd framgår att andelen fängelsedomar är högre beträffande gärningsmän som är tidigare dömda. I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse.

I de 33 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 30 fall. Medelvärdet för den förverkade tiden var 3,7 månader (median 3 månader).

Tid mellan brott och dom

När det gäller tid mellan brott och dom finns ingen signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet.

Typ av rån

Stöldfallet är den klart dominerande typen av rån.

9.3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende rån

9.3.1 Inledning

Totalt har 247 tingsrättsdomar avseende rån granskats. Till dessa hör 32 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för rån men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Av de tingsrättsdomar som inkommit efter beställning har totalt tio domar avseende rån undantagits eftersom de av olika skäl inte uppfyllt förutsättningarna för granskningen.

9.3.2 Stöld- jämfört med utpressningsfallet

I granskningsmallen skall anges om det aktuella rånbrottet har avsett stöld-, motvärns- eller utpressningsfallet. De tre alternativen utgår från de rekvisit för rånbrott som anges i 8 kap. 5 § brottsbalken. Vilket alternativ som skall anges följer av vad som kan utläsas av gärningsbeskrivningen och domskälen. För det aktuella alternativet skall dessutom anges om rånet skett med våld, med hot eller genom att någon försatts i vanmakt. Under granskningen har det inte alltid varit helt givet om det rånbrott som förekommit i de enskilda domarna har avsett stöld-, motvärns- eller utpressningsfallet. Detta beror på att det i gärningsbeskrivningarna och domskälen har förekommit i viss mån tvetydiga formuleringar i detta avseende. Om det av domen framgått att gärningsmannen genom rån hade "tagit" viss egendom har markering självfallet gjorts för stöldfallet, men i vissa fall har det förekommit t.ex. att gärningsmannen "stulit" egendom genom att på något sätt "tvinga" innehavaren. Det har från fall till fall fått avgöras vilket av de ovan nämnda alternativen som gärningen närmast kan hänföras till. Ett exempel ur en gärningsbeskrivning, som tingsrätten fann styrkt:

"AA har [datum] från butiken XX [med viss adress] försökt att olovligen tillägna sig kontanter genom att av innehavaren av butiken, YY, kräva pengar verbalt och medelst hot om våld. Hotet har bestått i...o.s.v."

Vid granskningen har markerats för försök till rån, stöldfallet, med användande av hot. Ett tänkbart alternativ hade varit att markera för utpressningsfallet.

9.3.3 Försvårande omständigheter

I de granskade domarna avseende rån av normalgraden har det i 14 fall angetts att försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken beaktats vid straffvärdesbedömningen. Den klart vanligaste omständigheten har varit hänförlig till andra punkten i bestämmelsen, d.v.s. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller

särskilda svårigheter att värja sig. Ett par exempel på sådan tillämpning följer här:

AA dömdes för rån, avseende att han tillsammans och i samråd med två andra gärningsmän genom våld och hot om våld stulit en okänd summa pengar från YY. Gärningen hade förövats på en offentlig toalett. Våldet hade bestått i att AA sparkat YY i ansiktet och, när YY låg på golvet, pressat sin ena fot mot YY:s hals. De andra gärningsmännen hade tagit struhtag samt slagit och sparkat YY. Hoten hade avsett att YY skulle skadas och dödas och getts eftertryck genom att AA gjort utfall mot YY:s ögon med en skruvmejsel. Tingsrätten anförde vidare bl.a.:

"Tingsrätten bedömer straffvärdet för brottet till fängelse två år. Vid den bedömningen har tingsrätten som försvårande omständighet vägt in att AA tillsammans med två andra personer har visat särskild hänsynslöshet genom våldet som använts samt genom att utnyttja målsägandens skyddslösa ställning och svårigheter att försvara sig ensam mot tre man instängd på en toalett."

Annan påföljd än fängelse var utesluten p.g.a. brottets straffvärde och art. Straffets längd bestämdes till två år och samtidigt förverkade villkorligt medgiven frihet helt.

AA och BB dömdes för rån, som de begått gemensamt och i samförstånd med en tredje person. Genom våld å YY hade de stulit en ryggsäck, en ficklampa, ett armbandsur och 340 kr i kontanter. YY hade vid tillfället fått knytävsslag och sparkar i huvudet och på kroppen, även sedan han fallit till marken. Tingsrätten anmärkte bl.a.:

"Gärningen har utförts av tre män. YY har varit i det närmaste försvarslös. Gärningen har därför ett betydande straffvärde. Detta är enligt tingsrättens mening så högt, fängelse ett år nio månader, att det beträffande AA och BB utesluter annan påföljd än fängelse [...]."

AA och BB dömdes i enlighet med straffvärdet och utvisades samtidigt ur riket. Något utvisningsmen att beakta vid straffmätningen förelåg inte, enligt tingsrätten.

9.3.4 Förmildrande omständigheter

I ett fåtal fall har förmildrande omständigheter enligt 29 kap 3 § första stycket brottsbalken beaktats vid straffvärdebedömningen. Ett exempel avseende tredje punkten i bestämmelsen: AA dömdes för att, tillsammans och i samförstånd med två andra personer, medelst våld ha stulit knappt 2 000 kr ur en taxichaufför YY:s plånbok. Våldet bestod i att två av gärningsmännen hade hållit fast, slagit och sparkat YY medan AA stal pengarna. Tingsrätten, som hade inhämtat s.k. § 7-intyg avseende AA, bestämde påföljden till fängelse ett år. Hovrätten ändrade straffets längd till tio månader med följande motivering.

"Av personutredningen i hovrätten framgår att AA lider av ett begåvningshandikapp och att hans handlande uppenbarligen stått i samband med detta. Hans handikapp är dessutom av sådant slag att det framstår som en förmildrande omständighet vid bedömandet av straffvärdet. Hovrätten finner därför skäl att, med tillämpning av 29 kap. 3 § första stycket 3 p. och andra stycket brottsbalken, nedsätta fängelsestraffets längd och bestämma detta till något under straffminimum."

9.3.5 Beaktande av utvisningsmen

Av de granskade domarna avseende rån har i tre fall beaktats sådant utvisningsmen som avses i 29 kap. 5 § 1 st. 4 p. brottsbalken. Enligt den gjorda analysen har medellängden av fängelsestraffen i dessa tre fall varit något *högre* än i de fall utvisningsmen inte beaktats. Två av de tre aktuella domarna har dock resulterat i fängelsestraff som underskrider den medellängd, 18,83 månader, som gäller för de domar i vilka utvisningsmen inte beaktats. Den något högre medellängden för de tre fallen beror enbart på en dom, i vilken påföljden bestämdes till fängelse tre år.

I detta fall dömdes AA för att, tillsammans med två andra personer, ha rånat en taxicahufför YY och därvid stulit en plånbok med cirka 3 000 kr samt en mobiltelefon och ett körkort. Vid rånet användes en kniv som riktades mot YY:s hals. YY hade dessutom handfängslats vid ratten och, genom att tejp lindades över hans mun och hals, fått sitt huvud fasttejpat mot förarsätets nackstöd. Gärningen hade "präglats av viss brutalitet" och orsakat stor rädsla för målsäganden, som hade försatts i "en mycket skyddslös situation". Förloppet hade dock varit relativt kortvarig och inte orsakat några fysiska skador för målsäganden. Åtalet hade rubricerats som grovt rån, men tingsrätten fann att gärningen var av mycket allvarligt slag men likväl skulle rubriceras som rån av normalgraden. AA hade kort före den nu aktuella domen utvisats i annat brottmål, trots att han vid den senare domen inte hunnit vara i Sverige i mer än 1-2 månader. Han saknade anknytning till Sverige. Han utvisades på nytt, denna gång med förbud att återvända inom tio år. Vid påföljdsbestämningen tog tingsrätten hänsyn till att utvisningsförordnandet.

10 Grovt rån

8 kap. 6 § brottsbalken har följande lydelse:

"Är brott som i 5 § sägs att anse som grovt, skall för grovt rån dömas till fängelse, lägst fyra och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning."

10.1 Uppgifter ur rättsstatistiken

10.1.1 Inledning

Statistiken avser samtliga domslut där grov misshandel har varit huvudbrott avseende personer över 18 år.

Avsnittet kan läsas tillsammans med *bilaga 12* dit flertalet av tabellhänvisningarna hänför sig.

10.1.2 De undersökta åren

År 2000

Totalt 43 domslut avsåg personer över 18 år som dömts för grovt rån som huvudbrott. Domar där 23 kap. har tillämpats har uteslutits här och redovisas särskilt nedan.

Av dessa 43 domar utdömdes fängelse i samtliga fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 100 procent, se tabell 1 i bilaga 12.

När det gäller utdömd fängelse uppgår medelvärdet till 59,9 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet ligger på 8 år (jfr tabell 1 samt figurerna 1 och 2 i bilaga 12).

När det gäller ålder kan utläsas att 10 domar avsåg personer under 21 år. Cirka 70 procent av de dömda är således under 30 år. Ytterligare uppgifter framgår av tabell 2 i bilaga 12.

När det gäller de dömdas kön kan konstateras att endast ett domslut avseende grovt rån avsåg en kvinna.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 12 personer (27,9 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 27,9 procent av dem som döms för grovt rån är ostraffade, medan återstoden, 72,1 procent, således har återfallit i brott. Fler uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 3 i bilaga 12.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 76,8 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalen återfinns sex domar (14 procent). I fyra fall har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 4b i bilaga 12.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga fall av grovt rån där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 24 domslut. I 22 av dessa bestämdes påföljden till fängelse. Ytterligare uppgifter framgår av tabell D:1 och D:2 i bilaga 13.

År 2005

Totalt 34 domslut avsåg personer över 18 år som dömts för grovt rån som huvudbrott. Domar där 23 kap. har tillämpats har uteslutits här och redovisas särskilt nedan.

Av dessa 34 domar utdömdes fängelse i samtliga fall, vilket innebär att fängelseandelen uppgår till 100 procent (jfr tabell 1 i bilaga 12).

När det gäller utdömd fängelse uppgår medelvärdet till 49,8 månader. Det längsta utdömda fängelsestraffet ligger på 9 år (jfr tabell 1 samt figurerna 1 och 2 i bilaga 12).

När det gäller ålder kan utläsas att 8 domar avsåg personer under 21 år. Cirka 80 procent av de dömda är således under 30 år. Ytterligare uppgifter framgår av tabell 2 i bilaga 12.

När det gäller de dömdas kön kan konstateras att två samtliga domslut avseende grovt rån avsåg en kvinna.

När det gäller tidigare brottsbelastning kan utläsas att 6 personer (17,6 procent) inte var registrerade för några fällande domar de närmast 5 föregående åren. Om man betraktar dem som inte förekommer under den närmast föregående 5-årsperioden som ostraffade kan man säga att 17,6 procent av dem som döms för grovt rån är ostraffade, medan återstoden, 82,4 procent, således har återfallit i brott. Fler uppgifter kring tidigare belastning finns i tabell 3 i bilaga 12.

När det gäller hur stor andel av straffskalan som utnyttjas kan sägas att 88,3 procent av fängelsedomarna ligger i den lägsta fjärdedelen av straffskalan. I intervallet över 25 procent upp till hälften av straffskalen

återfinns en dom (2,9 procent). I tre fall (8,8 procent) har utdömts en strafftid som överstiger 50 procent av straffskalan, se vidare tabell 4b i bilaga 12.

Försöks- och förberedelsebrott och övriga fall av grovt rån där 23 kap. brottsbalken har tillämpats (t.ex. medhjälp) uppgår till 26 domslut. I samtliga fall bestämdes påföljden till fängelse. Ytterligare uppgifter framgår av tabell D:1 och D:2 i bilaga 13.

10.1.3 Sammanfattande jämförelse av uppgifterna ur rättstatistiken

Antalet domslut som avser grova rån är färre år 2005 (34) jämfört med år 2000 (43).

Fängelseandelen, dvs. antalet gärningsmän som döms till fängelse, är konstant, 100 procent, mellan åren.

Den genomsnittliga utdömda fängelse tiden är kortare år 2005 (49,8 månader) jämfört med år 2000 (59,9 månader).

Gärningsmännen är något yngre år 2005 jämfört med år 2000.

Andelen gärningsmän som återfallit i brott är högre år 2005 (82,4 procent) jämfört med år 2000 (72,1 procent).

Andelen av straffskalan som utnyttjas är mindre år 2005 jämfört med år 2000.

Andelen försöks- och förberedelsebrott är högre år 2005 jämfört med år 2000. Efter som statistiken avser även övriga fall då 23 kap. brottsbalken har tillämpats är detta dock ingen säker slutsats.

10.2 Resultat från domsgranskningen avseende grovt rån

10.2.1 Inledning

Samtliga domar där grovt rån utgjort huvudbrott och gärningsmannen varit över 18 år har beställts in från BRÅ för undersökningsåren 2000 och 2005.

Sammantaget har 115 domar granskats. I två fall har den dömde varit en kvinna, vilket motsvarar en andel om 1,7 procent. Gärningsmannens medelålder vid brottstillfället är 26,4 år (median 25 år), den yngste i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 49 år. Överklagandeandelen, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 68,4 procent. Skadestånd har dömts ut i 87,8 procent av domarna.

Som ovan nämnts är grovt rån huvudbrott i domarna. Det förekommer därför att domarna innehåller flera brott av samma typ, men även andra typer av brott kan ingå i domen. Dessa brott bör dock inte vara

av allvarligare slag än grovt rån, som ju är huvudbrott (se metodbeskrivningen i bilaga 5). Av de genomgångna domarna innehåller merparten (75 domar motsvarande 65,2 procent) flera brott i domen. Resterande 40 domar (34,8 procent) avser enstaka fall av grovt rån. Längre fram i detta avsnitt kommer en särredovisning av domar som avser enstaka brott respektive domar som innehåller flera brott.

10.2.2 Utdömda påföljder

Grovt rån, samtliga stadier

Typ av påföljd	År 2000		År 2005		Sammanlagt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	56	94,9%	55	98,2%	111	96,5%
Skyddstillsyn	0	0,0%	1	1,8%	1	0,9%
+ kontraktsvård	0	0,0%	1	1,8%	1	0,9%
Villkorlig dom	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Böter	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättsspsykiatrisk vård	3	5,1%	0	0,0%	3	2,6%
med prövning	3	5,1%	0	0,0%	3	2,6%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	59	100%	56	100%	115	100%

Som framgår av tabellen ovan är det inga större skillnader mellan åren när det gäller utdömda påföljder. Den skillnad som finns beträffande fängelseandelen förklaras av domarna till rättsspsykiatrisk vård år 2000.

Delas brotten upp i fullbordade, försök och förberedelse blir fördelningen följande:

Typ av påföljd	Fullbordat		Försök		Förberedelse	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	75	94,9%	8	100,0%	28	100,0%
Skyddstillsyn	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
+ kontraktsvård	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
Villkorlig dom	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rättsspsykiatrisk vård	3	3,8%	0	0,0%	0	0,0%
med prövning	3	3,8%	0	0,0%	0	0,0%
Annan påföljd	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Totalt	79	100%	8	100%	28	100%

Eftersom fängelse är den så totalt dominerande påföljden, vilket är naturligt med beaktande av att straffminimum är 4 år, analyseras ingen annan påföljd än just fängelse.

Det kan dock nämnas att i det enda fall som resulterade i skyddstillsyn (med kontraktsvård) angavs följande i domen (se tabell nedan)

		Ja	Nej
Brottsbalken 30:9 1st	Antal	1	0
	Andel	100,0%	0,0%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 1	Antal	0	1
	Andel	0,0%	100,0%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 2	Antal	0	1
	Andel	0,0%	100,0%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 3	Antal	1	0
	Andel	100,0%	0,0%
Brottsbalken 30:9 2st, punkt 4	Antal	0	1
	Andel	0,0%	100,0%
Orsak till fängelsepresumtion: Art	Antal	1	0
	Andel	100,0%	0,0%
Orsak till fängelsepresumtion: Straffvärde	Antal	1	0
	Andel	100,0%	0,0%
Orsak till fängelsepresumtion: Återfall	Antal	1	0
	Andel	100,0%	0,0%

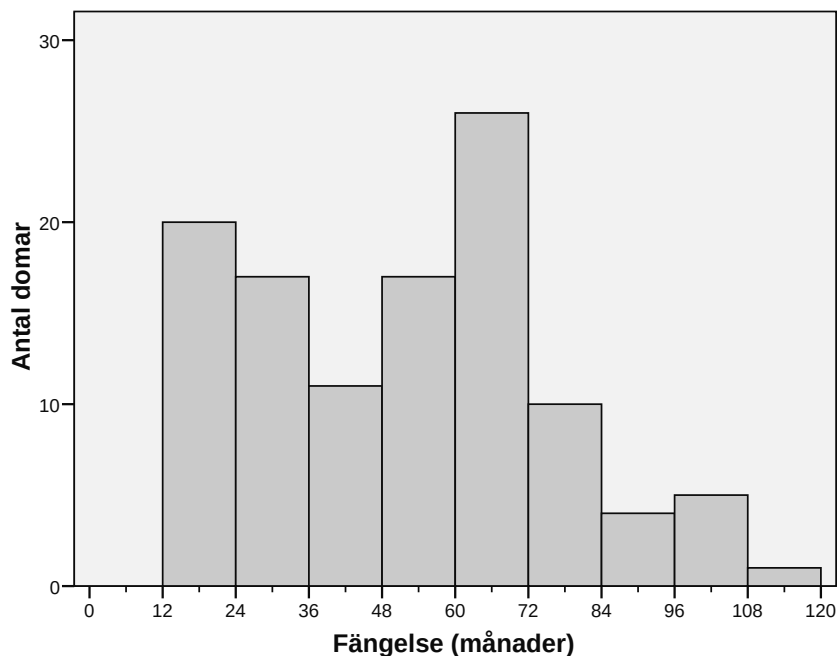
Följande tabell visar främst vilka omständigheter som motiverar att fängelse har valts som påföljd vid grovt rån. Den vanligaste motiveringen i domarna är en hänvisning till brottets straffvärde.

		Ja	Nej
Omständigheter som motiverar val: Brottets art	Antal	36	75
	%	32,4%	67,6%
Omständigheter som motiverar val: Brottets straffvärde	Antal	66	45
	%	59,5%	40,5%
Omständigheter som motiverar val: Återfall i brott	Antal	12	99
	%	10,8%	89,2%
Brottsbalken 26:2 2st	Antal	0	111
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 26:3 1st	Antal	0	111
	%	0,0%	100,0%

Tabellen visar också att de särskilda straffskärpningsreglerna vid flerfaldig brottslighet och vid vissa återfallssituationer i 26 kap. 2 § andra stycket och 26 kap. 3 § första stycket brottsbalken inte vid något tillfälle har tillämpats.

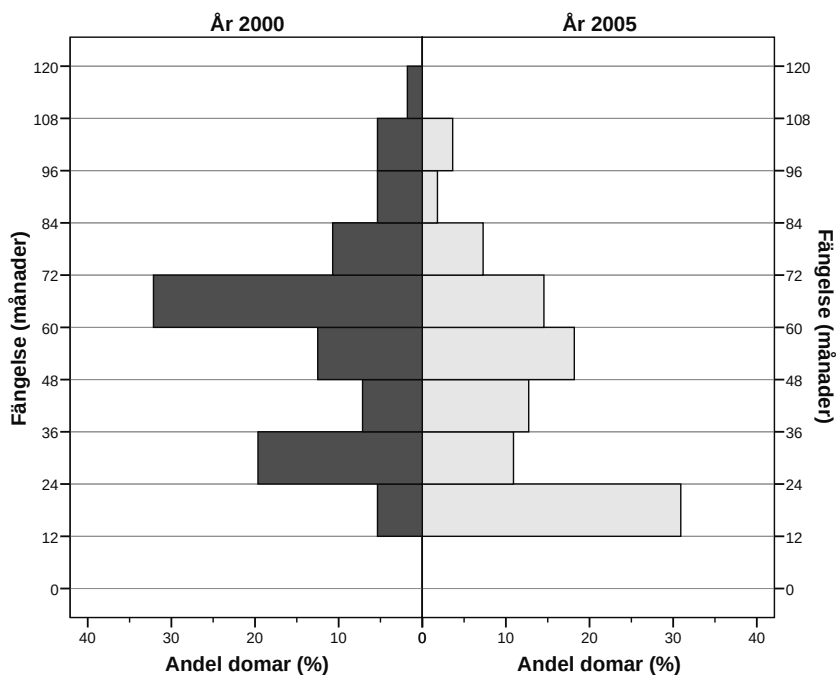
10.2.3 Fängelsestraffens längd

Figuren visar fängelsestraffens längd avseende grovt rån, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna.

Totalt antal fängelsedomar	111
Medellängd (mån)	47,8
Medianlängd (mån)	54

Figuren visar fördelningen av fängelsestraffen för grovt rån, samtliga stadier uppdelat på de båda åren.

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	56	55
Medellängd (mån)	54,6	40,9
Medianlängd (mån)	60	36

Statistisk jämförelse visar på en signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -3,21$, $p < .01$ (Mann-Whitney), se dock vidare nedan.

Tabellerna nedan visar fängelsestraffens längd för grovt rån, samtliga stadier.

År 2000

Påföljd: Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. Andel (%)
12	1	1,8	1,8
15	2	3,6	5,4
24	4	7,1	12,5
30	7	12,5	25,0
36	1	1,8	26,8
40	2	3,6	30,4
42	1	1,8	32,1
48	1	1,8	33,9
54	6	10,7	44,6
60	15	26,8	71,4
62	1	1,8	73,2
66	2	3,6	76,8
72	6	10,7	87,5
84	2	3,6	91,1
90	1	1,8	92,9
96	3	5,4	98,2
108	1	1,8	100,0
Total	56	100,0	

År 2005

Påföljd: Fängelse (månader)	Antal	Andel (%)	Kumul. Andel (%)
12	6	10,9	10,9
14	1	1,8	12,7
16	3	5,5	18,2
18	4	7,3	25,5
20	1	1,8	27,3
21	1	1,8	29,1
22	1	1,8	30,9
24	2	3,6	34,5
28	1	1,8	36,4
30	3	5,5	41,8
36	5	9,1	50,9
40	1	1,8	52,7
42	1	1,8	54,5
48	6	10,9	65,5
54	4	7,3	72,7
60	7	12,7	85,5
66	1	1,8	87,3
72	4	7,3	94,5
84	1	1,8	96,4
96	2	3,6	100,0
Total	55	100,0	

Då resultatet att det förelåg en signifikant skillnad i fängelsestraffens längd som innebar att fängelsetiden minskat år 2005 jämfört med år 2000 framstod som svårförklarligt gjordes följande analys.

Antal fall av förberedelse per år

Förberedelse	Domår		Total
	År 2000	År 2005	
Ja	7	21	28
Nej	52	35	87
Total	59	56	115

Andelen grova rån på förberedelsestadiet var signifikant större under 2005 än under 2000, $\chi^2 (1, N = 115) = 10,25, p < .01$.

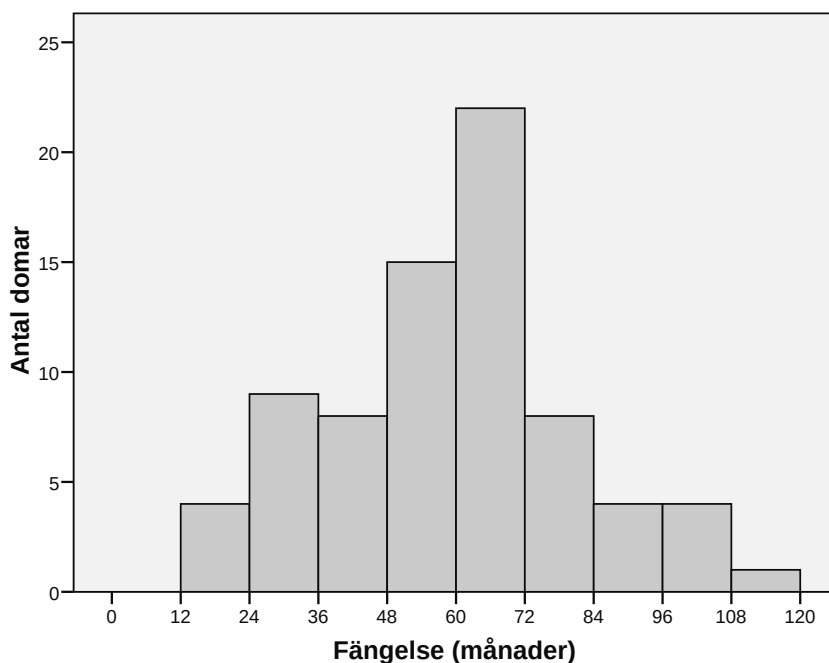
Då förberedelsebrotten sorterats bort skiljer sig strafflängden mellan år 2000 och 2005 inte längre signifikant åt, $z = -1,19$, $p = .233$ (Mann-Whitney), se nedanstående tabell.

Fängelsestraffens längd per år (förberedelsebrotten bortsorterade)

Domår	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
År 2000	57,88	20,88	60	49
År 2005	52,35	20,46	54	34

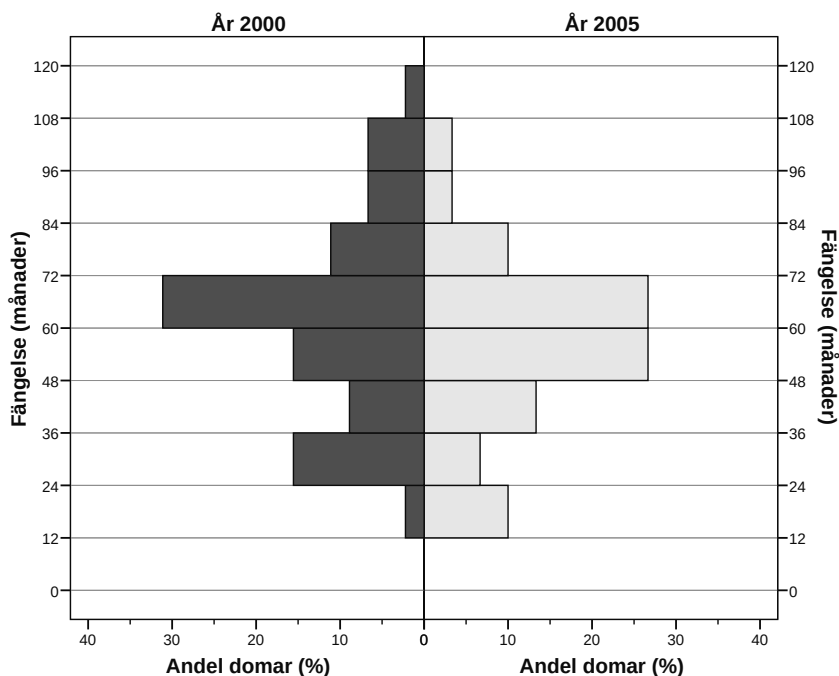
Det kan dock konstateras att fängelsestraffen även efter att förberedelsebrotten sorterats bort i snitt är kortare år 2005 jämfört med år 2000.

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraffen för grovt rån, fullbordat brott, åren 2000 och 2005 sammantagna.

Totalt antal fängelsedomar	75
Medellängd (mån)	55,2
Medianlängd (mån)	60

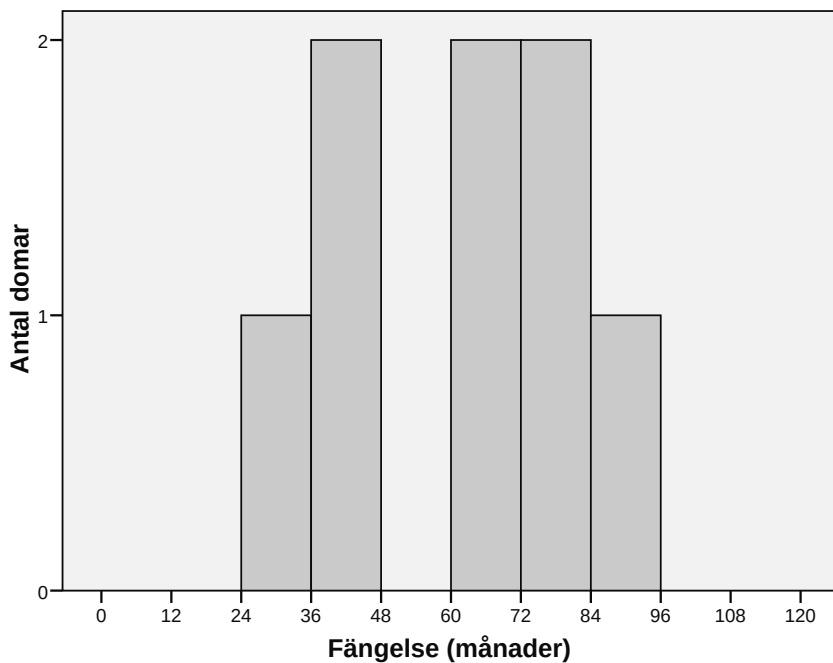
Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för grovt rån, fullbordat brott, uppdelat på år 2000 och 2005.

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	45	30
Medellängd (mån)	58,0	51,0
Medianlängd (mån)	60	54

En statistisk jämförelse visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -1,35$, $p = .177$ (Mann-Whitney). Det kan dock noteras att både medellängd och medianlängd har minskat. Även antalet domar avseende fullbordat grovt rån har minskat. Minskningen uppgår till 33,3 procent.

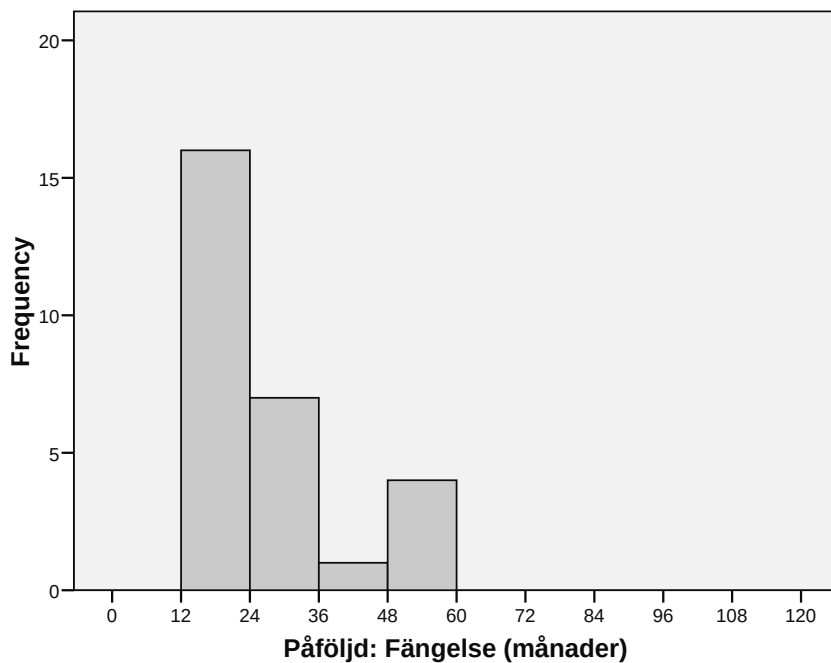
Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för försök till grovt rån, åren 2000 och 2005 sammantagna.

Totalt antal fängelsedomar	8
Medellängd (mån)	59,9
Medianlängd (mån)	61

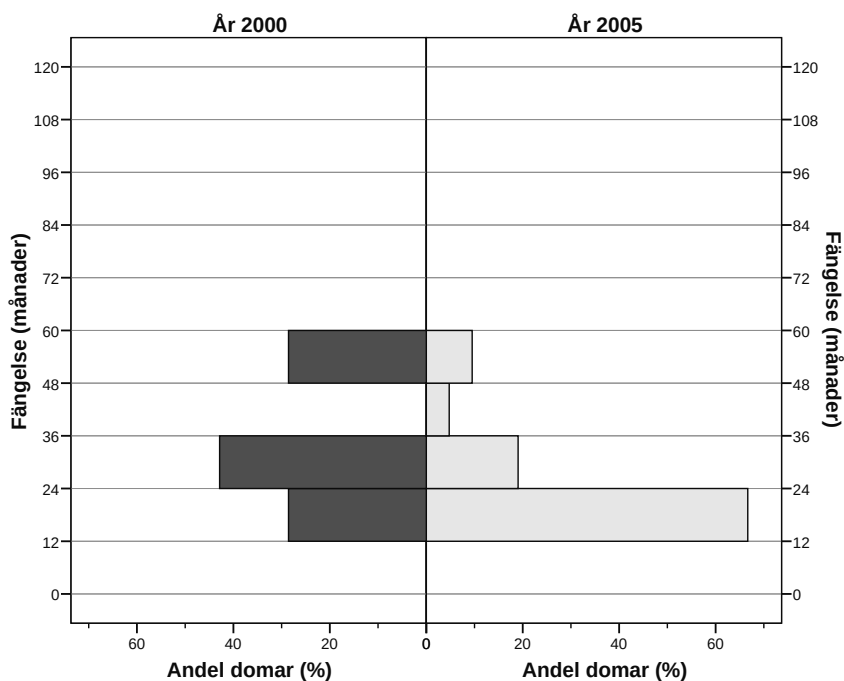
Undersökningsmaterialet innehåller för få domar för att jämföra år 2000 och 2005.

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för förberedelse till grovt rån, åren 2000 och 2005 sammantagna.

Totalt antal fängelsedomar	28
Medellängd (mån)	24,8
Medianlängd (mån)	20,5

Figuren nedan visar fördelningen av fängelsestraff för förberedelse till grovt rån, uppdelat på år 2000 och 2005.

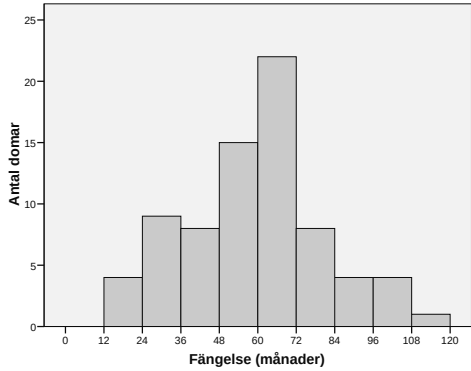

	År 2000	År 2005
Totalt antal fängelsedomar	7	21
Medellängd (mån)	31,7	22,4
Medianlängd (mån)	24	18

Statistisk jämförelse visar inte på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005, $z = -1,25$, $p = .21$ (Mann-Whitney). Det kan noteras att det är en avsevärd ökning av antalet domar för förberedelse till grovt rån samtidigt som både fängelsestraffens medellängd och medianlängd för dessa brott har minskat.

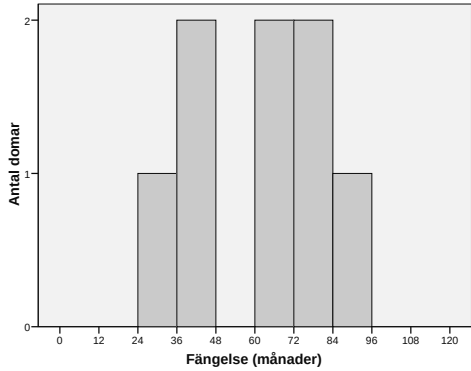
Jämförelse mellan fullbordat brott och försök resp. förberedelse

Fullbordat

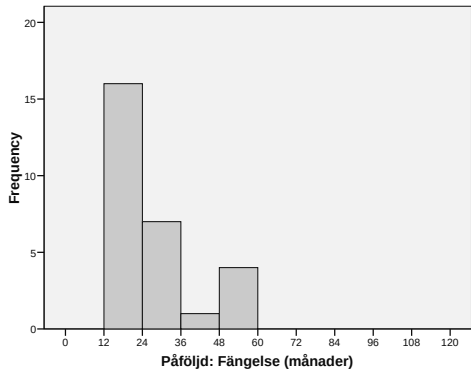
Totalt antal fängelsedomar	75
Medellängd (mån)	55,2
Medianlängd (mån)	60

Försök

Totalt antal fängelsedomar	8
Medellängd (mån)	59,9
Medianlängd (mån)	61

Förberedelse

Totalt antal fängelsedomar	28
Medellängd (mån)	24,8
Medianlängd (mån)	20,5

Vid en jämförelse mellan de olika stadierna av grovt rån kan konstateras att det döms ut i princip lika långa straff vid försök till grovt rån som för fullbordat brott. Fängelsestraffen är t.o.m. något längre vid försök. En förklaring till detta kan vara att en så stor andel av domarna avseende försöksbrotten även innehåller flera brott (se tabellerna nedan).

	Fullbordat		Försök		Förberedelse	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Flera brott i domen	52	65,8%	7	87,5%	16	57,1%
Försvårande omständigheter	11	13,9%	0	0,0%	0	0,0%
Förmildrande omständigheter	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
Billighetsskäl	7	8,9%	0	0,0%	0	0,0%

Typ av ytterligare brott i domen

	Fullbordat		Försök		Förberedelse	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Flera av samma typ	8	15,4%	1	14,3%	0	,0%
Böter i straffskalan	6	11,5%	0	0,0%	3	17,6%
Enbart fängelse i straffskalan	38	73,1%	6	85,7%	14	82,4%

Förklaringen till de längre straffen för försöksbrotten torde ligga i att en mycket hög andel (7 av 8) av dessa domar innehåller fler brott. För dessa sju är de ytterligare brotten antingen av samma typ eller har enbart fängelse i straffskalan.

Antalet domar som gäller försök är dock så få att man utifrån det i sig kanske anmärkningsvärda resultatet inte kan dra några vidare slutsatser.

När det gäller förberedelse till grovt rån uppgår medelängen av fängelsestraffen till cirka 45 procent jämfört med medellängden för fullbordat brott.

10.2.4 Fängelsestraffens fördelning på straffskalan

Fängelsestraff (samtliga)

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	19	36
	Andel	33,9%	65,5%
Över 0% upp till 25%	Antal	24	12
	Andel	42,9%	21,8%
Över 25% upp till 50%	Antal	8	5
	Andel	14,3%	9,1%
Över 50% upp till 75%	Antal	4	2
	Andel	7,1%	3,6%
Över 75% upp till 99%	Antal	1	0
	Andel	1,8%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		56	55
		100,0%	100,0%

Fängelsestraff (fullbordade)

		Domår	
		År 2000	År 2005
Straffminimum (0%)	Antal	13	14
	Andel	28,9%	46,7%
Över 0% upp till 25%	Antal	20	11
	Andel	44,4%	36,7%
Över 25% upp till 50%	Antal	7	4
	Andel	15,6%	13,3%
Över 50% upp till 75%	Antal	4	1
	Andel	8,9%	3,3%
Över 75% upp till 99%	Antal	1	0
	Andel	2,2%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0
	Andel	0,0%	0,0%
Total		45	30
		100,0%	100,0%

Straffskalan för grovt rån är fängelse i lägst 4 och högst 10 år. Den spänner således över 6 år och varje fjärdedel uppgår till 18 månader eller 1 år 6 månader. Eftersom straffminimum är fängelse fyra år startar straffskalan också där. Fördelningen i tid blir därför följande:

25 procent av straffskalan uppgår till 66 månader eller 5 år 6 månader

50 procent av straffskalan uppgår till 84 månader eller 7 år

75 procent av straffskalan uppgår till 102 månader eller 8 år 6 månader

100 procent av straffskalan uppgår till 120 månader eller 10 år

Straffskalan utnyttjas i något större utsträckning år 2000 jämför med 2005. Detta gäller både när man ser till fängelsestraffen för samtliga stadier av grovt rån och när det gäller fullbordade brott.

10.2.5 Enstaka fall av grovt rån

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (75 domar motsvarande 65,2 procent) flera brott i domen. Resterande 40 domar (34,8 procent) avser enstaka fall av grovt rån. Vissa analyser har gjorts för att se främst strafftidens längd vid enstaka fall av grovt rån.

Antalet domar avseende enstaka fall av grovt rån uppgår år 2000 till 17 och år 2005 till 40. Påföljden har i samtliga fall blivit fängelse.

Om det görs en uppdelning på de olika brottsstadierna uppgår antalet domar avseende fullbordade brott till 27. Domar avseende förberedelse till grovt uppgår till 12 stycken. En dom avser försök till grovt rån.

Fängelsestraffens fördelning på straffskalan vid enstaka fall av fullbordat grovt rån

		Domår		Totalt
		År 2000	År 2005	
Straffminimum (0%)	Antal	7	8	15
	Andel	46,7%	66,7%	55,6%
Över 0% upp till 25%	Antal	8	3	11
	Andel	53,3%	25,0%	40,7%
Över 25% upp till 50%	Antal	0	1	1
	Andel	0,0%	8,3%	3,7%
Över 50% upp till 75%	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Över 75% upp till 99%	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100%)	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%
Total		15	12	27
		100,0%	100,0%	100,0%

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordat grovt rån kan konstateras att 96,3 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Fängelsestraffets längd (månader) per förekomst av ytterligare brott i domen

Ytterligare brott	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	61,42	20,06	60	48
Nej	44,22	17,54	48	27

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av fullbordat grovt rån är 44,2 månader (median 48 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 61,4 månader. Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen, $z = 3,56$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

10.2.6 Försvårande och förmildrande omständigheter

Omständigheter som hänför sig till straffvärdet enligt 29 kap. 1 § har åberopats i endast 2 fall, ett med hänvisning till enhetlig rättstillämpning och ett avseende den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit.

Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken

	Antal	Andel (N = 115)
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 1	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 2	10	8,7%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 3	3	2,6%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 4	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 5	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 6	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 7	0	0,0%
Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 8	0	0,0%

Som framgår av tabellen ovan har försvårande omständigheter angetts i totalt 13 fall. 10 fall avser punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet. De resterande 3 fallen hänför sig till punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig.

Som tabellerna nedan visar påverkar angivandet av försvårande omständigheter fängelsestraffens längd i höjande riktning när det gäller samtliga stadier av grovt rån.

Fängelse (månader)

Straffvärde: Försvårande omständighet, punkt 2	Antal	Medel	Standard-avvikelse
Ja	10	68,40	16,781
Nej	101	45,79	23,137

Statistisk jämförelse visar att signifikant längre fängelsestraff utdömts i de fall där försvårande omständighet 29:2 punkt 2 åberopats, $z = -2,72$, $p < .01$. (Mann-Whitney).

Fängelse (månader)

Straffvärde: En eller flera försvårande omständigheter	Antal	Medel	Standardavvikelse
Ja	11	69,82	16,600
Nej	100	45,41	22,931

Signifikant längre fängelsestraff utdömdes i de fall där en eller flera försvårande omständigheter åberopades, $z = -3,07$, $p < .01$. (Mann-Whitney).

Även när det fullbordade grova rån gäller att angivandet av försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken leder till längre fängelsestraff.

Åberopande av en eller flera 29:2-omständigheter (försvårande)

29:2-omständighet åberopad	Medel	Standardavvikelse	Median	Antal
Ja	69,82	16,60	60	11
Nej	52,72	20,52	54	64

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där minst en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har åberopats, $z = 2,38$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 2 (särskild hänsynslöshet)

29:2 punkt 2 åberopad	Medel	Standardavvikelse	Median	Antal
Ja	68,40	16,78	60	10
Nej	53,20	20,73	54	65

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap. 2 § p. 2 brottsbalken har åberopats, $z = 2,00$, $p < .05$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:2 punkt 3 (skyddslös ställning)

29:2 punkt 3 åberopad	Medel	Standardavvikelse	Median	Antal
Ja	92,00	6,93	96	3
Nej	53,69	19,76	57	72

Fängelsestraffen är signifikant längre i de domar där 29 kap. 2 § p. 3 brottsbalken har åberopats, $z = 2,71$, $p < .01$ (Mann-Whitney). Det bör dock noteras dock att antalet fall med åberopande av punkten är mycket litet.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap 3 § brottsbalken

	Antal	Andel (N = 115)
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 1	0	0,0%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 2	1	0,9%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 3	0	0,0%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 4	0	0,0%
Straffvärde: Förmildrande omständighet, punkt 5	0	0,0%

I ett enda fall har en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken angetts.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken

		Ja	Nej
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 1	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 2	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 3	Antal	1	114
	%	0,9%	99,1%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 4	Antal	6	109
	%	5,2%	94,8%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 5	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 6	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 7	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 1st, punkt 8	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:5 2st	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%
Brottsbalken 29:6, påföljdseftergift	Antal	0	115
	%	0,0%	100,0%

Billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 7 fall. I 6 av dessa är det fråga om punkten 4, dvs. att den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket. Ett fall avser

punkten 3, dvs. att den tilltalade frivilligt har angett sig.

Åberopande av en eller flera omständigheter i 29:5 1 st (billighetsskäl) vid fullbordade grova rån

Omständighet i 29:5 1 st åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	71,14	21,47	60	7
Nej	53,59	20,19	54	68

En marginellt signifikant skillnad föreligger med innebörd att längre straff utdömts i de fall där minst ett billighetsskäl 29 kap. 5 § första stycket brottsbalken har åberopats, $z = 1,80$, $p = .07$ (Mann-Whitney).

Åberopande av 29:5 1 st punkt 4 (utvisning)

29:5 1 st punkt 4 åberopad	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
Ja	73,00	22,90	60	6
Nej	53,68	20,06	54	69

En marginellt signifikant skillnad föreligger med innebörd att längre straff utdömts i de fall där 29 kap. 5 § första stycket p. 4 brottsbalken har åberopats, $z = 1,77$, $p = .08$ (Mann-Whitney). En närmare redogörelse för dessa domar återfinns i avsnitt 10.3.

Försvårande omständigheter vid rubricering och/eller straffmätning

Grovt rån, fullbordade

		Antal	Andel
Försvårande omständigheter:	Ja	71	89,9%
Angetts vid rubricering	Nej	8	10,1%
Försvårande omständigheter:	Ja	8	10,1%
Angetts vid straffmätning	Nej	71	89,9%
Försvårande omständigheter:	Ja	8	10,1%
Angetts vid både rubricering och straffmätning	Nej	71	89,9%

Av tabellen framgår att i cirka 90 procent av fallen så anges försvårande omständigheter vid rubriceringen av brottet. I cirka 10 procent av domarna förekommer det att försvårande omständigheter anges vid straffmätningen och i lika många fall anges försvårande omständigheter av domstolen både vid rubricering och straffmätning.

Om domstolen angett de försvårande omständigheterna i samband med rubriceringen eller vid straffmätningen verkar inte ha påverkat fängelsestraffets längd (se tabell nedan).

Skillnader i strafflängd

		Fängelse (månader)			
		Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Försvårande omständigheter:	Ja	54,03	21,30	60	67
Angetts vid rubricering	Nej	65,25	13,00	60	8
Försvårande omständigheter:	Ja	66,75	21,62	60	8
Angetts vid straffmätning	Nej	53,85	20,44	54	67
Försvårande omständigheter:	Ja	65,25	13,00	60	8
Angetts vid både rubricering och straffmätning	Nej	54,03	21,30	60	67

Beaktandet av försvårande omständigheter var inte förknippat med signifikant längre eller kortare straff, oavsett om det skett vid rubricering, $z = -1,43$, $p = .152$ vid straffmätning, $z = -1,68$, $p = .092$, eller både och, $z = -1,43$, $p = .152$ (Mann-Whitney).

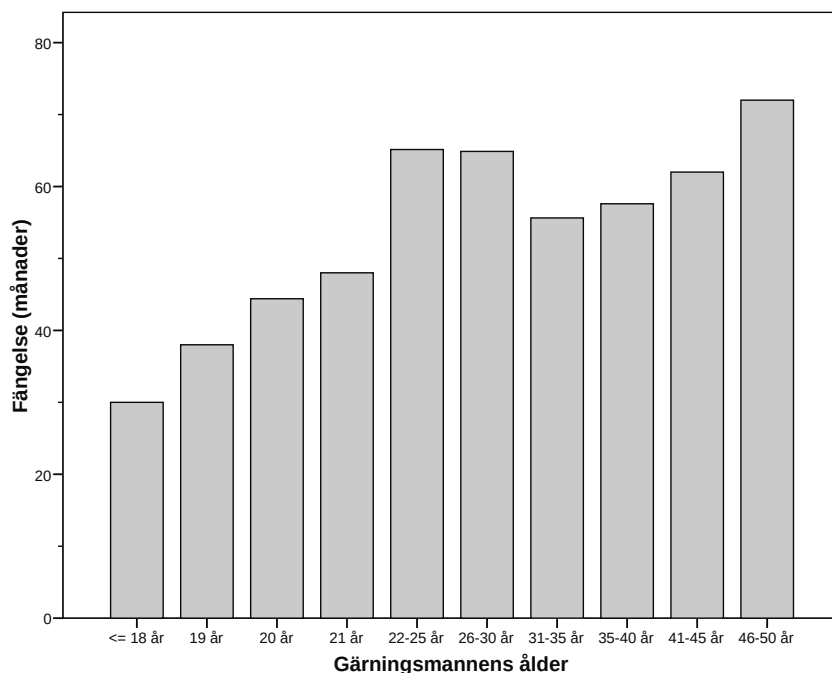
10.2.7 Betydelsen av gärningsmannens ålder

Val av påföljd (Grovt rån, fullbordat)

Gärningsmannens ålder		Påföljd: Typ		
		Fängelse	Skyddstillsyn	Rättspsykiatrisk vård
<= 18 år	Antal	4	1	0
	Andel	80,0%	20,0%	0,0%
19 år	Antal	10	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%
20 år	Antal	5	0	1
	Andel	83,3%	0,0%	16,7%
21 år	Antal	5	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%
22-25 år	Antal	14	0	1
	Andel	93,3%	0,0%	6,7%
26-30 år	Antal	16	0	1
	Andel	94,1%	0,0%	5,9%
31-35 år	Antal	11	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%
35-40 år	Antal	5	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%
41-45 år	Antal	3	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%
46-50 år	Antal	2	0	0
	Andel	100,0%	0,0%	0,0%

Av tabellen ovan framgår hur påföljderna fördelar sig efter gärningsmannens ålder.

Genomsnittligt fängelsestraff vid fullbordat grovt rån efter ålder

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen, Spearman's $\rho = .45$, $p < .001$. Detta indikerar en stark tendens att döma yngre gärningsmän till kortare straff.

Fängelsestraffens längd

Gärningsmannens ålder	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard-avvikelse	Median	Antal
<= 20 år	38,00	13,40	36	19
> 20 år	61,07	19,66	60	56

Statistisk jämförelse visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år, $z = -4,43$, $p < .001$ (Mann-Whitney).

Tillämpning av ungdomsrabatt vid fullbordat brott

		Tillämpning av Brottsbalken 29:7, ungdomsrabatt	
		Ja	Nej
<= 18 år	Antal	5	0
	Andel	100,0%	0,0%
19 år	Antal	10	0
	Andel	100,0%	0,0%
20 år	Antal	4	2
	Andel	66,7%	33,3%
21 år	Antal	1	4
	Andel	20,0%	80,0%

I samtliga fall när gärningsmannen varit 18 eller 19 år vid brottet har 29 kap. 7 § brottsbalken angetts, dvs. att domstolen vid straffmätningen särskilt skall beakta gärningsmannens ungdom för brott begångna före 21 års ålder. För 20-åriga gärningsmän har lagrummet angetts i två tredjedelar av fallen. I något fall har bestämmelsen angetts även för en 21-årig gärningsman. Förklaring kan vara att domen innehåller fler brott än det granskade som kan vara begånget tidigare.

10.2.8 Andra omständigheter av eventuell betydelse för påföljdsbestämningen

En analys gjordes för att se om vissa omständigheter (målsägandens kön och ålder samt om gärningsmännen har varit flera) hade någon betydelse i förhållande till val av påföljd vid grovt rån, fullbordade brott, men utan att några skillnader kunde iaktas. Betydelsen av samma omständigheter i förhållande till fängelsestraffens längd analyserades också, se tabellen nedan.

		Fängelse (månader)			
		Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Målsägandens kön	Kvinna	69,00	55,15	69	2
	Man	54,63	20,00	54	32
	Flera kön	45,00	16,35	51	8
	Juridisk person	57,45	20,40	60	33
Målsäganden under 18 år	Ja	45,00	12,73	45	2
	Nej	52,50	26,40	51	8
Medgärningsman	Ja	54,97	20,82	60	70
	Nej	58,80	22,61	54	5

Inga signifikanta skillnader kunde iakttas men det kan noteras att i de två fall målsäganden varit kvinna är fängelsestraffen något längre än vid andra typer målsägande. I två fall som målsäganden varit under 18 år är fängelsestraffen något kortare. En trolig förklaring till detta är att även gärningsmannen varit ung i straffrättslig mening. I de fall som det varit flera gärningsmän, vilket det normalt är vid grovt rån, är fängelsestraffen något längre än i de fall det saknas medgärningsmän.

Slutligen analyserades även i vilken omfattning som försvårande omständigheter har angetts vid rubricering/straffmätning i samband med dessa särskilda omständigheter, dock utan att få fram några egentliga resultat.

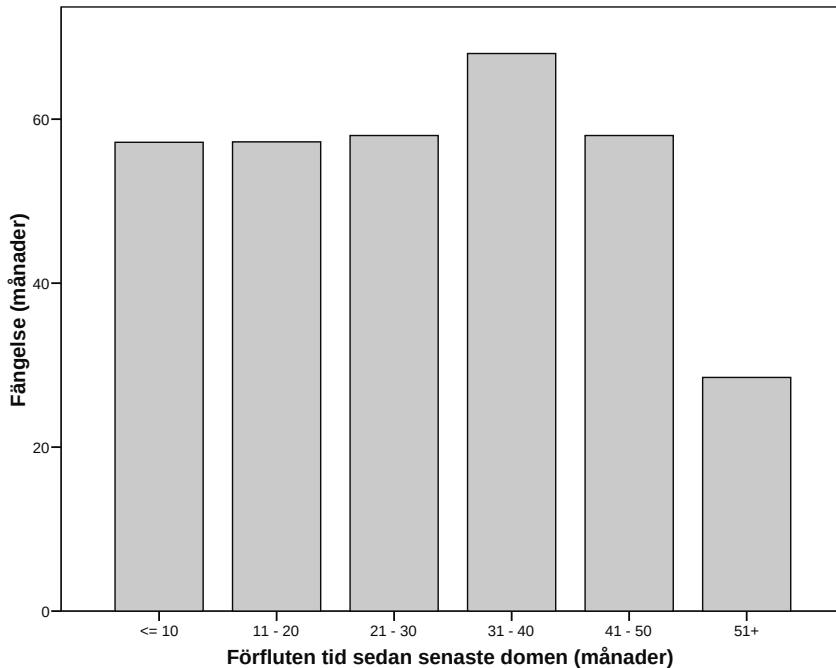
10.2.9 Återfall och tidigare brottslighet

Fängelsestraffens längd (grovt rån, fullbordade)

Gärningsmannen tidigare dömd	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	55,48	19,39	60	54
Nej	50,40	27,01	42	10

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de gärningsmän som har och de som inte har dömts tidigare, $z = -1,04$, $p = .30$ (Mann-Whitney).

Fängelsestraffens längd

Det föreligger ingen korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen, Spearman's $\rho = -.01$, $p = .99$

Fängelsestraffets längd vid grovt rån, fullbordade brott

Brottsbalken 29:4 åberopats	Fängelse (månader)			
	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
Ja	59,40	10,37	60	10
Nej	54,58	21,96	54	65

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de fall där 29:4 har och de där 29:4 inte har åberopats, $z = -0,77$, $p = .44$ (Mann-Whitney).

När det gäller grovt rån framgår det av de 115 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 84 fall, i 12 fall är han eller hon ostraffad och i 19 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte. Medelvärde för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21 månader (median 19 månader). Huvudpåföljden för den senaste domen var fängelse (62,3 procent) följt av skyddstillsyn (20,8 procent), villkorlig dom (6,5 procent) och dagsböter (5,2 procent).

I de 21 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 18 fall. Medelvärdet för den förverkade tiden var 7,1 månader (median 6 månader).

Återfallet har enligt domen beaktats genom påföljdsval i 9 fall och genom förverkande i 21 fall. 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats i 11 fall. De omständigheter som i samband med det har åberopats är återfall i likartad brottslighet (6 fall) och särskilt allvarlig brottslighet (5 fall).

10.2.10 Vilken typ av rån är det som begås?

Samtliga

	Antal	Andel
Stöldfallet	75	65,2%
Utpressningsfallet	7	6,1%
Stöldfallet + utpressningsfallet	1	0,9%
Framgår ej	32	27,8%
Totalt	115	100,0%

Det stora antalet "framgår ej" beror på den höga andelen domar avseende förberedelse till grovt rån. I dessa fall framgår normalt inte vilken typ av rån som förberedelsen avsett och kan därför inte redovisas.

Fullbordade

	Antal	Andel
Stöldfallet	69	88,6%
Utpressningsfallet	5	7,6%
Stöldfallet + utpressningsfallet	1	1,3%
Framgår ej	4	2,5%
Totalt	79	100,0%

Försök

	Antal	Andel
Stöldfallet	6	75,0%
Utpressningsfallet	2	25,0%
Totalt	8	100,0%

10.2.11 Tid mellan brott och dom

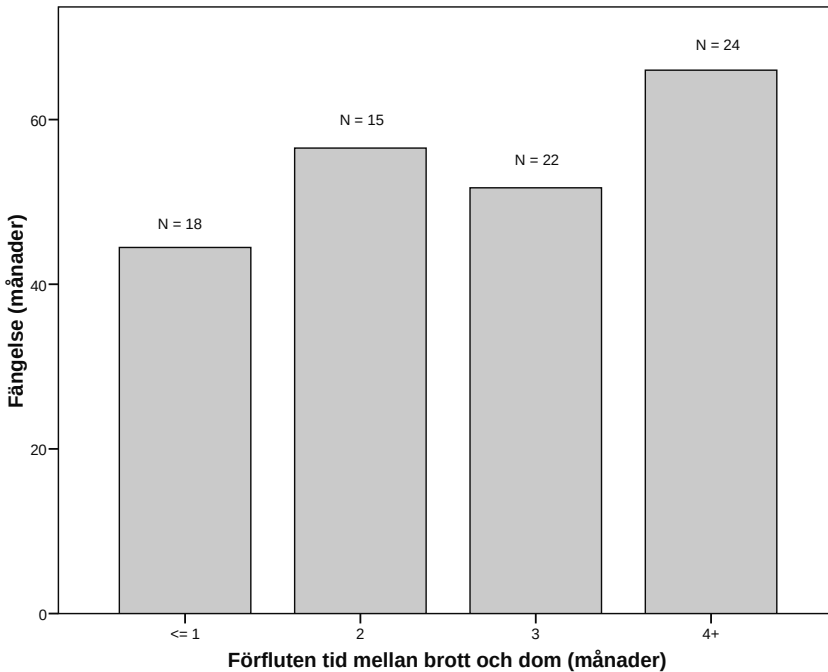
Antalet domar med annan påföljd än fängelse är så få (4) att jämförelse med avseende på påföljdsval är onödig.

Tid förfluten (månader) per domår

Domår	Medel	Standard- avvikelse	Median	Antal
År 2000	3,69	2,82	3	48
År 2005	5,13	11,70	3	31
Total	4,25	7,61	3	79

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005, $z = -0,71$, $p = .48$ (Mann-Whitney).

Det finns en signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet, Spearman's $\rho = .34$, $p < .01$. Fängelsestraffen tenderar att bli längre ju längre tid som förflutit sedan domen, se figuren nedan.

10.2.12 Sammanfattning av resultaten från domsgranskningen

Allmänt

Sammantaget har 115 domar granskats. I två fall har den dömda varit kvinna, vilket motsvarar en andel om 1,7 procent. Gärningsmannens medelålder vid brottstillfället är 26,4 år (median 25 år), den yngste i undersökningsmaterialet är 18 år och den äldste 49 år. Överklagandebilden, dvs. andel av tingsrättsdomar som överklagats till hovrätt, uppgår till 68,4 procent. Skadestånd har dömts ut i 87,8 procent av domarna.

Fördelning av påföljder

Det föreligger inga egentliga skillnader mellan åren när det gäller utdömda påföljder. Fängelseandelen uppgår till närmare 100 procent. Brottsstraffvärdet är den vanligaste motiveringen till varför fängelse väljs som påföljd.

Fängelsestraff

De särskilda straffskärpningsreglerna vid flercriminalitet och vid vissa återfallssituationer i 26 kap. 2 § andra stycket och 26 kap. 3 § första stycket brottsbalken har inte vid något tillfälle tillämpats.

Fängelsestraffens medellängd avseende grovt rån, samtliga stadier, åren 2000 och 2005 sammantagna, uppgår till 47,8 månader. Vid en jämförelse mellan åren är det en signifikant skillnad i strafflängd på så sätt att medelvärdet på strafftiden minskat från 54,6 månader år 2000 till 40,9 månader år 2005. Denna skillnad kan förklaras med att antalet rån på förberedelsestadiet är signifikant större år 2005. Sorteras förberedelsebrotten bort föreligger inte längre någon signifikant skillnad. Strafftidens medelvärde har dock minskat även för fullbordade brott, men skillnaden är inte signifikant.

Antalet fullbordade grova rån är 33,3 procent färre år 2005 jämfört med år 2000. Medelvärde för fängelsestraffen ligger på 55,2 månader.

Antalet domar försök till grovt rån är för få för att jämföra de båda åren. Fängelsestraffens medellängd uppgår till 59,9 månader, vilket är längre än vid fullbordat brott.

Antalet domar avseende förberedelse till grovt rån har ökat från 7 år 2000 till 21 år 2005. Medelvärdet för fängelsestraffen ligger på 24,8 månader. Det föreligger inte någon signifikant skillnad mellan åren beträffande strafftiden, men en minskning med i genomsnitt 9 månader kan noteras.

Straffskalan för grovt rån är fängelse i lägst 4 och högst 10 år. Den sträcker sig således över 6 år och varje fjärdedel uppgår till 18 månader

eller 1 år 6 månader. Eftersom straffminimum är fängelse 4 år startar straffskalan också där.

Straffskalan utnyttjades i något större utsträckning år 2000 jämfört med 2005. Detta gäller både när man ser till fängelsestraffen för samtliga stadier av grovt rån och när det gäller fullbordade brott.

Andelen av straffskalan som utnyttjas är lägre år 2005 jämfört med år 2000. Ser man till fullbordade brott var andelen domar i den nedre fjärdedelen av straffskalan år 2000 73,3 procent. År 2005 uppgick samma andel till 83,4 procent. Annorlunda uttryckt – år 2000 var andelen av straffskalan som utnyttjades som översteg 25 procent 26,7 procent medan den år 2005 var 16,6 procent.

Enstaka fall av grovt rån

Av de genomgångna domarna innehåller merparten (75 domar motsvarande 65,2 procent) flera brott i domen. Resterande 40 domar (34,8 procent) avser enstaka fall av grovt rån. Vissa analyser har gjorts för att se främst strafftidens längd vid enstaka fall av grovt rån.

Antalet domar avseende enstaka fall av grovt rån uppgår år 2000 till 17 och år 2005 till 40. Påföljden har i samtliga fall blivit fängelse.

Om det görs en uppdelning på de olika brottsstadierna uppgår antalet domar avseende fullbordade brott till 27. Domar avseende förberedelse till grovt rån uppgår till 12 stycken. En dom avser försök till grovt rån.

När det gäller fördelningen på straffskalan vid enstaka fall av fullbordat grovt rån kan konstateras att 96,3 procent av domarna innebär fängelsestraff som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av fullbordat grovt rån är 44,2 månader (median 48 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 61,4 månader. Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Försvårande och förmildrande omständigheter

Försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken har angetts i totalt 13 fall. Det stora flertalet (10 fall) avser punkten 2, dvs. att den tilltalade har visat särskild hänsynslöshet. De resterande fallen hänför sig till punkten 3, dvs. att den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. Analyserna visar att signifikant längre fängelsestraff döms ut i de fall som försvårande omständigheter åberopas.

Förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har angetts i ett fall.

S.k. billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken har angetts i 7 fall. I 6 av dessa är det fråga om punkten 4, dvs. att den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket. Ett fall avser punkten 3, dvs. att den tilltalade frivilligt har angett sig.

I cirka 90 procent av fallen så anges försvårande omständigheter vid rubriceringen av brottet. I cirka 10 procent av domarna förekommer det att försvårande omständigheter anges vid straffmätningen och i lika många fall anges försvårande omständigheter av domstolen både vid rubricering och straffmätning. I vilket sammanhang som domstolen har angett de försvårande omständigheterna synes dock inte ha påverkat fängelsestraffets längd.

Betydelsen av gärningsmannens ålder

Det finns en signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen. Detta indikerar en stark tendens att döma yngre gärningsmän till kortare straff. Statistisk jämförelse visar också att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

Återfall och tidigare brottslighet

När det gäller grovt rån framgår det av de 115 domarna att gärningsmannen är tidigare dömd i 84 fall, i 12 fall är han eller hon ostraffad och i 19 fall framgår inte av domen om det förekommer tidigare brottslighet eller inte. Detta innebär att i vart fall 73 procent av gärningsmännen har återfallit i brott och för 62,3 procent av dessa innebär den tidigare domen att de dömdes till fängelsestraff.

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de gärningsmän som har återfallit i brott och de som inte har dömts tidigare. En viss skillnad kan dock noteras som innebär att tidigare ostraffade gärningsmän får något kortare fängelsestraff.

Medelvärdet för den tid som förflutit sedan senaste domen uppgår till 21 månader (median 19 månader). Det föreligger ingen korrelation mellan tiden sedan den senaste domen och längden på fängelsestraffen.

I de 21 fall som förverkande av villkorligt medgiven frihet skedde, förverkades hela återstoden i 18 fall. Medelvärdet för den förverkade tiden var 7,1 månader (median 6 månader).

Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte signifikant åt mellan de fall där 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats och de fall där så inte skett. Lagrummet har åberopats i sammantaget 10 fall. De omständigheter som i samband med det har åberopats är återfall i likartad brottslighet (6 fall) och särskilt allvarlig brottslighet (5 fall).

Tid mellan brott och dom

Tiden förfluten mellan brott och dom skiljer sig inte signifikant mellan åren 2000 och 2005. Det finns en signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet, som innebär att fängelsestraffen tenderar att bli längre ju längre tid som förflutit sedan domen. En förklaring till detta kan vara att vid ett relativt snabbt återfall kan återfallet beaktas genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Typ av rån

Den typ av grova rån som begåtts avser i huvudsak stöldfallet.

10.3 Övriga erfarenheter från domsgranskningen avseende grovt rån

10.3.1 Inledning

Totalt har 115 tingsrättsdomar avseende grovt rån granskats. Till dessa hör 30 granskade hovrättsdomar, genom vilka även hovrätten dömt för grovt rån men samtidigt ändrat tingsrättens dom i något annat avseende.

Av de tingsrättsdomar som inkommit efter beställning har totalt tio domar avseende grovt rån fått utgå eftersom de av olika skäl inte uppfyllt förutsättningarna för granskningen.

10.3.2 Typ av grovt rån

Som nämnts avseende rån av normalgraden har det i vissa domar förekommit mindre otydligheter i frågan om gärningen gällt stöld-, motvärns-, eller utpressningsfallet. Även beträffande grovt rån har detta förekommit. Som exempel kan nämnas följande dom. Enligt åtalet hade gärningsmännen "försökt att råna X-banken". De hade därvid, efter vissa förberedande åtgärder, begett sig till banken och utrustade med vapen trängt in i banklokalen "varvid de hotar bankanställda och kunder i banken. [...] P.g.a. tillfälliga omständigheter fullbordas inte brottet." Av gärningsbeskrivningen framgick inte direkt om gärningsmännen avsett att råna genom att stjäla eller genom att tilltvinga sig bankens pengar. Av domskälen framgick bl.a. att det var styrkt att de tilltalade "som åklagaren har påstått" hade utfört rånförsöket mot banken. Vid granskningen gjordes markering för försök till grovt rån, stöldfallet, med användande av hot. Markering hade möjligen kunnat göras för utpressningsfallet i stället.

10.3.3 Försvårande omständigheter

Även beträffande rån som bedömts som grovt har försvårande omständigheter åberopats i straffvärdesbedömningen (utöver den bedömning som gjort i rubriceringsfrågan).

AA och BB åtalades för bl.a. mord, alternativt grovt rån och vållande till annans död, grovt brott. De dömdes båda i enlighet med den alternativa rubriceringen; AA dömdes därtill för ett par andra brott av lägre valör. I domsluten citerade tingsrätten 3 kap. 6 § jämte 8 kap. 6 § brottsbalken för grovt rån. Vid råntillfället hade AA och BB "lurat med sig YY till en undanskymd plats, där de misshandlat denne i rånsyfte". Därvid hade en av dem eller båda gett YY ett eller flera knytnävsslag i huvudet och därefter hade båda gett YY flera sparkar i huvudet. Efter misshandeln hade de stulit YY:s plånbok innehållande omkring 400 kr, som de delat mellan sig. YY lämnades medvetslös på platsen och han avled kort därefter som en följd av de skullskador han åsamkats. Rånbrottet ansågs som grovt dels eftersom AA och BB visat synnerlig hänsynslöshet och råhet, dels eftersom det använda våldet kunde vara livsfarligt och orsakade allvarlig kroppsskada. I påföljdsdelen anförde tingsrätten bl.a.:

"De gärningar som AA och BB befunnits skyldiga till under åtalspunkten 2 [grovt rån och vållande till annans död, grovt brott] har präglats av synnerlig hänsynslöshet och råhet. De har vållat YY:s död på ett sätt som får anses särskilt straffvärt. [...] Det sammanlagda straffvärdet för gärningarna under åtalspunkten 2 får, på anförda skäl, anses uppgå till fängelse sju år."

AA dömdes för all aktuell brottslighet – samt för viss äldre brottslighet, med undanröjande av en tidigare ådömd skyddstillsyn – till fängelse sju år. För BB bestämdes påföljden till fängelse fyra år sex månader med beaktande av att han var endast 19 år vid gärningstillfället. Hovrätten fastställde domen mot både AA och BB.

AA dömdes för att, tillsammans och i samförstånd med andra personer, medelst hot om våld ha tagit ett mycket stort penningbelopp, över 20 miljoner kr, vid ett värdetransportrån. Tingsrätten bedömde gärningen som rån av normalgraden och bestämde påföljden till fängelse sex år. Hovrätten ansåg dock att rånet var grovt, eftersom den situation som värdetransportbilens chaufför YY befann sig i borde kunna jämföras med en taxichaufförs utsatthet. YY hade således befunnit sig i en skyddslös ställning och AA hade hänsynslöst utnyttjat detta. Till detta kom det osedvanligt stora värdet av rånbytet. Dessa omständigheter föranledde att rånet skulle rubriceras som grovt och beaktades även i hovrättens straffvärdesbedömning. Hovrätten bestämde fängelsestraffets längd till sju år.

10.3.4 Förmildrande omständigheter

I endast ett fall har en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken åberopats. Tingsrätten dömde AA för att han, vid ett bankrån, medelst hot om våld tillgripit cirka 500 000 kr. AA hade vid tillfället utrustat sig med en kökskniv, en pistolattrapp och två bombatt-rapper. Han hade hotat bankpersonalen och bl.a. hållit kökskniven mot en kassörskas hals. Tingsrätten ansåg att rånet inte var att bedöma som grovt och bestämde påföljden, med beaktande av AA:s psykiska besvär och nedsatta förmåga att kontrollera sitt handlande, till fängelse tre år sex månader. Hovrätten ansåg dock att AA "genom tillvägagångssättet vid rånet och då särskilt det sätt på vilket han använt kökskniven har visat synnerlig råhet", varför gärningen skulle rubriceras som grovt rån. Med beaktande av att AA till följd av sina psykiska besvär hade nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande uppgick straffvärdet enligt hovrättens bedömning till fängelse fyra år, vilket också blev påföljden för AA.

10.3.5 Beaktande av utvisningsmen

Av de granskade domarna avseende grovt rån har i sex fall beaktats sådant utvisningsmen som avses i 29 kap. 5 § första stycket p. 4 brottsbalken. Enligt den gjorda analysen har medellängden av fängelsestraffen i dessa fall varit något högre än i övriga fall. Detta utfall har föranlett att dessa sex fall har blivit föremål för särskild genomgång och att de bör beskrivas närmare:

AA och BB dömdes båda för grovt rån i två fall. I båda fallen var det fråga om bankrån som de tillsammans utfört med laddade skjutvapen – en revolver och en k-pist – och bytet utgjordes av cirka 370 000 kr respektive cirka 304 000 kr. Tingsrätten konstaterade att både AA och BB skulle utvisas för all framtid. Vidare anfördes att ingen av dem hade någon anknytning till Sverige, men även att deras hemland var ett grannland och att utvisningen skulle gälla utan tidsbegränsning. Med beaktande därav bestämdes påföljden för envar av dem till fängelse fem år.

Ett fall avsåg grovt rån, häleri och grov stöld. AA hade tillsammans med andra personer rånat YY i dennes lagerlokal och stulit omkring 200 000 kr. Vid rånet hade YY hotats med en "gaspistol", misshandlats med sparkar och slag med tillhygge samt bundits. På grund av den synnerliga råhet som gärningsmännen visat bedömdes rånbrottet som grovt. AA var sedan tidigare utvisad på viss tid i annat brottmål – återvändandeförbudet gällde alltså – och ansågs sakna anknytning till det svenska samhället. Han utvisades för all framtid. Påföljden bestämdes till fängelse fem år.

AA dömdes för att tillsammans med flera andra personer ha trängt in i målsäganden YY:s lägenhet, där de på olika sätt misshandlade och hotade den snart 90-åriga YY till dess han öppnade sitt kassaskåp för dem. Bytet motsvarande ett värde om knappt 190 000 kr. Av misshandeln fick YY bl.a. skärskador och en revbensfraktur. Av gärningsmännen var det AA som hade utövat det grövsta våldet och även hotat YY med kniv. Han hade visat synnerlig råhet och på ett hänsynslöst sätt utnyttjat YY:s skyddslösa och utsatta ställning, varför rånbrottet bedömdes som grovt. I påföljdsfrågan konstaterade hovrätten att AA skulle dömas till fängelse och anförde vidare bl.a.:

"Den samlade bilden av angreppet på YY ger [...] vid handen att straffvärdet för den gärning AA gjort sig skyldig till överstiger minimistraftet för grovt rån. Straffvärdet är dock inte så högt som tingsrätten har angett utan kan bestämmas till fem år."

AA hade viss anknytning till Sverige, om än svag. Eftersom AA skulle utvisas – med förbud att återvända under en tid av 15 år – bestämdes fängelsestraffets längd till fyra år sex månader.

I ett fall dömdes AA för grovt rån (bankrån) i ett fall och för rån (butiksrån) i fyra fall. Vid samtliga rånbrott hade pistolattrapper använts; vid bankrånets även en bombattrapp. Tingsrätten konstaterade att annan påföljd än ett långvarigt fängelsestraff inte kunde komma i fråga och anförde bl.a.:

"AA har befunnits skyldig till allvarlig och omfattande brottslighet och med klara inslag av att vara organiserad. Brottsligheten är så allvarlig att YY inte bör få stanna kvar i riket. Även om han har barn bosatta här i riket och han har vistats här [sedan nio år] får det anses föreligga synnerliga skäl för utvisning. Yrkandet härom skall bifallas, vilket skall beaktas vid straffmätningen."

Påföljden bestämdes till fängelse åtta år.

AA dömdes för tre rånbrott. Två av gärningarna bedömdes som grovt rån. Det ena grova rånet hade begåtts genom att AA och en annan person hade trängt in i en familjs bostad och med våld och hot stulit cirka 110 000 kr. AA slog därvid en av målsägandena med en pistol i huvudet. Gärningsmännen hotade att döda både föräldrarna och de små barnen, som också befann sig i bostaden. Barnens föräldrar hade känt stark fruktan för sina egna och barnens liv. Brottet bedömdes som grovt rån eftersom gärningsmännen ansågs ha visat synnerlig råhet och gärningen var av allvarlig art. Det andra grova rånet avsåg ytterligare ett inträngande i en familjs bostad. Liksom i det första fallet hade målsäganden blivit slagen med en pistol och dessutom blivit bunden. Gärningsmännen hotade att döda såväl målsäganden som hennes dotter och en annan släkting, som befann sig i bostaden. Rånbytetets värde var cirka 1,8 miljoner kr. Gärningen rubricerades som grovt rån eftersom

gärningsmännen visat synnerlig råhet och på ett hänsynslöst sätt utnyttjat målsägandens och de två barnens skyddslösa och utsatta ställning. Dessutom beaktades det stora värde som tillgripits. I utvisningsfrågan konstaterades att AA vid gärningstillfällena hade vistats ett par månader i Sverige och att han hade några släktingar bosatta i landet. Eftersom han saknade beaktansvärd anknytning innebar hans brottslighet att han skulle utvisas för all framtid. Tingsrätten bestämde, med skäligt beaktande av utvisningen, påföljden till fängelse åtta år. Hovrätten skärpte dock straffet till fängelse nio år.

11 Avslutande kommentarer

Inledning

Uppdraget har varit en kartläggning av hur domstolarnas påföljdspraxis vid vissa typer av våldsbrott ser ut. Fällande domar från åren 2000 och 2005 har kartlagts. Det har inte ingått i uppdraget att närmare analysera varför praxis ser ut som den gör, värdera den eller komma med förslag till förändringar.

Arbetet har koncentrerats på de frågor som mer specifikt anges i uppdraget. I huvudsak sak har genomgående samma analyser gjorts för samtliga brottstyper som omfattas. Eftersom brottstyperna i vissa fall skiljer sig åt har dock särskilda analyser gjorts som är hänförliga till just det brottets specifika karaktär. Även resultaten av de grundläggande analyserna har styrt vilka ytterliga analyser som fått göras för de olika brottstyperna.

Det finns åtskilliga intressanta resultat i rapporten, både sådana som är mer generella och sådana som hänför sig till ett visst brott eller vissa brottstyper.

I detta avslutande kapitel redovisas sammanfattningsvis en del sådana resultat, dels sådant som gäller för alla eller för flera av brotten och dels resultat som är utmärkande för någon brottstyp.

Antalet domar avseende de kartlagda brotten har ökat

Kartläggningen grundar sig på uppgifter ut rättsstatistiken. Det innebär bl.a. att kartläggningen avser enbart fällande domar.

Antalet domar avseende både misshandel av normalgraden och grov misshandel har ökat år 2005 jämfört med år 2000. Detsamma gäller hotbrotten och rån av normalgraden.

Domar som gäller grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning har ökat markant till antal. Den stora ökningen avseende dessa brottstyper torde dock i huvudsak förklaras av att brottstyperna var relativt nya år 2000.

Den enda brottstyp där antalet domar är något färre år 2005 jämfört med år 2000 är grovt rån.

Andelen som döms till fängelse har ökat

I vilken utsträckning som fängelse väljs som påföljd skiljer sig avsevärt åt mellan de olika brottstyperna. Fängelseandelen, dvs. de personer som döms till fängelse, har ökat för flertalet av de brottstyper som uppdraget omfattar. Det gäller misshandel av normalgraden, grov misshandel, olaga hot av normalgraden, rån och grovt rån.

De enda brottstyper där andelen personer som döms till fängelse har minskat är fridskränkingsbrotten. En tänkbar förklaring till detta är att brottstyperna var relativt nya år 2000 och domarna dessutom få i förhållande till år 2005.

När det gäller olaga hot, grovt brott, är antalet domar för få för att närmare kunna analyseras.

Medelvärdet på fängelsestraffen har minskat

Samtidigt som andelen personer som döms till fängelse generellt har ökat har de utdömda strafftiderna i allmänhet minskat något. Det gäller misshandelsbrotten, fridskränkingsbrotten, olaga hot av normalgraden och grovt rån.

Den enda brottstyp vars genomsnittliga fängelsestraff har ökat något är rån.

Antalet domar när det gäller olaga hot, grovt brott, är som nämnts för få för att närmare kunna analyseras.

Skillnaden i andelen som döms till skyddstillsyn varierar efter brottstyp

Andelen personer som döms till skyddstillsyn för de brott som omfattas av uppdraget varierar efter brottstyp. Det kan konstateras vissa förändringar i andelen skyddstillsynsdomar mellan undersökningsåren.

Beträffande misshandel och olaga hot av normalgraden samt för rån har andelen minskat.

När det gäller fridskränkingsbrotten har andelen som döms till skyddstillsyn ökat 2005 jämfört med år 2000. Det bör noteras att även antalet domar avseende dessa brottstyper har ökat avsevärt.

För grov misshandel är skyddstillsynsandelen i princip konstant. En viss marginell ökning kan konstateras.

Beträffande grovt rån förekommer endast en dom till skyddstillsyn i undersökningsmaterialet och när det gäller olaga hot, grovt brott, är antalet domar för få för en närmare analys.

Skillnaden i andelen som döms till villkorlig dom varierar efter brottstyp

I vilken utsträckning som villkorlig dom döms ut som påföljd skiljer sig stort mellan brottstyperna. Det finns vissa förändringar i andelen personer som ådöms villkorlig dom vid respektive brottstyp.

Andelen som döms till villkorlig dom minskar när det gäller misshandel av normalgraden och rån. Den ökar däremot för grov misshandel, fridskränkingsbrotten och olaga hot av normalgraden.

Villkorlig dom vid grovt olaga hot och grovt rån har inte förekommit i undersökningsmaterialet.

Brottens straffskalor utnyttjas i begränsad omfattning

De brott som omfattas av uppdraget har följande straffskalor:

- Misshandel - fängelse i högst två år
- Grov misshandel - fängelse lägst ett och högst tio år
- Grov fridskränkning – fängelse lägst sex månader och högst sex år
- Grov kvinnofridskränkning - fängelse lägst sex månader och högst sex år
- Olaga hot - böter eller fängelse i högst ett år
- Grovt olaga hot - fängelse lägst sex månader och högst fyra år
- Rån - fängelse lägst ett och högst sex år
- Grovt rån - fängelse lägst fyra och högst tio år

Av sammanställningen ovan framgår bl.a. att i samtliga fall vid s.k. gradindelade brott överlappar straffskalorna för det mindre svåra brottet det grova brottets straffminimum. Samtliga brott som omfattas av uppdraget, med undantag av fridskränkingsbrotten, är gradindelade.

Andel av fängelsestraffen som ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan

Brottstyp	År 2000	År 2005
Misshandel av normalgraden	76,9 procent	79,2 procent
Grov misshandel	94,5 procent	95,7 procent
Grov fridskränkning	80 procent	92 procent
Grov kvinnofridskränkning	92,5 procent	95,9 procent
Olaga hot	87,5 procent	88,9 procent
Rån (fullbordat brott)	80,9 procent	78,3 procent
Grovt rån (fullbordat brott)	73,3 procent	83,4 procent

Den enda brottstyp där dagsbotsdomar ingår i undersökningsmaterialet är olaga hot. År 2000 låg 72 procent av dagsbotsdomarna i den nedersta fjärde delen av straffskalan. Motsvarande siffra för år 2005 var 43,8 procent.

När det gäller olaga hot, grovt brott är antalet domar för få för att det skall vara meningsfullt att ange en fördelning. Fängelsestraffens medellängd var dock 8,7 månader.

Det kan alltså konstateras att – utom för dagsbotsdomar avseende olaga hot år 2005 – den helt övervägande andelen av straffen ligger i den nedersta fjärdedelen av straffskalan.

En annan slutsats som kan dras vad gäller fängelsestraffen är att i samtliga fall, med undantag för rån, är andelen brott i den lägsta fjärdedelen större år 2005 än år 2000.

Som framgår av sammanställningen har de gradindelade brotten s.k. överlappande straffskalor. Som Högsta domstolen har konstaterat i rättsfallet NJA 2000 s. 612 är det vanligt vid gradindelade brott att strafftidens längd i de flesta fall ligger relativt nära straffminimum medan den övre delen av straffskalan utnyttjas mer sällan. Denna praxis hänger enligt Högsta domstolen samman med att den övre delen av straffskalan normalt inte är avsedd för mer ordinär brottslighet av det aktuella slaget utan för exceptionella fall som i praktiken inträffar mer sällan. Vidare uttalade Högsta domstolen att vad gäller den grövre graden av olika brott tillkommer att olika försvårande omständigheter då ofta redan beaktats vid gradindelningen med den följd att det lägsta straffet ligger väsentligt högre än vad som är normalstraff för den lägre graden. Det saknas då ofta utrymme för att ytterligare beakta de försvårande omständigheterna inom ramen för den tillämpliga skalan.

Försök och förberedelse till brott ger lindrigare påföljd

När det gäller försök och förberedelse till brott är detta inte straffbart när det gäller fridskränkningssbrotten och hotbrotten.

Vid misshandel av normalgraden förekom endast ett försöksbrott och inte något fall av förberedelse.

Vid grov misshandel var fängelseandelen lägre och andelen som dömdes till skyddstillsyn högre för dem som dömdes för försök till sådant brott. Fängelsestraffen var signifikant kortare vid försök till grov misshandel (11,93 månader) jämfört med fullbordade brott (19,55 månader). Förberedelsebrotten var för få till antalet för att analysera närmare.

När det gäller rån var fängelseandelen lägre och andelen som dömdes till skyddstillsyn högre för dem som dömdes för försök till sådant brott. Även andelen som ådömdes villkorlig dom var högre vid försöksbrott. Fängelsestraffen var i genomsnitt också kortare vid försök till rån (11,7 månader) jämfört med fullbordade brott (19,9 månader). Förberedelsebrotten var få till antalet. Medellängden uppgick till 14,7 månader.

Vid grovt rån var fängelseandelen för försök och förberedelse till sådant brott i princip den samma som för fullbordat brott. Fängelsestraffen var kortare vid förberedelse till grovt rån (24,8 månader) jämfört med fullbordade brott (55,2 månader). Försöksbrotten, som var få till antalet, hade dock en genomsnittligt längre fängelsetid, 59,9 månader. Förklaring till detta torde vara att i sju av dessa åtta fall innehöll domarna ytterligare brott av samma typ eller med enbart fängelse i straffskalan.

Sammanfattningsvis kan sägas att försöks- och förberedelsebrott leder till lindrigare påföljd än fullbordade brott.

Försvårande omständigheter används för rubricering av grova brott

Vilka omständigheter som särskilt skall beaktas för att kvalificera ett brott som grovt kan anges i respektive lagbestämmelse (se t.ex. vid grov misshandel och grovt rån). I vissa fall, som vid grovt olaga hot, anges inte några sådana omständigheter uttryckligen. Att domstolen rubricerat ett brott som grovt vid gradindelade brott innebär att det i något eller flera avseenden bedömts föreligga försvårande eller kvalificerande omständigheter, vilket också normalt framgår av domarna.

Beträffande de grova brotten åberopas olika försvårande omständigheter i huvudsak vid rubriceringen av brottet som ett grovt brott (se grov misshandel och grovt rån). Försvårande omständigheter som anges i domarna används således normalt för att motivera varför brottet bedöms som grovt. I detta ligger även en bedömning av straffvärdet (jfr rättsfallet NJA 2000 s. 612 som redovisats ovan).

Få uttryckligen angivna försvårande och förmildrande omständigheter

Generellt gäller att det i domskälen sällan uttryckligen anges varken försvårande eller förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken. Detta gäller särskilt förmildrande omständigheter som i flera fall varit så få att en analys av deras påverkan inte varit meningsfull (se t.ex. vid rån och grovt rån).

Vid grov misshandel där en närmare analys av förmildrande omständigheter kunnat göras visar det sig att fängelsestraffen är signifikant kortare i de domar där minst en förmildrande omständighet enligt 29 kap. 3 § brottsbalken har åberopats. Det betyder att förmildrande omständigheter påverkat längden av fängelsestraffet i mildrande riktning.

Angivna försvårande omständigheter ger utslag i strafftidens längd

I de fall som försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken uttryckligen anges i domskälen ger detta normalt utslag i fängelsestraffens längd. I de domar där sådana försvårande omständigheter anges blir

fängelsestraffen således generellt längre. Dessa resultat går igen vid grov misshandel, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, rån och grovt rån.

"Kvinnorabatt"

Det finns resultat som talar för att kvinnor särbehandlas i påföljdshänsesende.

När det gäller misshandel av normalgraden kan det konstateras att ingen kvinna i undersökningsmaterialet dömdes till fängelse samt att andelen kvinnor som dömdes till skyddstillsyn respektive villkorlig dom var högre än motsvarande andelar för män. Skillnaden i fängelseandel mellan män och kvinnor var marginellt signifikant.

Även vid grov misshandel är fängelseandelen signifikant lägre för kvinnor samtidigt som andelen som döms till skyddstillsyn är högre. Däremot är det inte någon skillnad på fängelsestraffens längd för män och kvinnor.

Vid grov fridskränkning är andelen kvinnor som dömdes till fängelse signifikant lägre än motsvarande andel män. Fängelsestraffen som kvinnorna dömts till är kortare, men skillnaden är inte signifikant.

När det gäller hotbrotten dömdes inte någon kvinna till fängelse. Omständigheten att gärningsmannen är man är en omständighet som uppvisar ett visst samband med val av fängelse som påföljd.

Vid rånbrotten har antalet kvinnor i undersökningsmaterialet varit så få att några analyser inte varit meningsfulla att genomföra. Brottet grov kvinnofridskränkings konstruktion innebär att det inte förekommer några kvinnor som gärningsmän i det materialet.

"Ungdomsrabatt"

De riktigt unga gärningsmännen, dvs. de som är under 18 år, ingår inte i undersökningsmaterialet. De som är över 18, men inte fyllda 21 år vid brottet ingår dock. Normalt skall väljas lindrigare påföljder och dömas ut kortare fängelsestraff för denna grupp och resultaten från domsgranskningen visar att så är fallet.

Påföljdsvalet

När det gäller fördelningen av påföljderna kan noteras att fängelseandelen är lägre för gärningsmän under 21 år vid grov misshandel. Andelen domar till skyddstillsyn liksom till villkorlig dom är vidare högre än för äldre gärningsmän.

Även vid grov fridskränkning är fängelseandelen lägre och andelen som döms till skyddstillsyn är högre i de fall som gärningsmannen är 20 år eller yngre vid brottet.

Också vid rån är andelen fängelsestraff lägre för 18 – 20-åringar. För denna åldersgrupp är också andelarna avseende skyddstillsyn och villkorlig dom högre än för de äldre gärningsmännen.

Straffmätningen

När det gäller grov misshandel finns det en svagt signifikant positiv korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffen på så sätt att yngre gärningsmän får kortare straff. Statistisk jämförelse visar också att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år. Samma förhållande gäller vid grovt rån; där är dock tendensen att döma yngre gärningsmän till kortare straff starkare.

Vid rån visar en statistisk jämförelse visar att gärningsmän som är 20 år eller yngre i snitt får signifikant kortare fängelsestraff än gärningsmän över 20 år.

Beträffande fridskränkingsbrotten finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet.

När det gäller misshandel finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och längden på fängelsestraffet. Det är dock så få domar att enstaka fall kan ge ett stort genomslag.

Vid betydelsen av gärningsmannens ålder vid olaga hot kan konstateras att antalet unga gärningsmän är relativt få, att ingen under 21 år dömts till fängelse och att endast två gärningsmän under 21 år fått annan påföljd än dagsböter. Det finns ingen signifikant korrelation mellan gärningsmannens ålder och storleken på bötesstraffet.

Gärningsmännens medelålder vid brottet skiljer sig mellan brotts- typerna

Det kan också konstateras att medelåldern vid brottet på gärningsmännen mellan de olika brottstyperna i undersökningsmaterialet skiljer sig mycket åt. Det bör hållas i minnet att gärningsmän under 18 år har undantagits från domsgranskningen.

De äldsta gärningsmännen återfinns beträffande brottstyperna olaga hot (drygt 39 år) och de båda fridskränkingsbrotten (knappt 37 år).

De yngsta gärningsmännen förekommer vid rånbrotten. Vid rån av normalgraden är medelåldern 24,4 år och vid grovt rån 26,4 vid brottstillfället. I båda fallen gäller lägre medianvärden, 22 år vid rån respektive 25 år vid grovt rån.

Medelåldern på gärningsmännen vid misshandelsbrotten är 31,6 år vid misshandel av normalgraden och 30,6 år vid grov misshandel. Även här gäller i båda fallen lägre medianvärden, 28 år vid misshandel av normalgraden respektive 27 år vid grov misshandel.

Enstaka brott i förhållande till flera brott

Vid grov misshandel, de båda typerna av grova fridskränkingsbrott och grovt rån har det funnits skäl att kontrollera påföljden vid enstaka fall av brott, dvs. ett enda fall av det aktuella brottet.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov misshandel är 15,95 månader. I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, drygt 21 månader. Det innebär att fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov fridskränkning är 10,2 månader (median 9 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 13 månader (median 12 månader). Även om skillnaden inte signifikant kan konstateras att både strafftidens medel- och medianvärde är lägre för de enstaka fallen jämfört med strafftiden i de domar där flera brott förekommer.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av grov kvinnofridskränkning är 9,93 månader (median 8 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 11,45 månader (median 10 månader). Fängelsestraffen är för dessa brott signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen.

Medelvärdet på fängelsestraffen för ett enstaka fall av fullbordat grovt rån är 44,2 månader (median 48 månader). I de fall som flera brott förekommer är medelvärdet högre, 61,4 månader. Fängelsestraffen är signifikant längre i de fall där ytterligare brott förekommer i domen. Att det förekommer flera brott i domen innebär således att fängelsestraffen blir längre.

Sammanfattningsvis visar denna analys att fängelsestraffens medellängd är längre i de fall det förekommer ytterligare brott i domen.

Återfallets betydelse

Återfall i brott kan ha betydelse på i huvudsak tre sätt, det kan påverka påföljdsvalet, det kan föranleda förverkande av villkorligt medgiven frihet och det kan påverka straffmätningen.

Påföljdsvalet

Vid misshandel kan konstateras att det i domarna i 15 fall har angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet. Motsvarande siffra för grov misshandel är 174.

När det gäller grov fridskränkning har det i domen angetts att återfallet har beaktats genom påföljdsvalet i 8 fall och vid grov kvinnofridskränkning i 55 fall.

För brottet olaga hot kan sägas att när gärningsmannen är tidigare dömd är andelarna för fängelse och skyddstillsyn betydligt högre medan andelen som döms till dagsböter är betydligt lägre jämfört med den totala fördelningen.

Vid rån har återfall i brott enligt domen beaktats genom påföljdsvalet i 45 fall. Beträffande valet av påföljd framgår att andelen fängelsedomar är högre beträffande gärningsmän som är tidigare dömda. I de fall där återfall beaktats genom påföljdsval blir påföljden signifikant oftare fängelse.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet

I de fall som förverkande sker är det genomgående vanligast att hela den återstående villkorligt medgivna strafftiden förverkas.

Vid misshandel kan konstateras att det i två fall har angetts att återfallet har beaktats genom förverkande. När det gäller frågan om hur återfallet har beaktats vid grov misshandel kan konstateras att det har i domarna angetts att detta har beaktats genom förverkande i 98 fall. Förverkande av villkorligt medgiven frihet har skett i 113 fall.

Vid grov fridskränkning har vid det i domen angetts att återfallet har beaktats genom förverkande i 11 fall. Vid grov kvinnofridskränkning är motsvarande siffra 43 fall.

När det gäller rån förverkades villkorligt medgiven frihet i 33 fall och vid grovt rån i 18 fall.

Straffmätningen

Vid misshandel och grov fridskränkning har 29 kap. 4 § brottsbalken inte åberopats.

29 kap. 4 § brottsbalken har vid grov misshandel åberopats i 45 fall och den omständighet som oftast har angetts är att gärningsmannen har återfallit i likartad brottslighet.

Vid grov kvinnofridskränkning har 29 kap. 4 § brottsbalken åberopats i 14 fall. De skäl i bestämmelsen som åberopats är främst återfall i likartad brottslighet.

Vad gäller rån föreligger det inte någon signifikant skillnad vid fullbordade rån när det gäller fängelsestraffens längd om gärningsmannen är dömd sedan tidigare eller om han eller hon är ostraffad,

Vid grovt rån skiljer sig inte längden på fängelsestraffen signifikant åt mellan de gärningsmän som har återfallit i brott och de som inte har dömts tidigare. En viss skillnad kan dock noteras som innebär att tidigare ostraffade gärningsmän får något kortare fängelsestraff. Längden på fängelsestraffen skiljer sig inte heller signifikant åt mellan de fall där 29 kap. 4 § brottsbalken har åberopats och de fall där så inte skett. Lag-

rummet har åberopats i sammantaget 10 fall. De omständigheter som i samband med det har åberopats är återfall i likartad brottslighet och särskilt allvarlig brottslighet.

Sammanfattningsvis kan sägas att resultaten tyder på att återfall i brott har betydelse vid påföljdsvalet och för förverkande av villkorligt medgiven frihet. Däremot synes det ha begränsad betydelse vid straffmätningen.

Gärningsmän vid grövre brott har återfallit i brott i stor utsträckning

Som tidigare har angetts framgår det inte alltid av domarna om den dömda har återfallit i brott. Inte heller står det alltid klart vad den tidigare brottsligheten har bestått i eller vilken påföljd som då dömts ut. Något förenklat skulle man kunna säga att domstolarna synes ange tidigare brottslighet i den mån som det har betydelse för bedömningen i det aktuella fallet.

Andelarna har beräknats på så sätt att de bara omfattar de personer där det klart framgår att de har återfallit i brott. Den för vissa brottstyper höga andel av domarna där det inte framgått om det är fråga om återfall i brott eller ej får således räknas som ostraffade. När det gäller olaga hot saknades uppgift om tidigare domar i så många fall att det beträffande detta brott inte är meningsfullt att ange andel tidigare dömda.

Brottstyp	Andel som återfallit i brott
Misshandel	30,8 procent
Grov fridskränkning	38,5 procent
Grov kvinnofridskränkning	50 procent
Grov misshandel	67,5 procent
Rån	69,2 procent
Grovt rån	73 procent

Sammanställningen ovan visar att gärningsmän som döms för de grövre brotten i högre utsträckning har återfallit i brott. Att gärningsmännen oftare har återfallit vid de allvarligare brotten som omfattas av uppdraget framgår även av uppgifterna ur rättsstatistiken.

Tiden mellan brott och dom har ökat

Genomsnittlig tid mellan brott och dom

När det gäller den genomsnittliga tid som förflutit mellan brott och dom är den signifikant längre år 2005 jämfört med år 2000 vid brottstyperna grov misshandel och grov kvinnofridskränkning. Även vid misshandel, olaga hot, rån och grovt rån är den tiden längre, men skillnaden är inte signifikant. Också vid grov fridskränkning är tiden mellan brott och dom avsevärt längre år 2005, men med hänsyn till det lilla antal domar som meddelades år 2000 är skillnaden inte signifikant.

Sammanfattningsvis visar således resultaten att den tid som förflutit mellan brott och dom är längre år 2005 än år 2000 för samtliga brottstyper som omfattas av uppdraget.

Betydelsen av tiden mellan brott och dom

Den tid som förflutit mellan brott och dom har betydelse för påföljdsvalet när det gäller misshandel på så sätt att i de fall som påföljden bestäms till fängelse är tiden som förflutit mellan brott och dom kortare än om påföljden bestäms till en icke-frihetsberövande påföljd. Detta betyder att ju längre tid som förflyter från brott till dom, desto lägre andel fängelsestraff.

När det gäller grov misshandel varierar tiden som har förflutit mellan brott och dom mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig signifikant från fängelse, skyddstillsyn och rättspsykiatrisk vård, vilket innebär att längre tid har förflutit från brottet i de fall som påföljden bestämts till villkorlig dom. Fängelse skiljer sig marginellt från skyddstillsyn på så sätt att det är något kortare tid som förflutit från brottet i de fall som påföljden blir fängelse.

Vidare föreligger det vid grov misshandel en signifikant negativ korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet. Kortare förfluten tid är alltså förknippad med längre fängelsestraff.

När det gäller fridskränkingsbrotten har tiden som förflutit mellan brott och dom beräknats med utgångspunkt i den senaste av de gärningar som ingår i brottet. För grov fridskränkning skiljer sig inte den tid som förflutit mellan brott och dom mellan olika påföljdstyper. Det föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

För brottet grov kvinnofridskränkning varierar tiden som förflutit mellan brott och dom mellan olika påföljdstyper. Parvisa jämförelser visar att villkorlig dom skiljer sig från fängelse och skyddstillsyn på så sätt att den förflutna tiden är betydligt längre vid villkorlig dom. Det

föreligger ingen korrelation mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet.

Beträffande olaga hot skiljer sig tiden som förflutit mellan brott och dom signifikant mellan olika påföljdstyper. Fängelsedomar är förknippade med signifikant kortare tidsförlopp än både domar med villkorlig dom och böter.

När det gäller rån finns ingen signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet.

För grovt rån finns det en signifikant korrelation mellan tiden från brott till dom och längden på det utdömda fängelsestraffet, som innebär att fängelsestraffen tenderar att bli längre ju längre tid som förflutit sedan domen. En förklaring till detta kan vara att vid ett relativt snabbt återfall kan återfallet beaktas genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Sammanfattningsvis kan sägas att tiden som har förflutit mellan brott och dom i flera fall har betydelse för valet av påföljd på så sätt att fängelse väljs oftare vid kortare förfluten tid. Däremot synes det inte föreligga något samband mellan tiden mellan brott och dom och längden på fängelsestraffet. Vid grov misshandel är dock kortare förfluten tid förknippad med längre fängelsestraff, medan motsatsen gäller vid grovt rån.

Andelen parrelation vid granskade domar avseende misshandel av normalgraden har minskat

Andelen målsäganden som vid brottet var partner eller ex-partner till gärningsmannen har minskat år 2005 jämfört med år 2000 när det gäller misshandel av normalgraden.

Även platsen för gärningen, när det gäller gemensamma bostaden eller målsägandens bostad, har genomgått en viss förändring på så sätt att andelen misshandelsbrott på dessa platser minskat. Även detta tyder på att det istället åtalas och döms för grova fridskränkingsbrott i stället för misshandel av normalgraden.

Andelen målsäganden som vid brottet var partner eller ex-partner till gärningsmannen har inte förändrats så mycket beträffande grov misshandel. Detta kan tyda på att de allvarigare fall av misshandel av närstående fortfarande åtalas och bedöms som grov misshandel och inte fridskränkingsbrott, vilket också var avsikten. Inte heller platsen för gärningen när det gäller den gemensamma bostaden eller målsägandens bostad har genomgått någon större förändring.

Andelen misshandelsbrott på allmän plats har ökat

Andelen domar som avser misshandel av normalgraden som äger rum på allmän plats har ökat år 2005 i förhållande till år 2000. Samtidigt har

andelen målsäganden som är obekanta eller ytligt bekanta med gärningsmannen ökat.

Samma mönster, dock inte lika tydligt, kan urskiljas beträffande grov misshandel.

Andelen grova rån som avser förberedelse har ökat

År 2000 uppgick antalet domar som avsåg förberedelse till grovt rån till 7. År 2005 var den siffran 21, vilket motsvarar en ökning om 200 procent.

När det gäller fängelsestraffens längd vid förberedelse till grovt rån visar inte statistisk jämförelse på någon signifikant skillnad mellan år 2000 och 2005. Det föreligger dock en avsevärd skillnad i strafftid; år 2000 var medelvärdet på fängelsestraffet 31,7 månader (median 24 månader) och år 2005 var medelvärdet 22,4 månader (median 18 månader).

Sammanfattningsvis kan noteras att det är en avsevärd ökning av antalet domar för förberedelse till grovt rån samtidigt som både fängelsestraffens medellängd och medianlängd för dessa brott har minskat.

Nuvarande partner jämfört med ex-partner

Fängelsestraffen är längre vid grov kvinnofridskränkning när brottet har riktat sig mot en målsägande som var nuvarande partner vid brottet jämfört när det riktat sig mot en ex-partner eller när förhållandet mellan parterna har varit oklart eller växlande.

Däremot är fängelseandelen högre när brottet riktat sig mot en ex-partner.

Är misshandel av normalgraden ett artbrott?

Fängelseandelen vid misshandel av normalgraden är enligt rättsstatistiken cirka 20 procent. I undersökningsmaterialet uppgår fängelseandelen till 17,5 procent.

Vid en så låg andel domar som leder till fängelse kan sättas i fråga om misshandel av normalgraden verkligen är ett s.k. artbrott (jfr NJA 1990 s. 521 och 1991 s. 438) eftersom det vid artbrott föreligger en presumtion för fängelse.

Strängare syn på olaga hot

Andelen bötesdomar är mindre år 2005 i förhållande till år 2000. Det antal dagsböter som döms ut år 2005 är däremot signifikant högre än år 2000. Andelen som döms till villkorlig dom var signifikant högre år 2005 jämfört med år 2000. Även fängelseandelen har ökat något.

Dessa resultat kan tolkas som om domstolarna numera ser strängare på hotbrott.

Bilagor

Bilaga 1

Uppdrag till Åklagarmyndigheten att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om misshandel och rån m.m.

Regeringens beslut

Åklagarmyndigheten skall kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Kartläggningen skall också omfatta brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld.

Uppdraget skall redovisas senast den 30 mars 2007.

Uppdraget skall genomföras inom Åklagarmyndighetens befintliga anslag.

Bakgrund

Straff och andra påföljder syftar i första hand till att på olika sätt motverka brottslighet i samhället. Lagstiftarens uppgift är att ge verktyg för den dömande verksamheten. Ett sådant verktyg är straffskalorna och vid gradindelade brott de omständigheter som föreskrivs till ledning för bedömningen av till vilken svårhetsgrad brottet hör. Ytterligare verktyg är reglerna om straffmätning och om val av påföljd.

I 29 kap. 1 § brottsbalken anges de allmänna grunder enligt vilka straffmätning skall ske. Huvudregeln är att straff skall mätas ut efter brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet skall särskilt beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han haft. Föreskriften att straffvärdet skall vara av-

görande är ett uttryck för den vikt som bör läggas på principerna om ekvivalens och proportionalitet eller med andra ord att lika svåra brott skall ges lika stränga straff och att svårare brott skall straffas strängare än lindrigare brott. Detta har markerats ytterligare genom att det föreskrivs att straff skall bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan och med intresset av en enhetlig rättstillämpning. I 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken finns bestämmelser om försvårande respektive förmildrande omständigheter som skall beaktas vid bedömningen av straffvärdet. Som försvårande skall exempelvis anses om den tilltalade visat särskild hänsynslöshet eller utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller om brottet utgjort ett led i en brottslig verksamhet som varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i stor omfattning och i vilken den tilltalade spelat en betydande roll. Som förmildrande skall exempelvis anses om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende. Vid sidan av brottets straffvärde kan även andra omständigheter beaktas. Det finns bestämmelser i t.ex. 29 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken som ger möjlighet att ta hänsyn till bl.a. om det är fråga om återfall i brott eller om lång tid har förflutit sedan brottet begicks.

Före den 1 januari 1989, då nuvarande påföljdsbestämningsregler infördes, låg de flesta straff relativt nära straffminimum medan den övre delen av straffskalan utnyttjades mer sällan. Någon påtaglig förändring av denna praxis var inte avsedd med reformen enligt förarbetena (prop. 1987/88:120 s. 78). Det framhölls att den övre delen av straffskalan är avsedd för exceptionella fall som i praktiken sällan inträffar. Emellertid anfördes att det inte kunde uteslutas att de nya reglerna kunde ge upphov till en mer differentierad straffmättningspraxis och att den följden inte sågs som en nackdel (a. prop. s. 79).

Skälen för uppdraget

Med hänsyn till att det inte finns någon samlad bild av hur straffmätning och påföljdsval ser ut vid våldsbrottslighet finns det skäl att nu skapa ett gediget kunskapsunderlag om domstolarnas praxis i sådana mål. Det bör därför göras en kartläggning av praxis i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Kartläggningen bör också omfatta brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld.

Kartläggningen bör visa domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek och närmare fördelning på straffskalan för var och en av de angivna brottskategorierna, såväl fullbordade brott som brott på förberedelse- och försöksstadiet. Kartläggningen bör också visa likheter eller skillnader i dessa avseenden när brotten har

begåtts mot personer i skyddslös ställning eller på annat sätt präglats av hänsynslöshet, t.ex. när brotten riktats mot barn eller utförts av flera. Samtidigt bör beskrivas om dessa förhållanden beaktats vid brottsrubriceringen eller som försvårande omständigheter vid straffmätningen. Vidare bör kartläggningen visa hur andra av domstolarna åberopade försvårande eller förmildrande eller andra omständigheter påverkat straffmätningen samt på vilket sätt domstolarna beaktat återfall i brott.

Kartläggningen bör omfatta avgöranden från 2000 och framåt och som är meddelade av tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen.

Kartläggningen bör utföras av Åklagarmyndigheten. Myndigheten bör vid behov samråda med andra berörda, t.ex. Brottsförebyggande rådet.

Uppdraget bör redovisas senast den 30 mars 2007 och genomföras inom Åklagarmyndighetens befintliga anslag.

På regeringens vägnar

Jens Orback

Magdalena Sivall

Kopia till

Statsrådsberedningen
Finansdepartementet/BA
Justitiedepartementet/DOM
Justitiedepartementet/Å
Justitiedepartementet/BIRS
Justitiedepartementet/PO
Justitiedepartementet/KRIM
Brottsförebyggande rådet

Bilaga 2

Tilläggsuppdrag till Åklagarmyndigheten att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om grov kvinnofridskränkning m.m.

Regeringens beslut

Uppdraget till Åklagarmyndigheten att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån (regeringsbeslut den 8 december 2005, dnr Ju2005/11083/L5) utökas till att omfatta även brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.

Bakgrund

Genom regeringsbeslut den 8 december 2005 uppdrogs åt Åklagarmyndigheten att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Uppdraget skall redovisas senast den 30 mars 2007 och genomföras inom Åklagarmyndighetens befintliga anslag.

Skälen för tilläggsuppdraget

Enligt det ursprungliga uppdraget skall Åklagarmyndighetens kartläggning omfatta brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. För att åstadkomma en mer fullständig bild av hur straffmätning och påföljdsval ser ut vid våldsbrottslighet är det emellertid angeläget att kartläggningen också redovisar praxis när det gäller fridskränkingsbrotten. Åklagarmyndighetens uppdrag bör därför utökas till att omfatta domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål om brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Detta tilläggsuppdrag skall genomföras under samma förutsättningar och inriktas på samma förhållanden som har angetts för de brott som ingår i det ursprungliga uppdraget. När det gäller brottet grov fridskränkning bör kartläggningen också visa vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har eller har haft. Domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd bör för detta brott särredovisas utifrån dessa kategorier.

På regeringens vägnar

Beatrice Ask

Petter Franke

Kopia till

Statsrådsberedningen

Finansdepartementet/BA

Justitiedepartementet/L6

Justitiedepartementet/Å

Justitiedepartementet/DOM

Justitiedepartementet/KRIM

Justitiedepartementet/PO

Justitiedepartementet/BIRS

Näringsdepartementet/Jäm

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg

Brottsförebyggande rådet

Bilaga 3

Beställning av uppgifter om domar samt statistik avseende vissa våldsbrott

Bakgrund

Regeringen har genom beslut den 8 december 2005 gett Åklagarmyndigheten i uppdrag att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsväl i mål och vissa våldsbrott.

Uppdraget kan sammanfattas enligt följande.

Åklagarmyndigheten skall kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsväl i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Kartläggningen skall också omfatta brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld.

Kartläggningen bör för varje brottskategori visa domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek och närmare fördelning på straffskalan för såväl fullbordade brott som brott på förberedelse- och försöksstadiet. Kartläggningen bör också visa likheter och skillnader i dessa avseenden när brottet har begåtts mot personer i skyddslös ställning eller på annat sätt präglats av hänsynslöshet. Samtidigt bör beskrivas om dessa förhållanden beaktats vid brottsrubriceringen eller som försvårande omständigheter vid straffmätningen. Kartläggningen bör också visa hur andra av domstolarna åberopade försvårande eller förmildrande eller andra omständigheter har påverkat straffmätningen samt på vilket sätt domstolarna har beaktat återfall i brott.

Enligt uppdraget skall Åklagarmyndigheten samråda med BRÅ.

Uppdraget skall redovisas senast den 30 mars 2007.

Beställare

Åklagarmyndigheten/Utvecklingscentrum Göteborg

Syfte

Uppdraget syftar enligt regeringsbeslutet att ta fram ett gediget kunskapsunderlag avseende domstolarnas praxis i mål gällande de angivna brottstyperna.

Undersökningspopulation

Dömda personer under 18 år skall inte ingå i urvalet.

Undersökningsperiod

Undersökningen skall avse åren 2000 och 2005

Beställning

Vi beställer

a) Uppgifter för inhämtande av domar

Listor över domar (avseende dömda personer över 18 år) för åren 2000 och 2005 för såväl fullbordade som brott på försöks- och förberedelsestadiet. Av listorna för de olika brotten skall framgå uppgifter om målnummer/domsnummer, domstol som dömt, påföljd och om domen har överklagats till hovrätt. Med hjälp av listorna skall vi begära in domarna från de olika domstolarna.

Misshandel: 200, hälften från vardera av de angivna åren, slumpvis utvalda. Domar avseende dagsböter resp. rättspsykiatrisk vård skall inte ingå. Domarna skall avse enstaka brott/rena fall.

Grov misshandel – samtliga domar där grov misshandel är huvudbrott

Olaga hot (även grovt brott): 200 domar, hälften från vardera av de angivna åren. Domar avseende rättspsykiatrisk vård skall inte ingå. Domarna skall avse enstaka brott/rena fall.

Rån: Samtliga domar, dock ej domar där påföljden bestämts till rättspsykiatrisk vård. Domarna skall avse enstaka brott/rena fall.

Grovt rån – samtliga domar där grovt rån är huvudbrott.

b) Statistiktabeller

Tabeller (jfr tidigare PM daterat 2006-03-24) avseende registerdata för varje brottstyp, dvs. misshandel, grov misshandel, olaga hot (även grovt brott), rån och grovt rån) för samtliga dömda personer över 18 år som visar

- Påföljd (även kombinationer, t.ex. villkorlig dom + föreskrift om samhällstjänst)
- Påföljdernas längd/storlek (även genomsnittet skall framgå)
- Påföljdernas fördelning på straffskalan (redovisningen bör ske med beaktande av den för varje brott gällande straffskalan, t.ex. är det väsentligt att se hur många som dömts till minimistraffet)
- Den dömdes ålder efter åldersklasser (18 – 21 år, 21 – 29 år, 30 – 39 år, 40 – 49 år, 50 – 59 år, 60 år och uppåt)

- Den dömdes kön
- Om gärningen har utförts av flera personer (i den mån denna uppgift framgår, när det gäller enstaka brott/renera fall borde det gå att se)
- Den dömdes eventuella tidigare brottslighet
- Om domen har överklagats
- Försök/förberedelse eller fullbordat brott

När det gäller misshandel, olaga hot (även grovt brott) och rån bör redovisningen omfatta endast enstaka brott. För övriga brott (grov misshandel, rån och grovt rån) kan redovisningen utgå från huvudbrott.

Kan olaga hot (4 kap. 5 § första stycket brottsbalken) och olaga hot, grovt brott (4 kap. 5 § andra stycket brottsbalken) särskiljas bör dessa redovisas som olika brottstyper.

När det gäller redovisningsenheter, indelningsgrunder, redovisningsvariabler, tabellernas utformning och vissa andra frågor bör BRÅ och Åklagarmyndigheten ha en fortlöpande diskussion. Åklagarmyndigheten kan vid behov komplettera eller förändra beställningen.

Sekretess

Regeringen har den 14 juni 2006 tagit beslut om dels ett undantag från sekretessen hos BRÅ enligt 14 kap. 8 § sekretesslagen avseende de uppgifter som Åklagarmyndigheten efterfrågar, dels en ändring i 3 § sekretessförordningen som innebär att sekretess kommer att gälla hos Åklagarmyndigheten för de uppgifter som BRÅ lämnar ut. Beslutet skall gälla från den 15 juli 2006, vilket även är datum för ikraftträdande av förordningsändringen. Så snart regeringsbeslutet har expedierats till oss kommer vi att översända en kopia.

Ytterligare beställningar av statistikuppgifter m.m.

Åklagarmyndigheten kan komma att återkomma med ytterligare beställningar avseende statistik eller uttag av målnummer m.m. efter att vi har fått del av de uppgifter som denna beställning omfattar.

Skyndsam handläggning

Med hänsyn till den begränsade tid inom vilken uppdraget skall genomföras hemställer vi om en skyndsam handläggning. För att hinna få in domar från domstolarna bör uppgifterna om möjligt färdigställas för att kunna lämnas ut så snart sekretessundantaget börjar gälla.

Vid eventuella frågor kontakta Karin Jungerfelt eller Lisbeth Johansson (tel nr borttagna).

Lisbeth Johansson
Överåklagare

Karin Jungerfelt
Projektledare

Bilaga 4

Beställning av uppgifter om domar samt statistik avseende brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

Bakgrund

Regeringen har genom beslut den 8 december 2005 gett Åklagarmyndigheten i uppdrag att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsväl i mål och vissa våldsbrott.

Uppdraget kan sammanfattas enligt följande.

Åklagarmyndigheten skall kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsväl i mål om brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot samt rån och grovt rån. Kartläggningen skall också omfatta brotten när det dömts i kombination med andra brott för samma förfarande, t.ex. grovt vållande till annans död och misshandel eller när förfarandet i stället för rån bedömts som olaga hot eller misshandel och t.ex. stöld.

Kartläggningen bör för varje brottskategori visa domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd eller storlek och närmare fördelning på straffskalan för såväl fullbordade brott som brott på förberedelse- och försöksstadiet. Kartläggningen bör också visa likheter och skillnader i dessa avseenden när brottet har begåtts mot personer i skyddslös ställning eller på annat sätt präglats av hänsynslöshet. Samtidigt bör beskrivas om dessa förhållanden beaktats vid brottsrubriceringen eller som försvårande omständigheter vid straffmätningen. Kartläggningen bör också visa hur andra av domstolarna åberopade försvårande eller förmildrande eller andra omständigheter har påverkat straffmätningen samt på vilket sätt domstolarna har beaktat återfall i brott.

Enligt uppdraget skall Åklagarmyndigheten samråda med BRÅ.

Uppdraget skall redovisas senast den 30 mars 2007.

Efter en begäran från Åklagarmyndigheten beslutade regeringen den 14 juni 2006 om undantag från sekretess hos BRÅ samt om en ändring i sekretessförordningen, vilka båda trädde i kraft den 15 juli 2006. Åklagarmyndigheten begärde att få ut uppgifter om domar m.m. ur rättsstatistiken, vilket BRÅ medgav genom beslut den 12 juli 2006 (dnr I3-0381/2006).

Regeringen har därefter genom beslut den 14 december 2006 utökat Åklagarmyndighetens uppdrag till att även omfatta brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning (Ju2006/10199/L5). Tilläggsuppdraget skall genomföras under samma förutsättningar och

inriktas på samma förhållanden som har angetts för de brott som ingår i det ursprungliga uppdraget. Kartläggningen avseende grov fridskränkning bör också visa vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har eller har haft. Enligt uppdraget bör domstolarnas val av påföljd och påföljdernas genomsnittliga längd för detta brott särredovisas utifrån dessa kategorier. En kopia av beslutet bifogas (bilaga 1, återfinns som bilaga 2 till rapporten).

Beställare

Åklagarmyndigheten/Utvecklingscentrum Göteborg

Syfte

Uppdraget syfte är enligt regeringsbeslutet att ta fram ett gediget kunskapsunderlag avseende domstolarnas praxis i mål gällande de angivna brottstyperna.

Undersökningspopulation

Dömda personer under 18 år skall inte ingå i urvalet.

Undersökningsperiod

Undersökningen skall avse åren 2000 och 2005

Beställning

Vi beställer

a) Uppgifter för inhämtande av domar

Listor över domar (avseende dömda personer över 18 år) för åren 2000 och 2005. Av listorna för de olika brotten skall framgå uppgifter om målnummer/domsnummer, domstol som dömt, påföljd, om domen har överklagats till hovrätt samt i förekommande fall hovrättens målnummer. Med hjälp av listorna skall vi begära in domarna från de olika domstolarna.

Grov fridskränkning – samtliga domar där grov fridskränkning är huvudbrott.

Grov kvinnofridskränkning – samtliga domar där grov kvinnofridskränkning är huvudbrott.

Av listorna bör också framgå vilka av domarna där grov fridskränkning resp. grov kvinnofridskränkning är den enda brottsrubriceringen, dvs. sk. rena fall.

b) Statistiktabeller

Tabeller (jfr tidigare PM daterat 2006-03-24 och beställning daterad 2006-06-20) avseende registerdata för båda brottstyperna, dvs. grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning för samtliga dömda personer över 18 år som visar

- Påföljd (även kombinationer, t.ex. villkorlig dom + föreskrift om samhällstjänst)
- Påföljdernas längd/storlek (även genomsnittet skall framgå)
- Påföljdernas fördelning på straffskalan (redovisningen bör ske med beaktande av den för varje brott gällande straffskalan, t.ex. är det väsentligt att se hur många som dömts till minimistraffet)
- Den dömdes ålder efter åldersklasser (18 – 21 år, 21 – 29 år, 30 – 39 år, 40 – 49 år, 50 – 59 år, 60 år och uppåt)
- Den dömdes kön
- Om gärningen har utförts av flera personer (i den mån denna uppgift framgår, när det gäller enstaka brott/rena fall borde det gå att se)
- Den dömdes eventuella tidigare brottslighet
- Om domen har överklagats

Redovisningen bör utgå från huvudbrott.

När det gäller redovisningsenheter, indelningsgrunder, redovisningsvariabler, tabellernas utformning och vissa andra frågor bör BRÅ och Åklagarmyndigheten ha en fortlöpande diskussion. Åklagarmyndigheten kan vid behov komplettera eller förändra beställningen.

Sekretess

Regeringen har den 14 december 2006 tagit beslut om dels ett undantag från sekretessen hos BRÅ enligt 14 kap. 8 § sekretesslagen avseende de uppgifter som Åklagarmyndigheten efterfrågar (Ju2006/10206/L5), dels en ändring i 3 § sekretessförordningen som innebär att sekretess kommer att gälla hos Åklagarmyndigheten för de uppgifter som BRÅ lämnar ut (Ju2006/10207/L5). Beslutet skall gälla från den 15 januari 2007, vilket även är datum för ikraftträdande av förordningsändringen. En kopia av regeringsbeslutet om undantag från sekretess bifogas (bilaga 2 biläggs inte rapporten).

Ytterligare beställningar av statistikuppgifter m.m.

Åklagarmyndigheten kan komma att återkomma med ytterligare beställningar avseende statistik eller uttag av målnummer m.m. efter att vi har fått del av de uppgifter som denna beställning omfattar.

Skyndsam handläggning

Med hänsyn till den begränsade tid inom vilken uppdraget skall genomföras hemställer vi om en skyndsam handläggning. För att hinna få in domar från domstolarna bör uppgifterna om möjligt färdigställas för att kunna lämnas ut så snart sekretessundantaget börjar gälla.

Vid eventuella frågor kontakta Karin Jungerfelt eller Lisbeth Johansson (tel nr borttagna).

Lisbeth Johansson
Överåklagare

Karin Jungerfelt
Projektledare

Bilaga 5

Metodbeskrivning: uttag av mikrodata och statistik över domslut rörande våldsbrott

Av Louise Ekström

1. Inledning

Åklagarmyndigheten (ÅM) fick den 8 december 2005 i uppdrag av regeringen (Ju2005/11083/L5) att kartlägga domstolarnas straffmätning och påföljdsval i mål som rör brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot, grovt olaga hot, rån och grovt rån. Den 14 december 2006 utvidgades uppdraget (Ju2006/10199/L5) till att även avse brotten grov kvinnofrids- och grov fridskränkning. Kartläggningen ska bland annat visa domstolarnas praxis när det gäller val av påföljd, påföljdernas genomsnittliga längd och storlek samt fördelningen på straffskalan för var och en av de angivna brottskategorierna. I redovisningen ska hänsyn tas till om brottet är fullbordat eller utgör ett försöks- eller förberedelsebrott.

Till följd av uppdraget har ÅM av Brottsförebyggande rådet (Brå) begärt dels uttag av mikrodata, dels statistik över domslut rörande de våldsbrott som regeringsuppdraget omfattar (ÅM-A 2005/2680). Den följande sammanställningen beskriver grundmaterialet som används och den metod som har tillämpats för att ta fram begärd statistik och uttag av mikrodata. Sammanställningen redogör även för tillförlitligheten i grundmaterialet och eventuella felkällor som bör beaktas i tolkningen av statistiken.

2. Statistik över domslut rörande våldsbrott

Huvudsyftet med den framställda statistiken över våldsbrott är att översiktligt belysa domstolarnas påföljdsval och straffmätning i relation till den dömdes kön, ålder och tidigare belastning, samt med hänsyn till brottsform och gärningsmannaskap. Ett annat syfte är att utgöra ett bakgrundsmaterial till den fördjupade granskningen av domar som genomförts av ÅM. Statistikens syfte i denna del är särskilt uttalat i de fall analysen gjorts på ett slumpmässigt urval av domar. Det har då varit

av särskilt intresse att kunna jämföra urvalet mot den population som redovisas i statistiken.

2.1 Grundmaterial

Den framställda statistiken bygger på uppgifter i Brå:s register över lagförda personer. Lagföringsregistret utgör primärt ett basregister för framställningen av statistik över lagförda personer och återfall i brott i den officiella kriminalstatistiken. Uppgifterna i registret används även till att ta fram specialanpassad statistik till utredningar inom rättsväsendet med mera och som underlag för forskning. Registret innehåller uppgifter om samtliga personer som lagförts för brott sedan år 1973. Med en lagförd person avses i registret en person som befunnits skyldig till brott genom fällande dom i tingsrätten eller genom ett beslut av åklagare om att utfärda strafföreläggande alternativt meddela åtalsunderslåtelse. Underlaget till registret bygger på de uppgifter som registreras vid Sveriges åklagarkammare och domstolar. När det gäller uppgifter om avgöranden i domstol får Brå dessa från Rikspolisstyrelsens (RPS) så kallade RI-system. Rikspolisstyrelsen hämtar i sin tur uppgifter från domstolarnas ärendehanteringssystem (Vera) eller från papperskopior av domar (avseende hovrätter och HD).

2.2 Beräknade enheter och redovisningsvariabler m.m.

Statistiken baseras på uppgifter från Sveriges domstolar om avkunnade brottmålsdomar i tingsrätten under kalenderåren 2000 och 2005. Statistiken bygger på såväl administrativa uppgifter om domen, som uppgifter om begången brottslighet och påföljd. Den omfattar även vissa personuppgifter rörande den dömda personen, som ålder och kön samt uppgifter om den dömda personens tidigare brottsbelastning. Hur en variabel definieras eller beräknas har betydelse för uttolkningen av statistiken. Nedan ges en kortfattad beskrivning av de enheter och redovisningsvariabler som redovisas i statistiken och förhållanden som är viktiga att beakta vid tolkningen av statistiken.

Dömda personer/fällande domar i tingsrätten

Huvudenhet i den framställda statistiken är en person som är dömd för brott i tingsrätten. De dömda personerna redovisas (beräknas) i statistiken en gång för varje enskilt fällande domslut som han eller hon har registrets för under aktuellt kalenderår (så kallade bruttoredovisning). Antalet dömda personer i statistiken är således att jämföras med antalet fällande domslut i tingsrätt. De dömda personerna/fällande domarna redovisas i statistiken oavsett domen har vunnit laga kraft eller överklagats till högre instans. Då syftet med den framställda statistiken är att belysa

påföljdspraxis i tingsrätten, inte det slutliga resultatet i domstolen, anses denna omständighet inte ha någon betydelse för utfallet.

Referenstidpunkt

Den framställda statistiken avser fällande domar som avkunnats under kalenderåren 2000 respektive 2005. Referenstidpunkt i statistiken är således *datum för domens avkunnande*.

Begånget brott

Den framställda statistiken belyser personer dömda för brott rörande misshandel (normalgraden), grov misshandel, grov frids- och kvinnofridskränkning, olaga hot (normalgraden), grovt olaga hot, rån och grovt rån. Uppgifter om ett begånget brott bygger på strukturerad information om brottsbenämningen som har registrerats vid domstolarna.

Den strukturerade informationen kan mycket förenklat beskrivas som en kod där olika delar (positioner) i koden ger information om vilken balk/lag, kapitel, paragraf, moment, stycke och punkt i lagstiftningen som tillämpats för att beskriva det begångna brottet. Alla delar i koden är dock inte obligatoriska att registrera, vilket kan påverka uppdelningen av brott i olika svårhetsgrader. Detta gäller främst uppdelningen i statistiken av olaga hot av normalgraden respektive grovt olaga hot. Möjligheten att skilja på de två rubriceringarna bygger på att koden ger information om vilket stycke som har tillämpats. Om denna information inte har registrerats av domstolen kan inte brottets svårhetsgrad redovisas i statistiken. I förekommande fall har brott där uppgiften om stycke saknas redovisats som brott av normalgraden. Även för brottet misshandel av normalgraden föreligger viss osäkerhet kring svårhetsgraden. Ovissheten beror på att uppgiften om att ett misshandelsbrott har bedömts som ringa kan anges i domskälen, i stället för genom lagrumskoden. För att i viss mån kontrollera för denna felkälla omfattar inte statistiken över misshandel de domar rörande misshandelsbrott där påföljden är dagsböter. Samma problematik som vid indelningen av olaga hot efter svårhetsgrad uppstår i identifieringen av brotten grov fridskränkning respektive grov kvinnofridskränkning. I de relativt få fall där det inte går att utläsa genom styckeangivelsen vilket av de två brotten som en fällande dom avser ingår domen inte i statistiken.

Huvudbrott

Viss framställd statistik avser fällande domar rörande huvudbrott. Huvudbrott är ett statistiskt begrepp för det strängaste brottet i domen, sett till brottets straffskala. När det enbart förekommer ett brott i en dom utgör detta per automatik huvudbrott. Om en dom innehåller flera

olika brott väljs dock huvudbrottet genom en jämförelse av de olika brottens straffskalor. Valet av huvudbrott sker enligt följande procedur:

1. I ett första steg jämförs straffskalornas översta gräns (maxvärde), och brottet med det högsta värdet väljs till huvudbrott.
2. Om maxstraffet är detsamma för flera brott, jämförs i stället straffskalornas undre gräns (minimivärde). Återigen väljs brottet med det högsta värdet till huvudbrott.
3. Om även minimistraffet är lika för flera brott, jämförs istället de påföljder som följer på brotten. Denna jämförelse är dock enbart möjligt om fler påföljder har dömts ut och det förekommer referenser mellan påföljderna och brotten i lagföringen. Brottet med den mest ingripande påföljden väljs då till huvudbrott.
4. Om en gemensam påföljd har dömts ut för samtliga brott, om brotten refererar till samma påföljd eller om två olika påföljder är att anse som lika ingripande (se ovan), slumpas till sist huvudbrottet ut.

Enstaka brott

En del av den framställda statistiken avser fällande domar med ett enstaka brott i domen. Antalet brott baseras på en antalsuppgift som registreras av domstolarna. Statistiken över enstaka brott omfattar de domar där antalet brott = 1.

Fullbordade brott och/eller fullständigt gärningsmannaskap

Den framställda statistiken omfattar endast fällande domar där det studerade begångna brottet är fullbordat eller gärningsmannaskapet fullständigt. Uppgiften om brottsform med mera baseras på den strukturerade information som registreras om de begångna brotten i domen. Varje begånget brott kan beskrivas med ett eller flera lagrum i strukturerad form. I statistiken definieras domar rörande fullbordade brott och fullständigt gärningsmannaskap som "*fällande domar där den strukturerade informationen om huvudbrottet inte omfattar 23 kap. 1–4 §§ BrB*". På samma vis definieras fällande domar rörande försöks- och förberedelsebrott eller medhjälp till brott med mera som "*fällande domar där den strukturerade informationen om huvudbrottet omfattar 23 kap. 1–4 §§ BrB*".

Uppgiften om brottsform används inte i den officiella statistiken och det bör påpekas att tillförlitligheten därmed är något osäker. Ytterst bygger uppgiftens tillförlitlighet på att domstolen inte valt att beskriva ett försöksbrott med mera på något annat sätt än genom den strukturerade brottsbenämningen.

Påföljd och strafftid

Redovisningen av påföljder i den framställda statistiken bygger på strukturerade uppgifter om utdömd påföljd i domen. I de fall en dom omfattar flera påföljder, exempelvis villkorlig dom och dagsböter, redovisas påföljdskombinationen som en egen påföljd i den framställda statistiken. Vissa disparata påföljder, samt förordnanden enligt 34 kap 1 § BrB, redovisas under en sammanslagen kategori benämnd "övrigt".

Strafftiden avser den utdömda strafftiden angivet utan hänsyn till uppgifter i eventuellt avräkningsunderlag. Strafftiden redovisas när det är tillämpligt i intervall som bestämts av ÅM. För att undvika redovisning av mycket små tal har bredare intervaller än de förbestämda i vissa fall använts i tabellerna.

Kön och ålder

I den framställda statistiken indelas de dömda personerna efter kön och ålder. Uppgift om kön och ålder beräknas utifrån de dömda personernas personnummer. Den framställda statistiken ska enbart avse fällande domar som rör personer som är över 18 år. Det bör dock påpekas att den beräknade åldern avser tidpunkten för domens avkunnande, vilket innebär att vissa personer kan ha varit 18 år eller yngre vid tidpunkten för det begångna brottet. Ålder redovisas i huvudsak i tioårsklasser när utfallet tillåter detta, med en särredovisning av personer i åldern 19–20 år.

Tidigare belastning

I statistiken indelas de dömda personerna efter tidigare brottsbelastning. Med tidigare belastning avses förekomsten i lagföringsregistret av tidigare fällande domar, sett till en föregående femårsperiod räknat från det aktuella domslutet. Antalet tidigare registrerade domar indelas i tre klasser: ingen dom, en dom, två eller flera domar.

2.3 Metod för jämförbarhet

Statistiken avser att belysa domstolarnas påföljdsspraxis för ett antal olika våldsbrott. Ett problem för statistikredovisningen är dock att påföljdsvalet oftast avser den samlade brottsligheten i domen. För att på ett adekvat sätt kunna belysa domstolarnas påföljdsväl och straffmätning för en viss brottstyp måste man således eliminera den effekt som annan brottslighet, utöver den studerade, har på påföljdsvalet. I detta avseende är det även av betydelse att ta hänsyn till den studerade brottslighetens straffvärde med avseende på brottsform och gärningsmannaskap. Genom att kontrollera för nämnda faktorer skapas ett mer renodlat undersökningsmaterial där variationer i påföljdsspraxis med

större sannolikhet kan förklaras av faktorer utöver den studerade brottsligheten, exempelvis egenskaper hos de dömda personerna.

Det finns flera mer eller mindre avancerade statistiska metoder att tillgå för att standardisera egenskaper i en population. I den framställda statistiken har en tämligen enkel metod tillämpats för att uppnå en större jämförbarhet mellan domarna med avseende på den studerade brottsligheten. Metoden går ut på att skapa urval där domarna är likställda, med avseende på antalet brott i domen och brottsform eller gärningsmannaskap. Således har urvalen till statistiken, i syfte att eliminera påverkan av annan brottslighet på påföljdsvalet, begränsats till domar där det studerade våldsbrottet antingen utgör det enda brottet i domen eller där grova brott utgör huvudbrottet. För att ytterligare standardisera brottsligheten i domarna har urvalen begränsats till domar där huvudbrottet är fullbordat brott och gärningsmannaskapet fullständigt. Vidare omfattar urvalen enbart domar där den dömda personen är över 18 år. Denna avgränsning har gjorts för att undvika de effekter så kallade ungdomsrabatter har på valet av påföljd och straffmätningen. Därutöver har även rensningar gjorts för domar rörande vissa påföljder när det har ansetts vara tillämpligt. I urvalen rörande misshandel av normalgraden har exempelvis domar där huvudpåföljden är dagsböter sorterats ut, eftersom flertalet av bötesdomarna kan antas avse ringa misshandel.

Genom den tillämpade metoden kan den framställda statistiken ge en bättre bild av eventuella skillnader i påföljdsvalet och straffmätningen mellan olika grupper av gärningsmän med avseende på ålder, kön och tidigare belastning. Det bör dock påpekas att den differentiering som framstår i det renodlade materialet kan förklaras av såväl egenskaper hos de dömda personerna som i den begångna gärningen och omständigheter kring denna med mera. Genom analyser av registerdata kan man dock inte kontrollera för exempelvis olika försvårande och förmildrande omständigheter som har påverkat påföljds- och strafftidsbestämningen. Av den anledningen bör de skillnader i påföljdsväl med mera som framträder i statistiken mellan olika grupper av gärningspersoner tolkas med stor försiktighet. Utfallen kan inte utläsas som ett direkt resultat av de egenskaper som belyses, utan läsaren bör betänka att skillnaderna ytterst kan ha sin grund i andra omständigheter som inte kan belysas via registerdata.

Det finns därutöver vissa andra aspekter i den tillämpade metoden som försvårar tolkningen av statistiken. En nackdel med metoden är att antalet studerade domar för vissa brottstyper blir mycket få. Små urval påverkar möjligheten att jämföra påföljdsvalet mellan olika grupper av gärningspersoner. Det gäller i synnerhet jämförelser mellan kvinnor och män, där antalet kvinnor i vissa fall är så få att det är svårt att dra några

som helst slutsatser om skillnader mellan könen. En annan nackdel med metoden är att antalet studerade domar i förhållande till det totala antalet domar i en del fall reduceras påtagligt (se tabell 1). Det finns därmed en risk att urvalet kan vara snedfördelat och att statistiken därmed inte speglar hela spektrumet av påföljder rörande en viss brottslighet. I tolkningen av statistiken bör man exempelvis fråga sig om det kan finnas systematiska skillnader när det gäller den begångna brottsligheten eller de gärningspersoner som döms för ett enskilt brott jämfört med hela populationen som i sin tur kan påverka påföljdsutfallet i statistiken totalt sett.

2.3.1 Jämförelser över tid

Åklagarmyndighetens uppdrag omfattar perioden år 2000 till år 2005. Av arbetsbesparande skäl har den framställda statistiken enbart koncentrerats till två år. I syfte att kunna belysa utvecklingen i domstolarnas påföljdspraxis under denna period har det första respektive sista året inom perioden valts ut. Att enbart studera enskilda år under en längre period är behäftat med risker för slumpmässiga effekter. Det är möjligt att just de utvalda åren avviker markant i fråga om påföljdsval med mera jämfört med övriga år inom perioden. För att undersöka om det kan finnas en risk för att de utvalda åren utgör "extremår" har fördelningen rörande vissa centrala bakgrundsfaktorer i samtliga fällande domar under perioden 2000–2005 studerats. Bland annat har domsluten rörande respektive studerat brott för de olika åren jämförts när det gäller andelen huvudbrott, andelen fängelsedomar, andelen dömda ungdomar respektive kvinnor, andelen domar rörande ett enskilt brott osv. Resultatet av undersökningen är att domarna under de olika åren inte uppvisar några väsentliga skillnader i dessa avseenden. Det finns därmed inte någon grund till att befara att de fällande domarna under de två undersökningsåren skulle skilja sig märkbart från domarna de övriga åren inom perioden vad gäller brottslighet och påföljdsval.

2.3.2 Urval till statistiktabeller

Nedan beskrivs de urval av domar som efter standardisering när det gäller antalet brott i domen, brottsform och gärningsmannaskap samt gärningsmannens ålder som ligger till grund för de framställda statistiktabellerna. I beskrivningen anges urvalsstorleken och hur stor andel i procent denna utgör av samtliga avkunnade domar rörande aktuell brottstyp. Redovisningen görs per undersökningsår.

Tabell 1. Beskrivning av de urval av domar rörande våldsbrott som ligger till grund för de framställda statistiktabellerna.

Brottstyp	Urval år 2000 resp. 2005	År 2000		År 2005	
		Antal	Andel	Antal	Andel
Miss-handel	Samtliga domar avseende ett <i>enstaka</i> misshandelsbrott och personer över 18 år. Domar där dagsböter utgör huvudpåföljd och/eller BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	2 117	26 %	2 211	26 %
Grov miss-handel	Samtliga domar avseende grov misshandel som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år. Domar där BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	462	69 %	523	63 %
Grov frids-kränkning	Samtliga domar avseende grov fridskränkning som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år. Domar där BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	6	86 %	97	87 %
Grov kvinnofrids-kränkning	Samtliga domar avseende grov kvinnofridskränkning som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år. Domar där BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	74	100 %	299	100 %
Olaga hot	Samtliga domar avseende ett <i>enstaka</i> hotbrott och personer över 18 år.	458	13 %	491	13 %
Grovt olaga hot	Samtliga domar avseende ett <i>enstaka</i> grovt olaga hot och personer över 18 år.	12	16 %	14	16 %
Rån	Samtliga domar avseende ett <i>enstaka</i> rånbrott och personer över 18 år. Domar där BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	83	11 %	112	12 %
Grovt rån	Samtliga domar avseende grovt rån som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år. Domar där BrB 23 kap har tillämpats ingår ej.	43	48 %	34	47 %

Utöver statistiktabellerna som baseras på ovanstående urval har Åklagarmyndigheten erhållit motsvarande statistik över fällande domar rörande försöksbrott m.m. enligt 23 kap 1–4 §§ BrB för respektive brottstyp, samt viss basstatistik rörande samtliga fällande domar rörande de studerade brotten under hela perioden 2000–2005.

2.4 Beräknade statistikmått m.m.

I statistiken redovisas i huvudsak antals- och andelsberäkningar av de dömda personerna/fällande domarna indelat efter olika redovisningsvariabler, till exempel typ av påföljd, utdömd strafftid, kön, ålder och tidigare belastning. Därutöver redovisas olika läges- och spridningsmått för vissa (numeriska) variabler som medelvärde, standardavvikelse och median samt minimi- och maximivärde.

Ett särskilt mått som beräknas för den utdömda strafftiden är procentandel för "utnyttjad straffskala". Måttet anger i procent hur stor andel av den teoretiska straffskalan för ett visst brott som har utnyttjats i de fällande domarna där huvudpåföljden är fängelse. Även för detta mått anges olika spridningsmått. Exempelvis anger ett medelvärde på 10 procent utnyttjad straffskala för en viss brottstyp att domstolarna dömer ut strafftider som innebär att i genomsnitt 10 procent av straffskalan utnyttjats¹.

I de fall det är tillämpligt har analyser av de observerade frekvenserna för olika grupper i tabellerna, exempelvis kön eller åldersklasser, genomförts. Syftet med analyserna är att undersöka huruvida de skillnader som kan observeras mellan olika grupper är att betrakta som slumpmässiga eller inte. Som analysmetod tillämpas ett så kallat Chi-två test.² Då avsikten med analyserna enbart är att undersöka om det föreligger någon skillnad, inte i vilken riktning denna skillnad går, genomförs dubbelsidiga test. Signifikansnivån är satt till $\alpha = 5\%$.

3. Uttag av mikrodata

Genom registerdata kan enbart vissa faktorer som har påverkan på domstolarnas påföljdsval och straffmätning undersökas. För att få möjlighet till mer ingående analyser av påföljdspraxis i domstolarna har ÅM från Brå begärt listor över uppgifter om domstol, målnummer och beslutsdatum rörande domar som rör brotten misshandel, grov misshandel, olaga hot och grovt olaga hot, rån och grovt rån, samt brotten grov

¹ Exempel på beräkning av utnyttjad straffskala. En person döms till fängelse i ett år för huvudbrottet misshandel som har straffskalan "fängelse i ett till tio år". Således är den utdömda strafftiden = 365 dgr och straffskalans variationsbredd = (3650-365) dgr = 3285 dgr. Procentandelen utnyttjad straffskala beräknas som: utdömd strafftid/straffskalans variationsbredd = (365/3285) = 0,111 = 11,1 %

² I ett Chi-två test jämför man de observerade frekvenserna i en tabell med de förväntade frekvenserna enligt nollhypotesen, d.v.s. hypotesen att inga skillnader föreligger. Testmättet Chi-två ska ge låga värden om skillnaderna är att anse som slumpmässiga. Huruvida signifikanta skillnader föreligger eller ej bestäms med hjälp av ett så kallat kritiskt värde. Om det beräknade värdet på chi-två mättet överstiger det kritiska värdet anses det föreligga en signifikant skillnad. Förutsättningen för att genomföra Chi-två test är att frekvenserna i tabellerna är tillräckligt stora (ingen förväntad frekvens får understiga 1, och högst 20 % av de förväntade frekvenserna får understiga 5). Därmed har Chi-två tester enbart kunnat göras på ett fåtal tabeller.

kvinnofridskränkning och grov fridskränkning. Uppgifterna på listorna har använts till att begära in papperskopior på domarna från domstolarna som underlag till en fördjupad granskning. Av listorna framgår även påföljdsval och strafftid, antalet brott i domen, om 23 kap BrB har tillämpats, samt om tingsrättsdomen har överklagats. I de fall en tingsrättsdom har överklagats framgår även nämnda uppgifter rörande domen eller det slutliga beslutet i hovrätten respektive Högsta domstolen.

3.1 Material och metod

Urvalen som ligger till grund för listorna över domar skiljer sig något från dem som avser den framställda statistiken. Generellt gäller att listorna ska omfatta såväl fullbordade som försöksbrott m.m. Avseende brotten misshandel respektive olaga hot bygger dessutom listorna på obundna slumpmässiga urval om 100 domslut som dragits från respektive årspopulation av domar. Detta har främst gjorts i syfte att reducera volymen domar som ska granskas. Nedan beskrivs de urval som ligger som grund till listorna över domstolsuppgifter. I beskrivningen anges urvalsstorleken respektive undersökningsår.

Tabell 2. Beskrivning av de urval av domar rörande våldsbrott som ligger till grund för begärda listor över domstolsuppgifter.

Brottstyp	Urval år 2000 resp. 2005	Antal	
		År 2000	År 2005
Misshandel	Ett obundet slumpmässigt urval. Urvalen har dragits från årspopulationer av domslut som rör enstaka brott och personer över 18 år, samt där domslut med dagsböter eller rättspsykiatrisk vård som huvudpåföljd har sorterats bort.	100	100
Grov misshandel	Samtliga domar avseende grov misshandel som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år.	514	627
Grov fridskränkning	Samtliga domar avseende grov fridskränkning som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år.	6	97
Grov kvinnofridskränkning	Samtliga domar avseende grov kvinnofridskränkning som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år.	74	299
Olaga hot	Ett obundet slumpmässigt urval. Urvalen har dragits från årspopulationer av domslut som rör enstaka brott och personer över 18 år, samt där domslut med dagsböter eller rättspsykiatrisk vård som huvudpåföljd har sorterats bort.	100	100
Rån	Samtliga domar avseende ett <i>enstaka</i> rånbrott och personer över 18 år.	110	154
Grovt rån	Samtliga domar avseende grovt rån som <i>huvudbrott</i> och personer över 18 år.	67	60

Bilaga 6 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende misshandel

Tabell 1. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000 och 2005. Procent beräknat kolumnvis

Not: Domslut med huvudpåföljden böter (dags- eller penningböter) ingår ej.

Huvudpåföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse	421	19,9	475	21,5
Rättpsykiatrisk vård totalt	15	0,7	13	0,6
<i>Därav</i>				
Rättpsykiatrisk vård	10	0,5	5	0,2
Rättpsykiatrisk vård med utskriftsprövning	5	0,2	8	0,4
Skyddstillsyn totalt	290	13,7	310	14,0
<i>Därav</i>				
Skyddstillsyn	131	6,2	155	7,0
Skyddstillsyn och dagsböter	41	1,9	29	1,3
Skyddstillsyn med behandlingsplan	29	1,4	27	1,2
Skyddstillsyn med behandlingsplan och dagsböter	1	0,0	-	0,0
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	4	0,2	2	0,1
Skyddstillsyn med samhällstjänst	84	4,0	97	4,4
Villkorlig dom totalt	1 305	61,6	1 337	60,5
<i>Därav</i>				
Villkorlig dom	60	2,8	81	3,7
Villkorlig dom med dagsböter	598	28,2	517	23,4
Villkorlig dom med samhällstjänst	647	30,6	739	33,4
Övrigt (förordnanden m.m.)	86	4,1	76	3,4
TOTALT samtliga påföljder	2 117	100,0	2 211	100,0

1. Förordnanden enligt 34 kap. BrB och vård inom socialtjänsten och fri från påföljd/påföljdseftergift.

Tabell 2. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter påföljd och ålder vid avkunnad dom. Åren 2000 och 2005.

Not: Domslut med huvudpåföljden böter (dags- eller penningböter) ingår ej.

År 2000	Huvudpåföljd	Ålder			Total	Medel- ålder	StD ålder
		19-20 år	21-59 år	60- år			
	Fängelse	25	387	9	421	34	11,4
	% (kol)	8,5	21,8	17,3	19,9		
	Skyddstillsyn	57	228	5	290	31	11,2
	% (kol)	19,5	12,9	9,6	13,7		
	Villkorlig dom	187	1 080	38	1 305	32	11,5
	% (kol)	63,8	60,9	73,1	61,6		
	Övrigt1	24	77	-	101	29	11,0
	% (kol)	8,2	4,3	0,0	4,8		
	TOTALT	293	1 772	52	2 117	32	11,0
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0		

År 2005	Huvudpåföljd	Ålder			Total	Medel- ålder	StD ålder
		19-20 år	21-59 år	60- år			
	Fängelse	30	430	15	475	34	11,9
	% (kol)	9,6	23,6	20,0	21,5		
	Skyddstillsyn	56	243	11	310	33	12,4
	% (kol)	17,9	13,3	14,7	14,0		
	Villkorlig dom	206	1 084	47	1 337	33	12,5
	% (kol)	65,8	59,5	62,7	60,5		
	Övrigt1	21	66	2	89	31	11,9
	% (kol)	6,7	3,6	2,7	4,0		
	TOTALT	313	1 823	75	2 211	33	12,4
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0		

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten och fri från påföljd/påföljdseftergift.

År 2000: Chi_sq = 42,98; DF = 6; P-Value = 0,000*** (two-sided)

År 2005: Chi_sq = 36,98; DF = 6; P-Value = 0,000*** (two-sided)

Tabell 3. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter påföljd och kön. Åren 2000 och 2005.

Not: Domslut med huvudpåföljden böter (dags- eller penningböter) ingår ej.

År 2000	Kön			
	Huvudpåföljd	Kvinna	Man	Total
	Fängelse	15	406	421
	% (kol)	10,5	20,6	19,9
	Skyddstillsyn	25	265	290
	% (kol)	17,5	13,4	13,7
	Villkorlig dom	97	1 208	1 305
	% (kol)	67,8	61,2	61,6
	Övrigt ¹	6	95	101
	% (kol)	4,2	4,8	4,8
	TOTALT	143	1 974	2 117
	% (kol)	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	6,8	93,2	100,0

År 2005	Kön			Total
	Huvudpåföljd	Kvinna	Man	
	Fängelse	14	461	475
	% (kol)	7,2	22,9	21,5
	Skyddstillsyn	38	272	310
	% (kol)	19,5	13,5	14,0
	Villkorlig dom	135	1 202	1 337
	% (kol)	69,2	59,6	60,5
	Övrigt ¹	8	81	89
	% (kol)	4,1	4,0	4,0
	TOTALT	195	2 016	2 211
	% (kol)	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	8,8	91,2	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten och fri från påföljd/påföljdseftergift

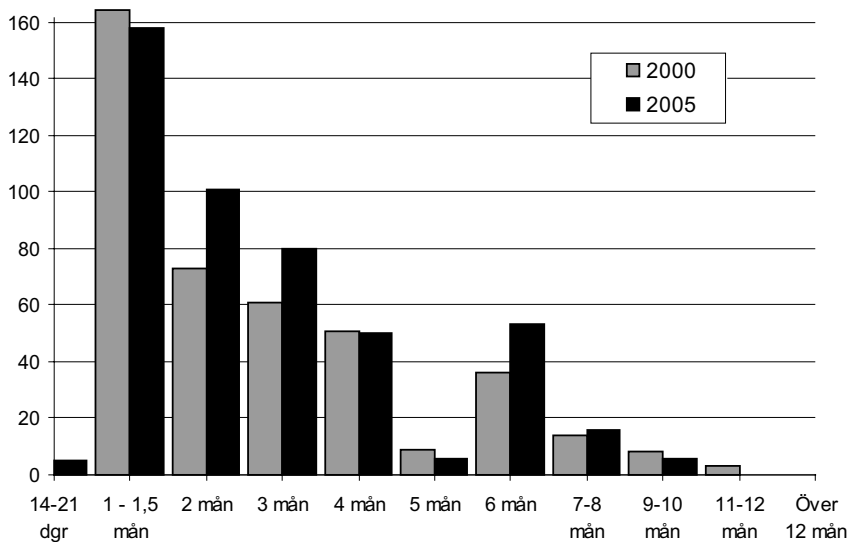
År 2000: Chi_sq = 9,47; DF = 3; P-Value = 0,024 (two-sided)

År 2005: Chi_sq = 27,64; DF = 3; P-Value = 0,000 (two-sided)

Tabell 4. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid vid *huvudpåföljden* fängelse. Åren 2000 och 2005.

Not: Domslut med skyddstillsyn förenat med fängelse ingår ej.

Utdömd strafftid	År 2000		År 2005	
	Antal	%	Antal	%
14 dgr	2	0,5	4	0,8
21 dgr	-	-	1	0,2
1 mån	162	38,5	157	33,1
1 mån 14 dgr	2	0,5	1	0,2
2 mån	73	17,3	101	21,3
3 mån	61	14,5	80	16,8
4 mån	51	12,1	50	10,5
5 mån	9	2,1	6	1,3
6 mån	36	8,6	53	11,2
7-8 mån	14	3,3	16	3,4
9-10 mån	8	1,9	6	1,3
11-12 mån	3	0,7	-	-
Totalt	421	100,0	475	100,0
Medelvärde	2,8	mån	2,8	mån
Medianvärde	2	mån	2	mån
Min-värde	14	dgr	14	dgr
Max-värde	12	mån	10	mån

Figur 1. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (klassindelad). Åren 2000 och 2005.

Tabell 5. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter påföljd och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005. Procent beräknat kolumnvis.

Not: Domslut med huvudpåföljden böter (dags- eller penningböter) ingår ej.

År 2000		Tidigare registrerade domar (5 år)			
	Påföljd	Ingen dom	1 dom	2- domar	Total
	Fängelse	172	120	129	421
	% (kol)	12,8	26,7	39,9	19,9
	Skyddstillsyn	127	78	85	290
	% (kol)	9,4	17,3	26,3	13,7
	Villkorlig dom	1 030	220	55	1 305
	% (kol)	76,6	48,9	17,0	61,6
	Övrigt ¹	15	32	54	101
	% (kol)	1,1	7,1	16,7	4,8
	TOTALT	1 344	450	323	2 117
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

År 2005		Tidigare registrerade domar (5 år)			
		Ingen dom	1 dom	2- domar	Total
	Fängelse	201	133	141	475
	% (kol)	13,5	31,8	46,8	21,5
	Skyddstillsyn	146	90	74	310
	% (kol)	9,8	21,5	24,6	14,0
	Villkorlig dom	1 127	166	44	1 337
	% (kol)	75,5	39,7	14,6	60,5
	Övrigt ¹	18	29	42	89
	% (kol)	1,2	6,9	14,0	4,0
	TOTALT	1 492	418	301	2 211
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten och fri från påföljd/påföljdseftergift.

År 2000: Chi_sq = 474; DF = 6; P-Value = 0,000 (two-sided)

År 2005: Chi_sq = 518; DF = 6; P-Value = 0,000 (two-sided)

Tabell 6. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

Not: Domslut med huvudpåföljden böter (dags- eller penningböter) ingår ej.

År 2000	Tidigare registrerade domar (5 år)				
	Utdömd strafftid	Inga domar	1 dom	2- domar	Total
	-3 mån	122	89	89	300
	% (kol)	70,9	74,2	69,0	71,3
	4-6 mån	35	27	34	96
	% (kol)	20,3	22,5	26,4	22,8
	7- mån	15	4	6	25
	% (kol)	8,7	3,3	4,7	5,9
	Total	172	120	129	421
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	40,9	28,5	30,6	100,0

År 2005	Tidigare registrerade domar (5 år)				
	Utdömd strafftid	Inga domar	1 dom	2- domar	Total
	-3 mån	140	100	104	344
	% (kol)	69,7	75,2	73,8	72,4
	4-6 mån	49	29	31	109
	% (kol)	24,4	21,8	22,0	22,9
	7- mån	12	4	6	22
	% (kol)	6,0	3,0	4,3	4,6
	Total	201	133	141	475
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	42,3	28,0	29,7	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten och fri från påföljd/påföljdseftergift.

År 2000: Chi_sq = 5,385; DF = 4; P-Value = 0,250 (two-sided)

År 2005: Chi_sq = 2,278; DF = 4; P-Value = 0,685 (two-sided)

Tabell 7. Antal fängelsedomslut rörande enstaka misshandelsbrott och personer över 18 år, efter hur stor procentandel av straffskalan som utnyttjats i de utdömda i fängelsestraffet.

Medelvärde, median och variationsvidd (min och max-värde) för procentandelen utnyttjad straffskala. Åren 2000 och 2005.

Utnyttjad straffskala (%)	År	
	2000	2005
Straffminimum (0%)	2	4
	0,5%	0,8%
Över 0 % upp till 25 %	394	449
	93,6%	94,5%
Över 25% upp till 50 %	25	22
	5,9%	4,6%
Över 50 % upp till 75 %	-	-
	0,0%	0,0%
Över 75 % upp till 99 %	-	-
	0,0%	0,0%
Straffmaximum (100 %)	-	-
	0,0%	0,0%
Totalt	421	475
	100,0%	100,0%
Medelvärde, utnyttjad straffskala (%)	10,0%	10,0%
Medianvärde, utnyttjad straffskala (%)	6,5%	6,5%
Min-värde, utnyttjad straffskala (%)	0,0%	0,0%
Max-värde, utnyttjad straffskala (%)	49,0%	41,0%
Domar under straffminimum	-	-

Bilaga 7 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende grov misshandel

Tabell 1. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse	368	79,7	421	80,5
Rättsspsykiatrisk vård totalt	30	6,5	26	5,0
<i>därav</i>				
Rättsspsykiatrisk vård	2	0,4	1	0,2
Rättsspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	28	6,1	24	4,6
Rättsspsykiatrisk vård med skyddstillsyn	-	-	1	0,2
Skyddstillsyn totalt	45	9,7	52	9,9
<i>därav</i>				
Skyddstillsyn	15	3,2	6	1,1
Skyddstillsyn och dagsböter	1	0,2	-	-
Skyddstillsyn med behandlingsplan	10	2,2	22	4,2
Skyddstillsyn med behandlingsplan och dagsböter	1	0,2	-	-
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	10	2,2	12	2,3
Skyddstillsyn med samhällstjänst	8	1,7	12	2,3
Villkorlig dom totalt	14	3,0	17	3,3
<i>därav</i>				
Villkorlig dom och dagsböter	2	0,4	1	0,2
Villkorlig dom med samhällstjänst	11	2,4	16	3,1
Villkorlig dom med samhällstjänst och dagsböter	1	0,2	-	-
Övrigt¹	5	1,1	7	1,3
Totalt	462	100,0	523	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB och vård inom socialtjänsten.

Tabell 2. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter påföljd och ålder vid avkunnad dom. Åren 2000 och 2005.

År 2000	Ålder					Total	Genom- snitt ålder (år)	Stan- dard- avvikelse ålder
Påföljd	19- 20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år			
Fängelse	52	142	87	68	19	368	31,3	10,49
% (kol)	68,4	82,1	79,1	89,5	70,4	79,7		
Skydds- tillsyn	14	14	10	5	2	45	28,6	10,83
% (kol)	18,4	8,1	9,1	6,6	7,4	9,7		
Villkorlig dom	4	7	2	1	-	14	25,3	7,21
% (kol)	5,3	4,0	1,8	1,3	-	3,0		
Övrigt¹	6	10	11	2	6	35	34,4	15,31
% (kol)	7,9	5,8	10,0	2,6	22,2	7,6		
Total	76	173	110	76	27	462	31,1	10,95
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

År 2005	Ålder					Total	Genom- snitt ålder (år)	Stan- dard- avvikelse ålder
Huvud- påföljd	19- 20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år			
Fängelse	67	169	83	68	34	421	31,2	11,49
% (kol)	66,3	84,9	83,8	87,2	73,9	80,5		
Skydds- tillsyn	22	15	7	4	4	52	26,9	11,68
% (kol)	21,8	7,5	7,1	5,1	8,7	9,9		
Villkorlig dom	7	7	2	1	-	17	22,7	6,85
% (kol)	6,9	3,5	2,0	1,3	-	3,3		
Övrigt¹	5	8	7	5	8	33	38,5	16,37
% (kol)	5,0	4,0	7,1	6,4	17,4	6,3		
Total	101	199	99	78	46	523	31,0	12,03
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård och vård inom socialtjänsten

Tabell 3. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter påföljd och kön. Åren 2000 och 2005.

År	Påföljd	Kon		Total
		Kvinna	Man	
2000	Fängelse	16	352	368
	% (kol)	64,0	80,5	79,7
	Skyddstillsyn	6	39	45
	% (kol)	24,0	8,9	9,7
	Villkorlig dom	2	12	14
	% (kol)	8,0	2,7	3,0
	Övrigt ¹	1	34	35
	% (kol)	4,0	7,8	7,6
	Total	25	437	462
	% (kol)	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	5,4	94,6	100,0
2005	Fängelse	23	398	421
	% (kol)	63,9	81,7	80,5
	Skyddstillsyn	7	45	52
	% (kol)	19,4	9,2	9,9
	Villkorlig dom	1	16	17
	% (kol)	2,8	3,3	3,3
	Övrigt ¹	5	28	33
	% (kol)	13,9	5,7	6,3
	Total	36	487	523
	% (kol)	100,0	100,0	100,0
	% (rad)	6,9	93,1	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård och vård inom socialtjänsten

Tabell 4. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Not: Domar med skyddstillsyn förenat med fängelse ingår inte.

Utdömd strafftid under 6 mån	År					
	2000			2005		
	Antal	%	Kum %	Antal	%	Kum %
	1	0,3	0,3	2	0,5	0,5
6 mån	3	0,8	1,1	7	1,7	2,1
7-8 mån	5	1,6	2,7	14	3,3	5,5
9-10 mån	13	3,3	6,0	12	2,9	8,3
11-12 mån ¹	90	24,5	30,4	88	20,9	29,2
13-14 mån	32	8,7	39,1	34	8,1	37,3
15-16 mån	31	8,4	47,6	46	10,9	48,2
17-18 mån	68	18,5	66,0	64	15,2	63,4
19-20 mån	19	5,2	71,2	9	2,1	65,6
21-22 mån	6	1,6	72,8	7	1,7	67,2
23-24 mån ²	45	12,2	85,1	56	13,3	80,5
25-30 mån	19	5,2	90,2	28	6,7	87,2
31-35 mån	2	0,5	90,8	1	0,2	87,4
36-41 mån	12	3,3	94,0	32	7,6	95,0
42-47 mån	8	2,2	96,2	6	1,4	96,4
48-53 mån	10	2,7	98,9	7	1,7	98,1
54-59 mån	3	0,8	99,7	-	-	98,1
60-71 mån	1	0,3	100,0	6	1,4	99,5
72-83 mån	-	-	-	1	0,2	99,8
84-95 mån	-	-	-	-	-	99,8
96-107 mån	-	-	-	-	-	99,8
108-120 mån ³	-	-	-	1	0,2	100,0
Totalt	368	100,0		421	100,0	
Medelvärde	19,3	mån		20,2	mån	
Medianvärde	18	mån		18	mån	
Min-värde	2	mån		4	mån	
Max-värde	60	mån		108	mån	

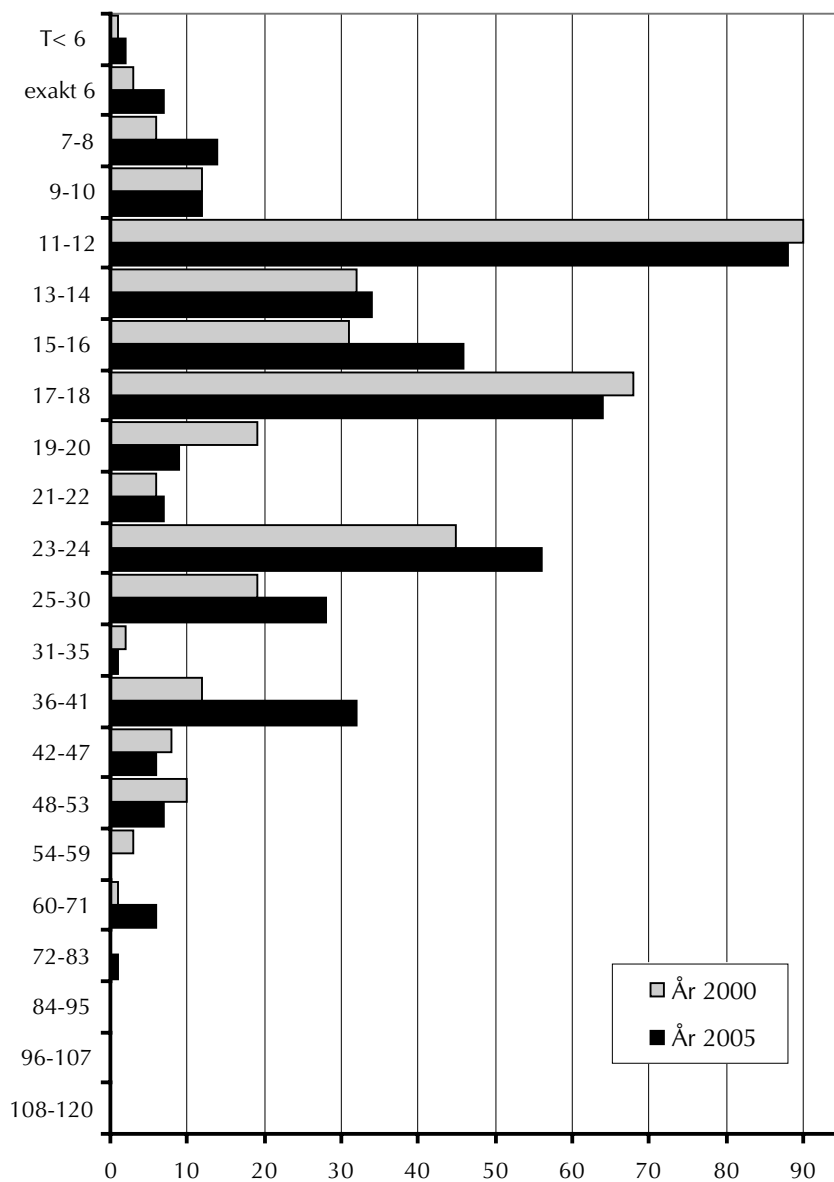
1. En person dömdes till 11 månader år 2005.

2. Ingen person har dömts till 23 månader åren 2000 och 2005.

3. Ingen person har dömts till maxstraffet 120 månader åren 2000 och 2005

Figur 1.
Antal domslut rörande grovt misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Not: Klasserna är olika stora.

Tabell 5. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter påföljd och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

År	Påföljd	Belastning			Total	Genom- snitt tid. domar	Standard- avvikelse tid. domar
		Tidigare registrerade domar (5 år)					
		Ingen dom	1 dom	2- domar			
2000	Fängelse	103	76	189	368	2,0	1,97
	% (kol)	70,1	79,2	86,3	79,7		
	Skyddstillsyn	17	11	17	45	1,4	1,47
	% (kol)	11,6	11,5	7,8	9,7		
	Villkorlig dom	9	3	2	14	0,6	0,94
	% (kol)	6,1	3,1	0,9	3,0		
	Övrigt¹	18	6	11	35	1,0	1,28
	% (kol)	12,2	6,3	5,0	7,6		
	Total	147	96	219	462	1,8	1,89
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0			
2005	Fängelse	130	75	216	421	2,0	2,00
	% (kol)	74,7	71,4	88,5	80,5		
	Skyddstillsyn	16	15	21	52	1,8	1,99
	% (kol)	9,2	14,3	8,6	9,9		
	Villkorlig dom	12	4	1	17	0,4	0,61
	% (kol)	6,9	3,8	0,4	3,3		
	Övrigt¹	16	11	6	33	0,9	1,22
	% (kol)	9,2	10,5	2,5	6,3		
	Total	174	105	244	523	1,9	1,96
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0			

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård och vård inom socialtjänsten

År 2000: Chi_sq = 18,803; DF = 12; P-Value = 0,005 (two-sided)

År 2005: Chi_sq = 30,471; DF = 3; P-Value = 0,000 (two-sided)

Tabell 6. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott och personer över 18 år, efter strafftid och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

Not: Domar med skyddstillsyn förenat med fängelse ingår ej.

År	Strafftid (mån)	Belastning			Total	Medel belastning	StD belastning
		Tidigare registrerade domar (5 år)					
2000	T < 12 mån	5	5	12	22	2,0	1,77
	% (kolumn)	4,9	6,6	6,3	6,0		
	Exakt 12 mån	30	22	38	90	1,6	1,60
	% (kolumn)	29,1	28,9	20,1	24,5		
	13-18 mån	34	26	71	131	2,1	2,09
	% (kolumn)	33,0	34,2	37,6	35,6		
	19-24 mån	20	12	38	70	2,1	2,01
	% (kolumn)	19,4	15,8	20,1	19,0		
	25-30 mån	5	4	10	19	1,8	1,78
	% (kolumn)	4,9	5,3	5,3	5,2		
	31-36 mån	2	6	6	14	1,8	1,53
	% (kolumn)	1,9	7,9	3,2	3,8		
	37- mån	7	1	14	22	2,8	2,75
	% (kolumn)	6,8	1,3	7,4	6,0		
Total	103	76	189	368	2,0	1,97	
% (kolumn)	100,0	100,0	100,0	100,0			
	medel	19,4	18,0	19,8	19,3		
	std	10,3	8,3	9,5	9,5		
	min	2	8	6	2		
	max	60	54	54	60		
2005	T < 12 mån	13	6	16	35	1,5	1,67
	% (kolumn)	10,0	8,0	7,4	8,3		
	Exakt 12 mån	32	22	34	88	1,6	1,73
	% (kolumn)	24,6	29,3	15,7	20,9		
	13-18 mån	53	18	73	144	1,9	2,06
	% (kolumn)	40,8	24,0	33,8	34,2		
	19-24 mån	16	15	41	72	2,2	1,96
	% (kolumn)	12,3	20,0	19,0	17,1		
	25-30 mån	3	4	21	28	2,7	1,89
	% (kolumn)	2,3	5,3	9,7	6,7		
	31-36 mån	7	7	19	33	2,2	2,18
	% (kolumn)	5,4	9,3	8,8	7,8		
	37- mån	6	3	12	21	2,9	2,63
	% (kolumn)	4,6	4,0	5,6	5,0		
Total	130	75	216	421	2,0	2,00	
% (kolumn)	100,0	100,0	100,0	100,0			
	medel	18,0	19,8	21,6	20,2		
	std	9,0	10,4	12,6	11,3		
	min	4	8	5	4		
	mix	48	63	108	108		

År 2000: Chi_sq inte beräknat då 5 celler (23,8%) har ett förväntat värde under 5.

År 2005: Chi_sq = 22,06; DF = 3; P-Value = 0,037 (two-sided)

Tabell 7b. Antal fängelsedomslut rörande grov misshandel som huvudbrott, efter hur stor andel av straffskalan (procent) som utnyttjats i domsluten, åren 2000 och 2005.

Genomsnittlig andel utnyttjad straffskala samt median för samtliga domslut.

	Antal domslut	
	År	
Utnyttjad straffskala i procent (%)	2000	2005
Straffminimum (0%) ¹	112	123
	30,4%	29,2%
Mer än 0 % och upp till 25 %	234	277
	63,6%	65,8%
Mer än 25 % och upp till 50 %	22	19
	6,0%	4,5%
Mer än 50 % och upp till 75 %	-	1
	-	0,2%
Mer än 75 % upp till 99 %	-	1
	-	0,2%
Straffmaximum (100 %)	-	-
Totalt	368	421
	100,00%	100,0 %
Medelvärde	6,9%	7,9%
Medianvärde	5,6%	5,6%
Min-värde	0,0%	0,0%
Max-värde	44,4%	88,9%
<i>Domar under straffminimum</i>	22	35

¹ Inklusive domar med straff under straffminimum.

Bilaga 8 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende grov fridskränkning

Tabell 1. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov fridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter påföljd. År 2005.

År 2005		
Huvudpåföljd	Domslut	
	Antal	% (kol)
Fängelse	73	75,3
Rättsspsykiatrisk vård totalt	1	1,0
<i>Därav</i>		
Rättsspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	1	1,0
Skyddstillsyn totalt	20	20,6
<i>Därav</i>		
Skyddstillsyn	4	4,1
Skyddstillsyn och dagsböter	2	2,1
Skyddstillsyn med behandlingsplan	7	7,2
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	2	2,1
Skyddstillsyn med samhällstjänst	5	5,2
Villkorlig dom totalt	3	3,1
<i>Därav</i>		
Villkorlig dom med samhällstjänst	3	3,1
Total	97	100,0

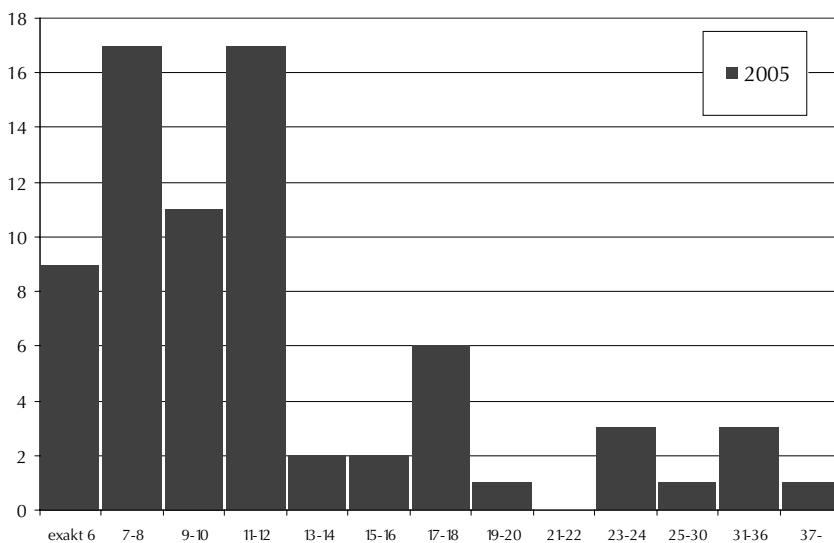
Tabell 2. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter strafftid. År 2005. Statistikmått: Summa och genomsnittlig strafftid, samt första, andra (medianen) och tredje kvartilen.

År 2005	Domslut		
Utdömd strafftid	Antal	% (kol)	Kum %
-6 mån	9	12,3	12,3
7-8 mån	17	23,3	35,6
9-10 mån	11	15,1	50,7
11-12 mån	17	23,3	74,0
13-14 mån	2	2,7	76,7
15-16 mån	2	2,7	79,5
17-18 mån	6	8,2	87,7
19-20 mån	1	1,4	89,0
21-22 mån	-	-	89,0
23-24 mån	3	4,1	93,2
25-30 mån	1	1,4	94,5
31-36 mån	3	4,1	98,6
37- mån	1	1,4	100,0
Totalt	73	100,0	100,0
<i>Summa</i>	947	<i>mån</i>	
<i>Medelvärde</i>	13,0	<i>mån</i>	
<i>Q1 (1:a kvartil)</i>	8	<i>mån</i>	
<i>Q2 (Median)</i>	10	<i>mån</i>	
<i>Q3 (3:e kvartil)</i>	14	<i>mån</i>	

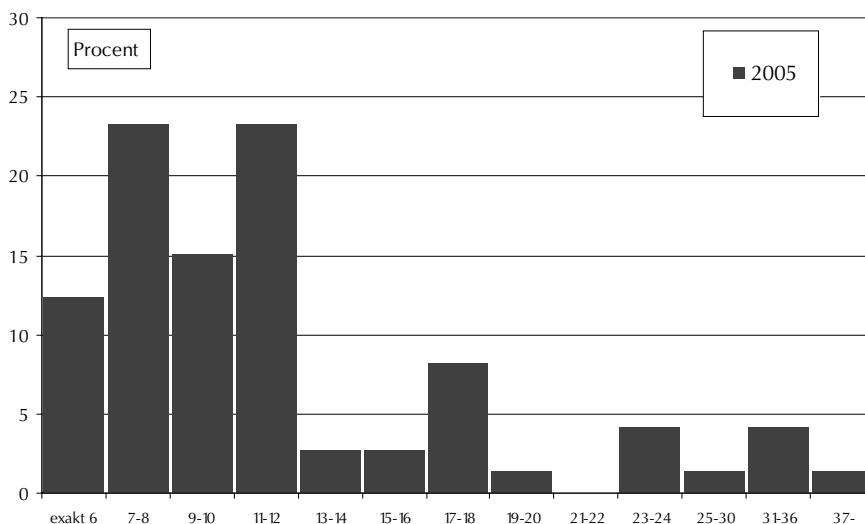
Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse ingår ej.

Figur 1a.

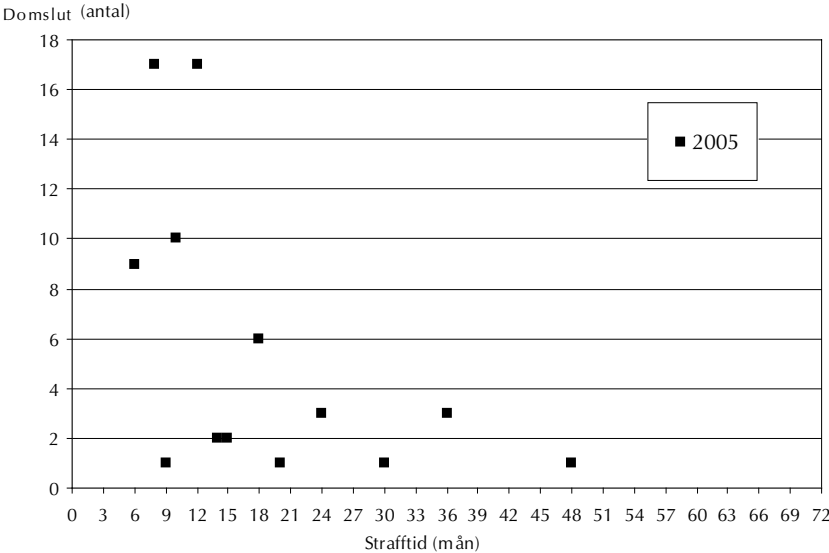
Antal domslut rörande grov fridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid, år 2005.

Figur 1b.

Andel (%) domslut rörande grov fridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid, år 2005.

Antal domslut rörande grovt kvinnofridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid, år 2005.

Tabell 3. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid och ålder vid domens avkunnande. År 2005.

År 2005	Ålder				Total
Utdömd strafftid	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år	
-6 mån	-	1	6	2	9
% (kol)	-	8,3	18,8	12,5	12,3
7-12 mån	9	8	19	9	45
% (kol)	69,2	66,7	59,4	56,3	61,6
13-18 mån	1	3	2	4	10
% (kol)	7,7	25,0	6,3	25,0	13,7
19-24 mån	1	-	2	1	4
% (kol)	7,7	-	6,3	6,3	5,5
25- mån	2	-	3	-	5
% (kol)	15,4	-	9,4	-	6,8
Total	13	12	32	16	73
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse ingår ej.

Tabell 4. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid och kön. År 2005.

År 2005	Kön		Total
Utdömd fängelsestid	Kvinna	Man	
-6 mån	-	9	9
% (kol)	-	13,0	12,3
7-12 mån	3	42	45
% (kol)	75,0	60,9	61,6
13-18 mån	1	9	10
% (kol)	25,0	13,0	13,7
19-24 mån	-	4	4
% (kol)	-	5,8	5,5
25- mån	-	5	5
% (kol)	-	7,2	6,8
Total	4	69	73
% (kol)	100,0	100,0	100,0

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse ingår ej.

Tabell 5. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (mån) och antal tidigare registrerade domar (närmast föregående fem åren). År 2005.

År 2005	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
Utdömd fängelsestid	Ingen dom	1 dom	2- domar	
-6 mån	7	2	-	9
% (kol)	14,0	22,2	-	12,3
7-12 mån	31	6	8	45
% (kol)	62,0	66,7	57,1	61,6
13-18 mån	7	-	3	10
% (kol)	14,0	-	21,4	13,7
19-24 mån	3	-	1	4
% (kol)	6,0	-	7,1	5,5
25- mån	2	1	2	5
% (kol)	4,0	11,1	14,3	6,8
Total	50	9	14	73
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	68,5	12,3	19,2	100,0

Tabell 6. Procentandel utnyttjad straffskala i fängelsedomslut rörande grov fridskränkning och personer över 18 år, år 2005.

Statistikmått: Medelvärde, samt min- och maxvärde för andel (%) utnyttjad straffskala.

Andel (%) utnyttjad straffskala	2005	
	Antal / (%)	Kum (%)
Straffminimum (0%)	9	
	12,3	12,3
Över 0 % upp till 25 %	56	
	76,7	89,0
Över 25% upp till 50 %	7	
	9,6	98,6
Över 50 % upp till 75 %	1	
	1,4	100,0
Över 75 % upp till straffmaximum (100%)	-	
	-	
Totalt	73	
<i>% (kol)</i>	100,0	
<i>Medelvärde, andel (%) utnyttjad straffskala</i>	10,6%	
<i>Min-värde, andel (%) utnyttjad straffskala</i>	0,0%	
<i>Max-värde, andel (%) utnyttjad straffskala</i>	63,6%	
Domar under straffminimum	-	

Bilaga 9 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende grov kvinno- fridskränkning

**Tabell 1. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov kvinno-
fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000
och 2005.**

Huvudpåföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
Fängelse	70	94,6	255	85,3
Rättsspsykiatrisk vård totalt	1	1,4	3	1,0
<i>Därav</i>				
Rättsspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	1	1,4	3	1,0
Skyddstillsyn totalt	3	4,1	34	11,4
<i>Därav</i>				
Skyddstillsyn	1	1,4	4	1,3
Skyddstillsyn med behandlingsplan	2	2,7	25	8,4
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	-	-	1	0,3
Skyddstillsyn med samhällstjänst	-	-	4	1,3
Villkorlig dom totalt	-	-	4	1,3
<i>Därav</i>				
Villkorlig dom med samhällstjänst	-	-	4	1,3
Övrigt¹	-	-	3	1,0
TOTALT samtliga påföljder	74	100,0	299	100,0

¹ Förordnande om fängelse.

**Tabell 2. Antal och procentandel fällande domslut rörande grov kvinno-
fridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter fängelsestid (mån).
Åren 2000 och 2005.**

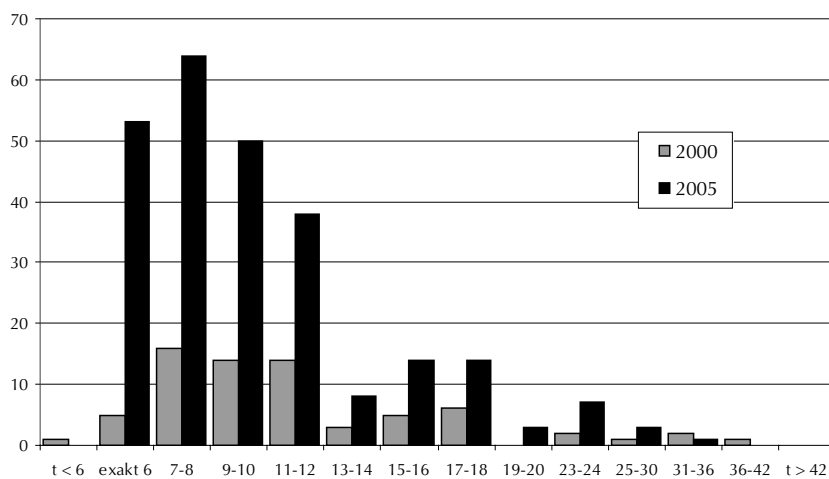
Statistikmått: Summa och genomsnittlig strafftid, samt första, andra och tredje kvartilen.

	År					
	2000			2005		
Utdömd strafftid	Antal	% (kol)	Kum %	Antal	% (kol)	Kum %
t < 6 mån	1	1,4	1,4	-	0,0	0,0
exakt 6 mån	5	7,1	8,6	53	20,8	20,8
7-8 mån	16	22,9	31,4	64	25,1	45,9
9-10 mån	14	20,0	51,4	50	19,6	65,5
11-12 mån	14	20,0	71,4	38	14,9	80,4
13-14 mån	3	4,3	75,7	8	3,1	83,5
15-16 mån	5	7,1	82,9	14	5,5	89,0
17-18 mån	6	8,6	91,4	14	5,5	94,5
19-20 mån	-	0,0	91,4	3	1,2	95,7
21-22 mån	-	-	91,4	-	-	95,7
23-24 mån	2	2,9	94,3	7	2,7	98,4
25-30 mån	1	1,4	95,7	3	1,2	99,6
31-36 mån	2	2,9	98,6	1	0,4	100,0
36-42 mån	1	1,4	100,0	-	0,0	
t > 42 mån	-	0,0		-	0,0	
Totalt	70	100,0		255	100,0	100,0
Summa	881	mån		2 700	mån	
Medelvärde	12,6	mån		10,6	mån	
Q1 (1:a kvartil)	8	mån		8	mån	
Q2 (Median)	10	mån		10	mån	
Q3 (3:e kvartil)	14	mån		12	mån	

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse eller förordnande om fängelse ingår ej .

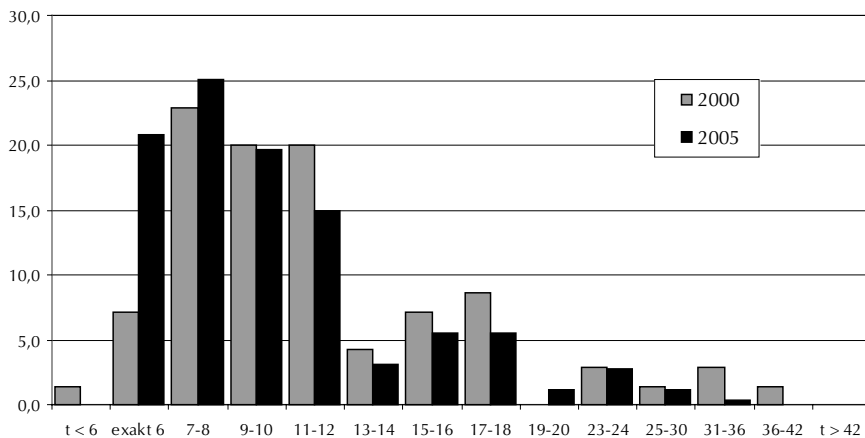
Figur 1a.

Antal domslut rörande grov kvinnofridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Figur 1b.

Andel (%) domslut rörande grovt kvinnofridskränkning som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Procent

Tabell 3a. Antal fällande domslut rörande grovt kvinnofridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter fängelsestid (mån) och ålder vid domens avkunnande. Åren 2000 och 2005.

År 2000						
Utdömd strafftid	Ålder					Total
	19-20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år	
Högst 6 mån	1	1	2	2	-	6
% (kol)	50,0	7,1	7,4	9,5	-	8,6
Över 6, högst 12 mån	1	7	18	13	5	44
% (kol)	50,0	50,0	66,7	61,9	83,3	62,9
Över 12, högst 18 mån	-	4	7	2	1	14
% (kol)	-	28,6	25,9	9,5	16,7	20,0
Över 18 mån	-	2	-	4	-	6
% (kol)	-	14,3	-	19,0	-	8,6
Total	2	14	27	21	6	70
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

År 2005						
Utdömd strafftid	Ålder					Total
	19-20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år	
Högst 6 mån	1	11	12	21	8	53
% (kol)	25,0	22,0	14,8	26,9	19,0	20,8
Över 6, högst 12 mån	2	29	48	43	30	152
% (kol)	50,0	58,0	59,3	55,1	71,4	59,6
Över 12, högst 18 mån	1	7	15	10	3	36
% (kol)	25,0	14,0	18,5	12,8	7,1	14,1
Över 18 mån	-	3	6	4	1	14
% (kol)	-	6,0	7,4	5,1	2,4	5,5
Total	4	50	81	78	42	255
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse eller förordnande om fängelse ingår ej.

Tabell 4. Antal fällande domslut rörande grov kvinnofridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (mån) och antal registrerade domar (5 år). Åren 2000 och 2005.

År 2000				
Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Totalt
	Ingen dom	1 dom	2- domar	
Högst 6 mån	2	-	4	6
% (kol)	6,7	-	18,2	8,6
Över 6, högst 12 mån	15	15	14	44
% (kol)	50,0	83,3	63,6	62,9
Över 12, högst 18 mån	11	2	1	14
% (kol)	36,7	11,1	4,5	20,0
Över 18 mån	2	1	3	6
% (kol)	6,7	5,6	13,6	8,6
Total	30	18	22	70
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	42,9	25,7	31,4	100,0

År 2005				
Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Totalt
	Ingen dom	1 dom	2- domar	
Högst 6 mån	35	5	13	53
% (kol)	27,1	9,3	18,1	20,8
Över 6, högst 12 mån	78	38	36	152
% (kol)	60,5	70,4	50,0	59,6
Över 12, högst 18 mån	12	7	17	36
% (kol)	9,3	13,0	23,6	14,1
Över 18 mån	4	4	6	14
% (kol)	3,1	7,4	8,3	5,5
Total	129	54	72	255
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	50,6	21,2	28,2	100,0

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse eller förordnande om fängelse ingår ej.

**Tabell 5b. Procentandel utnyttjad straffskala i fängelsedomslut rörande grov kvinnofridskränkning (huvudbrott) och personer över 18 år.
Åren 2000 och 2005.**

Not: Domar under straffminimum räknas som 0 % utnyttjad straffskala.

	År			
	2000		2005	
Procentandel utnyttjad straffskala	Antal (%)	Kum (%)	Antal (%)	Kum (%)
Straffminimum (0 %)	6		53	
	8,6	8,6	20,8	20,8
Över 0 % upp till 25 %	58		191	
	82,9	91,4	74,9	95,7
Över 25 % upp till 50 %	5		11	
	7,1	98,6	4,3	100,0
Över 50 % upp till 75 %	1		-	
	1,4	100,0	-	.
Över 75 % upp till 99 %	-		-	
	-	.	-	.
Straffmaximum (100 %)	-		-	
Totalt	70		255	
(%)	100,0		100,0	
Medelvärde: Andel (%) utnyttjad straffskala	10,0%		7,0%	
Min-värde: Andel (%) utnyttjad straffskala	0,0%		0,0%	
Max-värde: Andel (%) utnyttjad straffskala	54,6%		45,5%	

Not: Domar avseende skyddstillsyn med fängelse eller förordnande om fängelse ingår ej.

Bilaga 10 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende olaga hot och grovt olaga hot

Tabell 1a. Antal domslut rörande enstaka hotbrott av normalgraden² och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
Fängelse	40	8,7	56	11,4
Rättsspsykiatrisk vård totalt	8	1,7	2	0,4
<i>Därav</i>				
Rättsspsykiatrisk vård	5	1,1	1	0,2
Rättsspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	3	0,7	1	0,2
Skyddstillsyn totalt	54	11,8	53	10,8
<i>Därav</i>				
Skyddstillsyn	40	8,7	46	9,4
Skyddstillsyn och dagsböter	6	1,3	1	0,2
Skyddstillsyn med behandlingsplan	1	0,2	2	0,4
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	2	0,4	-	-
Skyddstillsyn med samhällstjänst	5	1,1	4	0,8
Villkorlig dom totalt	90	19,7	136	27,7
<i>Därav</i>				
Villkorlig dom	10	2,2	8	1,6
Villkorlig dom med dagsböter	65	14,2	108	22,0
Villkorlig dom med samhällstjänst	15	3,3	20	4,1
Dagsböter	244	53,3	221	45,0
Övrigt¹	22	4,8	23	4,7
Total	458	100,0	491	100,0

¹ Förordanden enligt 34 kap. BrB, vård inom socialtjänsten, penningböter och påföljds-eftergift.

² Normalgraden avser brott enligt 4 kap 5 § brottsbalken, där inget eller första stycket är angivet.

Tabell 2. Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter påföljd och ålder vid avkunnad dom. Åren 2000 och 2005.

År 2000						
Påföljd	Ålder					Total
	19-20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år	
Fängelse	2	8	12	11	7	40
% (kol)	6,5	7,7	9,4	11,3	7,1	8,7
Skyddstillsyn	4	11	10	13	10	48
% (kol)	12,9	10,6	7,8	13,4	10,2	10,5
Villkorlig dom	6	15	29	23	23	96
% (kol)	19,4	14,4	22,7	23,7	23,5	21,0
Dagsböter	15	63	67	43	56	244
% (kol)	48,4	60,6	52,3	44,3	57,1	53,3
Övrigt¹	4	7	10	7	2	30
% (kol)	12,9	6,7	7,8	7,2	2,0	6,6
Total	31	104	128	97	98	458
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	6,8	22,7	27,9	21,2	21,4	100,0

År 2005						
Påföljd	Ålder					Total
	19-20 år	21-29 år	30-39 år	40-49 år	50- år	
Fängelse	1	13	18	13	11	56
% (kol)	2,8	14,3	15,5	10,8	8,6	11,4
Skyddstillsyn	5	9	14	14	10	52
% (kol)	13,9	9,9	12,1	11,7	7,8	10,6
Villkorlig dom	6	26	27	34	44	137
% (kol)	16,7	28,6	23,3	28,3	34,4	27,9
Dagsböter	21	34	52	54	60	221
% (kol)	58,3	37,4	44,8	45,0	46,9	45,0
Övrigt¹	3	9	5	5	3	25
% (kol)	8,3	9,9	4,3	4,2	2,3	5,1
Total	36	91	116	120	128	491
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	7,3	18,5	23,6	24,4	26,1	100,0

2000: Chi_sq = 14,5; DF = 16; P-Value = 0,562 (two-tail) n.s.

2005: Chi_sq = 21,6; DF = 16; P-Value = 0,156 (two-tail) n.s.

¹ Förordanden enl. 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten m.m.

Tabell 3. Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter påföljd och kön. Åren 2000 och 2005.

År 2000			
Påföljd	Kön		Total
	Kvinna	Man	
Fängelse	-	40	40
% (kol)	-	9,3	8,7
Skyddstillsyn	2	46	48
% (kol)	6,7	10,7	10,5
Villkorlig dom	8	88	96
% (kol)	26,7	20,6	21,0
Dagsböter	18	226	244
% (kol)	60,0	52,8	53,3
Övrigt¹	2	28	30
% (kol)	6,7	6,5	6,6
Total	30	428	458
% (kol)	100,0	100,0	100,0
% (rad)	6,6	93,4	100,0

År 2005			
Påföljd	Kön		Total
	Kvinna	Man	
Fängelse	1	55	56
% (kol)	2,1	12,4	11,4
Skyddstillsyn	8	44	52
% (kol)	17,0	9,9	10,6
Villkorlig dom	16	121	137
% (kol)	34,0	27,3	27,9
Dagsböter	19	202	221
% (kol)	40,4	45,5	45,0
Övrigt¹	3	22	25
% (kol)	6,4	5,0	5,1
Total	47	444	491
% (kol)	100,0	100,0	100,0
% (rad)	9,6	90,4	100,0

2000: 3 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,97

2005: Chi_sq = 7,07; DF = 4; P-Value= 0,132 (two-tail) n.s.

¹ Förordanden enl. 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten m.m.

Tabell 4. Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter påföljd och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

År 2000				
Påföljd	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
	Inga domar	1 dom	2-5 domar	
Fängelse	10	11	19	40
% (kol)	3,6	12,8	20,9	8,7
Skyddstillsyn	23	11	14	48
% (kol)	8,2	12,8	15,4	10,5
Villkorlig dom	74	15	7	96
% (kol)	26,3	17,4	7,7	21,0
Dagsböter	168	43	33	244
% (kol)	59,8	50,0	36,3	53,3
Övrigt¹	6	6	18	30
% (kol)	2,1	7,0	19,8	6,6
Total	281	86	91	458
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

År 2005				
Påföljd	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
	Inga domar	1 dom	2-5 domar	
Fängelse	12	18	26	56
% (kol)	4,1	16,7	29,5	11,4
Skyddstillsyn	28	11	13	52
% (kol)	9,5	10,2	14,8	10,6
Villkorlig dom	110	20	7	137
% (kol)	37,3	18,5	8,0	27,9
Dagsböter	143	55	23	221
% (kol)	48,5	50,9	26,1	45,0
Övrigt¹	2	4	19	25
% (kol)	0,7	3,7	21,6	5,1
Total	295	108	88	491
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

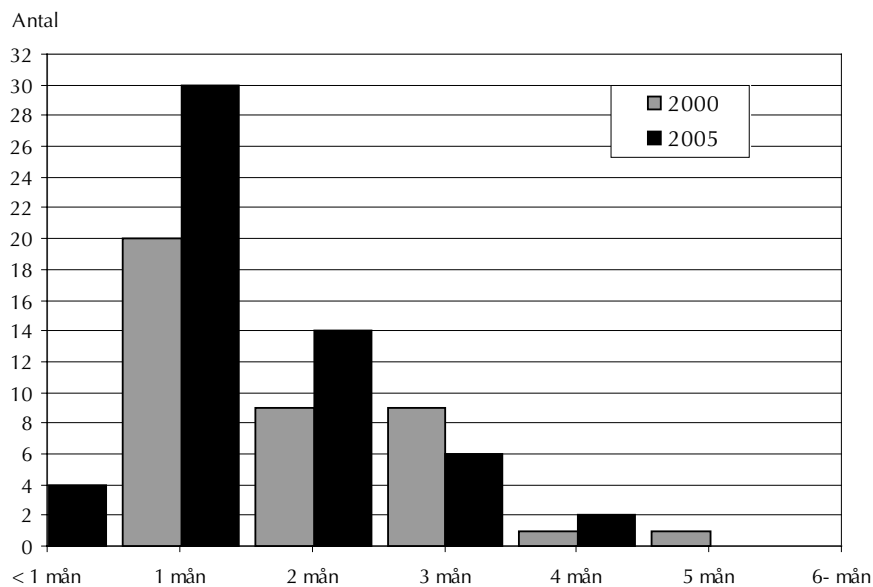
2000: Chi_sq = 81,6 ; DF = 8; P-Value = 0,000 (two-tail).

2005: Chi_sq = 136,4; DF = 8; P-Value = 0,000 (two-tail).

¹ Förordanden enl. 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård, vård inom socialtjänsten m.m.

Figur 1a.

Antal domslut rörande enskilda hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Tabell 5. Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid vid *huvudpåföljden* fängelse. Åren 2000 och 2005.

Utdömd strafftid	År			
	2000		2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
14 dgr	2	5,0	4	7,1
21 dgr	1	2,5	-	-
1 mån	17	42,5	30	53,6
2 mån	9	22,5	14	25,0
3 mån	9	22,5	6	10,7
4 mån	1	2,5	2	3,6
5 mån	1	2,5	-	-
6- mån	-	-	-	-
Totalt	40	100,0	56	100,0
<i>Medelvärde</i>	1,8	<i>mån</i>	1,5	<i>mån</i>
<i>Median</i>	1,5	<i>mån</i>	1	<i>mån</i>
<i>Min-värde</i>	14	<i>dgr</i>	14	<i>dgr</i>
<i>Max-värde</i>	5	<i>mån</i>	4	<i>mån</i>

Tabell 6a. Antal domslut rörande enskilda hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (huvudpåföljd fängelse) och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

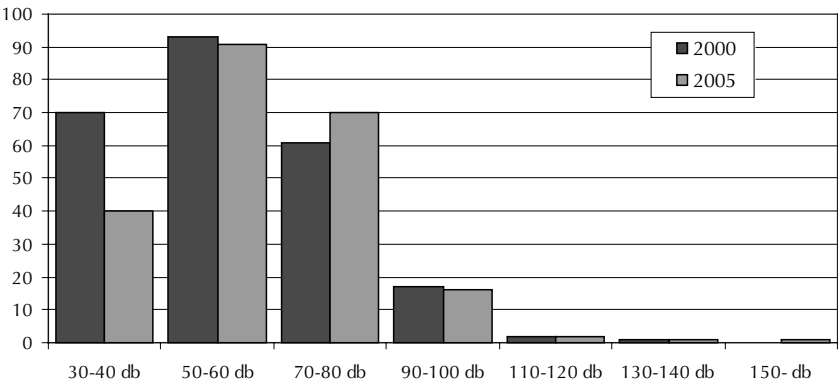
År 2000				
Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
	<i>Ingen dom</i>	<i>1 dom</i>	<i>2- domar</i>	
-1 mån	6	6	8	20
% (kol)	60,0	54,5	42,1	50,0
2-3 mån	4	5	9	18
% (kol)	40,0	45,5	47,4	45,0
4- mån	-	-	2	2
% (kol)	-	-	10,5	5,0
Total	10	11	19	40
%	100,0	100,0	100,0	100,0

År 2005				
Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
	<i>Ingen dom</i>	<i>1 dom</i>	<i>2- domar</i>	
-1 mån	7	12	15	34
% (kol)	58,3	66,7	57,7	7,1
2-3 mån	4	6	10	20
% (kol)	33,3	33,3	38,5	25,0
4- mån	1	-	1	2
% (kol)	8,3	-	3,8	3,6
Total	12	18	26	56
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 7. Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter antal dagsböter (huvudpåföljd dagsböter). Åren 2000 och 2005.

Antal dagsböter	År			
	2000		2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
30-35 db	22	9,0	13	5,9
40 db	48	19,7	27	12,2
50 db	42	17,2	45	20,4
60 db	51	20,9	46	20,8
70-75 db	19	7,8	22	10,0
80 db	42	17,2	48	21,7
90-100 db	17	7,0	16	7,2
110-120 db	2	0,8	2	0,9
130-140 db	1	0,4	1	0,5
150- db	-	-	1	0,5
	244	100,0	221	100,0
Medelvärde	59,3	db	63,4	db
Medianvärde	60	db	60	db
Min-värde	30	db	30	db
Max-värde	140	db	150	db

Figur 2a.
Antal domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och personer över 18 år, efter antalet utdömda dagsböter. Åren 2000 och 2005.

Tabell 8. Procentandel utnyttjad straffskala i domslut rörande enstaka hotbrott (normalgraden) och huvudpåföljden fängelse. Åren 2000 och 2005.

Utnyttjad straffskala (%)	År	
	2000	2005
Straffminimum (0%)	2	4
	4,8%	7,1%
Över 0 % upp till 25 %	38	50
	90,5%	89,3%
Över 25 % upp till 50 %	2	2
	4,8%	3,6%
Över 50 % upp till 75 %	-	-
	-	-
Över 75 % upp till 99 %	-	-
	-	-
Straffmaximum (100 %)	-	-
Totalt	42	56
	100,0%	100,0%
<i>Medelvärde, utnyttjad straffskala (%)</i>	11,8%	9,3%
<i>Medianvärde, utnyttjad straffskala (%)</i>	9,0%	4,7%
<i>Min-värde, utnyttjad straffskala (%)</i>	0,0%	0,0%
<i>Max-värde, utnyttjad straffskala (%)</i>	39,0%	31,0%

Tabell 9. Antal domslut rörande ett enstaka grovt hotbrott och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Huvudpåföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
Fängelse	9	75,0	8	57,1
Rättsspsykiatrisk vård totalt	2	16,7	1	7,1
Därav				
Rättsspsykiatrisk vård	1	8,3	-	-
Rättsspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	1	8,3	1	7,1
Skyddstillsyn totalt	1	8,3	4	28,6
Därav				
Skyddstillsyn	1	8,3	2	14,3
Skyddstillsyn med samhällstjänst	-	-	2	14,3
Villkorlig dom totalt	-	-	1	7,1
Därav				
Villkorlig dom med samhällstjänst	-	-	1	7,1
Total	12	100,0	14	100,0

Not: Grova brott har definierats som brott där huvudbrottslagrummet är BrB 4 kap 5§
andra stycket

Tabell 10. Antal domslut rörande ett enstaka grovt hotbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid vid påföljden fängelse. Åren 2000 och 2005.

Utdömd strafftid	År 2000		År 2005	
	Antal	% (kol)	Antal	% (kol)
-6 mån	5	55,6	2	25,0
7-8 mån	2	22,2	2	25,0
9-10 mån	-	-	2	25,0
11-12 mån	1	11,1	2	25,0
13- mån	1	11,1	-	-
Totalt	9	100,0	8	100,0

Bilaga 11 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende rån

Tabell 1. Antal domslut rörande enstaka rånbrott och personer över 18 år, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse	61	73,5	87	77,7
Rättspsykiatrisk vård totalt	-	-	3	2,7
<i>därav</i>				
Rättspsykiatrisk vård	-	-	2	1,8
Rättspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	-	-	1	0,9
Skyddstillsyn totalt	16	19,3	19	17,0
<i>därav</i>				
Skyddstillsyn	-	-	4	3,6
Skyddstillsyn och dagsböter	1	1,2	-	-
Skyddstillsyn med behandlingsplan	1	1,2	2	1,8
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	8	9,6	10	8,9
Skyddstillsyn med samhällstjänst	6	7,2	3	2,7
Villkorlig dom med samhällstjänst	2	2,4	-	-
Övrigt ¹	4	4,8	3	2,7
TOTALT samtliga påföljder	83	100,0	112	100,0

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB och vård inom socialtjänsten.

2. Domslut där BRB 23 kap tillämpats ingår inte.

Tabell 2. Antal domslut rörande enstaka rånbrott och personer över 18 år, efter påföljd och ålder vid avkunnad dom. Åren 2000 och 2005.

År 2000	Påföljd	Ålder			Total
		19-20 år	21-29 år	30- år	
	Fängelse	8	34	19	61
	% (kol)	40	81	90	73
	Skyddstillsyn	9	5	2	16
	% (kol)	45	12	10	19
	Villkorlig dom	1	1	-	2
	% (kol)	5	2	-	2
	Övrigt ¹	2	2	-	4
	% (kol)	10	5	-	5
	Total	20	42	21	83
	% (kol)	100	100	100	100

År 2005	Påföljd	Ålder			Total
		19-20 år	21-29 år	30- år	
	Fängelse	14	56	17	87
	% (kol)	47	92	81	78
	Skyddstillsyn	13	4	2	19
	% (kol)	43	7	10	17
	Villkorlig dom	-	-	-	-
	% (kol)	-	-	-	-
	Övrigt ¹	3	1	2	6
	% (kol)	10	2	10	5
	Total	30	61	21	112
	% (kol)	100	100	100	100

1. Förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård och vård inom socialtjänsten.

Tabell 4. Antal domslut rörande enstaka rånbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid vid huvudpåföljden fängelse. Åren 2000 och 2005.

Utdömd strafftid	År					
	2000			2005		
	Antal	%	Kum %	Antal	%	Kum %
6 mån	2	3,3	3,3	1	1,1	1,1
7-8 mån	3	4,9	8,2	1	1,1	2,3
9-10 mån	2	3,3	11,5	2	2,3	4,6
11-12 mån¹	11	18,0	29,5	16	18,4	23,0
13-14 mån	4	6,6	36,1	6	6,9	29,9
15-16 mån	3	4,9	41,0	7	8,0	37,9
17-18 mån	9	14,8	55,7	16	18,4	56,3
19-20 mån	2	3,3	59,0	1	1,1	57,5
21-22 mån	3	4,9	63,9	-	-	57,5
23-24 mån²	10	16,4	80,3	14	16,1	73,6
25-30 mån	4	6,6	86,9	3	3,4	77,0
31-36 mån	6	9,8	86,9	11	12,6	89,7
37-42 mån	1	1,6	98,4	3	3,4	93,1
43-48 mån	1	1,6	100,0	5	5,7	98,9
49-54 mån	-	-	-	-	-	98,9
55-60 mån	-	-	-	-	-	98,9
61-66 mån	-	-	-	-	-	98,9
67-72 mån³	-	-	-	1	1,1	100,0
Totalt	61	100,0	100,0	87	100,0	100,0
Medelvärde	20,0	mån		22,8	mån	
Median	18	mån		18	mån	
Min-värde	6	mån		6	mån	
Max-värde	48	mån		72	mån	
Summa strafftid	1 217	mån		1 980	mån	

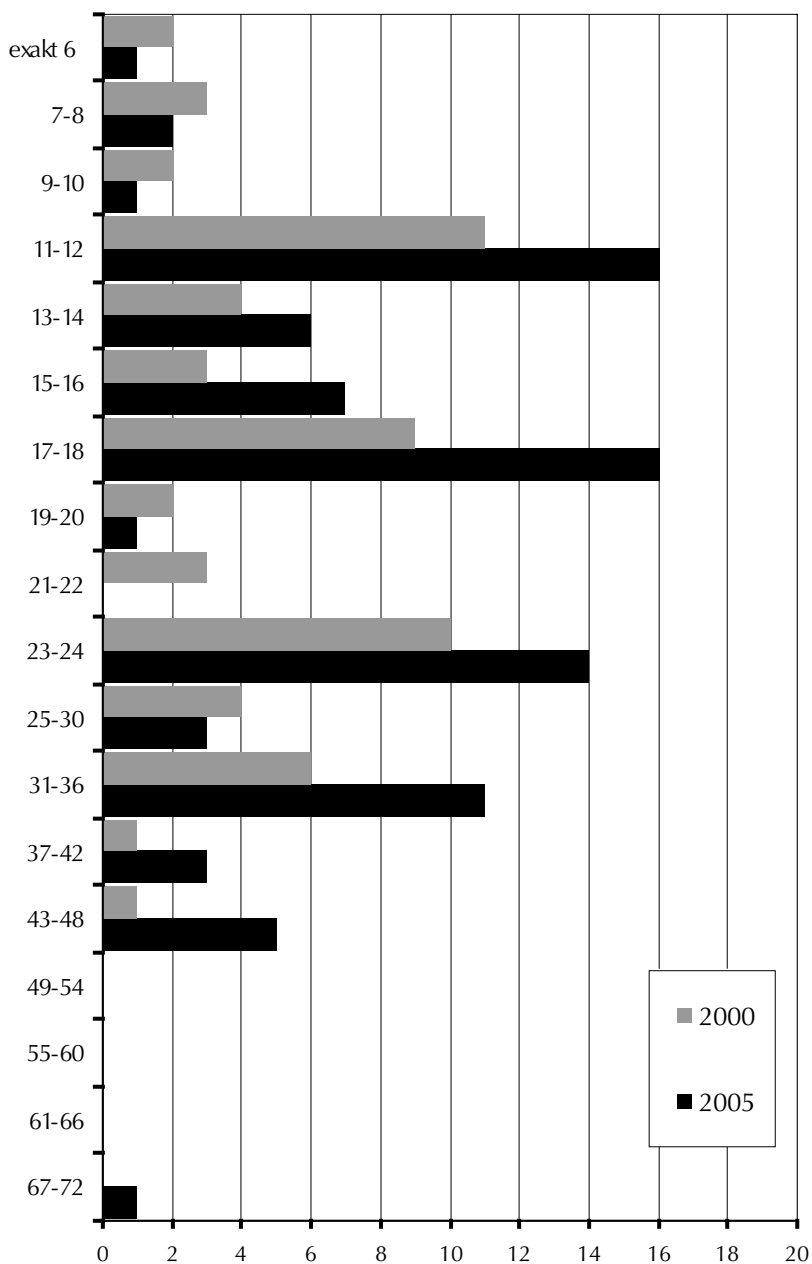
¹ Ingen person dömdes till 11 månaders fängelse åren 2000 och 2005.

² Ingen person dömdes till 23 månaders fängelse åren 2000 och 2005.

³ En person dömdes till straffmaximum 72 månaders fängelse år 2005.

Figur 1. Antal domslut rörande enskilda rånbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid. Åren 2000 och 2005.

Not: Olika klassbredd.

Tabell 5. Antal domslut rörande enstaka rånbrott och personer över 18 år, efter påföljd och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

År 2000	Påföljd	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
		Ingen dom	1 dom	2- domar	
	Fängelse	20	11	30	61
	% (kol)	71,4	73,3	75,0	73,5
	Skyddstillsyn	7	4	5	16
	% (kol)	25,0	26,7	12,5	19,3
	Övrigt ¹	1	-	5	6
	% (kol)	3,6	-	12,5	7,2
	Total	28	15	40	83
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
År 2005	Påföljd	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
		Ingen dom	1 dom	2- domar	
	Fängelse	21	17	49	87
	% (kol)	63,6	77,3	86,0	77,7
	Skyddstillsyn	10	3	6	19
	% (kol)	30,3	13,6	10,5	17,0
	Övrigt ¹	2	2	2	6
	% (kol)	6,1	9,1	3,5	5,4
	Total	33	22	57	112
	% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0

1. Villkorlig dom, förordanden enligt 34 kap. BrB, rättspsykiatrisk vård och vård inom socialtjänsten.

Tabell 6. Antal domslut rörande enstaka rånbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid och belastning (5 år). Åren 2000 och 2005.

År 2000	Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
		Inga domar	1 dom	2- domar	
	-12 mån	2	2	14	18
	% (kol)	10,0	18,2	46,7	29,5
	13-24 mån	14	6	11	31
	% (kol)	70,0	54,5	36,7	50,8
	25-36 mån	4	2	4	10
	% (kol)	20,0	18,2	13,3	16,4
	37- mån	-	1	1	2
	% (kol)	-	9,1	3,3	3,3
	Total	20	11	30	61
	%	100,0	100,0	100,0	100,0
År 2005	Utdömd strafftid	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
		Inga domar	1 dom	2- domar	
	-12 mån	3	6	11	20
	% (kol)	14,3	35,3	22,4	23,0
	13-24 mån	10	6	28	44
	% (kol)	47,6	35,3	57,1	50,6
	25-36 mån	4	3	7	14
	% (kol)	19,0	17,6	14,3	16,1
	37- mån	4	2	3	9
	% (kol)	19,0	11,8	6,1	10,3
	Total	21	17	49	87
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 7a. Antal domslut med huvudpåföljd fängelse, efter utnyttjad straffskala (uttryckt i procent), samt medelvärde, median och variationsvidd (min-max) utnyttjad straffskala. Åren 2000 och 2005.

Not: Domar under straffminimum räknas som 0 % utnyttjad straffskala.

Utnyttjad straffskala (%)	År/antal domslut	
	2000	2005
Straffminimum (0%)	18	20
	30%	23%
Över 0 % upp till 25 %	31	44
	51%	51%
Över 25% upp till 50 %	11	14
	18%	16%
Över 50 % upp till 75 %	1	8
	2%	9%
Över 75 % upp till 99 %	-	-
	-	-
Straffmaximum (100 %)	-	1
	-	1%
Totalt	61	87
	100%	100%
<i>Medelvärde utnyttjad straffskala (%)</i>	14,1%	18,2%
<i>Medianvärde utnyttjad straffskala (%)</i>	10,0%	10,0%
<i>Min-värde utnyttjad straffskala (%)</i>	0,0%	0,0%
<i>Max-värde utnyttjad straffskala (%)</i>	60,0%	100,0%
Domar under straffminimum	7	4

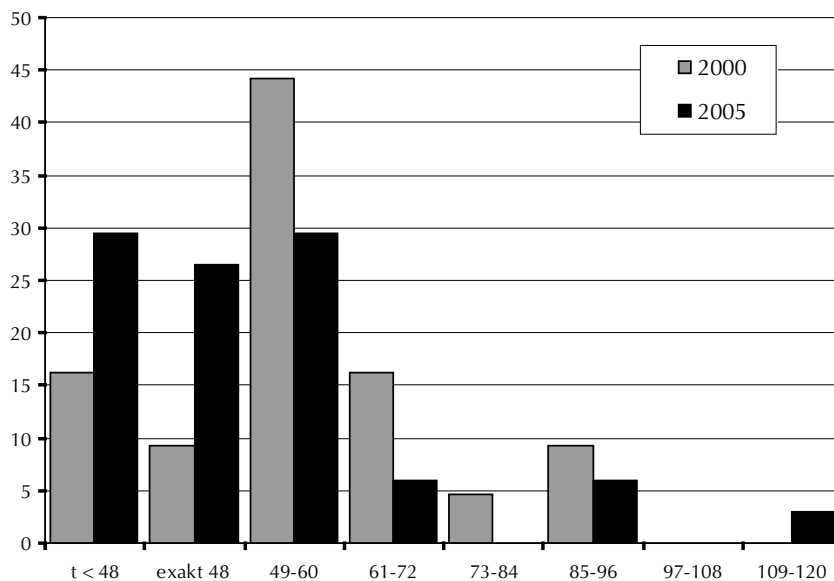
Bilaga 12 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende grovt rån

Tabell 1. Antal fällande domslut rörande grovt rån som huvudpåföljd och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (månader). Åren 2000 och 2005. Statistikmått: Genomsnittlig strafftid och median.

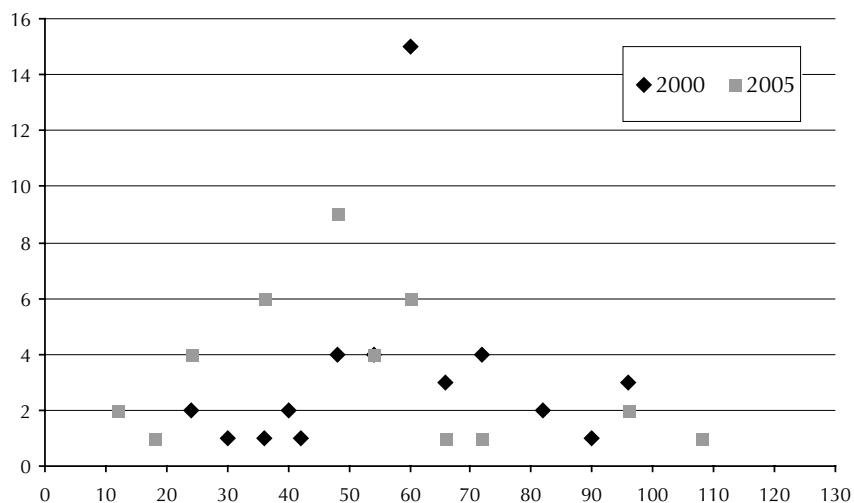
Not: Domar där 23 kap BrB tillämpats ingår ej.

Huvudpåföljd	År	
	2000	2005
Fängelse totalt	43	34
% (kol)	100,0 %	100,00%
Utdömd strafftid		
Under 48 mån	7	10
% (kol)	16,3	29,4
Exakt 48 mån	4	9
% (kol)	9,3	26,5
49-60 mån	19	10
% (kol)	44,2	29,4
61-72 mån	7	2
% (kol)	16,3	5,9
73-84 mån	2	-
% (kol)	4,7	-
85-96 mån	4	2
% (kol)	9,3	5,9
97-108 mån	-	1
% (kol)	-	2,9
109-120 mån	-	-
% (kol)	-	-
Totalt	43	34
	100,0%	100,0%
Statistikmått		
Medelvärde (mån)	59,9	49,8
Median (mån)	60	48

Figur 1. Andel (%) domslut rörande grovt rån som huvudbrott och personer över 18 år, efter strafftid (mån), åren 2000 och 2005.

Figur 2. Antal domslut rörande grovt rån som huvudbrott och personer över 18 år, efter strafftid (månader). Åren 2000 och 2005.

Tabell 2. Antal och procentandel fällande domslut rörande grovt rån som huvudbrott och personer över 18 år, efter fängelseid (mån) och ålder vid domens avkunnande. Åren 2000 och 2005.

Not: Domar där 23 kap BrB tillämpats ingår ej.

År 2000	Ålder			Total	%
Utdömd fängelseid (mån) klassindelad.	19-20 år	21-29 år	30- år		
Under 48 månader	7	-	-	7	16,3%
Exakt 48 månader	-	3	1	4	9,3%
Över 4 år-6 år	3	13	10	26	60,5%
Över 6 år-8 år	-	4	2	6	14,0%
Över 8 år-10 år	-	-	-	-	0,0%
Totalt	10	20	13	43	100,0%

År 2005	Ålder			Total	%
Utdömd fängelseid (mån) klassindelad.	19-20 år	21-29 år	30- år		
Under 48 månader	6	3	1	10	29,9%
Exakt 48 månader	1	7	1	9	27,2%
Över 4 år-6 år	1	7	4	12	35,3%
Över 6 år-8 år	-	2	-	2	5,9%
Över 8 år-10 år	-	-	1	1	2,9%
Totalt	8	19	7	34	100,0%

Tabell 3. Antal och procentandel fällande domslut rörande grovt rån som huvudbrott och personer över 18 år, efter utdömd strafftid (mån) och antal registrerade domar under de närmast föregående fem åren. Åren 2000 och 2005.

Not: Domar där 23 kap BrB tillämpats ingår ej.

År 2000	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
Utdömd strafftid	<i>Ingen dom</i>	<i>1 dom</i>	<i>2- domar</i>	
Under 48 månader	2	-	5	7
% (kol)	16,7	-	26,3	16,3
Exakt 48 månader	1	1	2	4
% (kol)	8,3	8,3	10,5	9,3
Över 4 år-6 år	8	8	10	26
% (kol)	66,7	66,7	52,6	60,5
Över 6 år-8 år	1	3	2	6
% (kol)	8,3	25,0	10,5	14,0
Över 8 år-10 år	-	-	-	-
% (kol)	-	-	-	-
Total	12	12	19	43
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	27,9	27,9	44,2	100,0

År 2005	Tidigare registrerade domar (5 år)			Total
Utdömd strafftid	<i>Ingen dom</i>	<i>1 dom</i>	<i>2- domar</i>	
Under 48 månader	2	-	8	10
% (kol)	33,3	-	38,1	29,4
Exakt 48 månader	1	2	6	9
% (kol)	16,7	28,6	28,6	26,5
Över 4 år-6 år	2	5	5	12
% (kol)	33,3	71,4	23,8	35,3
Över 6 år-8 år	1	-	1	2
% (kol)	16,7	-	4,8	5,9
Över 8 år-10 år	-	-	1	1
% (kol)	-	-	4,8	2,9
Total	6	7	21	34
% (kol)	100,0	100,0	100,0	100,0
% (rad)	17,6	20,6	61,8	100,0

Tabell 4b. Procentandel utnyttjad straffskala, samt medelvärde och intervall (min-max). År 2000 och 2005.

Not: Domar under straffminimum räknas som 0 % utnyttjad straffskala.

Utnyttjad straffskala (%)	År	
	2000	2005
Straffminimum (0%)	11	19
	25,6%	55,9%
Över 0 % upp till 25 %	22	11
	51,2%	32,4%
Över 25% upp till 50 %	6	1
	14,0%	2,9%
Över 50 % upp till 75 %	4	2
	9,3%	5,9%
Över 75 % upp till 99 %	-	1
	0,0%	2,9%
Straffmaximum (100 %)	-	-
	0,0%	0,0%
Totalt	43	34
	100,0%	100,0%
<i>Medelvärde, utnyttjad straffskala (%)</i>	19,8%	17,0%
<i>Min-värde, utnyttjad straffskala (%)</i>	0,0%	0,0%
<i>Max-värde, utnyttjad straffskala (%)</i>	67,0%	83,0%

Bilaga 13 Uppgifter ur rättsstatistiken avseende försöks- och förberedelsebrott

Tabell A:1. Antal domslut rörande enstaka misshandelsbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse ¹	4	26,7	2	16,7
Skyddstillsyn totalt	3	20,0	2	16,7
<i>därav</i>				
Skyddstillsyn	1	6,7	1	8,3
Skyddstillsyn med samhällstjänst	2	13,3	1	8,3
Villkorliga dom totalt	4	26,7	3	25,0
<i>därav</i>				
Villkorlig dom	1	6,7	-	0,0
Villkorlig dom och dagsböter	2	13,3	3	25,0
Villkorlig dom med samhällstjänst	1	6,7	-	0,0
Dagsböter	3	20,0	4	33,3
Övrigt ²	1	6,7	1	8,3
TOTALT samtliga påföljder	15	100,0	12	100,0

1. Samtliga fyra utdömda fängelsestraff är på mellan 1-3 månader.

2. förordanden enligt 34 kap. BrB.

Tabell B:1. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse	26	50,0	71	68,3
Rättspsykiatrisk vård totalt	8	15,4	9	8,7
<i>därav</i>				
Rättspsykiatrisk vård	3	5,8	2	1,9
Rättspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	5	9,6	7	6,7
Skyddstillsyn totalt	12	23,1	17	16,3
<i>därav</i>				
Skyddstillsyn	4	7,7	8	7,7
Skyddstillsyn och dagsböter	1	1,9	1	1,0
Skyddstillsyn med behandlingsplan	1	1,9	3	2,9
Skyddstillsyn med fängelse (max 3 mån)	3	5,8	1	1,0
Skyddstillsyn med samhällstjänst	3	5,8	4	3,8
Villkorliga dom totalt	1	1,9	3	2,9
<i>därav</i>				
Villkorlig dom och dagsböter	-	-	2	1,9
Villkorlig dom med samhällstjänst	1	1,9	1	1,0
Övrigt ¹	5	9,6	4	3,8
TOTALT samtliga påföljder	52	100,0	104	100,0

1. förordanden enligt 34 kap. BrB.

Tabell B:2. Antal domslut rörande grov misshandel som huvudbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter utdömd strafftid vid huvudpåföljden fängelse. Åren 2000 och 2005

Strafftid	År			
	2000		2005	
	Antal	Kum %	Antal	Kum %
T<6 mån	6	23,1	3	4,2
6 mån	3	34,6	5	11,3
7-9 mån	3	46,2	10	25,4
10-11 mån	1	50,0	8	36,6
12 mån	5	69,2	15	57,7
13-14 mån	2	76,9	2	60,6
15-16 mån	4	92,3	1	62,0
17-18 mån	1	96,2	13	80,3
19-20 mån	-	-	3	84,5
21-23 mån	-	-	-	-
24 mån	-	-	6	93,0
25-30 mån	-	-	-	-
31-35 mån	1	100,0	2	95,8
36-41 mån	-	-	-	-
42-47 mån	-	-	-	-
48 mån	-	-	-	-
T>48 mån	-	-	3	100,0
TOTAL	26	100,0	71	100,0

Tabell C:1. Antal domslut rörande enstaka rånbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter påföljd. Åren 2000 och 2005

Påföljd	År	
	2000	2005
	Antal	Antal
Fängelse ¹	7	7
Skyddstillsyn totalt	1	1
<i>därav</i>		
Skyddstillsyn och dagsböter	1	-
Skyddstillsyn med samhällstjänst	-	1
Villkorliga dom totalt	2	1
<i>därav</i>		
Villkorlig dom och dagsböter	1	-
Villkorlig dom med samhällstjänst	1	1
TOTALT samtliga påföljder	10	9

Tabell C:2. Antal domslut rörande enstaka rånbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter utdömd strafftid vid huvudpåföljden fängelse. Åren 2000 och 2005.

Strafftid	År	
	2000	2005
	Antal	Antal
T<6 mån	-	-
6 mån	1	-
7-11 mån	2	-
12 mån	1	5
13-17 mån	2	-
18 mån	-	1
19-23 mån	-	-
24 mån	1	1
T>24 mån	-	-
TOTAL	7	7

Tabell D:1. Antal domslut rörande grovt rån som huvudbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter påföljd. Åren 2000 och 2005.

Påföljd	År			
	2000		2005	
	Antal	%	Antal	%
Fängelse	22	91,7	26	100,0
Rättspsykiatrisk vård totalt	2	8,3	-	-
<i>därav</i>				
Rättspsykiatrisk vård	-	-	-	-
Rättspsykiatrisk vård med utskriftsprövning	2	8,3	-	-
TOTALT samtliga påföljder	24	100,0	26	100,0

Tabell D:2. Antal domslut rörande grovt rån som huvudbrott, personer över 18 år och där 23 kap BrB tillämpats, efter utdömd strafftid vid huvudpåföljden fängelse. Åren 2000 och 2005.

Strafftid	År			
	2000		2005	
	Antal	Kum %	Antal	Kum %
T<12 mån	-	-	-	-
12 mån	2	9,1	4	15,4
13-14 mån	-	-	1	19,2
15-16 mån	-	-	4	34,6
17-18 mån	2	18,2	3	46,2
19-20 mån	-	-	1	50,0
21-23 mån	-	-	2	57,7
24 mån	5	40,9	-	-
25-30 mån	2	50,0	2	65,4
31-35 mån	-	-	-	-
36-41 mån	2	59,1	3	76,9
42-47 mån	-	-	1	80,8
48-53 mån	2	68,2	1	84,6
54-59 mån	-	-	1	88,5
60-71 mån	4	86,4	1	92,3
72 mån	1	90,9	2	100,0
T>72 mån	2	100,0	-	-
TOTAL	22	100,0	26	100,0

Bilaga 14

Påföljdsgranskningsprojektet

Manual till granskningsmall

Uppdaterad 2006-09-22, 2006-09-29, 2006-10-13

Allmän inledning

Manualen är ett hjälpmedel för att inmatningen av data från domarna skall bli så enhetlig som möjligt. Förutom manualen finns i många fall instruktioner eller förtydliganden inlagda i mallen (klicka på röd triangel i kolumnhörn). Det kan bli aktuellt att förtydliga/utöka manualen alltefter granskningen pågår.

Om man är tveksam om hur en uppgift skall matas in - anteckna problemet och lägg domen åt sidan för diskussion på nästkommande projektgruppsmöten. I inledningen av granskningen kommer projektgruppen att ha täta möten för att söka undanröja tveksamheter och säkerställa att inmatningen blir så enhetlig som möjligt.

Om en dom av något skäl inte skall ingå i undersökningen måste det dokumenteras varför den utgår (t.ex. avser annat brott). Ett sådant beslut fattas i samråd med projektgruppen.

När det gäller överklagade tingsrättsdomar skall de läsas ihop med en ändrad hovrättsdom. Har överklagande skett men domen fastställts eller av annat skäl inte ändrats läsas endast tingsrättsdomen. Det sker dock en markering att domen har överklagats. Det är s.a.s. slutresultatet som matas in. Beträffande ändrade tingsrättsdomar torde de uppgifter som matas i de flesta fall att hämtas ur både tingsrätts- och hovrättsdomen. I de fall som hovrätten inte uttalar sig beträffande omständigheter som granskas får de antas gilla den bedömning som tingsrätten gjort.

Om det förekommer flera brott av den typ som skall granskas i samma dom skall det svåraste brottet (rubricering) granskas. Vid brott av samma typ och svårhetsgrad - om någon gärning framstår som klart mer allvarlig granskas denna (bör framgå av gärningsbeskrivning och/eller domstolens resonemang att den gärningen varit styrande). Annars granskas det senaste brottet vid flera brott av samma svårhetsgrad.

Generellt gäller att

1 = Ja

0 = Nej

-99 = Framgår inte

När det gäller frågan om en kolumn skall 0:as eller lämnas tom gäller tumregeln att svar som besvaras med ja/nej 0:as och i övriga fall lämnas fältet tomt. Allmänt gäller även att hela fält fylls i. Däremot är det inte meningsfullt att t.ex. vid en fängelsedom fylla i en massa nollor under villkorlig dom m.m. Är påföljden däremot villkorlig dom fylls alla kolumner i det fältet i.

När siffror skrivs in – aldrig mellanslag

Datum skall skrivas med bindestreck!

Decimal föregås av kommatecken (INTE punkt)

Bokstavskoder skrivs in med gemener (små bokstäver)

Inledande uppgifter

Domstol – nr på motsvarande sätt som BRÅ. Det är tingsrätten som avses.

Målnr – nr på motsvarande sätt som BRÅ. Det är tingsrättens målnummer som skall anges (även om domen är överklagad).

Löpnr - (1, 2, 3 ...) fylls i om det är flera dömda i samma mål (med dömda avses gärningsmän dömda för brottstyper som omfattas av uppdraget). Om det endast är en gärningsman lämnas kolumnen tom.

Datum – anges med åååå-mm-dd, dvs. med bindestreck

Brottstyp

a - misshandel

b – grov misshandel

c – olaga hot

d – olaga hot, grovt brott

e – rån

f – grovt rån

Koderna ligger i filen

Överklagad dom (0/1) – det anges om det av BRÅ:s lista framgår att domen har överklagats.

Förekommer flera brott (0/1)

Vilka: Kodas enligt följande

a = flera brott av samma typ (som det granskade)

b = brott med böter i straffskalan

c = enbart fängelse i straffskalan

Förekommer det brott med enbart fängelse i straffskalan och dessutom brott med böter i straffskalan anges endast c.

Grunduppgifter om påföljden

– det fält som avser utdömd påföljd skall fyllas i sin helhet. Däremot behöver man inte 0:a kolumner avseende de andra påföljderna.

Fängelse (månader) – ange månader, 14 dagar = 0,5

Skyddstillsyn

Ren – 1/0

I kombination med

böter – ange antal

samhällstjänst – ange antal timmar och alternativ straff (två kolumner)

kontraktsvård – 1/0 samt i separata kolumner ange alternativstraff i månader och

fängelse – sk. 28:3- fängelse, ange antal månader

annat – olika typer av föreskrifter (se koder i filen, a, b och c motsvarar punkterna 1, 2 och 3 i 26 kap. 15 § brottsbalken, samt d= annat)

Villkorlig dom

Ren -1/0

I kombination med

böter – ange antal

samhällstjänst – ange antal timmar och alternativ straff (två kolumner)

annat (föreskrifter) – 1/0

Böter (avser dagsböter) – ange antal

Rättsspsykiatrisk vård

Med särskild utskrivningsprövning – 1/0

Utan särskild utskrivningsprövning - 1/0

Helt annan påföljd

a – livstids fängelse

b – slutet ungdomsvård

- c – vård inom socialtjänsten
 - d – LVM-vård
 - e – penningböter
 - f - annat
- Koderna ligger i filen

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till gärningsmannen

- Ålder* – avser antal år vid gärningstillfället (det granskade brottet)
- Kön* – m/k
- Tidigare dömd* – 1/0/-99
- Senast domen* – datum (åååå-mm-dd) eller -99, dvs. framgår ej

Det skall vara den senaste domen som anges (även om den ev. saknar betydelse).

Om endast året anges, anges även detta i datumformat, men då alltid med som nyårsdagen (den 1 januari, 01-01) tillsammans med aktuellt år t.ex. 2000-01-01. Eftersom nyårsdagen alltid är en helgdag bör det inte finnas några domar som är utfärdade exakt den 1 januari. Domar med sådant datum är således alltid enbart en årtalsredovisning

Huvudpåföljd (i senaste domen) –

- a – fängelse
 - b – dagsböter
 - c – skyddstillsyn
 - d – villkorlig dom
 - e – rättspsykiatrisk vård
 - f - annat
- Koderna ligger i filen

Ev. tillämpning av 34 kap. 1 § Brb – 1/0/-99 beträffande punkterna 1, 2 eller 3 i tre olika kolumner

Ev. tillämpning av 34 kap. 3 § 2 st Brb – 1/0/-99

Förverkande av villkorligt medgiven frihet:

Tre kolumner fylls i;
 dels om förverkande skett eller ej,
 dels om det skett helt eller delvis,
 dels vilken tid (månader) som förverkats om det framgår. Om det är dagar anges dessa som decimal (t.ex. 21 dagar/30 = 0.7)

Medgärningsman (avser granskat brott) – 1/0/-99

Skadestånd (om det utgått eller ej, även om det utgått i anledning av annat än granskat brott) – 1/0/-99

Personutredning (flera typer av utredningar kan förekomma)

Personundersökning - 1/0/-99

§7-intyg - 1/0/-99

Rättspsykiatrisk undersökning - 1/0/-99

S.k. samhällstjänstutredning - 1/0/-99

Behandlingsplan - 1/0/-99

När det gäller användandet av koden -99 skall den användas enbart om det inte framgår vilken typ av personutredning som har tagits in, dvs. det har tagits in någon form av personutredning men det framgår inte av domen vilken typ det är.

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till målsäganden

Ålder – ålder vid gärningstillfället eller -99

Kön

m – man

k – kvinna

j – även juridisk person

f – flera kön

Koderna ligger i filen

Relation (till gärningsmannen)

a = Obekant

b = Ytligt bekant (träffat, känner till namn eller utseende)

c = Nära bekant (vän, arbets- eller studiekamrat eller liknande)

d = Parrelation (partner, ex-partner)

e = Nära familjerelation (t.ex. barn, föräldrar, syskon, familjemedlem)

f = Annan släktrelation

g = Framgår inte

Koderna ligger i filen

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till gärningen

Försök – 1/0/-99

Förberedelse – 1/0/-99

Tidpunkt

Datum – anges åååå-mm-dd eller -99

Klockslag – kodning för morgon, dag, kväll resp. natt. (när gärningen påbörjades)

a = morgon 05.01 – 09.00

b = dag 09.01 – 18.00

c = kväll 18.01 – 23.00

d = natt 23.01 -05.00

e = framgår inte

Plats

a – gärningsmannens bostad

b - målsägandens bostad

c – gemensam bostad

d – gärningsmannens eller målsägandens arbetsplats

e – allmän plats

f - annat

Koderna ligger i filen

Med "e = allmän plats" plats dit allmänheten normalt har tillträde och vistas – det är inte juridiska betydelsen av begreppet som avses. Om brottsplatsen är målsägandens och/eller den misstänktes arbetsplats skall dock "d = gm:s/mgd:s arbetsplats" anges även om detta är en "allmän plats".

Brottstyperna

– det fält som avser granskat brott skall fyllas i sin helhet. Däremot behöver man inte 0:a kolumner avseende de andra brottstyperna.

Misshandel

Typ av misshandel – skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Konsekvenser för målsäganden - skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Grov misshandel

(OBS! Även fältet för avseende misshandel fylls i)

Beaktat vid rubriceringen - skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Olaga hot

Typ av hot - skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Om någon har lyft vapen skall man även ange (om det framgår) om det varit hot mot person eller egendom.

Olaga hot, grovt brott

(OBS! Även fältet för avseende olaga hot fylls i)

Beaktat vid rubriceringen - skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Rån

Typ av rån - skilda kolumner för stöld-, motvärns- och utpressningsfallet

För varje råntyp finns tre skilda kolumner (våld, hor och vanmakt)– flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Värde – belopp i kronor eller -99

Förekomst av vapen (kodas)

a = skjutvapen

b = kniv

c = tillhygge

d = annat

e = inget

f = framgår ej

Koderna ligger i filen

(Ändring har skett för att dela till e= inget och f= framgår ej)

Grovt rån

OBS! Även fältet för avseende rån fylls i)

Beaktat vid rubriceringen - skilda kolumner – flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till straffvärdet

De olika kolumnerna besvaras med 1/0/-99. Flera omständigheter kan förekomma samtidigt. Fältet skall är obligatorisk och skall alltid fyllas i.

Har någon omständighet i 29:1 Brb särskilt framhållits?

Tre kolumner som besvaras 1/0/-99

Intresset av en enhetlig rättstillämpning?

Den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit?

Subjektiva omständigheter hänförliga till gärningsmannen?

Försvårande omständigheter

Har omständigheter i 29:2 Brb beaktats?

Punkterna (i olika kolumner) är hämtade direkt ur lagtexten och besvaras med 1/0/-99. Flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få betydligt allvarigare följder än det faktiskt fått,
2. om den tilltalade visat särskild hänsynslöshet,
3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig,
4. om den tilltalade grovt utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,
5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom allvarligt tvång, svek eller missbruk av dennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,
6. om brottet utgjort ett led i en brottslig verksamhet som varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i stor omfattning och i vilken den tilltalade spelat en betydande roll,
7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet, eller
8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Anm: Vid sidan av bestämmelserna i 29:2 BrB skall enligt 5 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet att någon begår rån eller grovt med uppsåt att främja terroristbrott. Denna omständighet (som bara skulle bli aktuell vid 2005 års domar) tas inte med i mallen.

Förmildrande omständigheter

Har omständigheter i 29:3 *första stycket Brb* beaktats? Punkterna (i olika kolumner) är hämtade direkt ur lagtexten och besvaras med 1/0/-99.

Flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

1. om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende,
2. om den tilltalade till följd av psykisk störning eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande,
3. om den tilltalades handlande stått i samband med hans uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga,
4. om brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla eller
5. om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap.

Har 29 kap. 3 § *andra stycket* tillämpats (lindrigare straff än föreskrivet)? 1/0/-99

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till straffmätningen

De olika kolumnerna besvaras med 1/0/-99. Flera omständigheter kan förekomma samtidigt. Fältet är obligatoriskt och skall alltid fyllas i.

Återfall

Har återfall beaktas vid *påföljdsvalet*? 1/0/-99

Har återfall beaktats genom *förverkande* av villkorligt medgiven frihet? 1/0/-99

Har 29 kap 4 § Brb tillämpats? 1/0/-99

Vilken/vilka av följande omständigheter har angetts i det sammanhanget?

Fyra olika kolumner som besvaras 1/0/-99. Flera omständigheter kan förekomma.

Omfattningen av den tidigare brottsligheten

Tiden som förflutit mellan brotten

Likartad brottslighet

Särskilt *allvarlig* brottslighet

Billighetsskäl:

Har omständigheter i 29 kap 5 § Brb (de s.k. billighetsskälen) beaktats vid straffmätningen? Punkterna är hämtade direkt ur lagtexten och besvaras med 1/0/-99. Flera omständigheter kan förekomma samtidigt.

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,
2. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,
3. om den tilltalade frivilligt angett sig,
4. om den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket,
5. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,
6. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,
7. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks eller
8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Har 29 kap. 5 § *andra stycket Brb* tillämpats (lindrigare straff än föreskrivet)? 1/0/-99

Har 29 kap. 6 § *Brb* tillämpats (påföljdseftergift)? 1/0/-99

Har 29 kap. 7 § *första stycket Brb* tillämpats (ungdomsreduktion)? 1/0/-99

Uppgifter huvudsakligen hänförliga till påföljdsvalet

Allmän del

Har 30 kap. 3 § *andra stycket första meningen* (böter för något/några brott vid sidan av annan påföljd) tillämpats -1/0/-99

Har 30 kap. 3 § *andra stycket andra meningen* (fängelse för något/några brott vid sidan av villkorlig dom eller skyddstillsyn) tillämpats? -1/0/-99

Har 30 kap. 5 § tillämpats (särskilda påföljdsvalsregler för unga)? -1/0/-99

Har 30 kap. 6 § *första meningen* tillämpats (det s.k. fängelseförbudet)? -1/0/-99

Har 30 kap. 6 § *andra meningen* tillämpats (fri från påföljd)? -1/0/-99

Har rätten angett omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse vid påföljdsvalet (30 kap. 4 §)? -1/0/-99

Markeras med 1 när det gäller brott på fängelsenivå där rätten har angett skäl som är hänförliga till det aktuella brottet/gärningsmannen som kan leda till en lindrigare påföljd än fängelse. Vid bötesbrott bör resultatet alltid bli 0.

Har rätten vid påföljdsvalet angett sk. 29:5-omständigheter (30 kap. 4 §) -1/0/-99

De olika påföljderna

Fängelse

Har rätten angett vilka omständigheter som motiverar val av fängelse som påföljd (30 kap. 4 §)?

Brottets straffvärde - 1/0/-99

Brottets art -1/0/-99

Återfall i brott -1/0/-99

Har 26 :2 andra stycket BrB tillämpats - 1/0/-99

Har 26 :3 första stycket BrB tillämpats - 1/0/-99

Villkorlig dom

Har skäl i 30 kap. 7 § 1 st angetts?

Det saknas särskild anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet - 1/0/-99

Villkorlig dom med samhällstjänst

Skäl till varför den villkorliga domen förenats med samhällstjänst, dvs. varför finns en fängelsepresumtion

Tre kolumner:

Art 1/0/-99

Återfall 1/0/-99

Straffvärde 1/0/-99

Villkorlig dom utan dagsböter

Har skäl i 30 kap. 8 § angetts?

Skyldighet att fullgöra samhällstjänst - 1/0/-99

Andra följder av brottet skulle drabba den tilltalade alltför hårt-
1/0/-99

Andra särskilda skäl mot att döma till böter 1/0/-99

Skyddstillsyn

Har skäl i 30 kap. 9 § 1 st angetts (den allmänna förutsättningen för att döma till skyddstillsyn, dvs. bidrar till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet - 1/0/-99

Har skäl i 30 kap. 9 § 2 st angetts? Olika kolumner för de olika punkterna som besvaras

med 1/0/-99

om en påtaglig förbättring skett av den tilltalades personliga eller sociala situation i något hänseende som kan antas ha haft samband med hans brottslighet (andra stycket p.1)

om den tilltalade undergår behandling för missbruk eller annat förhållande som kan antas ha samband med hans brottslighet (andra stycket p. 2)

om missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som kräver vård eller annan behandling i väsentlig grad har bidragit till att brottet har begåtts och den tilltalade förklarar sig villig att gå igenom lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten, s.k. kontraktsvård (andra stycket p. 3)

om den tilltalade samtycker till att skyddstillsynen förenas med en föreskrift om samhällstjänst och en sådan föreskrift är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter (andra stycket p. 4)

Varför finns en fängelsepresumtion (skyddstillsyn istället för fängelse)

Tre kolumner:

Art 1/0/-99

Återfall 1/0/-99

Straffvärde 1/0/-99

Skyddstillsyn med annan föreskrift än samhällstjänst (jfr 26 kap. 15 § BrB)

1. vistelseort eller bostad under viss tid
2. arbetsanställning annan förvärvsverksamhet eller utbildning
3. läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling i eller utanför sjukhus eller annan dylik inrättning
4. annan typ av föreskrift (t.ex. ang skadeståndets fullgörande)

Skyddstillsyn + dagsböter

Vilka skäl har angetts (jfr 30 kap. 10 §)

Tre kolumner finns

Brottslighetens straffvärde 1/0/-99

Den tilltalades tidigare brottslighet 1/0/-99

Brottets art (framgår ej av författningstext) 1/0/-99

Skyddstillsyn + fängelse (28:3)

Vilka skäl har angetts (jfr 30 kap. 11 §)?

Tre kolumner finns

Brottslighetens straffvärde 1/0/-99

Den tilltalades tidigare brottslighet 1/0/-99

Brottets art (framgår ej av författningstext) 1/0/-99

Uppgifter hänförliga särskilt till rubricering

Avser endast försvårande omständigheter – har sådan angetts vid
Rubriceringen (1/0/-99)
Straffmätningen (1/0/-99)
Både vid rubricering och straffmätning (1/0/-99)

Uppgifter hänförliga överklagade domar (ändrade)

I fältet matas in uppgifter avseende överklagade domar som ändrats.
Vem har överklagat – besvaras med 1/0 i aktuella kolumner
Den dömde
Åklagaren
Den dömde/åklagaren anslutningsvis
Åklagaren/den dömde anslutningsvis
Har båda klagat självständigt (både den dömde och åklagaren) klagat
markeras detta med 1:or i resp. kolumn

Avgörandet i hovrätten – vad har detta inneburit i förhållande till hovrät-
tens dom?

Det är påföljden som skall bedömas
Besvaras med 1/0 i aktuella kolumner
Lindring
Skärpning
Jämställt/oklart
Utan betydelse (ändringen avser t.ex. skadeståndet)

Tingsrättens domslut avseende påföljden (kodas)

- a - Fängelse
- b - Dagsböter
- c - Skyddstillsyn
- d - Skyddstillsyn med dagsböter
- e - Skyddstillsyn med samhällstjänst
- f - Skyddstillsyn med kontraktsvård
- g - Skyddstillsyn med föreskrifter
- h - Skyddstillsyn med fängelse (28:3)
- i - Villkorlig dom
- j - Villkorlig dom med dagsböter
- k - Villkorlig dom med samhällstjänst
- l - Villkorlig dom med föreskrift
- m - Rättspsykiatrisk vård
- n - Rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning
- o - Annan påföljd

Ytterligare personutredning (kodas)

a = Personundersökning

b = §7-intyg

c = Rättspsykiatrisk undersökning

d = S.k. samhällstjänstutredning

e = Behandlingsplan

Bilaga 15

Tillägg till granskningsmanualen för Påföljdsgranskningsprojektet

Uppdaterad 2007-01-29, 2007-02-05 och 2007-02-12

Tillägget till manualen är en följd av regeringens beslut den 14 december 2006 om att utöka uppdraget till att omfatta även domar avseende grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.

Tillägget innehåller endast sådant som är specifikt hänförligt till de tillägg och kompletteringar som gjorts i anledning av tilläggsuppdraget. I övrigt hänvisas till den tidigare upprättade manualen.

Ändringar beträffande befintliga kolumner:

Brottstyp

Kolumn 5

De två nya brottstyperna grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning läggs till med bokstavskoderna g respektive h.

Kolumn 8

Om det förekommer flera brott och detta/dessa utgörs av fridskränkingsbrott av den andra typen (t.ex. en dom avseende grov fridskränkning innehåller även grov kvinnofridskränkning) sker kodning med a, dvs. som brott av samma typ.

Målsäganden

Kolumn 48 avseende relation

- denna kolumn skall inte användas vid fridskränkingsbrotten utan istället används en särskild relationskolumn anpassad efter fridsbrotten i slutet av mallen (kolumn 209), se vidare nedan.

Gärningen

Kolumn 49 – 50 avseende *försök och förberedelse* fylls inte i (inte straffbart). I de fall som de enskilda gärningar som ingår utgör försöks- eller förberedelsebrott anges de som ett fullbordat brott i de särskilda kolumnerna 176 – 206.)

Kolumn 51 och 52 avseende tidpunkt

- dessa kolumner skall inte användas vid inkodningen av fridskränk-
ningsbrotten. I stället skall den tidsperiod under vilken brotten har
pågått registreras i kolumner (207 och 208) i slutet av mallen, se vidare
nedan.

Kolumn 53 avseende plats

- vid angivande av platsen för gärningarna, om dessa skett på olika stäl-
len, anges den plats där huvuddelen av brotten har ägt rum

Kolumn 54 – 90 - dessa kolumner som avser de olika *brottstyperna*
fylls inte in utan enbart antalet gärningarna som ingår i brottet fylls i i
kolumnerna 176 - 206.

Kolumnerna 163 - 165 avseende om försvårande omständigheter har
beaktats vid *rubricering* och/eller vid straffmätningen skall inte fyllas i.

Nya kolumner:**Brotten***Kolumn 176 - 201*

Fridskränkingsbrotten består av ett antal (fler än två) andra brott enligt
3, 4 eller 6 kap. brottsbalken. De brott som bedöms kunna vara aktuella
och således ingår som enskilda gärningar i fridskränkingsbrotten skall
anges med antal i respektive kolumn. De olika gärningarna i sig skall
inte kodas särskilt, dvs. det skall inte kodas vad t.ex. det olaga hotet har
bestått i. Består enskilda gärningar av försök/förberedelse kodas de som
fullbordat enskilt brott.

(*Anmärkning:* Brott med högre eller lika högt straffminimum som
fängelse 6 månader har uteslutits – i sådana fall torde det dömas särskilt
för det svårare brottet. Skulle sådana brott eller något annat brott som
inte finns med finns det möjlighet att göra en markering för ja eller nej
(0/1) i kolumn 202 Övriga brott.)

Följande brott har egna kolumner (kolumnens nummer anges):

- 176 Misshandel - 3 kap. 5 §
- 177 Ringa misshandel – 3 kap. 5 §
- 178 Olaga frihetsberövande, mindre grovt – 4 kap. 2 § andra stycket
- 179 Olaga tvång – 4 kap. 4 § första stycket
- 180 Olaga hot – 4 kap. 5 §
- 181 Hemfridsbrott – 4 kap. 6 § första stycket
- 182 Hemfridsbrott, grovt brott - 4 kap. 6 § tredje stycket
- 183 Olaga intrång – 4 kap. 6 § andra stycket
- 184 Olaga intrång, grovt brott - 4 kap. 6 § tredje stycket
- 185 Ofredande – 4 kap. 7 §
- 186 Brytande av post- eller telehemlighet – 4 kap. 8 §
- 187 Intrång i förvar – 4 kap. 9 §
- 188 Olovlig avlyssning – 4 kap. 9 a §
- 189 Dataintrång – 4 kap. 9 b §
- 190 Mindre grov våldtäkt – 6 kap. 1 § tredje stycket
- 191 Sexuellt tvång – 6 kap. 2 § första stycket
- 192 Sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning – 6 kap. 3 § första stycket
- 193 Sexuellt utnyttjande av barn - 6 kap. 5 §
- 194 Sexuellt övergrepp mot barn 6 kap. 6 § första stycket
- 195 Samlag med avkomling – 6 kap. 7 § första stycket
- 196 Samlag med syskon - 6 kap. 7 § andra stycket
- 197 Utnyttjande av barn för sexuell posering – 6 kap. 8 § första och andra stycket
- 198 Köp av sexuell handling av barn – 6 kap. 9 §
- 199 Sexuellt ofredande – 6 kap. 10 §
- 200 Köp av sexuell tjänst – 6 kap. 11 §
- 201 Koppleri – 6 kap. 12 § första stycket

Inkodning sker med antal/0.

Övriga brott

Kolumn 202

Avser preciserade gärningar som saknar egen kolumn.

Inkodning sker med 0/1

(se vidare kommentar ovan)

Brott utöver preciserade gärningar

Kolumn 203 – 206

Dessa fyra kolumner (eller ngn/ngr av dem) kan fyllas i de fall som det utöver det antal preciserade gärningar som fylls i de särskilda kolumnerna 176 – 201 döms för ytterligare brott som dock inte preciserats till antal. Endast de vanligaste brottstyperna har tagits med, i övrigt används koden för annat. Som exempel kan ges den inte ovanliga konstruktionen av gärningsbeskrivningen som innebär att ett visst antal enskilda händelser som utgör t.ex. misshandel och/eller olaga hot beskrivs relativt detaljerat. Därutöver kan gärningsbeskrivningen innehålla påstående om att gärningsmannen dessutom under angiven tidsperiod vid ett flertal tillfällen har misshandlat och hotat målsäganden. Kolumnerna 203 – 206 är tillkomna för att täcka in dessa fall i den mån domstolen finner detta styrkt. Genom att det finns fyra kolumner kan kombinationer av brotten matas in.

Kodningen sker enligt följande:

- a = misshandel
- b = olaga hot
- c = ofredande
- d = annat

Förekommer inga brott utöver preciserade gärningar lämnas kolumnerna tomma. *Observera* att i de fall domstolen i sin bedömning konkretiserar gärningarna och anger dem vid antal bör inkodningen i stället ske med antal i det brottets särskilda kolumn.

Tidsperiod

Kolumn 207 och 208

Inom vilken tidsperiod som brottet har skett anges i två kolumner fr.o.m. respektive t.o.m. år och månad (ÅÅÅÅ-MM).

Relation mellan målsäganden och gärningsman

Kolumn 209

Relationskodningen är anpassad till fridskränkingsbrottens karaktär och därför mer detaljerad än för övriga brottstyper. Det är målsägandens status som anges, dvs. om det är målsäganden som är gärningsmannens eget barn etc. Det är relationen vid brottet som avses.

Inkodningen sker enligt följande.

a = Nuvarande partner

b = Ex-partner

c = Oklart/växlande mellan partner/ex-partner

d = Eget barn

e = Styvbarn eller liknande

f = Förälder

g = Styvförälder eller liknande

h = Syskon

i = Annat

Bilaga 16

Statistisk signifikansprövning

Av Karl Ask

Statistisk signifikansprövning

På flera ställen i rapporten kommenteras resultaten med att en observerad skillnad eller ett samband är "statistiskt signifikant". För att förstå innebörden av detta uttryck krävs kännedom om ett par centrala statistiska begrepp. *Populationen* är den totala mängden fall man vill uttala sig om när man gör en studie. En opinionsundersökning kring människors partisympatier syftar till exempel oftast till att uttala sig om den politiska opinionen bland svenska folket. I detta projekt utgörs populationen av samtliga fall av domar rörande de utvalda brottstyperna under åren 2000 och 2005. När det inte är möjligt att studera hela populationen drar man ett *stickprov* ur denna, och försöker utifrån stickprovet uttala sig om huruvida och i vilken utsträckning ett fenomen förekommer i populationen. I detta projekt utgörs stickprovet av de sammanlagt 2285 tingsrättsdomar och 333 hovrättsdomar som varit föremål för domsgranskningen.

I ideala fall är stickprovet representativt för populationen, dvs det förra skiljer sig inte systematiskt från det senare. Det föreligger dock alltid en risk att just de fall man plockat ut i stickprovet råkar avvika i något avseende. Exempelvis kan man av en ren slump råkat ha fått fram ett stort antal domar med ett betydligt strängare eller lindrigare fängelsestraff än vad som är normalfallet. Risken för sådana avvikelser minskar ju större stickprov man drar ur populationen, ungefär på samma sätt som att sannolikheten för att få upp en betydligt större andel klave än krona vid slantsingling minskar ju fler gånger man väljer att singla slanten.

Vad man i princip gör vid en statistisk signifikansprövning är att beräkna risken för att *felaktigt* dra slutsatsen att en skillnad eller ett samband som förekommer i stickprovet faktiskt återspeglar en verklig skillnad i populationen. Tag som exempel observationen i stickprovet att fullbordade grova misshandlar belagts med betydligt längre fängelsestraff än försök till grov misshandel. Den enklaste förklaringen till denna skillnad är att det faktiskt är så att fullbordade brott i allmänhet döms strängare än försöksbrott, och att man alltså skulle finna denna skillnad om man studerade hela populationen. Risken finns dock att stickprovet råkar innehålla ett antal försöksbrott som belagts med exceptionellt kor-

ta straff, eller ett antal fullbordade brott med exceptionellt långa straff, och att den observerade skillnaden alltså beror på slumpen. p -nivån är ett mått på hur stor risken är att man felaktigt utesluter slumpen som orsak när man antar att skillnaden faktiskt existerar även i populationen. Eftersom denna risk alltid föreligger i varierande grad är det nödvändigt att sätta en gräns som markerar att risken för felet är *tillräckligt* liten för att man ska kunna acceptera skillnaden som "verklig". Av konvention brukar man i beteendevetenskaplig forskning sätta denna gräns – eller *signifikansnivån* – till 5 % (.05). Är p -nivån alltså lägre än .05 anser man att risken för felslut är negligerbar, och man säger att skillnaden är "statistiskt signifikant". 5 %-kriteriet används även i denna rapport.

Risken för att en skillnad i stickprovet skulle bero på slumpen är bland annat avhängig skillnadens och stickprovets storlek. Sannolikheten att en stor skillnad i strafflängd mellan två grupper skulle uppstå av en ren slump är naturligtvis mindre än sannolikheten att en liten skillnad skulle uppstå av en slump. Därför är det "lättare" för den stora skillnaden att uppnå statistisk signifikans. Som redan nämnts minskar risken för slumpmässiga avvikelser ju större stickprovet är. Detta innebär att risken är särskilt stor vid mycket små stickprov. Då man beräknar p -nivån tar man därför hänsyn till stickprovsstorleken och ställer mer stringenta krav för mindre stickprov. Därför kan en till synes mycket stor skillnad komma att klassas som "ej signifikant" då antalet observationer som skillnaden baseras på är mycket litet.

Val av statistiska analysmetoder

Valet av beräkningsmetod för att dra slutsatser om statistisk signifikans styrs av egenskaperna hos de data som är föremål för analysen. För att kunna tillämpa så kallade *parametriska* signifikanstest – vilket är vanligast inom beteendevetenskaplig forskning – måste data uppfylla ett antal antaganden. I sammanhanget räcker det att nämna ett av dessa antaganden – normalfördelning – eftersom brottet mot detta antagande är orsaken till att *icke-parametriska* test genomgående redovisas i denna rapport.

Något förenklat sägs en variabel (t ex kroppslängd) vara normalfördelad om de olika värdena i en population (t ex samtliga invånare i Sverige) är centrerade kring ett medelvärde och har en viss symmetrisk fördelning i båda riktningarna kring medelvärdet (se figur X). För flera av variablerna som studeras i detta projekt ser dock fördelningen ut på ett annat sätt. Längden på fängelsestraffen, bötesstraffens storlek och gärningsmännens ålder fördelar sig efter en sk positivt sned fördelning, med flertalet värden grupperade i den lägre delen av skalan (se figur Y). I en sådan fördelning är medelvärdet mindre representativt för data än vid en normalfördelning, bland annat eftersom extrema värden (t ex

en dom med extremt långt fängelsestraff) kan "dra upp" medelvärdet i hög grad. Parametriska test, som i allmänhet baseras på jämförelser av medelvärden, kan av detta och andra skäl bli missvisande. Vid sneda fördelningar är medianen ett lämpligare lägesmått, eftersom det ger en indikation på var det "mittersta" värdet i fördelningen ligger, och inte är lika känsligt för extrema värden. Icke-parametriska metoder för signifikansprövning bygger inte på antagandet om normalfördelning, och utgår inte från medelvärdet som jämförelsepunkt, och var därför att föredra i analyserna av projektets data.

I de rapporterade analyserna har följande metoder för signifikansprövning använts:

- *Mann-Whitney*. Denna metod används då två grupper jämförs med varandra och man är intresserad av huruvida den ena gruppen har ett högre eller lägre värde på en variabel än den andra gruppen. Exempel: Är domar där en försvårande omständighet åberopats förknippade med signifikant längre fängelsestraff än domar där omständigheten inte åberopats?

- *Kruskal-Wallis*. Används då tre eller fler grupper jämförs med avseende på en variabel. Exempel: Är strafflängden olika lång beroende på om målsägandes relation till gärningsmannen är "nuvarande partner", "ex-partner" eller "växlande nuvarande/ex-partner"? Om testet visar på en signifikant skillnad mellan grupperna är det nödvändigt att göra så kallade post hoc-jämförelser för att slå fast exakt vilka par av grupper som skiljer sig åt. Om man gör många sådana jämförelser, och i var och en tillåter en femprocentig risk för att felaktigt acceptera en skillnad som i själva verket beror på slumpen (dvs använder .05 som signifikansnivå), kan risken för felslut sammantaget bli ganska stor. Det är därför brukligt att motverka den totala risken genom att öka kraven för statistisk signifikans ju fler jämförelser som görs. I denna rapport används den så kallade *Bonferroni*-korrigeringen för detta ändamål.

- *Spearman's ρ (rho)*. Detta är en så kallad *korrelationskoefficient* som mäter styrkan i sambandet mellan två kontinuerliga variabler. Exempel: Finns det ett samband mellan gärningsmannens ålder och fängelsestraffets längd så att ökande ålder är förknippat med längre straff (positiv korrelation) eller kortare straff (negativ korrelation)?

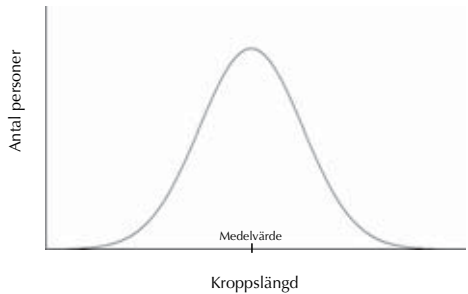
- χ^2 (*Chi-kvadrat*). Detta mått beräknas då man vill jämföra frekvensen eller proportionen av en viss företeelse mellan olika grupper. Genom att signifikant testa χ^2 -värdet undersöker man alltså om företeelsen är vanligare i någon/några av grupperna än i andra. Exempel: Är det vanligare med fängelsestraff bland manliga gärningsmän än bland kvinnliga gärningsmän?

- *Fisher's exact*. Används i samma syfte som χ^2 när antalet observationer är litet och data kan klassificeras i en fyrfältstabell (två rader och

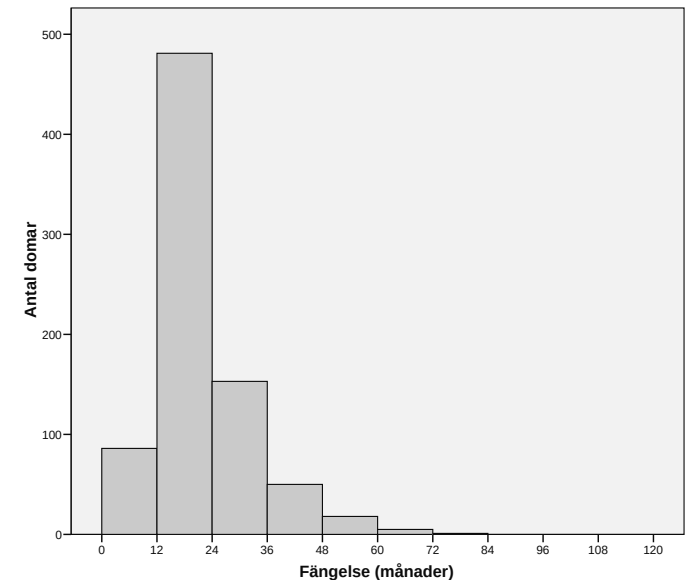
två kolumner). Exempel: Väljs fängelse oftare som påföljd för olaga hot i de fall där vapen förekommit än i de fall där vapen inte förekommit?

Det bör noteras att ovan beskrivningar av de olika analysmetoderna är grovt förenklade och enbart syftar till att illustrera systematiken bakom testens användning i rapporten. För en utförlig beskrivning av testen hänvisas till Siegel och Castellan (1988).

Siegel, S. & Castellan, N. J. Jr. (1988). *Nonparametric statistics for the behavioral sciences*. New York: McGraw-Hill.

Figur X. Exempel på normalfördelning.

Figur Y. Exempel på positivt sned fördelning.

Bilaga 17

Tabeller till avsnitt 4.2

Gärningsmännens åldersfördelning

Gärningsmannens ålder	Antal	Andel (%)	Kumulativ %
18	8	3,8	3,8
19	12	5,7	9,5
20	17	8,1	17,5
21	13	6,2	23,7
22	11	5,2	28,9
23	9	4,3	33,2
24	12	5,7	38,9
25	7	3,3	42,2
26	8	3,8	46,0
27	8	3,8	49,8
28	8	3,8	53,6
29	3	1,4	55,0
30	4	1,9	56,9
31	1	0,5	57,3
32	4	1,9	59,2
33	4	1,9	61,1
34	2	0,9	62,1
35	4	1,9	64,0
36	3	1,4	65,4
37	6	2,8	68,2
38	5	2,4	70,6
39	9	4,3	74,9
40	4	1,9	76,8
41	5	2,4	79,1
42	3	1,4	80,6
43	2	0,9	81,5
45	7	3,3	84,8
46	7	3,3	88,2
47	4	1,9	90,0
49	4	1,9	91,9
50	2	0,9	92,9
51	2	0,9	93,8
52	1	0,5	94,3
54	2	0,9	95,3
55	2	0,9	96,2
56	2	0,9	97,2
57	3	1,4	98,6
60	1	0,5	99,1
63	2	0,9	100,0
Total	211	100,0	

Val av påföljd efter gärningsmannens ålder

Gärningsmannens ålder		Typ av påföljd		
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom
<= 18 år	Antal	0	4	4
	Andel	0,0%	50,0%	50,0%
19 år	Antal	2	1	9
	Andel	16,7%	8,3%	75,0%
20 år	Antal	1	4	12
	Andel	5,9%	23,5%	70,6%
21 år	Antal	2	5	6
	Andel	15,4%	38,5%	46,2%
22-25 år	Antal	9	6	24
	Andel	23,1%	15,4%	61,5%
26-30 år	Antal	4	4	23
	Andel	12,9%	12,9%	74,2%
31-35 år	Antal	2	2	11
	Andel	13,3%	13,3%	73,3%
36-40 år	Antal	6	7	14
	Andel	22,2%	25,9%	51,9%
41-45 år	Antal	5	4	8
	Andel	29,4%	23,5%	47,1%
46-50 år	Antal	3	1	13
	Andel	17,6%	5,9%	76,5%
51-55 år	Antal	1	2	4
	Andel	14,3%	28,6%	57,1%
56-60 år	Antal	1	2	3
	Andel	16,7%	33,3%	50,0%
61-65 år	Antal	1	0	1
	Andel	50,0%	0,0%	50,0%
> 65 år	Antal	0	0	0
	Andel	0,0%	0,0%	0,0%

Bilaga 18

Tabeller till avsnitt 5.2

Gärningsmännens åldersfördelning

Gärnings-männens ålder	Antal	Andel (%)	Kumulativ %
18	41	3,9	3,9
19	90	8,6	12,5
20	95	9,0	21,5
21	61	5,8	27,3
22	62	5,9	33,2
23	39	3,7	36,9
24	46	4,4	41,3
25	39	3,7	45,0
26	36	3,4	48,4
27	28	2,7	51,1
28	27	2,6	53,7
29	33	3,1	56,8
30	30	2,9	59,7
31	18	1,7	61,4
32	25	2,4	63,7
33	18	1,7	65,5
34	25	2,4	67,8
35	27	2,6	70,4
36	26	2,5	72,9
37	17	1,6	74,5
38	21	2,0	76,5
39	15	1,4	77,9
40	17	1,6	79,5
41	28	2,7	82,2
42	15	1,4	83,6
43	12	1,1	84,8
44	18	1,7	86,5
45	15	1,4	87,9
46	13	1,2	89,2
47	18	1,7	90,9
48	7	,7	91,5
49	13	1,2	92,8
50	7	,7	93,4
51	5	,5	93,9
52	7	,7	94,6
53	4	,4	95,0
54	10	1,0	95,9
55	6	,6	96,5
56	4	,4	96,9
57	5	,5	97,3
58	4	,4	97,7
59	2	,2	97,9
60	2	,2	98,1
61	1	,1	98,2
62	1	,1	98,3
63	3	,3	98,6
64	3	,3	98,9
65	2	,2	99,0
66	2	,2	99,2
67	1	,1	99,3
70	1	,1	99,4
73	3	,3	99,7
78	2	,2	99,9
81	1	,1	100,0
Total	1051	100,0	

Förfluten tid mellan brott och dom (månader) i fall där 29 kap 5 § första stycket p. 7 brottsbalken åberopats

Förfluten tid (månader)	Brottsbalken 29:5 1st punkt 7 åberopad			
	Ja		Nej	
	Antal	Andel	Antal	Andel
0	0	0,0%	96	13,4%
1	0	0,0%	244	34,2%
2	0	0,0%	97	13,6%
3	0	0,0%	39	5,5%
4	0	0,0%	31	4,3%
5	0	0,0%	20	2,8%
6	0	0,0%	26	3,6%
7	0	0,0%	16	2,2%
8	0	0,0%	11	1,5%
9	0	0,0%	19	2,7%
10	0	0,0%	16	2,2%
11	0	0,0%	17	2,4%
12	1	7,7%	12	1,7%
13	0	0,0%	7	1,0%
14	0	0,0%	6	0,8%
15	0	0,0%	9	1,3%
16	0	0,0%	6	0,8%
17	0	0,0%	4	0,6%
18	1	7,7%	7	1,0%
19	0	0,0%	4	0,6%
20	0	0,0%	6	0,8%
22	2	15,4%	1	0,1%
23	0	0,0%	2	0,3%
24	1	7,7%	2	0,3%
25	0	0,0%	6	0,8%
26	0	0,0%	2	0,3%
27	1	7,7%	0	0,0%
29	0	0,0%	1	0,1%
30	1	7,7%	3	0,4%
42	1	7,7%	0	0,0%
43	1	7,7%	1	0,1%
46	1	7,7%	0	0,0%
47	0	0,0%	1	0,1%
53	0	0,0%	1	0,1%
54	1	7,7%	0	0,0%
59	0	0,0%	1	0,1%
61	1	7,7%	0	0,0%
99	1	7,7%	0	0,0%

Bilaga 19

Tabell till avsnitt 6.2

Fängelsestraffens fördelning efter ålder

Gärningsmannens ålder	Antal	Andel (%)	Kumulativ %
17	3	2,9	2,9
18	4	3,8	6,7
19	2	1,9	8,7
20	3	2,9	11,5
21	3	2,9	14,4
22	1	1,0	15,4
23	1	1,0	16,3
24	1	1,0	17,3
25	3	2,9	20,2
26	1	1,0	21,2
27	3	2,9	24,0
28	2	1,9	26,0
29	3	2,9	28,8
31	1	1,0	29,8
32	3	2,9	32,7
33	2	1,9	34,6
34	1	1,0	35,6
35	5	4,8	40,4
36	4	3,8	44,2
37	1	1,0	45,2
38	4	3,8	49,0
39	3	2,9	51,9
40	5	4,8	56,7
41	6	5,8	62,5
42	5	4,8	67,3
43	4	3,8	71,2
44	2	1,9	73,1
45	4	3,8	76,9
46	8	7,7	84,6
47	2	1,9	86,5
48	3	2,9	89,4
49	1	1,0	90,4
52	3	2,9	93,3
54	2	1,9	95,2
55	1	1,0	96,2
56	1	1,0	97,1
57	1	1,0	98,1
58	1	1,0	99,0
65	1	1,0	100,0
Total	104	100,0	

Bilaga 20

Tabeller till avsnitt 7.2

Fängelsestraffens fördelning efter ålder

Gärnings-mannens ålder	Antal	Andel (%)	Kumul. %
17	1	0,3	0,3
18	2	0,6	0,8
19	4	1,1	1,9
20	7	1,9	3,9
21	8	2,2	6,1
22	3	0,8	6,9
23	10	2,8	9,7
24	9	2,5	12,2
25	5	1,4	13,6
26	15	4,2	17,8
27	10	2,8	20,6
28	18	5,0	25,6
29	5	1,4	26,9
30	16	4,4	31,4
31	7	1,9	33,3
32	8	2,2	35,6
33	13	3,6	39,2
34	10	2,8	41,9
35	15	4,2	46,1
36	10	2,8	48,9
37	18	5,0	53,9
38	14	3,9	57,8
39	20	5,6	63,3
40	9	2,5	65,8
41	6	1,7	67,5
42	18	5,0	72,5
43	12	3,3	75,8
44	9	2,5	78,3
45	5	1,4	79,7
46	4	1,1	80,8
47	7	1,9	82,8
48	8	2,2	85,0
49	10	2,8	87,8
50	5	1,4	89,2
51	5	1,4	90,6
52	6	1,7	92,2
53	3	0,8	93,1
54	6	1,7	94,7
55	5	1,4	96,1
56	3	0,8	96,9
57	1	0,3	97,2
58	3	0,8	98,1
59	1	0,3	98,3
62	1	0,3	98,6
63	3	0,8	99,4
64	1	0,3	99,7
70	1	0,3	100,0
Total	360	100,0	

Val av påföljd efter ålder

Gärningsmannens ålder		Typ av påföljd			
		Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom	Rättsspsyk. vård
<= 20 år	Antal	12	2	0	0
	Andel	85,7%	14,3%	,0%	,0%
21-25 år	Antal	27	7	1	0
	Andel	77,1%	20,0%	2,9%	,0%
26-30 år	Antal	54	9	1	0
	Andel	84,4%	14,1%	1,6%	,0%
31-35 år	Antal	48	4	1	0
	Andel	90,6%	7,5%	1,9%	,0%
36-40 år	Antal	64	6	1	0
	Andel	90,1%	8,5%	1,4%	,0%
41-45 år	Antal	44	4	0	2
	Andel	88,0%	8,0%	,0%	4,0%
46-50 år	Antal	29	4	0	1
	Andel	85,3%	11,8%	,0%	2,9%
51-55 år	Antal	20	4	0	1
	Andel	80,0%	16,0%	,0%	4,0%
56-60 år	Antal	6	2	0	0
	Andel	75,0%	25,0%	,0%	,0%
> 60 år	Antal	4	2	0	0
	Andel	66,7%	33,3%	,0%	,0%

Bilaga 21

Rättsfall från Högsta domstolen

Rättsfallen som anges avser tidsperioden år 2000 och framåt och innehåller frågor hänförliga uppdraget

NJA 2000 s. 17 nr III – fråga om misshandel av normalgraden skall medföra fängelse

NJA 2000 s. 278 – fråga om påföljd för grov misshandel

NJA 2000 s. 421 – fråga om straffbestämning för lagöverträdare under 21 år för rån

NJA 2000 s. 612 – fråga om straffmätning vid grov misshandel

NJA 2001 s. 627 – fråga om bl.a. olaga hot skall anses som grovt brott

NJA 2002 s. 270 – fråga om påföljd för 20-åring för bl.a. grovt rån

NJA 2002 s. 449 – fråga om uppsåtsbedömning vid grov misshandel

NJA 2003 s. 144 - fråga om de i kvinnofridskränkingsbrottet ingående gärningar var tillräckligt allvarliga för att den kränkning som brottet skall innefatta

NJA 2003 s. 174 - fråga om straffet för grov misshandel (och dödsvållande) som riktat sig mot barn

NJA 2003 s. 229 – fråga om misshandelsbrott skall bedömas som grovt vid oprovocerat våld

NJA 2003 s. 537 - fråga om ringa brott eller misshandel av normalgraden

NJA 2004 s. 97 - fråga om närståendebegreppet vid fridskränkingsbrott

NJA 2004 s. 176 – fråga om uppsåtsbedömning vid försök till grov misshandel

NJA 2004 s. 437 - fråga om påföljdsval vid grov fridskränkning

NJA 2005 s. 690 - fråga om påföljd för 17-åring vid grov misshandel

NJA 2005 s. 712 - fråga om ansvar för bl.a. grov fridskränkning och misshandel

NJA 2005 s. 732 - fråga om likgiltighetsuppsåt vid misshandel

NJA 2006 s. 535 – fråga om gärningsmannaskap vid grovt rån

Referenser:

Statliga offentliga utredningar (SOU)

Straffrättskommitténs betänkande Förslag till brottsbalk (SOU 1953:14)

Strafflagberedningens betänkande Enhetligt frihetsstraff (SOU 1953:17)

Strafflagberedningens betänkande Skyddslag (SOU 1956:55)

Förmögenhetsbrottsutredningens betänkande Översyn av lagstiftning om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott (SOU 1983:50)

Fängelsestraffkommitténs betänkande Påföljd för brott (SOU 1986:13–15)

Väldkommissionens slutbetänkande Våld och brottsoffer (SOU 1990:92)

Kvinnoväldskommissionens slutbetänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60)

Straffsystemkommitténs betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91).

Straffansvarsutredningens betänkande Straffansvarets gränser (SOU 1996:185)

Kriminalvårdskommitténs betänkande Framtidens kriminalvård (SOU 2005:54)

Propositioner

prop. 1987/88:14

prop. 1987/88:120

prop. 1992/93:141

prop. 1997/98:55

prop. 1997/98:96

prop. 1998/99:145

prop. 2000/01:85

Departementsserien

Straffmätning Slutrapport (Ds Ju 1980:9)

Rapporter och liknande

Brottsutvecklingen 1994, BRÅ-rapport 1996:4

Sannolikheten att dömas till fängelse. En statistisk analys. BRÅ-rapport 2000:13

Kriminalstatistiken 2005 BRÅ

Grov kvinnofridskränkning En kartläggning (BRÅ-rapport 2000:11)

RättsPM 2006:8, Grov Kvinnofridskränkning Tillsynsrapport, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg.

Handläggning av fridskränkingsbrotten, Handbok, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, december 2006.

RättsPM 2006:27, Grova rån Kartläggning och analys av rätts- och metodfrågor, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm

Böcker och artiklar

Berg m.fl, Brottsbalken - en kommentar ("Brottsbalkskommentaren", elektroniska versionen

Ekelöf m fl. Rättegång V, 7:e upplagan, 1998

Fitger, Peter, Rättegångsbalken – en kommentar

Sterzel-Borgeke, Studier rörande påföljdspraxis med mera, 3:e uppl., Stockholm 2005

Ulväng, Magnus, Påföljdskonkurrens – problem och principer, Uppsala 2005

Wennberg, Suzanne "Grov kvinnofridskränkning – en problematisk brottskonstruktion" SvJT 2000 s. 792 - 805

